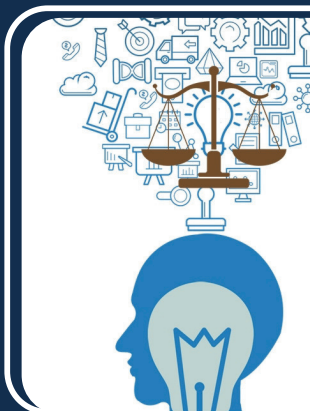

รายงานการศึกษาวิจัย

ความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และความคาดหวัง
ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

โดย

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

เสนอ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

รายงานการศึกษาวิจัย

เรื่อง

ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้อง
ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

โดย

โรงเรียนกฎหมายและการเมือง
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

เสนอต่อ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 -- กรุงเทพฯ :
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2567.

386 หน้า.

1. ศาลรัฐธรรมนูญ -- วิจัย. I. ชื่อเรื่อง.

342.593026

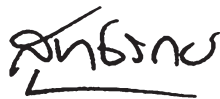
ISBN 978-616-8344-06-4

ชื่อหนังสือ	ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213
ปีที่พิมพ์	พิมพ์ครั้งที่ 1 มีนาคม 2567
จำนวนพิมพ์	800 เล่ม
เจ้าของ	สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 (อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์) เลขที่ 120 หมู่ที่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 โทรศัพท์ 0-2141-7777 โทรสาร 0-2143-9500 www.constitutionalcourt.or.th
ดำเนินการจัดทำโดย	กลุ่มงานวิจัยและพัฒนากฎหมายรัฐธรรมนูญ สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
พิมพ์ที่	บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด 9 ซ.ลาดพร้าว 64 แยก 14 ถ.ลาดพร้าว แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310 โทร. 0-2530-4114 โทรสาร 0-2108-8951 E-mail: tanapress@gmail.com

คำนำ

รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “ความรู้ ความเข้าใจ ทักษคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213” สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้รับความร่วมมือจาก มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เป็นผู้ศึกษาวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย คือ เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ทักษคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และเพื่อเสนอมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทักษคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Combined Methodology) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยในการวิจัยเชิงปริมาณจะเป็นการทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรที่หลากหลาย และในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ จะเป็นการศึกษาเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการศึกษาวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเพิ่มพูนองค์ความรู้ และการอ้างอิงในทางวิชาการ รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

(นายสุทธิรักษ์ ทองศิริไล)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

บทคัดย่อ

รายงานวิจัย เรื่อง “ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213” ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และเพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Combined Methodology) ในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรที่หลากหลาย ได้แก่ ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ และประชาชนทั่วไป จำนวน 2,641 คน โดยทำการกระจายการเก็บข้อมูลจำแนกตามประกาศคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดบูรณาการ เรื่องการจัดตั้งกลุ่มจังหวัดและกำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด (ฉบับที่ 3) แบ่งออกเป็น 7 ภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคใต้ชายแดน ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) สำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 ได้แก่ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 สถิติคำร้องตามมาตรา 213 การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย และของต่างประเทศ การวิจัยเชิงปริมาณใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน T-test และ ANOVA สำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนทั่วไปมีความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

โดยมีข้อที่ประชาชนรู้มากที่สุดคือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หน้าที่เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร และรัฐมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาขั้นต่ำโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้บริการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพทั่วถึง เปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ด้านความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า ในภาพรวมประชาชนมีความเข้าใจในระดับน้อย ด้านทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับผู้ยื่นคำร้อง พบว่า ผู้ที่ยื่นคำร้องโดยตรงได้ดีที่สุดคือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิ เกี่ยวกับกระบวนการยื่นคำร้อง พบว่า จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดรูปแบบการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน เกี่ยวกับการรับคำร้อง พบว่า จะเป็นประโยชน์หากมีการจัดหาบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำในการเขียนคำร้อง แก่ผู้มายื่นคำร้องที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของศาลรัฐธรรมนูญ และด้านความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 พบว่า เมื่อมีการจัดลำดับความคาดหวังลำดับแรกของแต่ละประเด็น ได้ผลดังนี้ เกี่ยวกับการเข้าถึงการยื่นคำร้อง ประชาชนคาดหวังว่าจะมีช่องทางในการยื่นคำร้องที่สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ เกี่ยวกับกระบวนการขั้นตอนการยื่นคำร้อง และการพิจารณาคดีของศาล ประชาชนคาดหวังว่าขั้นตอน กระบวนการดำเนินงาน มีความชัดเจน และด้านผลของคดี ประชาชนคาดหวังว่าคำวินิจฉัยเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย

ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางกฎหมายที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ควรจัดตั้งหน่วยงานที่กฎหมายรับรองตั้งขึ้นมาเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ ให้คำแนะนำในการยื่นคำร้องเรียน สื่อสารด้านข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และรวดเร็ว อาทิ หน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (Special Delivery Unit : SDU) ปรับแก้บทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเหลือประชาชนในการยื่นฟ้อง

ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เร่งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน

หรือบุคคลรู้จักบทบาทหน้าที่ การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วน
ของบทบาทในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย การให้ความรู้
เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ควรมีการให้ความรู้อย่างทั่วถึง เช่น
การให้ความรู้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา
จนถึงระดับอุดมศึกษา ควรจัดให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ให้เป็น
ที่รู้จักของประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อกระบวนการยุติธรรมเพิ่มมากขึ้นไป
พร้อมกันด้วย และสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นที่เชื่อถือเชื่อมั่น
ต่อประชาชนในการเป็นองค์ตุลาการที่มีอำนาจวินิจฉัยได้อย่างเที่ยงธรรม

คำสำคัญ : ความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ ความคาดหวัง การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

Abstract

The research “Understanding, Attitude, and Expectation on Filing a Petition to the Constitutional Court according to Section 213 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017)” funded by the Office of The Constitutional Court aimed to examine understanding, attitude, and expectation on filing a petition to the Constitutional Court according to Section 213 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017), and to suggest legal and administrative measures applied to develop processes of filing a petition to the Constitutional Court according to Section 213 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017), corresponding to understanding, attitude, and expectation on such filing a petition to the Constitutional Court. The combined methodology was used in this research. In the research using quantitative method, data was collected and analyzed by using the sampling method from a diverse population, including those who filed a petition to the Constitutional Court, stakeholders, those who had experiences of rights and freedom according to the Constitutional Court, and general people, with a total of 2,641 people. The data collection was distributed according to the announcement of the provincial administration policy committee and integrated provincial groups on the establishment of provincial groups and determination of province as being the operational center of provincial groups (No. 3), divided into 7 regions, including the central region, southern region, border southern region, eastern region, northeastern region, northern region and the center (Bangkok). For qualitative research, it was to examine documents related to filing a petition to the Constitutional Court according to Section 213, including principles, methods, and conditions according to the Organic Act on Procedures of the Constitutional Court

B.E. 2561 (2018), petition statistics according to Section 213, and petition to the Constitutional Court in Thailand and foreign countries. Statistics, percentages, mean, standard deviation, T-test, and ANOVA were used in the quantitative research. Additionally, content analysis was used in the qualitative research.

The results revealed that the general public was aware of the rights, freedoms, and duties of the Thai people under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017). The most perceived by the general public was that the constitution required Thai people to protect the country, defend national dignity and interest, and public property, to cooperate in preventing and relieving public disasters, to respect and not violate the rights and freedoms of other people, to exercise the right of vote and pay for duty; furthermore, the duty of the government was to provide services of free basic education, effective and extensive public health, and expose public information. Regarding the understanding of filing a petition to the Constitutional Court, people had an understanding at a low level. Regarding attitudes of people towards filing a petition to the Constitutional Court, for an applicant, the best direct applicant was a person affected by a violation of right; for processes of filing a petition, it would be more beneficial to the applicant if the pattern of filing a petition to the Constitutional Court was clearly determined; for the reception of petition, it would be more beneficial if personnel or officers were provided to give advice in filing a petition for applicants according to accurate regulations of the Constitutional Court. Moreover, regarding expectations on filing a petition to Section 213 of the Constitutional Court of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017), when prioritizing expectations of each issue, the results were as follows; for access to filing a petition, people expected convenient and effective ways to file a petition; for processes of filing

a petition and court proceedings, people expected clear operational processes; and for the result of the case, people expected decision accepted by both parties.

For suggestions for legal measures applied to develop processes of filing a petition to the Constitutional Court, the lawful agency should be established to receive the petition, give advice to the general public thoroughly, and increase communication of related laws so as to provide justice for people thoroughly, fairly, and promptly, such as Special Delivery Unit : SDU, and adjust the role of ombudsman to be the organization guiding people in filing a petition.

For suggestions for administrative measures applied to develop processes of filing a petition to the Constitutional Court, it was necessary to create public relations for the general public or persons to understand the roles and duties of the Constitutional Court, especially in the role of providing justice according to Chapter 3 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017): rights and freedoms of Thai people. For providing knowledge of rights and freedoms under Chapter 3 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017): rights and freedoms, there should be extensive providing of knowledge such as providing knowledge for teaching social study at the elementary level to the higher education level, along with publicizing knowledge related to the Organic Act on Procedures of the Constitutional Court B.E. 2561 (2018) to be more understood by people or stakeholders of the justice system, and building the trustworthy image of the Constitutional Court organization as being the judge with the power of unbiased judgment for people.

Keyword: Understanding, attitude, expectation, filing a petition to the Constitutional Court according to Section 213 of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017)

บทสรุปผู้บริหาร

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาจกล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีเจตนารมณ์ที่ต้องการขยายสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงการคุ้มครองสิทธิให้มากขึ้น โดยในมาตรา 213 ถือเป็นหลักการใหม่ให้รองรับบทบัญญัติมาตรา 5 ของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” โดยกำหนดให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ในการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนอกเหนือจากการที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิฟ้องร้องผ่านทางศาลอื่น และองค์กรอิสระ ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวคล้ายกับมาตรา 212 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แต่ได้ขยายการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ครอบคลุมถึงการกระทำด้วย อันเป็นการอุดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีอำนาจของศาลใดเข้าไปคุ้มครอง อย่างไรก็ตาม มีข้อกังวลในขั้นของการร่างรัฐธรรมนูญประการหนึ่งว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ให้สิทธิแก่ประชาชนในการยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้อาจนำมาซึ่งปัญหาคดีล้นศาลตามมา เนื่องมาจากว่าประชาชนจะใช้สิทธิดังกล่าวกันอย่างมากโดยไม่พิจารณาว่าเรื่องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นเข้าเงื่อนไขในการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่

งานวิจัยเรื่อง “อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561” ได้ชี้ให้เห็นว่า ระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaint) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ยังมีลักษณะที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอันเนื่องมาจากข้อยกเว้นตามกฎหมายบางประการที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถที่จะนำเรื่องการถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานมาฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงความไม่ชัดเจนว่า

การกระทำใดบ้างที่ถือว่าเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ นอกจากนี้ในงานวิจัยดังกล่าวยังพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องตามมาตรา 213 ไว้พิจารณาเป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่เป็นสถิติของคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 6 เมษายน 2560 จนถึงปัจจุบัน (ข้อมูลล่าสุด ณ วันที่ 2 ธันวาคม 2564 อ้างอิงจากฐานข้อมูลสถิติที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ) จะพบว่า คำร้องดังกล่าวมีจำนวนทั้งสิ้น 286 คำร้อง โดยในจำนวนคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว จำนวน 4 คำวินิจฉัย อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญรับไว้พิจารณาวินิจฉัยและได้วินิจฉัยเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งปรากฏตามคำวินิจฉัยที่ 4/2563 คำวินิจฉัยที่ 7/2563 คำวินิจฉัยที่ 5/2564 และคำวินิจฉัยที่ 7/2564 จะพบว่าศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า คำร้องทั้ง 4 คำร้องดังกล่าว เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

แต่กระนั้น หากพิจารณาคำสั่งที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องฟ้องตรงไว้พิจารณา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ซึ่งเป็นคำร้องที่มีสัดส่วนมากที่สุด อาจสามารถจัดกลุ่มของคำสั่งดังกล่าว ได้ดังนี้

(1) กรณีที่ยังไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยตรงของผู้ร้องตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ เช่น เป็นการกระทำที่ผู้ร้องได้ใช้สิทธิขอเยียวยาผ่านทางช่องทางตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิมจนสิ้นสุดกระบวนการไปแล้ว หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นกรณียุติไปแล้วก่อนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ใช้บังคับ หรือเป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นหรือการคาดการณ์ล่วงหน้าของผู้ร้องเท่านั้น หรือเป็นกรณีที่ยังไม่ปรากฏว่ามีการกระทำใดที่เป็นการละเมิดต่อสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หรือเป็นเพียงการแสดงความรู้สึกที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความ แปลความ อธิบายความหมาย หรือตอบข้อสงสัย ซึ่งมีลักษณะเป็นการหารือหรือเป็นเพียงการขอความเป็นธรรมโดยไม่ปรากฏว่าผู้ร้องได้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้อย่างไร หรือมาตราใด เป็นต้น

(2) กรณีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว เช่น เป็นการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ประกาศบังคับใช้แล้ว ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดการใช้สิทธิในการยื่นคำร้องไว้เป็นการเฉพาะแล้ว โดยการใช้สิทธิทางศาลตามมาตรา 212 และการใช้สิทธิของผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา 231 (1) หรือเป็นการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย หรือการโต้แย้งกระบวนการตามกฎหมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 132 มาตรา 148 ประกอบมาตรา 263 ได้บัญญัติกระบวนการร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง หรือเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร โดยผู้ร้องสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์หรือฟ้องร้องไปยังองค์กรตุลาการที่มีเขตอำนาจหรืออาจดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นบัญญัติไว้

(3) กรณีกฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นให้ครบถ้วน ตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (3) กำหนดไว้

(4) กรณีเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามหน้าที่และอำนาจของศาลที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในมาตรา 188

(5) กรณีเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่น มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (4) กำหนดไว้

(6) กรณีที่ผู้ร้องยังไม่ได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 48 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ประกอบมาตรา 46 วรรคสาม กำหนดไว้

(7) กรณีเป็นคำร้องไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 วรรคสาม หรือมาตรา 48 วรรคหนึ่ง และวรรคสี่ ประกอบมาตรา 46 วรรคสาม กำหนดไว้ ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยไปแล้วหรือร้องซ้ำ

(8) กรณีที่ไม่ได้เกิดจากการกระทำของหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 วรรคหนึ่ง กำหนดไว้

(9) กรณีที่ผู้ร้องขอถอนคำร้องระหว่างการพิจารณา และศาลมีคำสั่งให้จำหน่ายคดี

(10) การโต้แย้งหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับคำร้องตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

(11) กรณีที่ไม่มีเหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย

งานของสุภัทร แสงประดับ ได้ชี้ให้เห็นว่า เงื่อนไขที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องไว้พิจารณามากที่สุดคือ กรณีที่ยังไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยตรงของผู้ร้องตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ รองลงมา เช่น กรณีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้อง หรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว หรือเป็นกรณีเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว หรือเป็นกรณีที่ผู้ร้องยังไม่ได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือเป็นกรณีคำร้องไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย เป็นต้น นอกจากนี้ สถิติคำสั่งที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องไว้พิจารณาดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยเรื่อง “อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561” ที่เห็นว่า การที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องฟ้องตรงไว้พิจารณาเป็นจำนวนมาก ก็เนื่องมาจากคำร้องที่ยื่นมาให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแสดงให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนของตัวกฎหมาย และการขาดความเข้าใจในระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ อาทิ การที่ผู้ร้องยังไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการ

ให้ครบถ้วนเสียก่อนที่จะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการเขียนคำร้องไม่ได้ แสดงให้เห็นว่าผู้ร้องเป็นผู้ถูกละเมิดสิทธิจากการกระทำของรัฐโดยตรงหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ คำร้องในลักษณะดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการขาดความรู้ความเข้าใจ ของประชาชนที่ถูกต้องเกี่ยวกับการยื่นคำร้องฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

การขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญที่ถูกต้อง ทั้งในแง่ของสถานะ บทบาท อำนาจและหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ได้สะท้อนให้เห็นจากข้อค้นพบของงานวิจัยของวรรณา ตีระสังขะ และคณะ จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง “การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ” ซึ่งได้ทำการศึกษาความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ จากประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 6,050 คน ที่กระจายตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified Multi-stage Sampling) จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ พบว่า ประชาชนที่รู้จักศาลรัฐธรรมนูญคิดเป็นร้อยละ 41.95 และไม่รู้จักหรือไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญมีอยู่ร้อยละ 41.95 ขณะที่เมื่อสอบถามเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า มีผู้ตอบคำถามผิดหมดทุกข้อร้อยละ 56.98 ส่วนที่เหลือร้อยละ 43.02 คือ ผู้ที่ตอบคำถามผิดบ้างถูกบ้าง และในส่วนของความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า ประชาชนมีความเชื่อมั่นในบทบาทและการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ และเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่สนองต่อความคาดหวังและรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับน้อย ส่วนความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แต่ทั้งนี้ ระดับความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับตัวแปรที่แตกต่างกัน อาทิ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ศาสนา และสถานภาพ เป็นต้น

ขณะที่ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2560 โดยสถาบันพระปกเกล้าร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ทั่วประเทศ จำนวน 33,420 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง

ความน่าจะเป็นตามหลักสถิติ พบว่า ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรศาลในระดับค่อนข้างเชื่อมั่นถึงเชื่อมั่นมาก คือ ศาลยุติธรรม (ร้อยละ 83.6) รองลงมาคือ ศาลรัฐธรรมนูญ (ร้อยละ 80.3) และศาลปกครอง (ร้อยละ 80.2) สำหรับศาลรัฐธรรมนูญนั้น ผลสำรวจยังชี้ให้เห็นว่า ประชาชนร้อยละ 8.9 ไม่ค่อยเชื่อมั่นและไม่เชื่อมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ และร้อยละ 2.6 ไม่รู้จักศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ผลสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบในรายงานการประเมินสถานการณ์ความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย พ.ศ. 2562 ของสถาบันพระปกเกล้า โดยอธิบายการศึกษาความเป็นประชาธิปไตยบนพื้นฐานของความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อสถาบันต่าง ๆ ประกอบด้วยรัฐสภา รัฐบาล องค์กรอิสระ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศาล ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างความน่าจะเป็นจำนวน 33,420 ตัวอย่าง ซึ่งผลสำรวจความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อการทำงานขององค์กรอิสระและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ พบว่า องค์กรอิสระที่ประชาชนค่อนข้างเชื่อมั่นมากต่อการทำงานมากที่สุด คือ ศาลยุติธรรม (ร้อยละ 80.2) รองลงมาคือ ศาลรัฐธรรมนูญ (ร้อยละ 77.3) และศาลปกครอง (ร้อยละ 76.6) นอกจากนี้ สำหรับศาลรัฐธรรมนูญ ผลสำรวจยังชี้ให้เห็นว่า ประชาชนร้อยละ 10.3 ไม่ค่อยเชื่อมั่นและไม่เชื่อมั่นต่อการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญ ขณะที่ร้อยละ 10.1 ไม่มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ และร้อยละ 2.3 ไม่รู้จักศาลรัฐธรรมนูญ

อาจกล่าวได้ว่า จากผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ ได้สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ นั่นอาจเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causal Relationship) ที่พอจะทำให้สามารถอนุมานได้ว่า การที่ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญเป็นเหตุให้คำร้องที่ประชาชนยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญไม่เป็นไปตามเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ด้วยเหตุนี้ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐาน และการสร้างเชื่อมั่นว่าศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่

ในการรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญไทย

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาระบบการการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่มุ่งขยายสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการคุ้มครองจากศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนที่ต้องการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 ศึกษาความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

2.2 เสนอแนะมาตรการทางกฎหมาย และมาตรการทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนาระบบการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว

3. ขอบเขตและวิธีการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Combined Methodology) ในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างที่คำนึงถึงความน่าจะเป็นในการสุ่ม (Probability Sampling) จากกลุ่มประชากรที่หลากหลาย สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษา

เชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ได้แก่ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 และสถิติคำร้องตามมาตรา 213

3.2 ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

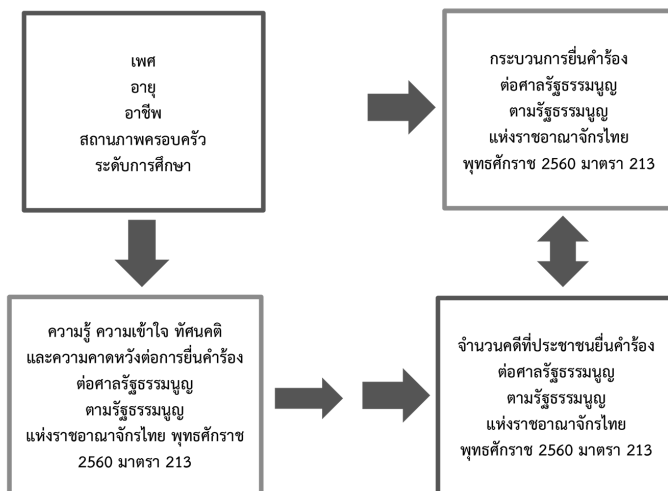
กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ประชาชนทั่วไป

3.3 ขอบเขตด้านการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญที่จะนำมาศึกษา เปรียบเทียบ

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบกรณีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ของต่างประเทศ จำนวน 3 ประเทศ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับศาลรัฐธรรมนูญ แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ผลการศึกษาที่ได้จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนามาตรการทางกฎหมาย และมาตรการทางการบริหารของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.2 ประชาชนทั่วไป หน่วยงานของรัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชน มีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

5.3 ทุกภาคส่วนสามารถนำผลการศึกษาวិจัยไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ต่อยอดทางวิชาการหรือใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาขั้นต่อไป

6. ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ

6.1 ด้านความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560

ประชาชนทั่วไปมีความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 โดยมีข้อที่ประชาชนรู้มากที่สุดคือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือ ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หน้าที่เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร และรัฐมีหน้าที่ให้บริการ การศึกษาขั้นต่ำโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้บริการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพทั่วถึง เปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะ เป็นต้น

ในขณะที่ประชาชนมีความรู้ในประเด็นนี้อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ เมื่อไม่ได้รับ ข้อมูลข่าวสารสาธารณะไม่สามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบ อันเกิดจาก การกระทำ การละเว้น การกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของ หน่วยงานของรัฐ และไม่ได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคล จะได้รับโทษทางอาญา ต่อเมื่อโทษนั้น ๆ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น ในด้าน หน้าที่ของรัฐ ประชาชนมีความรู้ว่ารัฐจัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคด้านต่าง ๆ รักษาวินัยทางการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด

มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและเอกชน อยู่ในระดับน้อยเช่นกัน

6.2 ด้านความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 213) พบว่าในภาพรวมประชาชนมีความเข้าใจในระดับน้อย เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับความเข้าใจจากมีความเข้าใจน้อยไปจนถึงน้อยที่สุด ได้ดังนี้

(1) ความเข้าใจการออกกฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพเกินกว่าเหตุ หรือขัดต่อหลักนิติธรรม หรือกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

(2) ความเข้าใจว่าบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน

(3) ความเข้าใจการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

6.3 ด้านทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จัดอันดับโดยเลือกจากทัศนคติต่อประเด็นต่าง ๆ มากที่สุด ได้ดังนี้

(1) ด้านผู้ยื่นคำร้อง กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในด้านบวกมากที่สุด คือ ผู้ที่ยื่นคำร้องโดยตรงได้ดีที่สุดคือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิ รองลงมา หากมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจะทำให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น

(2) ด้านกระบวนการยื่นคำร้อง กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติทางบวกมากที่สุด คือ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดรูปแบบการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน รองลงมาเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้น

หากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องที่ยื่นโดยผู้ตรวจการแผ่นดิน
ที่ชัดเจน

(3) ด้านผู้รับคำร้อง กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติทางบวกมากที่สุด คือ
หากมีการจัดหาบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำในการเขียนคำร้องแก่
ผู้มายื่นคำร้องที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของศาลรัฐธรรมนูญ รองลงมาจัดให้มี
หน่วยงานอื่น ๆ รับคำร้องเพื่อเข้าสู่กระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
นอกจากการยื่นต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน

6.4 ด้านความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ลำดับของความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตาม
มิติที่คาดหวังในด้านต่าง ๆ สามารถสรุปลำดับความคาดหวังของประชาชนได้ ดังนี้

(1) ด้านการเข้าถึง จัดลำดับความคาดหวัง 3 ลำดับแรกได้ คือ

1) คาดหวังว่าจะมีช่องทางในการยื่นคำร้องที่สะดวก รวดเร็ว
มีประสิทธิภาพ

2) คาดหวังว่าจะได้รับความรู้ความเข้าใจในสิทธิของตนเองต่อ
การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) คาดหวังว่าจะได้รับการดูแล เอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

(2) ด้านกระบวนการขั้นตอนการยื่นคำร้องและการพิจารณาคดีของศาล
จัดลำดับความคาดหวัง 3 ลำดับแรกได้ คือ

1) คาดหวังว่าขั้นตอน กระบวนการดำเนินงาน มีความชัดเจน

2) คาดหวังว่าการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนจะมีการกำหนด
ระยะเวลาที่ชัดเจน

3) คาดหวังว่าจะสามารถติดตามหรือได้รับการแจ้งความคืบหน้า
การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(3) ด้านผลของคดี จัดลำดับความคาดหวัง 3 ลำดับแรกได้ คือ

1) คาดหวังว่าคำวินิจฉัยเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย

2) คาดหวังว่าผลของการพิจารณาคดีจะไม่ถูกแทรกแซงจาก
ฝ่ายการเมืองหรือหน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3) คาดหวังว่าเมื่อศาลมีคำตัดสินเป็นที่สุดแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเคารพและปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลอย่างเคร่งครัด

7. ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

7.1 ด้านมาตรการทางกฎหมาย

1) กรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเกินกำหนดเวลา 60 วัน เนื่องจากผู้ตรวจการแผ่นดินเรียกเอกสารผู้ถูกร้องและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ผู้ถูกร้องและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเอกสารต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเมื่อพ้นระยะเวลา 60 วัน จึงเสนอให้มีการพิจารณาเป็นรายกรณี เพื่อขยายระยะเวลาในการยื่นคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

2) มาตรการทางกฎหมายที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 นั้นเป็นการเขียนถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้นในการยื่นคำร้องของภาคเอกชนจึงเป็นการยื่นคำร้องที่ได้รับผลกระทบจากการทำของหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐในฐานะที่เป็นเจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการ ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล จึงขอเสนอให้จัดตั้งหน่วยงานที่กฎหมายรับรองตั้งขึ้นมาเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ ให้คำแนะนำในการยื่นคำร้องเรียน สื่อสารด้านข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และรวดเร็ว

3) ควรปรับแก้บทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์ให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเหลือประชาชนในการยื่นฟ้อง ไม่จำเป็นต้องไปทำหน้าที่วินิจฉัย จะเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้ง่ายขึ้น

7.2 ด้านมาตรการทางด้านการบริหาร

1) เร่งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหรือบุคคลรู้จักบทบาทหน้าที่ การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนบทบาทในการอำนวยความสะดวกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

2) เพิ่มช่องทางการรับเรื่องราวร้องเรียนนอกเหนือจากการร้องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน

3) ปรับระบบการรับเรื่องร้องเรียนของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์เต็มระบบ

4) พัฒนาระบบงานเพื่อลดขั้นตอนและระยะเวลาในการรับเรื่องร้องทุกข์ การวินิจฉัย และการแจ้งผลคำวินิจฉัย

5) การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ควรมีการให้ความรู้อย่างทั่วถึง เช่น การให้ความรู้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาในระดับ ประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เพื่อให้การพัฒนาระบบการการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่มุ่งขยายสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการคุ้มครองจากศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชน ที่ต้องการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จึงเป็นที่มา ของการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวัง ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปสู่การพัฒนา กระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 เพื่อให้สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้วิจัยขอเสนอ แนวทางการพัฒนาดังประเด็นต่อไปนี้

8.1 ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางกฎหมายที่สามารถนำมาพัฒนาระบบการ ในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

(1) ควรจัดตั้งหน่วยงานที่กฎหมายรับรองตั้งขึ้นมาเพื่อรับเรื่องราว ร้องทุกข์ ให้คำแนะนำในการยื่นคำร้องเรียน สื่อสารด้านข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพิ่มขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นธรรม

และรวดเร็ว อาทิ หน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (Special Delivery Unit : SDU) ที่มีบริบทการทำงานที่แตกต่างจากรูปแบบราชการแบบเดิม มีการให้บริการแบบ กึ่งเอกชน และเป็นหน่วยงานที่มีความคล่องตัว ยืดหยุ่นสูง ทั้งนี้หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้น ควรเป็นหน่วยบริการประชาชน ซึ่งไม่มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบกลไก หลักเกณฑ์ ในการยื่นคำร้อง การพิจารณาคดีของศาล หน่วยงานดังกล่าวสามารถจัดตั้งได้โดย กระทรวงยุติธรรม สามารถเป็นหน่วยงานกลางในประสานงานร่วมกับสถาบันการศึกษา เพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับ อุดมศึกษา นอกจากนี้การสื่อสารข้อมูลกฎหมาย และการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม ในระดับชาติสามารถทำได้แบบองค์รวมตามหลักนิติธรรมนิติรัฐระดับประเทศ อาทิ ผ่านหน่วยงานในระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด เช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัด เป็นต้น

(2) ปรับแก้บทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรให้คำปรึกษา เพื่อช่วยเหลือประชาชนในการยื่นฟ้อง เช่น เป็นหน่วยงานที่รับเรื่องราวร้องเรียน เป็นหน่วยงานที่ให้คำแนะนำในการยื่นหรือตรวจสอบคำร้องว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นหน่วยงานที่เป็นองค์กรกลางในการร่วมเผยแพร่ ให้ความรู้กับประชาชน โดยที่ไม่จำเป็นต้องไปทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดว่าเรื่องที่ ประชาชนมายื่นคำร้องนั้นควรจะเสนอให้ได้รับการพิจารณาต่อไปหรือไม่ จะเป็น การคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้ง่ายขึ้น

8.2 ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนา กระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคต และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

(1) เร่งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหรือบุคคลรู้จัก บทบาทหน้าที่ การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนของบทบาท ในการอำนวยความสะดวกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย จากผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 213) อยู่ในระดับน้อยไปจนถึงน้อยที่สุด ได้แก่ การออกกฎหมายที่เป็น การจำกัดสิทธิเสรีภาพเกินกว่าเหตุ หรือขัดต่อหลักนิติธรรม หรือกระทบต่อศักดิ์ศรี

ความเป็นมนุษย์ เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน และการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(2) การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ควรมีการให้ความรู้อย่างทั่วถึง เช่น การให้ความรู้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับความรู้สิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 พบว่า ประชาชนทั่วไปมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้เพียงในระดับปานกลางถึงค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับ เมื่อไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ไม่สามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบ อันเกิดจากการกระทำ การละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ และไม่ได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจะได้รับโทษทางอาญา ต่อเมื่อโทษนั้น ๆ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น มีเพียงประเด็นเดียวที่ประชาชนมีความรู้ในระดับปานกลาง คือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย หน้าที่เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร

(3) จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากสถิติคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2565 ข้อมูล ณ วันที่ 13 กันยายน 2565 และผลที่ได้จากแนวคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ กรณีของการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 พบว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีเพียงจำนวน 4 คำวินิจฉัย ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 4/2563 คำวินิจฉัยที่ 7/2563 คำวินิจฉัยที่ 5/2564 และคำวินิจฉัยที่ 7/2564 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้จำหน่ายคดี ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 51

จำนวน 6 เรื่อง โดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ (1) กรณีที่ผู้ร้องขอถอดคำร้องและศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาสั่งจำหน่ายคดีมีจำนวน 3 คำร้อง และ (2) กรณีที่ไม่มีเหตุผลที่จะต้องวินิจฉัยคดีนั้น และศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาสั่งจำหน่ายคดีมีจำนวน 3 คำร้อง ดังนั้น คงเหลือคำสั่งที่วินิจฉัยว่า “ไม่รับคำร้อง” ไว้พิจารณาวินิจฉัยจำนวน 317 คดี ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า นอกจากความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่มีอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ก็อยู่ในระดับเช่นเดียวกัน (จากคำสั่งที่วินิจฉัยว่า “ไม่รับคำร้อง” ไว้พิจารณาวินิจฉัย จำนวน 317 คดี) จึงควรจัดให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ให้เป็นที่รู้จักของประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อกระบวนการยุติธรรมเพิ่มมากขึ้นไปพร้อมกันด้วย

(4) สร้างภาพลักษณ์ขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นที่เชื่อถือ เชื่อมั่นต่อประชาชนในการเป็นองค์กรตุลาการที่มีอำนาจวินิจฉัยได้อย่างเที่ยงธรรม ซึ่งตรงกับผลการวิจัยที่พบว่า ประชาชนทั่วไปมีความคาดหวังว่า คำวินิจฉัยเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย ผลของการพิจารณาคดีจะไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองหรือหน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเมื่อศาลมีคำตัดสินเป็นที่สุดแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเคารพและปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลอย่างเคร่งครัด เป็นต้น ทั้งนี้ การสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรให้เป็นที่เชื่อถือสามารถดำเนินการได้โดยการเร่งพัฒนาและสร้างสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับข่าวสารในสถานการณ์ปัจจุบันทุกรูปแบบ ซึ่งประเด็นของการสร้างความรู้ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรณา ติระสังขะ และคณะ จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญที่พบข้อสังเกตเกี่ยวกับประเด็นการให้ความรู้เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่ภาพลักษณ์ขององค์กรว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีผลการติดตามมากที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบอาชีพอิสระและกลุ่มนักเรียนนักศึกษา สื่อวิทยุ กลุ่มเป้าหมายที่ติดตามและใช้รับฟังข้อมูลข่าวสารมากที่สุด

เป็นกลุ่มผู้ที่รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ สื่อกิจกรรม เช่น การเยี่ยมเยียน นิทรรศการ
สัมมนา เป็นสื่อที่ผู้ประกอบการอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ติดตามและใช้สื่อชนิดนี้
มากที่สุด รองมาคือ กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และสื่อสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต ผู้ที่ใช้
สื่ออินเทอร์เน็ตในการติดตามข้อมูลข่าวสารมากที่สุด คือ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระ
ว่างงาน รวมถึงกลุ่มนักเรียนนักศึกษา รองมาคือ กลุ่มผู้ที่รับราชการรัฐวิสาหกิจ

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทคัดย่อ (ก)-(จ)

บทสรุปผู้บริหาร..... (1)-(17)

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 8

1.3 ขอบเขตการวิจัย..... 9

1.4 วิธีการวิจัย..... 11

1.5 ขั้นตอนและแผนการดำเนินงาน 13

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ..... 17

บทที่ 2 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง..... 18

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ
และความคาดหวัง 18

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ (Perception) 18

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับทศนคติ (Attitude)..... 21

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง..... 24

2.1.4 ความสำคัญของกฎหมายต่อสังคม 28

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
ของประชาชนโดยรัฐธรรมนูญ 29

2.2.1 ที่มาของการรับรองและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
ของประชาชน 30

2.2.2 ความหมายของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” 32

2.2.3 สิทธิตามรัฐธรรมนูญ 36

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 2 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

2.2.4 ความสำคัญของ “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ”	37
2.2.5 ความผูกพันและหลักประกันในการคุ้มครอง “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ”	38
2.3 ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานของอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน	40
2.3.1 สารสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย	40
2.3.2 หลักการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ.....	44
2.4 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย.....	49
2.4.1 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4.....	50
2.4.2 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย.....	50
2.4.3 แนวคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ กรณีของการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213	83
2.5 การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ.....	106
2.5.1 ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	107
2.5.2 ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลี.....	149
2.5.3 ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก.....	181
2.5.4 ศาลรัฐธรรมนูญของไทย.....	206
2.5.5 งานวิจัยในต่างประเทศ	216

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 2	กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
2.6	ตารางเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ	224
2.7	กรอบแนวคิด	244
บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย	245
3.1	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	245
3.2	ขอบเขตการดำเนินงานและวิธีการศึกษาวิจัย	250
3.3	ขั้นตอนการดำเนินงาน	251
บทที่ 4	ผลการศึกษาวิจัย	257
4.1	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	257
-	ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง	258
-	ส่วนที่ 2 ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	261
-	ส่วนที่ 3 ข้อมูลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยบางประการ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	271
4.2	ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์	278
4.2.1	กลุ่มผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	278

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	286
5.1 บทสรุป	286
5.1.1 บทสรุปจากการวิจัยเชิงปริมาณ	286
5.1.2 บทสรุปจากการวิจัยเชิงคุณภาพ	294
5.2 ข้อเสนอแนะ	317
5.2.1 ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางกฎหมาย	317
5.2.2 ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางการบริหาร	318
เอกสารอ้างอิง	321

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก คำอธิบายหลักเกณฑ์การออกแบบสอบถาม ส่วนของประชาชนทั่วไปต่อกระบวนการยุติธรรม	331
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม การศึกษาวิจัยความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 (สำหรับประชาชนทั่วไป)	334
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ การศึกษาวิจัยความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	342

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่	
2.1	กระบวนการการรับรู้ 18
2.2	การรับรู้ที่แตกต่างกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา 20
2.3	ทฤษฎีความคาดหวังของวูม 27

สารบัญชิตาราง

หน้า

ตารางที่

2.1	สถิติคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2565.....	85
2.2	สถิติคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2565 ข้อมูล ณ วันที่ 13 กันยายน 2565.....	93
2.3	แสดงผลการสังเคราะห์แนวคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ จากสถิติคำวินิจฉัย และคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2565 ข้อมูล ณ วันที่ 13 กันยายน 2565.....	95
2.4	สถิติการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตั้งแต่เปิดศาลจนถึง เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2023.....	171
3.1	การจำแนกประชากรในการวิจัย	246
3.2	ตารางแสดงการจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากสถิติคดีที่ยื่น ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ระหว่างปี 2560 – 2564.....	248
3.3	จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัดและจำนวนประชากร.....	250
3.4	ผลการวิเคราะห์ระดับความยากง่ายข้อของความรู้ถึงสิทธิ และเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560	253
4.1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามภูมิภาคและจังหวัด....	258
4.2	จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง	259

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

4.3	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบว่า “รู้” เกี่ยวกับความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 จำแนกตามรายชื่อ.....	261
4.4	ระดับคะแนน จำนวน และร้อยละของผู้ตอบว่า “รู้” เกี่ยวกับความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560	264
4.5	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 213).....	265
4.6	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีที่รัฐไม่ดำเนินตามหน้าที่ของรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหมวด 5 ว่าด้วยหน้าที่ของรัฐ (มาตรา 51).....	266
4.7	จำนวน ร้อยละ และลำดับของความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213.....	268
4.8	ความแปรปรวนของความรู้ ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตามกลุ่มอายุ	271

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่

4.9	ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มอายุ.....	272
4.10	ความแปรปรวนของความรู้ ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตามกลุ่มระดับการศึกษา.....	273
4.11	ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มระดับการศึกษา.....	274
4.12	ความแปรปรวนของความรู้ ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตามกลุ่มอาชีพ	275
4.13	ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มอาชีพ	276
4.14	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรู้ ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตามกลุ่มพื้นที่อยู่อาศัย.....	277
4.15	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทศนคติต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มพื้นที่อยู่อาศัย.....	278

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่

5.1

สรุปผลความรู้ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
มาตรา 213.....

287

5.2

สรุปผลความรู้ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
มาตรา 213.....

289

5.3

สรุปผลทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
มาตรา 213.....

291

5.4

สรุปความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
มาตรา 213.....

292

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อาจกล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีเจตนารมณ์ที่ต้องการขยายสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงการคุ้มครองสิทธิให้มากขึ้น โดยในมาตรา 213 ถือเป็นหลักการใหม่ที่รองรับบทบัญญัติมาตรา 5 ของรัฐธรรมนูญ ที่บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” โดยกำหนดให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ในการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนอกเหนือจากการที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิฟ้องร้องผ่านทางศาลอื่น และองค์กรอิสระ ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวคล้ายกับมาตรา 212 ของรัฐธรรมนูญฯ 2550 แต่ได้ขยายการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ครอบคลุมถึงการกระทำด้วย อันเป็นการอุดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีอำนาจของศาลใดเข้าไปคุ้มครอง¹ อย่างไรก็ดี มีข้อกังวลในขั้นของการร่างรัฐธรรมนูญประการหนึ่งว่า การที่รัฐธรรมนูญฯ 2560 มาตรา 213 ให้สิทธิแก่ประชาชนในการยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้อาจนำมาซึ่งปัญหาคดีล้นศาลตามมา เนื่องมาจากว่าประชาชนจะใช้สิทธิดังกล่าวกันอย่างมากโดยไม่พิจารณาว่าเรื่องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นเข้าเงื่อนไขในการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่

งานวิจัยเรื่อง “อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561” ได้ชี้ให้เห็นว่าระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

¹ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). *ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายงานมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. (กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร), น. 366 และโปรดดู ความเห็นของศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต ใน คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (2561). *สรุปสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โครงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจรัฐธรรมนูญแก่สื่อมวลชน*, น. 64

(Constitutional Complaint) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ยังมีลักษณะที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ที่ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน อันเนื่องมาจากข้อบกพร่องตามกฎหมายบางประการที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถที่จะนำเรื่อง การถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานมาฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงความไม่ชัดเจนว่า การกระทำใดบ้างที่ถือว่าเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญได้² นอกจากนี้ ในงานวิจัยดังกล่าวยังพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องตามมาตรา 213 ไว้พิจารณาเป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่เป็นสถิติของคำร้องที่ยื่น ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 213 นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 6 เมษายน 2560 จนถึงปัจจุบัน (ข้อมูลล่าสุด ณ วันที่ 2 ธันวาคม 2564 อ้างอิงจากฐานข้อมูลสถิติ ที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ³) จะพบว่า คำร้องดังกล่าวมีจำนวนทั้งสิ้น 286 คำร้อง โดยในจำนวนคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีคำวินิจฉัยแล้ว จำนวน 4 คำวินิจฉัย อย่างไรก็ตามหากพิจารณาคำร้องที่ ศาลรัฐธรรมนูญรับไว้พิจารณาวินิจฉัยและได้วินิจฉัยเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งปรากฏตาม คำวินิจฉัยที่ 4/2563 คำวินิจฉัยที่ 7/2563 จะพบว่าศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า คำร้องทั้ง 2 คำร้องดังกล่าวเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561⁴

² สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). รายงานการศึกษาวินิจฉัย เรื่อง อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัย ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 โดย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์), น. 436.

³ สถิติคดีที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จัดเก็บข้อมูลตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 ถึง ธันวาคม 2564 ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

⁴ กรณีตามคำวินิจฉัยที่ 4/2563 ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า ผู้ร้องเป็นบุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ โดยผู้ร้องเห็นว่า การละเมิดดังกล่าวเป็นผลมาจากบทบัญญัติของกฎหมาย (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 และมาตรา 305) ที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้น คำร้อง ดังกล่าวจึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ประกอบพระราชบัญญัติ

แต่กระนั้น หากพิจารณาคำสั่งที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องฟ้องตรงไว้พิจารณา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ซึ่งเป็นคำร้องที่มีสัดส่วนมากที่สุด อาจสามารถจัดกลุ่มของคำสั่งดังกล่าว ได้ดังนี้⁵

(1) กรณีที่ยังไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยตรงของผู้ร้องตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ เช่น เป็นการกระทำที่ผู้ร้องได้ใช้สิทธิขอเยียวยาผ่านทางช่องทางตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิมจนสิ้นสุดกระบวนการไปแล้ว หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นกรณียุติไปแล้วก่อนที่รัฐธรรมนูญ 2560 ใช้บังคับ หรือเป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นหรือการคาดการณ์ล่วงหน้าของผู้ร้องเท่านั้น หรือเป็นกรณีที่ยังไม่ปรากฏว่ามีการกระทำใดที่เป็นการละเมิดต่อสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หรือเป็นเพียงการแสดงความรู้สึกที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความ แปลความ อธิบายความหมาย หรือตอบข้อสงสัย ซึ่งมีลักษณะเป็นการหารือ หรือเป็นเพียงการขอความเป็นธรรมโดยไม่ปรากฏว่าผู้ร้องได้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้อย่างไร หรือมาตราใด เป็นต้น

(2) กรณีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว เช่น เป็นการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ประกาศบังคับใช้แล้วซึ่งรัฐธรรมนูญ 2560 ได้กำหนดการใช้สิทธิในการยื่นคำร้องไว้เป็นการเฉพาะแล้ว โดยการใช้สิทธิทางศาลตามมาตรา 212

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 48 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ขณะที่คำวินิจฉัยที่ 7/2563 ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า ผู้ร้องเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยตรงและได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันเนื่องมาจากคำสั่งและการกระทำดังกล่าว ดังนั้น คำร้องดังกล่าวจึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 วรรคหนึ่ง

⁵ โปรตดูรายละเอียดของการจัดหมวดหมู่แนวคำสั่งที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องฟ้องตรงตามมาตรา 213 ไว้พิจารณาได้ใน สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2562). สรุปผลโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213” (กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์), น. 118 – 122. และ สุภัทร แสงประดับ. (2562). ศาลสาระ: การใช้สิทธิในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaint) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213. จดหมายข่าว สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 114, นน. 5 – 14.

และการใช้สิทธิของผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา 231 (1) หรือเป็นการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย หรือการโต้แย้งกระบวนการตามกฎหมายซึ่งรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 132 มาตรา 148 ประกอบมาตรา 263 ได้บัญญัติกระบวนการร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองหรือเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร โดยผู้ร้องสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์หรือฟ้องร้องไปยังองค์กรตุลาการที่มีเขตอำนาจหรืออาจดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นบัญญัติไว้

(3) กรณีกฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นให้ครบถ้วน ตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (3) กำหนด

(4) กรณีเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามหน้าที่และอำนาจของศาลที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในมาตรา 188

(5) กรณีเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (4) กำหนดไว้

(6) กรณีที่ผู้ร้องยังไม่ได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 48 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ประกอบมาตรา 46 วรรคสาม กำหนดไว้

(7) กรณีเป็นคำร้องไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 วรรคสาม หรือมาตรา 48 วรรคสี่ ประกอบมาตรา 46 วรรคสาม กำหนดไว้ ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยไปแล้วหรือร้องซ้ำ

(8) กรณีที่ไม่ได้เกิดจากการกระทำของหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ ตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 วรรคหนึ่ง กำหนดไว้

(9) กรณีที่ผู้ร้องขอถอนคำร้องระหว่างการพิจารณา

(10) การโต้แย้งหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับคำร้องตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

(11) กรณีที่ไม่มีเหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย

งานของสุภัทร แสงประดับ⁶ ได้ชี้ให้เห็นว่า เงื่อนไขที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องไว้พิจารณามากที่สุดคือ กรณีที่ยังไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยตรงของผู้ร้องตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ รองลงมา เช่น กรณีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว หรือเป็นกรณีเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว หรือเป็นกรณีที่ผู้ร้องยังไม่ได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือเป็นกรณีคำร้องไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย เป็นต้น นอกจากนี้ สถิติคำสั่งที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องไว้พิจารณาดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยเรื่อง “อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561” ที่เห็นว่า การที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องฟ้องตรงไว้พิจารณาเป็นจำนวนมากก็เนื่องมาจากคำร้องที่ยื่นมาให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแสดงให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนของตัวกฎหมายและการขาดความเข้าใจในระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ อาทิ การที่ผู้ร้องยังไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการให้ครบถ้วนเสียก่อนที่จะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการเขียนคำร้องไม่ได้แสดงให้เห็นว่าผู้ร้องเป็นผู้ถูกละเมิดสิทธิจากการกระทำของรัฐโดยตรงหรือไม่อย่างไร⁷ ทั้งนี้ คำร้องในลักษณะดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่ถูกต้องเกี่ยวกับการยื่นคำร้องฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213

⁶ สุภัทร แสงประดับ, เพิ่งอ้าง, น. 3

⁷ อ้างแล้ว น. 3

การขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญที่ถูกต้อง ทั้งในแง่ของสถานะ บทบาท อำนาจและหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ได้สะท้อนให้เห็นจากข้อค้นพบของงานวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ” ซึ่งได้ทำการศึกษาความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6,050 คน ที่กระจายตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified Multi-stage sampling) โดยจากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ พบว่า ประชาชนที่รู้จักศาลรัฐธรรมนูญคิดเป็นร้อยละ 41.95 และไม่รู้จักหรือไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญมีอยู่ร้อยละ 41.95 ขณะที่เมื่อสอบถามเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า มีผู้ตอบคำถามผิดหมดทุกข้อร้อยละ 56.98 ส่วนที่เหลือน้อยละ 43.02 คือ ผู้ที่ตอบคำถามผิดบ้างถูกบ้าง และในส่วนของความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า ประชาชนมีความเชื่อมั่นในบทบาทและการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ และเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่สนองต่อความคาดหวังและรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับน้อย ส่วนความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แต่ทั้งนี้ ระดับความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับตัวแปรที่แตกต่างกัน อาทิ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ศาสนา และสถานภาพ เป็นต้น⁸

ขณะที่ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2560 โดยสถาบันพระปกเกล้าร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ทั่วประเทศ จำนวน 33,420 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างความน่าจะเป็นตามหลักสถิติ พบว่า ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่

⁸ โปรดดูรายละเอียดของผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ ในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2559). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรณภา ศิริสังขะ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2564 จาก <http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/research/detail.php?ID=216>

ขององค์กรศาลในระดับค่อนข้างเชื่อมั่นถึงเชื่อมั่นมาก คือ ศาลยุติธรรม (ร้อยละ 83.6) รองลงมาคือ ศาลรัฐธรรมนูญ (ร้อยละ 80.3) และศาลปกครอง (ร้อยละ 80.2) สำหรับศาลรัฐธรรมนูญนั้น ผลสำรวจยังชี้เห็นว่า ประชาชนร้อยละ 8.9 ไม่ค่อยเชื่อมั่นและไม่เชื่อมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ และร้อยละ 2.6 ไม่รู้จักศาลรัฐธรรมนูญ⁹ ทั้งนี้ ผลสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบในรายงานการประเมินสถานการณ์ความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย พ.ศ. 2562 ของสถาบันพระปกเกล้า โดยอธิบายการศึกษาความเป็นประชาธิปไตยบนพื้นฐานของความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อสถาบันต่าง ๆ ประกอบด้วยรัฐสภา รัฐบาล องค์กรอิสระ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศาล โดยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างความน่าจะเป็นจำนวน 33,420 ตัวอย่าง ซึ่งผลสำรวจความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อการทำงานขององค์กรอิสระและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญพบว่า องค์กรอิสระที่ประชาชนค่อนข้างเชื่อมั่นมากที่สุดต่อการทำนามากที่สุด คือ ศาลยุติธรรม (ร้อยละ 80.2) รองลงมาคือ ศาลรัฐธรรมนูญ (ร้อยละ 77.3) และศาลปกครอง (ร้อยละ 76.6) นอกจากนี้ สำหรับศาลรัฐธรรมนูญ ผลสำรวจยังชี้ให้เห็นว่า ประชาชนร้อยละ 10.3 ไม่ค่อยเชื่อมั่นและไม่เชื่อมั่นต่อการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญ ขณะที่ร้อยละ 10.1 ไม่มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและร้อยละ 2.3 ไม่รู้จักศาลรัฐธรรมนูญ¹⁰

อาจกล่าวได้ว่า จากผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ ได้สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ นั่นอาจเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causal relationship) ที่พอจะทำให้สามารถอนุมานได้ว่า การที่ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญเป็นเหตุให้คำร้องที่ประชาชนยื่นต่อ

⁹ โปรดดูรายละเอียดของผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ใน สถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2564 จาก <http://kpi.ac.th/knowledge/research/data/353?page=6>, น.10.

¹⁰ โปรดดูรายละเอียดของผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนใน สถาบันพระปกเกล้า. (2562). รายงานการประเมินสถานการณ์ความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย พ.ศ. 2562. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน จาก <http://kpi.ac.th/knowledge/research/data/935?page=3>, น. 46.

ศาลรัฐธรรมนูญไม่เป็นไปตามเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ด้วยเหตุนี้ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานและการสร้างเชื่อมั่นว่าศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ในการรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญไทย¹¹

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาระบบการการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่มุ่งขยายสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการคุ้มครองจากศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนที่ต้องการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

1.2.2 เสนอแนะมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนาระบบการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว

¹¹ โปรตุเกส ข้อเสนอนี้ในการพัฒนาระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญไทย ในรายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2661”, อ้างแล้ว

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Combined Methodology) โดยในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างที่คำนึงถึงความน่าจะเป็นในการสุ่ม (Probability Sampling) จากกลุ่มประชากรที่หลากหลาย สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 ได้แก่ หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไข ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 และสถิติคำร้องตามมาตรา 213

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ประชาชนทั่วไป

1.3.3 ขอบเขตด้านการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญที่จะนำมาศึกษาเปรียบเทียบ

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบกรณีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศจำนวน 3 ประเทศ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก

1.3.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.3.4.1 การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 หมายถึง ตามเจตนารมณ์ของศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 กำหนดว่าบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้

มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งเกิดจากการใช้อำนาจของรัฐที่เป็นการกระทำจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และการกระทำอันเนื่องมาจากกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ โดยแยกองค์ประกอบได้ 3 ประการ ได้แก่

- 1) บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครอง
- 2) การกระทำอันละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครอง
- 3) การกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

1.3.4.2 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หมายถึง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 1 มาตรา 4 หมวด 3 หมวด 4 หมวด 5 และหมวด 6

1.3.4.3 ความรู้ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 หมายถึง ความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้แก่

- หมวด 1 มาตรา 4 ว่าด้วย หลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค

- หมวด 3 ว่าด้วย สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

- หมวด 4 ว่าด้วย หน้าที่ของชนชาวไทย

อันนำไปสู่กระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

1.3.4.4 ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 หมายถึง ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ในหมวด 3 การพิจารณา ส่วนที่ 2 การยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย

1.3.4.5 ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 หมายถึง ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ในหมวด 3 การพิจารณา ส่วนที่ 2 การยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย

1.3.4.6 ความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 หมายถึง ความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ในหมวด 3 การพิจารณา ส่วนที่ 2 การยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย

1.3.4.7 ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หมายถึง บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรงที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ และได้ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

1.3.4.8 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง นักกฎหมาย เลขาธิการมูลนิธิ นายกสมาคม ตัวแทนสมาคมต่าง ๆ ผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิชาการทางด้านกฎหมาย ผู้ตรวจการแผ่นดิน เป็นต้น

1.3.4.9 ผู้ที่รู้ถึงสิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หมายถึง ประชาชนบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่พึงมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

1.4 วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัย 5 วิธี ได้แก่

1.4.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ดำเนินการศึกษาจากตำรา หนังสือ งานวิจัย บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ตลอดจน

ศึกษาตัวบทกฎหมายและคำพิพากษาของศาล และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

1.4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative method) ดำเนินการโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 โดยการสุ่มตัวอย่างจากประชากรด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified Multi-Stage Sampling) เพื่อให้เกิดการกระจายประชากรครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทั้งนี้การกระจายข้อมูลของประชากรกลุ่มตัวอย่างยังคำนึงถึงความแตกต่างด้าน เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างด้วย

1.4.3 การวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการเข้าทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ได้แก่ องค์กรอิสระหรือมูลนิธิต่าง ๆ ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ และผู้ที่รู้ที่ถึงสิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

1.4.4 การประชุมสัมมนา หรือประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) การจัดประชุมสัมมนาหรือประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังข้อมูลความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 อาทิ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระ ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ภาคประชาชนผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ที่ต้องการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ที่รู้ที่ถึงสิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ร่วมให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการศึกษา

1.4.5 การให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นต่องานวิจัย คณะผู้วิจัยจัดหาผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ที่ผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เข้าร่วมพิจารณาให้ความเห็นต่อร่างรายงานการศึกษา

ที่ผ่านการประชุมกลุ่มย่อยในข้อที่ 1.4.4 แล้ว เพื่อนำความเห็นข้อเสนอแนะดังกล่าว มาประกอบการพิจารณาร่างรายงานการศึกษาข้อเสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาตรวจรับงานวิจัย

1.5 ขั้นตอนและแผนการดำเนินงาน

1.5.1 ขั้นตอนและกระบวนการดำเนินงาน

การดำเนินงานวิจัย แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 เช่น หลักเกณฑ์ วิธีการ และสถิติคำร้อง ตามมาตรา 213 ของประเทศไทย และศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของต่างประเทศ จำนวน 3 ประเทศ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาบริบทของความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความ คาดหวังตามแนวคิด ทฤษฎีทางด้านสังคมศาสตร์มาผนวกกับประเด็นการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวัง ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ ทั้งยังได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัย และบทความเกี่ยวกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศนำมา เปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเภทดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการ ทางสถิติเชิงวิเคราะห์ (Analytic Statistic) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการ จำแนกและจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูล (Typology and Taxonomy)

ขั้นตอนที่ 4 สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระ หรือมูลนิธิต่าง ๆ ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ และผู้ที่รู้ถึงสิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ขั้นตอนที่ 5 การจัดประชุมสัมมนาหรือประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังข้อมูลความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และนำความเห็นข้อเสนอแนะมาแก้ไขปรับปรุงจัดทำเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเสนอให้ที่ปรึกษาโครงการที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ให้ความเห็นอีกครั้ง เพื่อนำความเห็นข้อเสนอแนะนั้นมาแก้ไขปรับปรุงรายงานวิจัยก่อนนำเสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา

ขั้นตอนที่ 6 ปรับปรุงแก้ไขรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์โดยการนำความคิดเห็นจากคณะกรรมการตรวจรับสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมาแก้ไขปรับปรุงและจัดทำเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์พร้อมแผ่นซีดีบันทึกข้อมูล เสนอสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา

1.5.2 แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	เดือนที่ 1	เดือนที่ 2	เดือนที่ 3	เดือนที่ 4	เดือนที่ 5	เดือนที่ 6	เดือนที่ 7	เดือนที่ 8	เดือนที่ 9
1. ประชุมคณะผู้วิจัยชี้แจงการดำเนินงานและปรับ กรอบการวิจัยตามที่คณะกรรมการเสนอแนะ	↑								
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการยื่น คำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 เช่น หลักเกณฑ์ วิธีการ และสถิติคำร้องตามมาตรา 213 ของประเทศไทย และศึกษาเปรียบเทียบกับการมี ของต่างประเทศจำนวน 3 ประเทศ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐจีน	↑								
3. จัดทำร่างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเสนอต่อ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และนำร่างเครื่องมือ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือ	↑								
4. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย		↑							
5. วิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผลการศึกษา					↑	↑			

กิจกรรม	เดือนที่ 1	เดือนที่ 2	เดือนที่ 3	เดือนที่ 4	เดือนที่ 5	เดือนที่ 6	เดือนที่ 7	เดือนที่ 8	เดือนที่ 9
6. จัดทำรายงานผลการศึกษเพื่อใช้ในการจัดประชุมหรือสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการศึกษา โดยเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น สาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง ภาคประชาชนเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่อผลการวิจัย							↑		
7. จัดประชุมหรือสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการศึกษา โดยเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น สาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง ภาคประชาชนเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่อผลการวิจัย								↑	
8. นำร่างรายงานและผลที่ได้จากข้อ 7 ไปผู้ทรงคุณวุฒิ ทางด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบต่อร่างรายงาน การศึกษาที่ผ่านการประชุมหรือสัมมนาดำเนินข้อ 7 แล้ว เพื่อเสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในการประกอบการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงร่างรายงานการศึกษา ก่อนเสนอให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา ตรวจจับ									↑
ส่งรูปเล่มรายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ (Final report) ให้กับสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ									

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ผลการศึกษาที่ได้จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนามาตรการทางกฎหมาย และมาตรการทางการบริหารของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.6.2 ประชาชนทั่วไป หน่วยงานของรัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

1.6.3 ทุกภาคส่วนสามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ต่อยอดทางวิชาการหรือใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาขั้นต่อไป

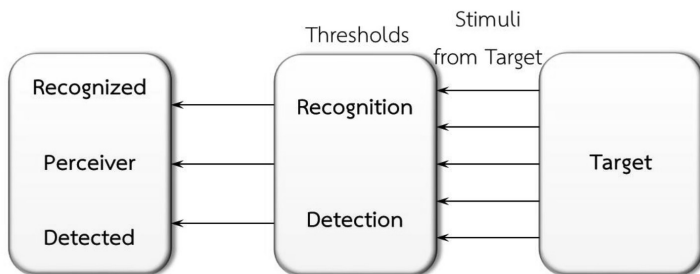
บทที่ 2

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และความสามารถ

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ (Perception)

การรับรู้เป็นกระบวนการด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) อันเป็นความสามารถการใช้สติปัญญาของบุคคลที่ซับซ้อน โดยกระบวนการรับรู้เริ่มจากสิ่งเร้า (Stimuli) ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมไปกระตุ้นประสาทสัมผัสอันได้แก่ การได้ยิน การเห็น การได้กลิ่น การได้ลิ้มรส และการได้สัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกันก็ได้ กระบวนการรับรู้ทั้งจากปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอกตัวบุคคลจะรวมตัวกันเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) โดยบุคคลจะเลือกสิ่งเร้าที่ตนอยากรับรู้ และสิ่งเร้านั้นจะถูกส่งไปเก็บไว้เพื่อรอการเรียกใช้ กระบวนการนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นกลไกที่ช่วยให้มนุษย์สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กระบวนการรับรู้
ที่มา: Champoux (2011: 101)

จากภาพที่ 2.1 Champoux (211: 101-102) ได้อธิบายถึงกระบวนการรับรู้ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การรับรู้จะเริ่มต้นโดยสิ่งเร้าที่มากระตุ้น ซึ่งสิ่งเร้าจะมีที่มาทั้งจากภายในและภายนอกตัวบุคคล เป้าหมายที่ได้รับการกระตุ้นเรียกว่า Target ซึ่งมีที่มาจากประสาทสัมผัสของร่างกาย หรือได้รับแรงกระตุ้นจากแนวคิดหรือความรู้สึก

2. เมื่อมีสิ่งเร้าเกิดขึ้นจะไม่นำไปสู่การรับรู้ทันที แต่จะมีตัวแปรอีกตัวที่เข้ามาเกี่ยวข้องคือ จุดที่ทำให้เกิดแรงกระตุ้น (Threshold) ซึ่งต้องมีปริมาณที่มากพอที่จะทำให้คนเกิดความรู้สึก เช่น ถ้ามีคนเอานิ้วมาจิ้มที่แขนของเรา ถ้าเขาจิ้มในปริมาณที่เบามาก เราจะไม่เกิดความรู้สึก ดังนั้นปริมาณของสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการรับรู้ได้นั้นต้องเป็นปริมาณที่มากเพียงพอในระดับที่จะทำให้เกิดความรู้สึกซึ่งเรียกว่า Detection Threshold ส่วน Recognition Threshold คือจุดที่ทำให้บุคคลสามารถระบุหรือบอกถึงคุณลักษณะบางประการของสิ่งเร้า¹¹

3. สิ่งเร้าที่ผ่านเข้ามาจะถูกเก็บบันทึกและนำไปสู่การตีความ ซึ่งการตีความนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการตีความ เช่น การตีความที่ยึดถือตนเองเป็นที่ตั้ง (Self-Perception) โดยคนส่วนใหญ่มักเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางหรือการรับรู้จะถูกเลือก (Selectivity) คนจะเลือกสิ่งเร้าหรือสถานการณ์จากสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับแรงจูงใจ บุคลิกภาพ หรือความต้องการของตนเอง นอกจากนั้นการรับรู้ยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมด้านความต้องการ (Needs) และอารมณ์ (Emotions) ด้วย ซึ่งจะทำให้ขนาดของการรับรู้มีการเปลี่ยนแปลงได้

ความผิดพลาดของการรับรู้ (Perceptual Errors)

ความผิดพลาดที่เกิดจากการรับรู้มีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ¹²

1. การเตรียมพร้อมที่จะรับรู้ (Perceptual Set) ความผิดพลาดในกรณีนี้เกิดจากความเชื่อที่เป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีต โดยบุคคลมักจะรับรู้จากสิ่งที่เคยรู้มาก่อนแล้ว ซึ่งการรับรู้ที่เกิดจากอดีตนั้นอาจนำมาซึ่งความผิดพลาดได้ เพราะสภาพแวดล้อมในอดีตกับบริบทขณะนั้นอาจมีความแตกต่างกัน ดังนั้นหากยังรับรู้เหมือนเดิมจึงอาจเกิดความผิดพลาดขึ้นได้

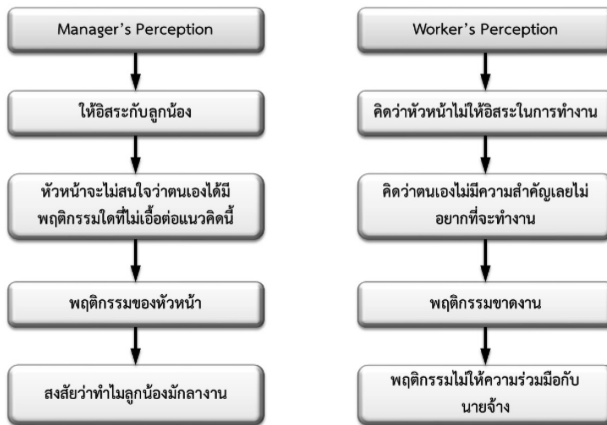
2. การรับรู้ที่เป็นแบบพิมพ์เดียวกัน (Stereotyping) เป็นการรับรู้ที่เกิดจากการใช้เกณฑ์หรือคุณสมบัติบางอย่างเป็นตัวตัดสิน และคิดว่ามีลักษณะเหมือนกันหรือพิมพ์เดียวกัน เช่น การรับรู้ที่ว่าคนอีสานเป็นคนซื่อ คนมหายิก คอส์สัน เป็นคนไม่น่าคบ ซึ่งไม่อาจเป็นจริงกับทุกคน¹³

¹¹ นิสดาร์ก เวชยานนท์. (2543). การประเมินบุคคล. กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

¹² Champoux, J. (2011). Organizational behavior: Integrating individuals, groups, and organizations 4 th ed., New York: Routledge. has been cited by the following article: Article.

¹³ อ้างแล้ว 1.

ผลของการรับรู้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในองค์กรเป็นอย่างมาก เช่น บุคคลในองค์กรมีการรับรู้ว่าการได้รับตำแหน่ง การเลื่อนขั้น ต้องมีการวิ่งเต้นหรือใช้ระบบอุปถัมภ์มากกว่าระบบคุณธรรมก็จะทำให้ความตั้งใจในการทำงานลดลง และการรับรู้ที่ไม่ถูกต้องก็จะเป็นการทำลายขวัญและกำลังใจในการทำงานก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ ดังตัวอย่างในภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 การรับรู้ที่ต่างกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา
ที่มา: นิสตารค์ เวชยานนท์ (2543: 6)

จากภาพที่ 2.2 แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมเป็นผลที่มาจากการรับรู้ถ้าลูกน้องมีพฤติกรรมการขาดงานบ่อย ไม่ตั้งใจทำงานไม่ให้ความร่วมมือในการทำงานย่อมทำให้ผลการปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้ผลการประเมินต่ำ ซึ่งถ้าหัวหน้าสามารถค้นหาที่มาของสาเหตุแห่งปัญหาอันเนื่องมาจากการรับรู้ที่ต่างกันได้ก็จะสามารถทำให้การบริหารงานในองค์กรเป็นไปได้อย่างราบรื่น¹⁴ อย่างไรก็ตาม การรับรู้ของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมหรือในส่วนของอำนาจตุลาการนั้นอาจมีรายละเอียดที่ต่างกัน กล่าวคือ รายละเอียดในข้อกฎหมายในแต่ละฉบับ อันเป็นความรู้เฉพาะ และมีรายละเอียดในข้อกฎหมายจำนวนมาก ซึ่งอาจเป็นการยากลำบากของประชาชนในการทำความเข้าใจกฎหมายเหล่านั้น

¹⁴ อ่างแล้ว

เช่นเดียวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญแม้ว่าจะจะเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ แต่ก็มีประชาชนจำนวนมากที่ไม่เข้าใจอีกทั้งยังมีกฎหมายประกอบในบางมาตราอีกจำนวนมาก ดังนั้นจึงมิใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจในกระบวนการทั้งหมดของกฎหมายรัฐธรรมนูญ

แนวคิดการวัดการรับรู้

การวัดการรับรู้ในส่วนมากใช้วิธีการคล้ายคลึงกับการวัดเจตคติ การวัดค่านิยม และการวัดบุคลิกภาพ ทั้งนี้เพราะการรับรู้เป็นขั้นหนึ่งของเจตคติ การวัดค่านิยม และการวัดบุคลิกภาพซึ่งพอสรุปได้ดังนี้¹⁵

1. การสังเกต ได้แก่ การสังเกตที่ใบหน้าของบุคคลว่าแสดงออกทางสีหน้าอย่างไร การสังเกตตาหรือแววตา การพิจารณาที่บุคลิกภาพ ท่าทางของร่างกาย เช่น อาการตื่นตัว และการพิจารณาเจตนาารมณ์ของบุคคลว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมามีเจตนาอย่างไร เป็นต้น

2. การใช้แบบสอบถาม ได้แก่ 1) แบบสอบถามที่มีคำถามเป็นข้อความที่มีเพียงความคิดเดียว โดยให้เลือกตอบว่าเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ใช่-ไม่ใช่ ถูก-ผิด ซึ่งในบางครั้งอาจมีคำว่าไม่แน่ใจอยู่ด้วย 2) แบบสอบถามที่คำถามมีหลายตัวเลือกเป็นมาตรวัด เป็นคำถามที่มีประโยคคำถามและมีคำตอบที่เป็นระดับการรับรู้ว่ามีน้อยเพียงใด โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ปฏิบัติ และไม่ปฏิบัติ หรือ 3 ระดับคือ ปฏิบัติ ปฏิบัติบางครั้ง ไม่ปฏิบัติ หรือ 5 ระดับ เช่น ปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด 3) การใช้แบบทดสอบและเครื่องมือทางจิตวิทยา โดยผู้ทำการทดสอบเสนอสิ่งเร้ากับผู้ถูกทดสอบ เพื่อให้แสดงพฤติกรรมหรือคำตอบออกมา สิ่งเร้านี้อาจเป็นรูปภาพหรือสิ่งอื่นก็ได้

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude)

ทัศนคติ คือ ความเชื่อ ความรู้สึก และเครื่องแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ และเป็นภาวะทางจิตซึ่งทำให้บุคคลมีความพร้อมที่จะตอบโต้

¹⁵ มนัสพงศ์ พัฒนวิบูลย์. (2553). ศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสารและทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับภาพลักษณ์ในการให้บริการของธนาคารสินเอเชีย จำกัด (มหาชน). บัณฑิตวิทยาลัย สาขานิติศาสตร์ธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์¹⁶ นอกจากนี้ทัศนคติยังมีความหมายว่าเป็นความรู้สึกด้านบวกและลบของบุคคลที่มีต่อวัตถุทางด้านจิตวิทยา หรือความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย¹⁷ อย่างไรก็ตามยังมีนักวิชาการอีกเป็นจำนวนมากที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับทัศนคติไว้ โดยมีสาระสำคัญที่พอสรุปได้ 5 ประการดังนี้

1. ทัศนคติเป็นความรู้สึกนึกคิดที่ก่อสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นติดตัวมาแต่กำเนิดแต่เป็นสิ่งที่บุคคลจะได้รับจากประสบการณ์ซึ่งอาจเป็นประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์ทางอ้อมก็ได้

2. ทัศนคติโดยตัวมันเองไม่ใช่พฤติกรรม (Not Behavior Per Se) ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมมากกว่าที่จะกล่าวว่า ทัศนคติเป็นความโน้มเอียง หรือสภาพความพร้อมที่จะตอบสนองต่อวัตถุ เช่น ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะชอบ หรืออยากจะทำซื้อผลิตภัณฑ์ใดผลิตภัณฑ์หนึ่งโดยเฉพาะมากกว่าผลิตภัณฑ์อื่น เป็นต้น

3. ทัศนคติจะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุเสมอ “วัตถุ” อาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล สถาบัน ผลิตภัณฑ์ปัญหาสังคม หรืออะไรก็ได้ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องที่สำคัญเพราะว่าทัศนคติจะไม่อาจเกิดขึ้นได้ด้วยตัวมันเอง (Self – Generated)

4. ทัศนคติมีลักษณะค่อนข้างคงทนถาวร (Enduring) ไม่ใช้อยู่ในสภาพชั่วคราวช่วยยามที่จะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ แต่ก็ได้หมายความว่าทัศนคติเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แท้จริงแล้วทัศนคติเปลี่ยนแปลงได้ เพียงแต่ว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นช้ามาก และมักจะเผชิญกับการต่อต้านค่อนข้างมาก และยิ่งบุคคลมีอายุมากขึ้น ทัศนคติจะยิ่งมั่นคงมากขึ้นจนยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้

5. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุจะไม่เป็นกลาง (Not Neutral) แต่จะแสดงทิศทางและความเข้มข้นของทัศนคติในทางชอบ หรือไม่ชอบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ผู้บริโภคมีทัศนคติ ชอบลักษณะของผลิตภัณฑ์นั้น และไม่ชอบลักษณะผลิตภัณฑ์นั้น เป็นต้น

¹⁶ Gordon Willar Allport. (1937). Personality: A psychological interpretation. New York: Henry Holt.

¹⁷ Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). Understanding attitudes and predicting social behavior. Englewood-Cliffs, NJ : Prentice-Hall.

องค์ประกอบของทัศนคติ

องค์ประกอบของทัศนคติ พบว่า มีผู้เสนอความคิดไว้ 3 แบบ คือ ทัศนคติแบบ 3 องค์ประกอบ ทัศนคติแบบ 2 องค์ประกอบ และทัศนคติแบบ 1 องค์ประกอบ พอสรุปได้ดังนี้¹⁸

1. ทัศนคติมี 3 องค์ประกอบ แนวคิดนี้ จะระบุว่า ทัศนคติมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1) องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) ประกอบด้วย ความเชื่อ ความรู้ความคิด และความคิดเห็น 2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ - ไม่ชอบ หรือทำทางที่ดี - ไม่ดี 3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มหรือความพร้อมที่บุคคลจะปฏิบัติ

2. ทัศนคติมี 2 องค์ประกอบ แนวคิดนี้จะระบุว่า ทัศนคติมี 2 องค์ประกอบ ได้แก่

1) องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) 2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) มีนักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทัศนคติออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ Katz และ Rosenberg

3. ทัศนคติมีองค์ประกอบเดียว แนวคิดนี้จะระบุว่า ทัศนคติมีองค์ประกอบเดียว คือ อารมณ์ความรู้สึกในทางชอบหรือไม่ชอบที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด นักจิตวิทยาที่สนับสนุน แนวคิดนี้ได้แก่ Fishbein & Ajzen

ทัศนคติ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1) องค์ประกอบด้าน ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) หมายถึง ความเชื่อเชิงการประเมินเป้าหมายโดยอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อจินตนาการ และการจำ

2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกในทางบวก หรือลบ หรือทั้งบวกและลบต่อเป้าหมาย

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มของพฤติกรรม หรือแนวโน้มของการแสดงออกต่อเป้าหมาย

¹⁸ สีระพร อูรวัฒนโธ. (2528). การวัดทัศนคติ: ปัญหาในการใช้เพื่อทำนายพฤติกรรม. วารสารครุศาสตร์, 14(4), 162 – 163.

เทคนิคการวัดทัศนคติ ประกอบด้วย

1. การจัดลำดับ (Ranking) เป็นการวัดโดยขอให้ผู้ตอบจัดลำดับจากค่าน้อยที่สุดไปมากที่สุดตามลำดับโดยตัวเลขอาจเป็นกิจกรรม เหตุการณ์ หรือวัตถุว่าชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือชอบลักษณะพิเศษของสิ่งกระตุนั้น
2. การให้คะแนน (Rating) เป็นการวัดโดยขอให้ผู้ตอบประเมินความสำคัญของลักษณะพิเศษหรือคุณภาพของวัตถุ
3. การแยกกลุ่ม (Sorting Technique) เป็นเทคนิคการวัดซึ่งผู้ถามเสนอแนวความคิดหลากหลายและขอให้ผู้ตอบเขียนลงในบัตรหลาย ๆ ใบ หรือจะให้ผู้ตอบแบ่งประเภทของแนวคิดก็ได้

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

สิริวรรค์ อัสกุล อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความคาดหวังของมนุษย์เป็นการคิดล่วงหน้าไว้ก่อน ซึ่งอาจจะไม่เป็นไปตามที่คิดไว้ แต่มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล¹⁹

ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์ อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเองอย่างหนึ่งว่า ตนเองควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือต่องานที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ ความคิดดังกล่าวรวมไปถึงบุคคลอื่น²⁰

ชิษณุกร พรภาณุวิษย์ อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น การรับรู้ การตีความ หรือการคาดการณ์ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้นของบุคคลอื่นที่คาดหวังในบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองต้องการหรือคาดหวังเอาไว้²¹

¹⁹ สิริวรรค์ อัสกุล. (2528). ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานที่กำหนดของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยา) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

²⁰ ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์. (2530). พฤติกรรมองค์การและการบริหาร. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

²¹ ชิษณุกร พรภาณุวิษย์. (2540). ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อบทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาจังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. (สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

นวลจันทร์ เพิ่มพูนรัตนกุล อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความมุ่งหวังหรือคาดคะเนของบุคคลที่มีต่อคนอื่นให้กระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนปรารถนาให้เป็นไปในอนาคต²²

ฟินน์ อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง การประเมินค่าบุคคลหรือตนเองด้านจิตใต้สำนึก และใช้ความคาดหวังนั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดตนเองด้านจิตใต้สำนึก และใช้ความคาดหวังนั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมที่จะมีต่อบุคคลที่ตนคาดหวัง หรือต่อตนเองในลักษณะที่ตนคิดว่าถูกต้อง²³

เกทเซลล์ อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความคาดหวังของบุคคลย่อมแตกต่างกัน เพราะแต่ละคนมีความคิดและความต้องการต่างกันอันทำให้พฤติกรรมทางสังคมที่ถูกกำหนดจากความคาดหวังของบุคคลอื่น และความต้องการส่วนตัวของตนเองต่างกันด้วย²⁴

รีดเดอร์ อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ท่าทีของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง โดยความคาดหวังหรือความต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ²⁵

สรุปว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความต้องการของบุคคลที่มีต่อคนอื่นให้กระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนปรารถนา โดยใช้ความคาดหวังเป็นแนวทางกำหนดพฤติกรรมต่อบุคคลที่ตนคาดหวังในลักษณะที่ตนคิดว่าถูกต้อง

วิโรจน์ สารัตนะ กล่าวว่า ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) พัฒนาขึ้นโดย Vroom ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การที่คนงานจะมีแรงจูงใจที่จะทุ่มเทความพยายาม (Effort) เพื่อการปฏิบัติงาน (Performance) เพื่อให้ได้ผลงานตามที่ต้องการหรือไม่นั้น จะพิจารณาจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความคาดหวังเกี่ยวกับความพยายาม

²² นวลจันทร์ เพิ่มพูนรัตนกุล. (2540). ความคาดหวังของผู้เรียนต่อโครงการยกระดับความรู้พื้นฐานสำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ กศม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

²³ Finn. (1962). "Expectation and Educational Environment," Journal of teacher Education. 42(3): 390.

²⁴ Getzels, J.W. and et al. (1964). Educational Administration as a Social Process. New York : Harper and Row.

²⁵ Reeder, William w. (1971). Partial Theory from the 25 Years Research Program on Directive Factor is Belives and Social Action. New York : Minigraph.

กับการปฏิบัติงาน ความคาดหวังเกี่ยวกับการปฏิบัติงานกับผลลัพธ์ และความคาดหวังเกี่ยวกับคุณค่าของผลลัพธ์หรือรางวัลที่จะได้รับ

ความคาดหวังเกี่ยวกับความพยายามกับการปฏิบัติงานกับผลลัพธ์ (PO: Performance Outcome Expectancy) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ว่าเมื่อปฏิบัติงานสำเร็จแล้วจะได้รับรางวัลตอบแทนอะไร (รางวัลตอบแทนมีสองลักษณะคือ รางวัลตอบแทนภายนอก (Extrinsic Rewards) เป็นรางวัลที่คนอื่นเอาให้ เช่น โบนัส การเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น และรางวัลตอบแทนภายใน (Intrinsic Rewards) เป็นรางวัลที่เกิดขึ้นภายในตัวเอง เช่น เกิดความภูมิใจในความสำเร็จของงาน เป็นต้น) บางกรณีอาจพิจารณาถึงผลลัพธ์ในทางลบ ด้วยความคาดหวังเกี่ยวกับคุณค่าของรางวัล (V: Valence) ว่ามีความสำคัญมากน้อยแค่ไหน หากมีมากความคาดหวังก็จะสูง แต่ความคาดหวังนี้อาจถูกลบล้างด้วยคุณค่าของสิ่งที่จะได้รับในทางลบได้ เช่น การสูญเสียเวลาดังกล่าวข้างต้น เป็นต้น

การที่จะพิจารณาว่า คนงานจะใช้ความพยายามในการปฏิบัติงานหรือไม่ จะพิจารณาในองค์ประกอบทั้งสาม เป็นสูตรดังนี้ (EP) (PO) (V) = Motivation หากผลการประเมินหรือความคาดหวังในองค์ประกอบทั้งสามสูง การจูงใจก็จะสูงไปด้วย เป็นสูตรดังนี้ high EP High PO High V = High Motivation หรือบางกรณีความคาดหวังในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งต่ำหรือมีค่าเป็นศูนย์ (Zero) ก็จะทำให้การจูงใจมีค่าเท่ากับศูนย์ไปด้วย ดังสูตร High EP Zero PO High V = Zero Motivation ทั้งนี้ เนื่องจากความไม่แน่ใจว่าจะทำงานประสบผลสำเร็จหรือไม่ในการปฏิบัติงาน หากการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ อยู่ในระดับไม่สูง แต่จำต้องมีการปฏิบัติก็อาจมีการตอรองเพื่อให้เพิ่มคุณค่าของรางวัล หรือเพิ่มแรงจูงใจที่จะใช้ความพยายาม (EP) หรือการปฏิบัติงาน (PO) ให้มากขึ้น หรืออาจจะสร้างทางเลือกอื่นเพื่อการเปรียบเทียบได้²⁶

²⁶ วิโรจน์ สารรัตน์. (2551). การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิดและกรณีศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรภาพพัฒนา.

ทำสิ่งนั้นให้ได้ ซึ่งแนวทางที่จะสร้างแรงจูงใจให้บุคคลพยายามทำสิ่งนั้น คือการสร้าง ความคาดหวังให้บุคคลตระหนักในค่านิยมต่องาน การให้บุคคลใช้ความพยายามใน การเสริมสร้างความสามารถในการทำงาน และการช่วยให้บุคคลเข้าใจบทบาทของ ตนเองในงานนั้น ๆ แต่ก็ต้องอาศัยทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ ทฤษฎีแรงจูงใจ และทฤษฎีความพึงพอใจประกอบกัน เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความ คาดหวังของบุคคลนั้น ๆ²⁷

2.1.4 ความสำคัญของกฎหมายต่อสังคม

กฎหมายมีความสำคัญในฐานะเป็นกฎกติกา เพื่อให้สมาชิกทุกคนถือปฏิบัติ ทั้งนี้ไม่ว่าใครเป็นผู้หนึ่งจะมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อกฎหมายหรือไม่

ประชาชนทุกคนในประเทศต้องรู้ว่าควรประพฤติปฏิบัติตัวอย่างไรจึงถูกต้อง ดีงาม และเป็นการกระทำที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และประชาชนในประเทศต้องเรียนรู้ กฎหมายทุกคน และเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยกฎหมายจะเป็น สิ่งที่พัฒนามาจากจารีตประเพณีของสังคม ดังนั้นหลักกฎหมายส่วนใหญ่จึงจะไม่มี ความขัดแย้งกับจารีตประเพณี

โดยกฎหมายจะต้องสร้างความยุติธรรมให้แก่สังคม เพราะกฎหมายเป็น หลักกติกาที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติเท่าเทียมกัน เมื่อการปฏิบัติของบุคคลหนึ่งที่มี การเอาเปรียบเกิดขึ้น กฎหมายจะขาดความยุติธรรม และจะเกิดความขัดแย้งในสังคม เกิดขึ้น แต่หากกฎหมายมีความยุติธรรมไม่เลือกปฏิบัติแล้ว ประชาชนจะมีความสุข จากการมีอยู่ของกฎหมายนี้

กฎหมายทำให้เกิดความสงบ และความเป็นระเบียบขึ้นในสังคม เพราะ หลักกฎหมายเป็นลักษณะของข้อห้ามมีบทลงโทษสำหรับผู้ทำผิดที่ชัดเจน ดังนั้น กฎหมายจึงทำให้ประชาชนทุกคนมีความยำเกรง เพราะการฝ่าฝืนกฎหมายจะได้รับการลงโทษอย่างเฉียบขาด เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดความสงบสุขของประเทศชาติ กฎหมายทำให้ผู้ปฏิบัติตามสามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ไม่ต้อง คอยหลบเลี่ยงความผิด มีสมาธิกับการทำงาน ไม่ต้องเกรงกลัวการถูกลงโทษ ส่งผลให้ มีสุขภาพที่ดี ชีวิตครอบครัวมีความสุข

²⁷ ความคาดหวังของวรูม สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2564 https://web.archive.org/web/20101025133032/http://arrod.co.uk/archive/concept_vroom.php

กฎหมายทำให้คนรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองที่ควรกระทำต่อสังคม ไม่ออกนอกทางในสิ่งที่ไม่ใช่หน้าที่ ทำให้บ้านเมืองเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ อีกทั้งยังมีประโยชน์ในทางการเมืองการปกครอง ถ้าประชาชนรู้จักกฎหมายก็จะเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงของการปกครอง และการบริหารงานทางการเมืองการปกครอง ประโยชน์สุขก็จะตกอยู่กับประชาชน²⁸

ผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคมจึงต้องยึดมั่น และเคารพต่อหลักเกณฑ์ของกฎหมายในบ้านเมืองที่กำหนดไว้ ต้องไม่พยายามหาช่องว่างหรือช่องโหว่ของกฎหมายเพื่อหาทางหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และไม่ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ทั้งไม่พยายามใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นที่อ่อนด้อยกว่าทางสังคม หากมีผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือใช้อิทธิพลข่มขู่บังคับหรือใช้วิธีการนอกเหนือกฎหมาย อาจเป็นข้าราชการที่มีอำนาจในระดับสูงหรือผู้มีอิทธิพลซึ่งอาจใช้อำนาจเกินขอบเขตหรือใช้ตามอำเภอใจโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่นหรือเกรงกลัวต่อกฎหมาย จึงต้องมีการใช้มาตรการลงโทษโดยเด็ดขาดเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสมาชิกในสังคม

กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างความสงบสุข และความเป็นธรรมให้แก่บุคคลในสังคม ให้มีสิทธิและหน้าที่โดยเท่าเทียมกัน จากเหตุผลที่กล่าวมาในข้างต้นได้แสดงให้เห็นแล้วว่าทำไมสังคมเราจึงต้องมีกฎหมาย²⁹

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรอง และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยรัฐธรรมนูญ

การรับรอง และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะการให้สิทธิกับประชาชนในการฟ้องคดีโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญในกรณี

²⁸ ความสำคัญของกฎหมายต่อสังคม สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2565 <https://saimoon.thai.ac/clientupload/saimoon/uploads/files>

²⁹ กฎหมายกับสังคม สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2565 http://www.yasnaraeducation.com/index.php?option=com_content&view=article&id=254:2009-08-29-22-18-04&catid=51:2009-01-25-15-04-43&Itemid=94

ของประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 212 ซึ่งมีบทบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ” และการให้สิทธิกับประชาชนในการฟ้องคดีโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้มีการบัญญัติไว้อีกครั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 โดยบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ” ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบของบทบัญญัติดังกล่าวได้ 3 ประการ คือ 1) ต้องมีบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครอง 2) มีการกระทำอันละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครอง และ 3) การกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับการรับรอง และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมีที่มาและหลักการสำคัญ ดังนี้

2.2.1 ที่มาของการรับรอง และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

แนวความคิดเรื่องของสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ เริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่ในยุคกรีก อริสโตเติล กล่าวว่าไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล ย่อมมีเสรีภาพในการเลือก และด้วยเหตุผลที่ถูกต้องย่อมช่วยให้เขาเข้าถึงธรรมชาติได้ และ ณ จุดนี้เองคือเสรีภาพที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์” โดยแนวความคิดนี้ถือว่า มนุษย์นั้นมีเสรีภาพอยู่แล้วตามกฎธรรมชาติ ภายใต้เหตุผลที่ถูกต้องเนื่องจากภูมิปัญญาของมนุษย์ ต่อมาเริ่มมีแนวความคิดว่ามนุษย์ตามธรรมชาตินั้นมีสิทธิเสรีภาพมาก และเมื่อทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ก็ไม่มีอำนาจในการบังคับซึ่งกันและกัน หากไม่มีการลดเสรีภาพของแต่ละคนลงมา การกระทบกระทั่งตลอดจนการขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นในสังคมได้ ผู้อ่อนแอต้องตกเป็นทาส และถูกจำกัดเสรีภาพหมด การมีเสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตจึงเป็นเหตุใหญ่ให้เกิดการไร้เสรีภาพ การเข้ามารวมเป็นสังคมยอมรับอำนาจการเมืองเหนือตนเป็นรูปแบบการปกครองต่าง ๆ ก็เพื่อให้อำนาจสูงสูดนั้นสูงเหนือทุกคน

เป็นกรรมการคอยรักษากฎกติกาไม่ให้ผู้เข้มแข็งกว่าใช้เสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตรังแกผู้อ่อนแอกว่า³⁰

นอกจากนี้ บรรเจิด สิงคะเนติ ได้อธิบายถึงที่มาของแนวคิดในการการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหาแห่งสิทธิ และระบบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยในส่วนของเนื้อหาแห่งสิทธินั้นสามารถแบ่งพัฒนาการออกได้เป็น 4 ยุค คือ เริ่มจากยุคแรก เป็นการพัฒนาเกี่ยวกับเสรีภาพในทางศาสนาที่ยอมรับว่าการนับถือศาสนาเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ซึ่งนำมาสู่การแบ่งแยกระหว่างรัฐกับศาสนาซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของรัฐสมัยใหม่ในปัจจุบัน ช่วงที่สอง เป็นการพัฒนาสิทธิและเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ บรรดาเสรีภาพในการทำสัญญา การยอมรับกรรมสิทธิ์ของเอกชน และเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ช่วงที่สาม คือพัฒนาการเสรีภาพในทางประชาธิปไตย อันได้แก่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์ เสรีภาพในการชุมนุม และเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม และช่วงที่สี่ การพัฒนาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพ หรือสิทธิขั้นพื้นฐานทางสังคม อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพ เช่น การมีงานทำ การให้ความดูแลเรื่องสุขภาพ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการศึกษา เป็นต้น ซึ่งสิทธิดังกล่าวในปัจจุบันจะรวมเรียกว่าเป็น “สิทธิมนุษยชน (Human Rights)” และในส่วนของระบบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ปรากฏหลักฐานของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ ได้แก่ ในกรณีของอังกฤษ มีการระบุข้อความเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในเอกสาร เช่น Magna Carta 1215, The Declaration of Rights 1689, Bill of Rights 1689 แต่ปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นคือผู้ปกครองในขณะนั้น ไม่เคารพต่อเอกสารส่งผลให้ไม่สามารถคุ้มครองสิทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก หรือในกรณีของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ.1791 ได้มีการกำหนดให้มีการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นกฎหมายสูงสุด การล่วงละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพ

³⁰ พงษ์พิสัย วรณราช. (2551). หลักเกณฑ์การแต่งตั้งและควบคุมการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการรัฐวิสาหกิจที่เป็นบริษัทจำกัด ซึ่งประกอบกิจการโทรคมนาคม. วิทยานพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ จะมีค่าเท่ากับการล่วงละเมิดต่อรัฐธรรมนูญ และจะไม่มีผลบังคับในทางกฎหมาย เป็นต้น³¹

อย่างไรก็ตาม การรับรอง และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีความเข้มข้น และจริงจังมากขึ้นหลังจากการสิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่ 2 อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์ที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ จากเหตุการณ์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ และมีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในปี ค.ศ. 1948 เพื่อสร้างระบบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมุ่งหวังที่จะยกระดับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เป็นมาตรฐานระดับสากลที่ประเทศต่าง ๆ จะต้องให้การรับรอง คุ้มครอง รวมไปถึงส่งเสริมให้พลเมืองของตนได้รับประโยชน์จากเนื้อหาแห่งสิทธิมนุษยชน

2.2.2 ความหมายของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ”

“สิทธิและเสรีภาพ” เป็นคำที่มักจะถูกนำมาใช้อ้างเพื่อกระทำการหรือห้ามมิให้กระทำการ รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐกระทำการหรือโต้แย้งการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของรัฐ และยังมีความสำคัญต่อพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ พงษ์พิลัย วรรณราช³² ได้ทำการรวบรวมและสรุปความหมายของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ไว้ดังนี้

คำว่า “สิทธิ” (Right) ในทางกฎหมายนั้น ได้มีนักกฎหมายหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ เช่น

ขุนประเสริฐสุภามาตรา ได้อธิบายว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจหรือความสามารถ ซึ่งกฎหมายรับรองป้องกันให้บุคคลผู้หนึ่งมีอำนาจร้องขอให้ผู้อื่นมีหน้าที่ต้องเคารพ

หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายว่า สิทธิเป็นการก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นในอันที่จะต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้ รวมถึงมีหน้าที่ที่จะไม่รบกวนต่อสิทธิหรือหน้าที่ที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นไปตามสิทธิ ทั้งนี้ แล้วแต่ประเภทของสิทธินั้น ๆ ด้วย

³¹ บรรเจิด สิงคะเนติ. (2552). หลักการพื้นฐานแห่งสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 3 (ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

³² พงษ์พิลัย วรรณราช. (อ้างแล้ว 30)

คณิน บุญสุวรรณ ให้ความหมายไว้ว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม ที่บุคคลสามารถที่จะมีหรือกระทำอะไรก็ได้ที่มีกฎหมายรับรอง แต่คำว่าทำอะไรก็ได้ในที่นี้ มิได้หมายความว่า ทำอะไรได้ตามใจ เพราะหากทำอะไรลงไปแล้วเกิดไปกระทบสิทธิของคนอื่นหรือทำให้คนอื่นต้องเดือดร้อนเสียหายหรือสูญเสียอะไรบางอย่าง การกระทำดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ต้องห้าม เช่น สิทธิในการมีทรัพย์สินส่วนตัว สิทธิในที่ดิน สิทธิในการป้องกันตัวเอง หรือสิทธิในการใช้รถใช้ถนน สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นต้น

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ อธิบายว่า สิทธิ คืออำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคล ในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น (เช่น สิทธิทางหนี้ กรรมสิทธิ ฯลฯ) เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่ง ในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่ง หรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน หรือให้ละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

อุดม รัฐอมฤต และคณะ มีความเห็นเรื่อง “สิทธิ” นี้ว่า หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน และบุคคลอื่น หรือเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือหลายคนกระทำการหรืองดเว้นกระทำการบางอย่าง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน

อนึ่งคำว่า “สิทธิ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย ทั้งนี้ สิทธิตามรัฐธรรมนูญนั้น ถือว่าเป็นสิทธิที่อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองแก่บุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่บุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับรัฐ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันให้รัฐต้องปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามที่ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ

ส่วน “เสรีภาพ” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อมีสิทธิแล้วย่อมจะต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบตามมาด้วย สิทธิและหน้าที่จึงเป็นของคู่กัน เพราะเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิหรือได้ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองให้แล้ว

อีกบุคคลหนึ่งก็จะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องไม่รบกวนหรือขัดขวางต่อสิทธินั้น ในอันที่จะกระทำการหรือดเว้นไม่กระทำการใด ๆ เพื่อให้เป็นไปตามสิทธินั้นอย่างใดก็ได้ นอกจากนี้เสรีภาพของบุคคลก็ย่อมก่อหน้าที่แก่บุคคลอื่น ๆ เช่นกัน โดยบุคคลอื่น ๆ ไม่มีสิทธิที่จะบังคับหรือขัดขวางการใช้เสรีภาพของบุคคล ทั้งนี้การใช้เสรีภาพจะต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ความในหมวด 3 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการปรับปรุงหลักการจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ โดยเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยให้ครอบคลุมกว้างขึ้นกว่าเดิม จากที่เคยกำหนดให้สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการคุ้มครองจะมีเฉพาะที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติให้เปิดกว้างสอดคล้องกับหลักสากลเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ในระบอบประชาธิปไตย ให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ทันทีไม่ต้องรอให้มีการบัญญัติกฎหมายอนุวัติการมาใช้บังคับก่อน ทั้งนี้ ถ้าไม่ได้มีการกำหนดห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นแล้ว บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยังได้รับรองสิทธิชุมชนมากขึ้นกว่าเดิมด้วย อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิและเสรีภาพย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ โดยในหมวดนี้ ได้กำหนดกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพว่าต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น³³

ทั้งนี้ หากพิจารณาหลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิตามที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า คำว่า “สิทธิ” มีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1) สิทธินั้นจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าของสิทธิที่จะเลือกใช้สิทธิ สิทธิจะเป็นการรับรองให้เจ้าของสิทธิมี “อำนาจ” สามารถ “ใช้” สิทธินั้นได้หรืออาจจะไม่ใช้สิทธินั้นได้ตามเจตจำนงของเจ้าของสิทธิ ในบางกรณีก็อาจจะให้ผู้อื่นใช้สิทธิของตนแทนได้ ซึ่งการให้ผู้อื่นใช้สิทธิแทนนี้มักพบในกฎหมายแพ่ง

³³ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (2562). ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หมวด 3 สิทธิและหน้าที่ของปวงชนชาวไทย (มาตรา 25 - 49) หน้า 34 - 70.

2) สิทธินั้นเรียกร้องให้ผู้อื่นมีหน้าที่ต้องเคารพสิทธิของตนนั้น กล่าวคือ ถ้าเป็นสิทธิในทางแพ่งจะสามารถเรียกร้องต่อทรัพย์สิน (ทรัพย์สินสิทธิ) บุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องยอมรับและไม่ละเมิดต่อสิทธิในทรัพย์สินผู้อื่นมีสิทธิอยู่นั้น หรือเรียกร้องให้บุคคลดำเนินการหรือไม่ดำเนินการ (บุคคลสิทธิ) หรือในทางกฎหมายมหาชน สิทธินั้นจะเรียกร้องให้รัฐโดยหน่วยงานของรัฐกระทำการ หรือไม่กระทำการใด ๆ เพื่อตนได้ ทุกกรณีนั้นแสดงถึง “หน้าที่” ที่ผู้อื่นจะกระทำต่อสิทธินั้น กล่าวคือในทุกสิทธิจะมีหน้าที่ต่อผู้อื่นเสมอ

3) สิทธิจะเกิดขึ้นก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากสิทธิเป็นเรื่องของอำนาจและหน้าที่ที่จะบังคับต่อบุคคลอื่นหรือรัฐ ปังเจกชนทั่วไปจะบังคับต่อบุคคลอื่นหรือรัฐได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายรับรองสิทธิของตน และกำหนดหน้าที่ที่ต่อบุคคลอื่นเท่านั้น จึงอยู่แม้ในทางแพ่งบุคคลมีสิทธิจะทำนิติกรรมผูกพันได้โดยเสรี และนิติกรรมนั้นก็อาจจะเกิดสิทธิทางแพ่งขึ้นก็ได้ แต่การที่บุคคลสามารถทำนิติกรรมกันได้นั้นก็ต้องชอบด้วยเงื่อนไขที่กฎหมายได้กำหนดไว้ด้วย ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าสิทธิจะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น โดยกฎหมายอาจจะกำหนดสิทธิไว้โดยชัดเจนหรือให้อำนาจแก่ปัจเจกชนไปกำหนดก่อตั้งสิทธิระหว่างกันและกันได้โดยเสรี ตราบใดที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนสิทธิต่อรัฐนั้นก็ชัดเจนว่าต้องเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญ และกฎหมายบัญญัติเท่านั้น

คำว่า “เสรีภาพ” (Liberty) โดยทั่วไปหมายถึง “ความมีเสรีหรือสภาพที่ทำได้โดยปลอดอุปสรรค สภาพที่มีสิทธิที่จะทำ จะพูดได้ โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น” เพราะฉะนั้นเสรีภาพจึงเป็นอำนาจอันชอบธรรมที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองแก่บุคคลที่จะกระทำหรือไม่กระทำการใด ๆ ตามที่เขาต้องการได้โดยอิสระ หรือโดยปลอดจากอุปสรรคหรือการบังคับขัดขวาง เสรีภาพจึงก่อหน้าที่ตามกฎหมายให้รัฐและบุคคลอื่นที่จะต้องเคารพ และไม่ไปรบกวนขัดขวางการใช้เสรีภาพของเขา ทั้งนี้ ความหมายของ “เสรีภาพ” ได้มีนักกฎหมายหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ ได้แก่

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ อธิบายว่า เสรีภาพ คือ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น เป็นภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบเท่าที่เขาไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ประสงค์จะกระทำ และไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่เขาประสงค์จะกระทำโดยสรุปแล้ว เสรีภาพ คือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง โดยอำนาจนี้

บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ด้วยตนเองตามใจปรารถนา เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง

อุดม รัฐอมฤต และคณะ มีความเห็นเรื่อง “เสรีภาพ” นี้ว่า หมายถึง สภาวะการณ์ของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคลอื่น หรือปราศจากการหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่เท่าที่บุคคลนั้นไม่ถูกบังคับให้ต้องกระทำในสิ่งที่ไม่ประสงค์จะกระทำ หรือไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่บุคคลนั้นประสงค์ที่จะกระทำ

แซลมอนด์ (Salmond) ได้ให้คำนิยามว่า “เสรีภาพ” หมายถึง ประโยชน์ซึ่งบุคคลได้มาโดยปราศจากหน้าที่ในทางกฎหมายใด ๆ ต่อตนเอง เป็นสิ่งที่บุคคลอาจทำได้โดยจะไม่ถูกป้องกันขัดขวางโดยกฎหมาย และเป็นประโยชน์ที่บุคคลจะกระทำการใด ๆ ได้ตามชอบใจ โดยช่วยเหลือเสรีภาพตามกฎหมายได้แก่ ช่วยแห่งกิจกรรมซึ่งภายในข่ายกฎหมายนี้ปล่อยให้บุคคลใด ๆ กระทำการไปโดยลำพัง³⁴

2.2.3 สิทธิตามรัฐธรรมนูญ

สิทธิที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญมักจะถูกเรียกว่า “สิทธิขั้นพื้นฐาน” ทั้งนี้บรรเจิด สิงคะเนติ ได้แบ่งแยก “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ออกจากความหมายของคำว่า “สิทธิตามความหมายทั่วไป” โดยสิทธิตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง อำนาจที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใด หรือไม่กระทำการใด ซึ่งการให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน ในบางกรณีการรับรองดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ยังหมายรวมถึงการให้หลักประกันในทางหลักการซึ่งหมายถึงการมุ่งคุ้มครองต่อสถาบันในทางกฎหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งหลายต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ

³⁴ พงษ์พิลัย วรณราช. (อ้างแล้ว 30.)

นอกจากนี้ วรเจตน์ ภาคีรัฐ³⁵ ยังได้อธิบายต่อไปอีกว่า สิทธิตามรัฐธรรมนูญ มีสถานะเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่สูงกว่าบรรทัดฐานทางกฎหมายอื่น และมีฐานะเป็นกฎหมายโดยตรงโดยไม่จำเป็นต้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายรับรองซ้ำอีกชั้นหนึ่ง³⁶

2.2.4 ความสำคัญของ “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ”

“สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” มีความสำคัญซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ประการคือ

ประการแรก “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ให้อำนาจกับปัจเจกบุคคลในการได้รับการปกป้องมิให้อำนาจรัฐเข้ามาแทรกแซงหรือก้าวกว่งความเป็นอิสระของตนเอง และยังทำหน้าที่เป็นสิทธิเรียกร้องที่จะให้รัฐกระทำการหรือดำเนินการบางอย่างบางประการอันมีลักษณะเป็นการส่งเสริมการใช้สิทธินั้น หรือเรียกร้องให้รัฐกระทำการที่มีลักษณะเป็นการให้ประโยชน์แก่ตนได้อีกด้วย ทั้งการให้ประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน หรือประโยชน์อย่างอื่นที่ไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้

ประการที่สอง “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” มีความสำคัญในฐานะกฎเกณฑ์ที่ใช้จำกัดอำนาจรัฐในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจในการตรากฎหมาย การใช้อำนาจบริหารหรืออำนาจตุลาการ จะต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานเสมอ โดยเฉพาะเรื่องที่จะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จะกระทำได้อีกต่อเมื่อรัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน

และประการที่สาม “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐในการดำเนินการในลักษณะที่เป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และคุ้มครองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรัฐจะต้องปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานจากอันตรายทั้งหลายไม่ว่ากรณีใด ๆ ซึ่งรวมไปถึงหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิทางรัฐธรรมนูญด้วย³⁷

³⁵ วรเจตน์ ภาคีรัฐ. (2554). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทและอำนาจหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภา ในการรักษาวินัยพรรคการเมืองและการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนปวงชน

³⁶ บรรเจิด สิงคนดี. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

³⁷ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง “อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561” โดยมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

2.2.5 ความผูกพันและหลักประกันในการคุ้มครอง “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ”

โดยปกติแล้ว “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ย่อมได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ และมีผลผูกพันโดยตรงต่อองค์กรของรัฐ ซึ่งสามารถแบ่งผลผูกพันตามอำนาจในการปกครองรัฐหรือประเทศ ทั้งที่เป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ได้ดังนี้³⁸

1) ความผูกพันต่อฝ่ายนิติบัญญัติ หมายถึง การตรากฎหมายใด ๆ ขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องไม่เป็นการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ไม่ชอบด้วยเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด กล่าวคือ องค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติต้องไม่ตรากฎหมายที่เป็นการก้าวก้าวการคุ้มครองหรือตรากฎหมายให้ขัดหรือแย้งต่อ “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และองค์กรนิติบัญญัติมีหน้าที่ต้องทำให้สภาพการณ์ในทางกฎหมายหรือการบัญญัติกฎหมายใด ๆ สอดคล้องกับสิทธิทางรัฐธรรมนูญ

2) ความผูกพันต่อฝ่ายบริหาร หมายถึง องค์กรใด ๆ ที่ใช้อำนาจบริหาร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรบริหารราชการส่วนกลาง องค์กรบริหารราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอิสระ องค์กรของรัฐในลักษณะอื่น ๆ ที่ใช้อำนาจบริหาร องค์กรเอกชนที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจรัฐกระทำการแทนรัฐ รวมถึงองค์กรของรัฐฝ่ายอื่นที่ไม่ใช่ฝ่ายบริหารแต่ใช้อำนาจบริหาร เช่น คณะกรรมการต่าง ๆ ที่รัฐจัดตั้งขึ้น มีหน้าที่ต้องเคารพต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญ การกระทำใด ๆ ขององค์กรเหล่านั้นจะต้องไม่ก้าวก้าวต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

3) ความผูกพันต่อฝ่ายตุลาการ หมายถึง ความผูกพันทั้งในแง่วิธีพิจารณาและในแง่เนื้อหาของคำพิพากษา ศาลแต่ละระบบจะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีจะต้องเคารพต่อสิทธิทางรัฐธรรมนูญในการดำเนินกระบวนการพิจารณา รวมถึงศาลก็จะต้องทำการตรวจสอบกฎหมายที่ตนจะถือว่าล่วงละเมิดต่อสิทธิทางรัฐธรรมนูญด้วยหรือไม่

³⁸ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (อ้างแล้ว 2.)

ทั้งนี้ นอกจาก “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือ “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” จะมีผลผูกพันต่อสถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ ที่มีอำนาจในการปกครอง ทั้งที่เป็นอำนาจในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมายแล้ว ระบบและกลไกในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์และได้รับการคุ้มครองตามเนื้อหาแห่งสิทธิเหล่านั้นอย่างแท้จริง ดังนั้น กลไกการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิตามรัฐธรรมนูญสามารถจำแนกได้เป็นหลายลักษณะ ได้แก่

1) การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานด้วยเงื่อนไขการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐาน หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นสามารถถูกจำกัดได้ หากรัฐมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การจำกัดการเดินทาง หรือการประกอบธุรกิจบางประเภทเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของ covid 19 แต่การจำกัดสิทธิดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขจำกัดที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายรัฐอ้างประโยชน์สาธารณะเพื่อก้าวล่วงสิทธิขั้นพื้นฐานจนเกินสมควร

ทั้งนี้ การจำกัดสิทธิดังกล่าวหากดำเนินการโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งโดยหลักการแล้วการจะตรากฎหมายใดที่มีเนื้อหาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะให้อำนาจในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิไว้โดยชัดแจ้ง และกฎหมายที่ตราขึ้นนั้นจะต้องมีผลบังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งบังคับใช้แก่บุคคลใดหรือกรณีใดเป็นการเฉพาะเจาะจง ต้องจำกัดสิทธิเท่าที่พอสมควรแก่เหตุ และหากเป็นการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานโดยฝ่ายปกครองหรือฝ่ายตุลาการก็ต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย และกระทำการใด ๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าจะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้อย่างชัดแจ้ง

2) การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานโดยองค์กรตุลาการทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน หมายถึง บทบาท และความรับผิดชอบขององค์กรตุลาการในฐานะที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลางจากอำนาจของรัฐ ทำการพิจารณาตีเกี่ยวกับการละเมิดของรัฐต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วยความเป็นธรรม โดยองค์กรตุลาการจะต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่นว่าองค์กรตุลาการมีอิสระและความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี โดยไม่ต้องฟังคำสั่งจากบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรใด รวมถึงกระแสนักตมที่กดดันการทำงานของศาลได้ และไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะได้รับผลร้ายจากผลการพิจารณาคดีของตน

3) การให้สิทธิทางศาลแก่ประชาชน หมายถึง การให้สิทธิแก่ประชาชนที่ถูกกล่าวละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ มีสิทธินำคดีมาฟ้องร้องให้องค์กรตุลาการที่เป็นกลางและเป็นอิสระพิจารณาวินิจฉัย รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐาน กลไก กระบวนการ และช่องทางการดำเนินการกับประชาชนในกรณีที่ถูกกล่าวละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

2.3 ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานของอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน

2.3.1 สารสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย³⁹

2.3.1.1 หลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค

ตามเจตนารมณ์ของการกำหนดหลักการว่าด้วย สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค มีเจตนาเพื่อให้ระบบการบริหารสังคมดำเนินไปด้วยหลักความเป็นธรรม คือการสร้างสมดุลระหว่างประชาชนด้วยกันได้อย่างมีความเป็นอิสระ และมีความเกื้อกูลได้ระหว่างกันในสังคม กล่าวได้ว่า **หลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค** เป็นหลักสากลที่ทุกประเทศต่างกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นแบบแผนของการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข สำหรับพื้นฐานของแนวคิดด้านหลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคนั้นเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากความเห็นที่ว่า สังคมหนึ่งควรให้ความคุ้มครอง ปกป้อง และเคารพความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน ซึ่งในอดีตนั้น มนุษย์กับสังคมนั้น ต่างเผชิญปัญหาความขัดแย้งในการต่อสู้กันในเรื่อง ชนชาติ ศาสนา สีผิว หรืออาณาเขตดินแดน ปัญหาดังกล่าวได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างรุนแรง มีเหตุการณ์ต่อสู้ในอดีตตั้งแต่จากระดับชุมชน (การเหยียดสีผิว) จนไปถึงการต่อสู้ในระดับสงครามระหว่างประเทศ (สงครามระหว่างศาสนา) ความรุนแรงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในสังคม และไม่มีทีท่าว่าจะยุติลง ต่อมานักกฎหมายต่างมองเห็น

³⁹ เนื้อหาในส่วนนี้เรียบเรียงจากเอกสารทางวิชาการที่สำคัญ 3 ชิ้น ได้แก่ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. “ผลผูกพันของสิทธิทางรัฐธรรมนูญ,” วารสารนิติศาสตร์ 42, 4 (ธันวาคม 2556) : 968-1007, บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักการพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 2 [ปรับปรุงใหม่] (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2547) และต่อพงศ์ กิตติยานพงศ์. ทฤษฎีสิทธิขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561)

แนวทางในการจัดการกับปัญหาจึงมีความพยายามร่างเอกสารสิทธิเพื่อการปกป้องบุคคลขึ้นมาและมีการพัฒนาแนวคิดดังกล่าว จนกลายเป็นบทบัญญัติแห่งรัฐและกำหนดขึ้นเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญในหลายประเทศ

ตัวอย่างเช่น ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ความคิดเรื่องกฎแห่งธรรมชาติได้พัฒนาไปเป็นการยอมรับว่าสิทธิโดยธรรมชาติเป็นสิทธิทางกฎหมาย และสิทธิดังกล่าวนี้ต่อมาได้มีการรวบรวมและร่างขึ้นเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญของชาติในยุโรปและอเมริกาเหนือ ซึ่งสะท้อนถึงความผูกพันระหว่างรัฐและบุคคลภายในรัฐซึ่งเน้นว่าอำนาจของรัฐมาจากบรรดาเสรีชน ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง (Declaration of the Rights of Man and of the Citizen) ซึ่งเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ซึ่งร่างขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1789 และกฎหมายรัฐธรรมนูญของอเมริกา (Bill of Rights) ซึ่งร่างขึ้นใน ค.ศ.1791 ล้วนพัฒนามาจากแนวความคิดที่กล่าวมาแล้ว⁴⁰ ซึ่งผลจากแนวปฏิบัติดังกล่าวได้ถูกยกระดับเสมือนให้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับทุกประเทศที่เป็นชาติสมาชิกองค์การสหประชาชาติ (United Nation : UN) ซึ่งเรียกว่า “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” ที่ประกอบด้วยหลักการ 2 ประการคือ⁴¹

1. สิทธิของพลเมือง และสิทธิทางการเมืองซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงของบุคคล อิสรภาพจากความเป็นทาส และการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย การคุ้มครองเมื่อถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิในการสมรส และการตั้งครอบครัว เสรีภาพขั้นพื้นฐานในทางความคิด มโนธรรม และศาสนา การแสดงความคิดเห็น และการแสดงออก เสรีภาพในการชุมนุม และเข้าร่วมสมาคมอย่างสันติ สิทธิในการมีส่วนร่วมในรัฐบาลของประเทศตนโดยตรงหรือโดยการส่งผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งอย่างเสรี

2. สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิในการทำงาน การได้รับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับงานที่เท่ากัน สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงาน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม สิทธิในการศึกษา และสิทธิในการเข้าร่วมใช้ชีวิตทางวัฒนธรรมอย่างเสรี

⁴⁰ คู่มือหลักสิทธิมนุษยชนสากลในกระบวนการยุติธรรมที่พนักงานสอบสวนควรรู้

⁴¹ (Amnesty in Thailand www.amnesty.or.th)

2.3.1.2 แนวคิดของหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

มีเจตนาเพื่อให้เกิดความคุ้มครองของประชากรโลกในทุกมิติของการดำเนินชีวิตประจำวัน และเพิ่มไปถึงการคุ้มครองสิทธิของพลเมืองที่มีต่อการแสดงออกทางการเมือง จากหลักการที่กล่าวมาจะเห็นว่าการกำหนดปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน นั้น เป็นเหมือนภาพสะท้อนปัญหาของการละเมิดความเป็นมนุษย์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต นับตั้งแต่การแบ่งแยกทางศาสนา และก่อให้เกิดสงครามศาสนาสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ปัญหาดังกล่าวก็ไม่ได้ยุติลงยังคงมีการก่อสงคราม การต่อสู้นี้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก มิติปัญหาด้านการเมืองที่พลเมืองโลกต่างเผชิญปัญหาจากการคุกคามของฝ่ายรัฐที่ต่อต้าน มีการละเมิดบุคคลเหล่านั้นด้วยวิธีการต่าง ๆ ทางอาชญากรรม เช่น การลักพาตัว การอุ้มฆ่า การจองจำกักขัง เป็นต้น ซึ่งยังไม่มีฝ่ายใดสามารถเอาผิดจากฝ่ายปฏิบัติการที่รุนแรงได้ และหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ยังครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองในระบบเศรษฐกิจการเงินเฉพาะบุคคล เช่น การให้ความคุ้มครองสิทธิในการทำงาน การได้รับค่าตอบแทนเท่ากัน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม สิทธิในการศึกษา เป็นต้น จากแนวคิดที่ว่าด้วยปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประเทศไทยที่ถือว่าเป็นประเทศสมาชิกสหประชาชาติ และถือครองภาคีสันติสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมหลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค⁴²

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติซึ่งประกอบด้วยสมาชิกประเทศต่าง ๆ ได้ลงมติรับรอง และประกาศใช้ปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ได้กำหนดปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งมวล และประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคนและทุกส่วนของสังคม โดยการคำนึงถึงปฏิญญานี้เป็นเงื่อนไข จะมุ่งมั่นส่งเสริมการเคารพสิทธิ และอิสรภาพเหล่านี้ด้วยการสอน และการศึกษา และให้มีการยอมรับยึดถือโดยสากลอย่างมีประสิทธิภาพด้วยมาตรการอันก้าวหน้าในประเทศ และระหว่างประเทศ ทั้งในบรรดาประชาชน

⁴² (www.chonburi.police.go.th)

ของรัฐสมาชิกด้วยตนเอง และในบรรดาประชาชนของดินแดนที่อยู่ใต้เขตอำนาจแห่งรัฐนั้น ประกอบด้วยข้อกำหนด 30 หลักการ⁴³

สำหรับการนำหลักสิทธิมนุษยชนมาปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ ที่นิยม คือ การกำหนดหลักสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ให้อยู่ในฐานะของกฎหมายสูงสุด ทั้งนี้เพื่อแสดงเจตนารมณ์ที่ชัดเจนว่า ประเทศนั้น ๆ ต่างสนับสนุน และส่งเสริมในหลักการดังกล่าวอย่างชัดเจน โดยหลักการของหลักสิทธิมนุษยชน (Human Rights) มีสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชน : ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (10 ธันวาคม พ.ศ. 2491/ค.ศ.1948) กล่าวถึง สิทธิมนุษยชนซึ่งมีสาระสำคัญด้วยกัน 4 ด้าน คือ

1. หลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชน (ข้อ 1-2)
2. สิทธิทางการเมือง และสิทธิความเป็นพลเมือง (ข้อ 3-21)
3. สิทธิด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (ข้อ 22-27)
4. หน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ (ข้อ 28-30)

2.3.1.3 หลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ตามรัฐธรรมนูญไทย

พ.ศ. 2560

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยการใดที่ไม่ได้ห้ามหรือถูกจำกัด หรือถูกกำหนดเงื่อนไขการใช้สิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น ๆ บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำได้อย่างเสรี และถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ กฎหมายสิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ถึงแม้ยังไม่มีกฎหมายหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้ และผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น มีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ เงื่อนไขการใช้สิทธิและเสรีภาพของแต่ละบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไข ดังนี้

⁴³ อ้างถึงแล้ว (38)

1. ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ
2. ไม่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี

ของประชาชน

3. ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

เหตุผลการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หากไม่ได้บัญญัติไว้ กฎหมายนั้น ต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล เกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล และต้องระบุมูลเหตุ ผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายดังกล่าวต้องมีผลใช้บังคับ เป็นการทั่วไปไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นการเจาะจง

2.3.2 หลักการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่พิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ด้วยการทำหน้าที่ “ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ” เมื่อมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือเรื่องการกระทำ การปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญขึ้น และเป็นคดีเข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญ โดยนำบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาใช้บังคับกับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี ซึ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพัน กับทุกองค์กร

2.3.2.1 หน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ⁴⁴

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 210 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องจำแนกตามลักษณะบทบาทหน้าที่ ซึ่งการพิจารณา วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายหรือกฎหมาย เป็นหน้าที่และ อำนาจหลักของศาลรัฐธรรมนูญ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

⁴⁴ พงษ์รัตน์ บุญพิทักษ์. (2560). สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 กรุงเทพฯ : สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

1) การตรวจสอบร่างกฎหมายก่อนมีการประกาศใช้อาทิการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างพระราชบัญญัติ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 132 และมาตรา 148) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญจะตรวจสอบได้ในประเด็นว่าร่างพระราชบัญญัติตราขึ้นโดยถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ และมีเนื้อหาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งรวมถึงร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาและร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา (รัฐธรรมนูญ มาตรา 149) และการวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติมีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 139)

2) การตรวจสอบกฎหมายที่มีผลใช้บังคับแล้ว ได้แก่ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ในกรณีที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร หรือคู่ความในคดี เห็นว่ากฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา 212) (รัฐธรรมนูญ มาตรา 213 (1)) หรือในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่ากฎหมายมีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 231 ได้เสนอเรื่องพร้อมความเห็นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องจากผู้ร้อง⁴⁵ โดยให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้องทราบภายในสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้อง หรือไม่ยื่นคำร้องตามระยะเวลาที่กำหนด ผู้ถูกละเมิดมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลได้ นอกจากนี้ สามารถนำมาใช้บังคับแก่กรณีผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพประสงค์จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้โดยอนุโลม

โดยหน้าที่และอำนาจประการต่อมาของศาลรัฐธรรมนูญ คือ การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (2) ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร

⁴⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 48

วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กร ดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2.3.2.2 อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

โดยศาลรัฐธรรมนูญยังมีหน้าที่และอำนาจอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมายต่าง ๆ โดยบทบาทสำคัญที่สุดของศาลรัฐธรรมนูญคือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเป็นคนละส่วนจากการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น รัฐธรรมนูญยังให้สิทธิแก่ประชาชนในการยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้โดยขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ขยายวัตถุประสงค์ให้ประชาชนสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญจากเดิมที่ตรวจสอบเฉพาะ “บทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ให้สามารถตรวจสอบ “การกระทำ” ซึ่งละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้อีกด้วย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ประกอบหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 51 ยังบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญฉบับเดิม ในการวินิจฉัยกรณีที่บุคคลหรือชุมชน ซึ่งได้รับประโยชน์โดยตรงจากการทำหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญ หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และได้รับความเสียหายจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ หรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องครบถ้วนหรือล่าช้าเกินสมควรของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ โดยบัญญัติรายละเอียดขั้นตอน และวิธีการไว้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 45

อีกทั้งยังมีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ระบอบการปกครอง และความมั่นคงแห่งรัฐ รวมถึงการวินิจฉัยหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ได้แก่

1. การพิจารณาวินิจฉัยว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม แก้ไขเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ หรือการแก้ไขรัฐธรรมนูญในประเด็นสำคัญที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ต้องมีการออกเสียงประชามติ โดยมิได้จัดให้มีการออกเสียงประชามติ หรือไม่ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 256)

2. การวินิจฉัยว่าบุคคลใดกระทำการโดยใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 49)

3. การพิจารณาว่าหนังสือสัญญาระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศ หรือกับองค์การระหว่างประเทศต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่ โดยหนังสือสัญญาดังกล่าว ได้แก่ หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่นอกอาณาเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศ หนังสือสัญญาที่จะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญานั้น หรือหนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วม หรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดหรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อน (รัฐธรรมนูญ มาตรา 178)

ศาลรัฐธรรมนูญยังมีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาว่า ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมการธิการ มีการเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการธิการมีส่วนหรือไม่ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย (รัฐธรรมนูญ มาตรา 144 วรรคสาม)

ทั้งนี้ หน้าที่และอำนาจดังกล่าวเป็นหน้าที่และอำนาจที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติ

ว่าด้วยผลแห่งการวินิจฉัยว่า ถ้าผู้กระทำการดังกล่าวเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ให้ผู้กระทำการนั้นสิ้นสุดสมาชิกภาพ และถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้กระทำการหรืออนุมัติให้กระทำการ หรือรู้ว่ามีกระทำความดังกล่าวแล้วแต่มิได้สั่งยับยั้ง ให้คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ และถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้อยู่ในที่ประชุมในขณะที่มีมติ และให้ผู้กระทำการดังกล่าวต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายนั้นคืน พร้อมด้วยดอกเบี้ย

หน้าที่และอำนาจอื่นประการต่อมาของศาลรัฐธรรมนูญ คือ การวินิจฉัยการสิ้นสุดสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา (รัฐธรรมนูญ มาตรา 82) และการวินิจฉัยความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงหรือไม่ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 170) เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญยังมีหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นอีกด้วย ได้แก่

1. หน้าที่และอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ได้แก่ การพิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านมติของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง การวินิจฉัยคำร้องคัดค้านมติให้เพิกถอนข้อบังคับพรรคการเมือง การวินิจฉัยคำร้องคัดค้านคำสั่งคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองพ้นจากตำแหน่ง การวินิจฉัยคำร้องคัดค้านประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ให้พรรคการเมืองสิ้นสภาพการเป็นพรรคการเมือง การวินิจฉัยขอให้ยุบพรรคการเมือง และการวินิจฉัยกรณีพรรคการเมืองไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการดำเนินการในเรื่องที่บัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาล

2. หน้าที่และอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยว่า มติคณะรัฐมนตรีหรือการดำเนินการของคณะรัฐมนตรี ว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 29 หรือไม่

ซึ่งหน้าที่และอำนาจทั้งหมดของศาลรัฐธรรมนูญที่กล่าวมานี้ เป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งการรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ สร้างความถูกต้องตามหลักนิติธรรม ปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และธำรงไว้ซึ่งหลักการอันเป็นสาระสำคัญแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังปณิธานของศาลรัฐธรรมนูญที่ว่า “ยึดหลักนิติธรรม คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน”⁴⁶

2.4 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 25 ได้กำหนดให้สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว “การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”⁴⁷

ดังนั้น สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือเป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ถึงแม้ยังไม่มีกฎหมายหรือนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้ และผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น มีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หากไม่ได้บัญญัติไว้กฎหมายนั้นต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล และต้องระบุเหตุผลความจำเป็น

⁴⁶ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2563 https://www.constitutionalcourt.or.th/th/occ_web/sub.php?nid=338

⁴⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 25 “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”

ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายดังกล่าวต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือ แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

2.4.1 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4 ได้แก่

- 1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง
- 2) ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน

2.4.2 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เป็นหมวดที่มีความสำคัญที่สุดหมวดหนึ่งในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 และบัญญัติไว้เรื่อยมาในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ในทางหลักการแล้ว หมวดนี้บัญญัติขึ้นเพื่อรองรับแนวคิดที่ว่ามนุษย์ควรได้รับความคุ้มครองจากรัฐเพื่อที่จะสามารถรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ได้โดยห้ามมิให้รัฐใช้อำนาจทางนิติบัญญัติออกกฎหมายเพื่อลดทอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือเกินจำเป็น หลักการสำคัญนี้ปรากฏในมหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก และนับแต่นั้นเป็นต้นมา การบัญญัติรัฐธรรมนูญจึงต้องมีบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนไว้เสมอ ทั้งนี้การรับรองสิทธิและเสรีภาพแบ่งได้สามระดับ กล่าวคือ ระดับที่ 1 สิทธิและเสรีภาพที่กระทบไม่ได้เลย ระดับที่ 2 สิทธิและเสรีภาพที่กระทบได้ตามเงื่อนไขที่กำหนด และระดับที่ 3 สิทธิและเสรีภาพที่กระทบได้โดยไม่มีเงื่อนไข ได้แก่ สิทธิในทรัพย์สินของบุคคล นอกจากนั้นที่มาของหมวด 3 นี้ยังสืบเนื่องมาจากหลักการที่วางไว้ในหมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4 ที่บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

ทั้งนี้ ตามหลักสากล สิทธิและเสรีภาพ หมายถึง “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ซึ่งสามารถอธิบายความหมายที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน” หมายถึง ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายรับรอง แต่ถ้าจะห้าม หรือจำกัดสิทธิเสรีภาพต้องตราเป็นกฎหมาย เช่น คู่รักผู้ชายกับผู้ชาย คู่รักผู้หญิงกับผู้หญิง สามารถอยู่ด้วยกันได้โดยไม่ต้องมีกฎหมายออกมาบังคับ

2. “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน” หมายถึง เลือกปฏิบัติไม่ได้ ต้องทำให้ทุกคนใช้สิทธิเสรีภาพได้เหมือนคนอื่น การทำให้คนใช้สิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน เป็นสิ่งที่ต้องทำโดยไม่เลือกปฏิบัติ เช่น การทำทางให้คนพิการได้มีสิทธิใช้ทางเท้าได้เหมือนคนปกติ

3. “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน” หมายถึง การใช้สิทธิเสรีภาพต้องมีความรับผิดชอบไม่กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของคนอื่น และความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ ตามหลักสากลกำหนดว่า การใช้สิทธิเสรีภาพจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ และต้องไม่กระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เมื่อประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพรัฐมีหน้าที่โดยปริยาย (Implied Duties) ที่จะต้องดำเนินการ 3 อย่าง คือ

- 1) ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- 2) ค้ำครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- 3) ดำเนินการให้ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เปลี่ยนวิธีการเขียนใหม่ให้เป็นสากลมากขึ้นโดยวางหลักการให้ “อะไรที่ไม่ได้ห้ามไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย สามารถทำได้ และได้รับการคุ้มครอง” และในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดกรอบการใช้สิทธิเสรีภาพตามหลักสากล (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) ไว้ 3 ข้อ ดังนี้

- 1) ต้องไม่กระทบความมั่นคงปลอดภัยของชาติ
- 2) ต้องไม่กระทบความสงบเรียบร้อย
- 3) ต้องไม่กระทบสิทธิเสรีภาพของคนอื่น

บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติ

โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำไม่ได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือ ผู้ด้อยโอกาส ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐมี สิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

ทั้งนี้จะขอกล่าวถึงบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 ดังตามมาตรา ต่อไปนี้⁴⁸

1) มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

⁴⁸ ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2562.

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ความมุ่งหมาย “กำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง”

คำอธิบายประกอบ

(1) บทบัญญัตินี้เป็นแนวทางใหม่ในการบัญญัติรัฐธรรมนูญ โดยเปลี่ยนจากแนวทางเดิมที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ เป็นการให้ความคุ้มครองทุกกรณีที่มีได้มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายห้ามหรือจำกัดไว้ โดยมีเงื่อนไขแต่เพียงว่าการใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น นอกจากนั้นยังรับรองไว้ด้วยว่าในเรื่องใดที่จำเป็นต้องมีกฎหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ หากยังไม่มีกฎหมายในเรื่องนั้น ก็ไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ ผู้ซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพสามารถใช้สิทธิทางศาลและมีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐได้

มาตรานี้ มีหลักการเช่นเดียวกับมาตรา 5 ของคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นเอกสารแนบท้ายรัฐธรรมนูญและถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส โดยมาตรา 25 ประกอบด้วยสองส่วนหลักที่สำคัญ กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่งรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าประชาชนแต่ละคนมีสิทธิและเสรีภาพตราบเท่าที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายไม่จำกัดสิทธิและเสรีภาพ และส่วนที่สองกำหนดกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าต้องไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพที่มีลักษณะเป็นการกระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

(2) บทบัญญัติเพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แยกได้เป็นสองส่วน ส่วนแรกคือ ส่วนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะ ส่วนที่สองคือ ส่วนที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายมิได้ห้ามไว้ ปวงชนชาวไทยย่อมมีสิทธิและเสรีภาพนั้น และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ โดยมีเงื่อนไขว่าการใช้สิทธิและเสรีภาพนั้น ต้องไม่เป็นการกระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

(3) บทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อเป็นหลักประกันว่า แม้จะยังไม่มีมาตรการกฎหมายดังกล่าวออกใช้บังคับ ย่อมไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่

(4) บทบัญญัติในวรรคสามมีความมุ่งหมายเพื่อให้สิทธิแก่ประชาชน ซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ให้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บทบัญญัตินี้มีลักษณะทำนองเดียวกับมาตรา 28 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

(5) บทบัญญัติในวรรคสี่ เป็นบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำความผิดอาญา ให้มีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ

2) มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุมเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วยกฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

ความมุ่งหมาย “เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ เป็นการรวบรวมหลักการสำคัญ ๆ ที่เคยมีอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ มาไว้ในที่เดียวกัน แต่บัญญัติให้ชัดเจนถึงความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นเป็นการรองรับบทบัญญัติของมาตรา 25 ที่บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้อย่างไม่จำกัด การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะมีเฉพาะที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือในกฎหมายมาตรา 26 จึงบัญญัติถึงเงื่อนไขที่จะตรากฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพไว้ให้ชัดเจน กล่าวคือ ถ้าเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญจะกำหนดได้ แต่เฉพาะตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้โดยเฉพาะ มาตรานี้ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ 4 ประการ คือ

(1) ต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม (Rule of Law) และหลักนิติรัฐ (Legal State) เป็นเรื่องที่นักวิชาการเห็นว่ามีความหมายใกล้เคียงกันมาก คือ เป็นหลักการที่อารยประเทศยึดถือ เป็นหลักที่ถือกำเนิดเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ซึ่งใช้กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) สำหรับคำว่า นิติรัฐ (Legal State) เป็นหลักที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งนำโดยประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี ซึ่งใช้คำในภาษาเยอรมันว่า เรชท์สตาต (Rechtsstaat) แต่ทั้งนิติธรรม (Rule of Law) และนิติรัฐ (Legal State) ต่างใช้คติตรงกันว่า

หลักที่ 1 ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ เจ้าหน้าที่รัฐหรือฝ่ายปกครอง ไม่มีอำนาจกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งต่างจากเอกชน ถ้าเอกชนจะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ถ้าไม่มีกฎหมายห้ามไว้ก็สามารถดำเนินการได้เสมอ การที่ไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการใด ๆ หากไม่มีกฎหมายบัญญัติเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และแม้จะมีกฎหมายบัญญัติก็จะมีข้อกำหนดเงื่อนไขขอบเขตในการใช้อำนาจไว้ด้วย

หลักที่ 2 คือ หลักที่ว่า เมื่อมีการกำหนดขอบเขตไว้เช่นใด รัฐหรือฝ่ายปกครองจะต้องใช้กฎหมายไปในขอบเขตแห่งอำนาจนั้นโดยเคร่งครัดไม่สามารถใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้⁴⁹

⁴⁹ อมร วาณิชวิวัฒน์ และคณะ. (2551). “คดีปกครองที่เกี่ยวข้องกับการขบวนารตัดสินใจของคณะรัฐมนตรี” งานศึกษาวิจัยสนับสนุนทุนโดย สำนักงานการคณะรัฐมนตรี (สลค).

(2) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ

หลักการนี้เป็นหลักการใหม่ที่กำลังเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ ในอันที่จะป้องกันมิให้รัฐตรากฎหมายมาเพิ่มภาระแก่ประชาชนจนเกินความจำเป็น โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่สังคมและส่วนรวมจะได้รับ เมื่อเทียบกับภาระที่ประชาชนทุกคนจะต้องปฏิบัติเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ถ้ารัฐต้องการรู้ว่าประชาชนทั่วไปผู้ใดทำการค้าขายบ้าง รัฐอาจออกกฎหมายเพื่อกำหนดให้ประชาชนทั้งประเทศที่ประสงค์จะทำการค้าขายต้องมาจดทะเบียนต่อรัฐ เพียงเพื่อรัฐจะได้รู้ว่ามีผู้ใดค้าขายอยู่ที่ใดและค้าอะไร ซึ่งในการออกกฎหมายเช่นนั้นประชาชนทุกคนที่ทำการค้าขายย่อมเกิดหน้าที่ที่จะต้องมาจดทะเบียนกับรัฐ จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่รัฐสามารถสำรวจตรวจสอบเป็นครั้งคราว หรือสามารถรู้ได้จากข้อมูลของหน่วยงานอื่น เช่น หน่วยงานที่จัดเก็บภาษีอากร เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาระที่เกิดแก่ประชาชน เมื่อเทียบกับประโยชน์ที่รัฐหรือสังคมจะได้รับย่อมไม่คุ้มค่ากัน หรือในกรณีที่รัฐตรากฎหมาย (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535) บังคับให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของรถต้องจัดให้มีการประกันความเสียหายสำหรับผู้ประสบภัยโดยประกันภัยกับบริษัท แม้ว่าประชาชนส่วนหนึ่งจะได้ทำประกันภัยที่คุ้มครองรวมถึงการคุ้มครองที่กำหนดไว้ในกฎหมายแล้ว ก็ยังถูกบังคับให้ต้องทำประกันภัยซ้ำอีก อันเป็นการสร้างภาระให้เกิดแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็น แม้อาจจะได้มีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวโดยเพิ่มความว่า “สำหรับรถที่เจ้าของรถได้จัดให้มีการประกันภัยความเสียหายต่อผู้ประสบภัย โดยเอาประกันภัยครอบคลุมความเสียหายต่อผู้ประสบภัยและทรัพย์สินตามชนิด ประเภท และขนาดของรถที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแล้ว ไม่ต้องจัดให้มีการประกันความเสียหายสำหรับผู้ประสบภัยอีก” แต่ในทางปฏิบัติรัฐก็ได้ออกกฎกระทรวงดังกล่าว

ในส่วนที่เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเกินจำเป็น มีความมุ่งหมายทำนองเดียวกับการห้ามตรากฎหมายสร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น กล่าวคือ เพื่อป้องกันมิให้รัฐตรากฎหมายจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเกินความจำเป็น เมื่อคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐหรือสังคมโดยรวม เช่น รัฐจะตรากฎหมายบังคับให้ผู้จะเล่นกีฬาเป็นอาชีพทุกชนิดต้องได้รับใบอนุญาต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่สังคม หรือป้องกันมิให้เกิดอันตรายแก่ผู้ประกอบอาชีพ

ย่อมจะเห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่รัฐหรือสังคมจะได้รับย่อมไม่อาจเทียบได้กับความสูญเสีย สิทธิและเสรีภาพที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนอย่างแน่แท้ เพราะกีฬาเป็นจำนวนมาก ไม่มีความเสี่ยงภัยต่อชีวิตร่างกายของผู้เล่น หรือผู้ชม เช่น การแข่งขันหมากล้อม หมากกรุก หรือแม้แต่การเล่นกอล์ฟ

(3) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้

“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เป็นคำที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของคนที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ในตัวเอง ซึ่งใครจะมาละเมิดมิได้ เช่น ชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง เป็นต้น เดิมในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีการบัญญัติคำดังกล่าวไว้ แต่ในรัฐธรรมนูญยุคใหม่ เช่น เยอรมนี ญี่ปุ่น และพันธกรณีระหว่างประเทศภายหลังมีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ คำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เริ่มบัญญัติในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1946 ดังนั้น คำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จึงมีนัยแตกต่างไปจาก “ศักดิ์ศรี” ในความหมายทั่วไปที่หมายถึง “เกียรติศักดิ์”

(4) ต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นหลักประกันมิให้รัฐบาลอาศัยเสียงข้างมาก ในรัฐสภาที่จะตรากฎหมายตามอำเภอใจ จนอาจก่อให้เกิดความไม่สงบหรือเดือดร้อนแก่ประชาชน โดยไม่จำเป็น

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสอง เป็นบทบัญญัติเพื่อป้องกันมิให้มีการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ อันเป็นหลักสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ในนานาชาติ ทั้งยังเป็นหลักการที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ เช่นเดียวกัน ความหมายในวรรคนี้ มิได้มีความมุ่งหมายเพียห้ามมิให้ตรากฎหมายในทางจำกัด สิทธิหรือเสรีภาพแก่บุคคลใดเป็นการเฉพาะโดยตรงเท่านั้น แม้แต่การตรากฎหมายที่จะมีผลให้เกิดกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ ก็ต้องห้ามเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่าในบางกรณีที่จำเป็นต้องกระทำ ก็ต้องมีบทบัญญัติยกเว้นไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังที่ปรากฏในมาตรา 37 วรรคเจ็ด ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ซึ่งบัญญัติยกเว้นให้กระทำได้ ในกรณีการตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุเจาะจงอสังหาริมทรัพย์ หรือเจ้าของอสังหาริมทรัพย์

3) มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสามหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

ความมุ่งหมาย “กำหนดหลักแห่งความเสมอภาคของบุคคล และห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 (มาตรา 12) ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย ต่อมาภายหลังในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 (มาตรา 28) ได้มีการเพิ่มความตามวรรคสองว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ส่วนความในวรรคอื่น ๆ นั้นได้มีการบัญญัติเพิ่มขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 30 และมาตรา 64) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 30 และมาตรา 31)

สำหรับประเทศไทยนั้น หลักความเสมอภาคของบุคคลได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบศักดินาก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ทั้งในเรื่องสิทธิ หรือความรับผิดชอบแม้กระทั่งการรับโทษ

ยังแตกต่างกันและไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น ความจำเป็นที่ต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 จึงมีสาเหตุเพื่อล้างความเชื่อเดิมเกี่ยวกับระบบการแบ่งชนชั้น ซึ่งแม้ในมหากฎบัตรแม็กนาคาร์ต้า (Magna Carta) ก็ได้มีการเขียนคำประกาศยืนยันการให้ความคุ้มครองของรัฐต่อเสรีชนที่จะต้องได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมาย ภายใต้กระบวนการยุติธรรม ซึ่งกลายมาเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยในยุคหลัง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญในประเทศต่าง ๆ เช่น เยอรมนี สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อินเดีย ก็ได้มีการบัญญัติรับรองความเท่าเทียมกันของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นกัน

นอกจากนี้ยังได้บัญญัติเพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลว่า ไม่ว่าชายหรือหญิงย่อมมีความเท่าเทียมกัน จะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลใด ๆ ไม่ได้ แต่กรณีมาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรค หรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นนั้น ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

ทั้งนี้ การรับรองสิทธิของบุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่จะมีข้อจำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

4) มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

ความมุ่งหมาย “เพื่อเป็นการรับรองและกำหนดหลักประกันในเรื่องสิทธิ เสรีภาพในชีวิต และร่างกายของบุคคล”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่เสมือนหนึ่งเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิต และร่างกายของบุคคลอย่างสมบูรณ์เนื่องจากชีวิตและ

ร่างกายเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่ในการใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวนี้ จะต้องระมัดระวังไม่ให้กระทบสิทธิของบุคคลอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น การใช้สิทธิและเสรีภาพอาจถูกจำกัดด้วยเหตุต่าง ๆ เช่น มาตรา 25 วรรคหนึ่ง ได้วางกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพว่า ต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

ทั้งนี้ บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 (มาตรา 14) และต่อมาภายหลังในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 31) ได้มีการเพิ่มความในเรื่องเงื่อนไขการจับ การขัง การตรวจค้นตัวบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ

ดังนั้น การจับ การคุมขัง การค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดที่จะกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นกรณีตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยคำว่า “กฎหมาย” ให้ความหมายถึง รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนด

5) มาตรา 29 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ความมุ่งหมาย “เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน
ของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 29) ต่อมาภายหลังในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 (มาตรา 35) ได้บัญญัติเพิ่มเรื่องเอกสิทธิ์ที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยบทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยบัญญัติว่าก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ทั้งนี้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีเท่านั้น

นอกจากนี้ ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลในเรื่องเอกสิทธิ์ที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญา

6) มาตรา 30 การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือในขณะที่มี การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ

ความมุ่งหมาย “ห้ามมิให้รัฐเกณฑ์แรงงาน เว้นแต่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 32) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยบทบัญญัติในมาตรานี้กำหนดว่ารัฐจะบังคับใช้แรงงานประชาชนไม่ได้ นอกจากมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้ให้กระทำได้เฉพาะเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือในขณะที่มี การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึกหรือในระหว่างที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ

7) มาตรา 31 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ความมุ่งหมาย “รับรองเสรีภาพของบุคคลในการนับถือศาสนา แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 (มาตรา 13) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยบทบัญญัติแห่งมาตรานี้กำหนดความในส่วนแรก เป็นการรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐไม่สามารถจะไปจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวได้ ส่วนที่สอง เรื่องเสรีภาพในการปฏิบัติ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งอาจถูกจำกัดสิทธิได้ หากการกระทำดังกล่าวเป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

8) มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัวพร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้น”

คำอธิบายประกอบ

สิทธิของบุคคลในครอบครัวได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 43) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 (มาตรา 47) ได้บัญญัติเพิ่มเรื่องสิทธิของบุคคลในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อวางหลักการในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสอง คงหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 35) เป็นบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลมิให้ถูกละเมิดตลอดทั้งเพื่อกำกับและควบคุมรัฐในเรื่อง การเปิดเผยข้อมูลของปัจเจกบุคคลต่อสาธารณะ

9) มาตรา 33 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานของบุคคล พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้น”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 (มาตรา 14) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานหรือที่อยู่อาศัย โดยการค้น เคหสถานหรือที่รโหฐานต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่ กฎหมายบัญญัติ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ เป็นต้น ซึ่งการใช้เสรีภาพในเคหสถานที่มีผลเป็นการกระทบสิทธิของบุคคลอื่นนั้น หากการกระทำ ดังกล่าวเป็นการกระทำที่มีลักษณะเป็นความผิดตามกฎหมายอื่น ก็ย่อมไม่อาจอ้าง เสรีภาพในเคหสถานตามมาตรานี้ได้

10) มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพ ดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกัน สุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้น ต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้อง เคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยวิธีการใด ๆ ของบุคคล และเสรีภาพทางวิชาการ พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้น”

คำอธิบายประกอบ

(1) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 (มาตรา 14) ซึ่งจะกล่าวเฉพาะเสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา เท่านั้น ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 (มาตรา 39) ได้บัญญัติเพิ่มเรื่องการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยหลักการคุ้มครองเสรีภาพตามมาตรานี้เป็นการรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน เสรีภาพนี้เป็นที่ยอมรับนับถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ มีคุณค่าในระดับสากล มีบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) อย่างไรก็ตาม สิทธิในการแสดงความคิดเห็นนี้ หากมีการแสดงความคิดเห็นไปกระทบสิทธิบุคคลอื่น และทำให้บุคคลอื่นเสียหายย่อมมีความรับผิดชอบในทางแพ่งหรือทางอาญาแล้วแต่กรณี นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติข้อจำกัดการใช้เสรีภาพของบุคคลบางประการ คือ กฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของรัฐ การคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน ทั้งนี้ ในกรณีการป้องกันสุขภาพของประชาชนนั้น หมายรวมถึงในกรณีที่รัฐจำเป็นต้องตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิบางเรื่อง เช่น การห้ามไม่ให้มีการโฆษณาขายบุหรี่ และเหล้า เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพตามความในมาตรานี้อย่อมสามารถกระทำได้

(2) การคุ้มครองเสรีภาพในวิชาการ (Academic Freedom) ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 (มาตรา 42) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เพิ่มหลักการใหม่ในเรื่องการคุ้มครองการใช้เสรีภาพทางวิชาการว่า ต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น เสรีภาพทางวิชาการนั้นเป็นเสรีภาพที่สำคัญประการหนึ่ง ในระบอบ

ประชาธิปไตย โดยบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองนั้นต้องเป็นผู้ทำงานทางวิชาการ ที่อยู่บนพื้นฐานหลักวิชาการอย่างถูกต้อง มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นด้วยวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน การวิจัย การค้นคว้า หรือการเสนอองค์ความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งการใช้เสรีภาพนั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องไม่ขัดต่อหน้าที่หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพ และไม่ปิดกั้นความเห็นที่แตกต่างของบุคคลอื่นด้วย

11) มาตรา 35 บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้

การให้นำข่าวสารหรือข้อความใด ๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกัน ต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง แต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน และป้องกันการถูกแทรกแซงหรือครอบงำจากต่างชาติ รวมทั้งเพื่อป้องกันมิให้รัฐเข้ามาให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน ทั้งนี้ ได้รับรองเสรีภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนว่ามีเสรีภาพดังเช่นสื่อมวลชนอื่น แต่ในการปฏิบัติงานต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดด้วย”

คำอธิบายประกอบ

(1) บทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 39 และมาตรา 41) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 45 และมาตรา 46) อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เพิ่มความเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าเสรีภาพในการทำหน้าที่สื่อกลางของอาชีพสื่อมวลชนนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ จะต้องเป็นไปตามจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

(2) บทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชนได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 35) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ทั้งนี้ ความในวรรคสามได้กำหนดว่า ห้ามรัฐใช้อำนาจตรวจสอบข่าวสารหรือข้อความใด ๆ ก่อนการเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใด ๆ เว้นแต่ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม ซึ่งเป็นการคงหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 45) อย่างไรก็ตาม โดยปกติหากมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือกฎอัยการศึก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงย่อมสามารถขอดำเนินการในเรื่องดังกล่าวได้

(3) การกำหนดให้เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็น “บุคคลสัญชาติไทย” ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 39) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 45) เนื่องจากกิจการสื่อมวลชนถือเป็นกิจการสำคัญประเภทหนึ่งของรัฐ จึงต้องป้องกันการถูกแทรกแซงหรือครอบงำจากต่างชาติ

(4) บทบัญญัติในวรรคห้าเป็นบทบัญญัติใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อห้ามรัฐดำเนินการที่มีผลเป็นการอุดหนุนกิจการสื่อมวลชนของเอกชน โดยการซื้อโฆษณาจากสื่อมวลชนในลักษณะที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลนั้นต้องห้ามไม่ให้ดำเนินการ เพื่อป้องกันมิให้มีการแทรกแซงการแสดง

ความคิดเห็นที่เป็นอิสระของสื่อมวลชนที่มีต่อรัฐ และป้องกันมิให้มีการเบี่ยงเบนของรัฐหรือการสร้างประชาคมที่ขงสังคมที่จะมีต่อรัฐ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐอาจมีความจำเป็นในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์กิจการของรัฐในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ดังนั้น จึงกำหนดเป็นหลักการใหม่ว่าถ้ามีการใช้งบประมาณเพื่อการนั้น ให้หน่วยงานต่าง ๆ เปิดเผยแพร่รายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ จะได้ประกาศให้ประชาชนทราบและเพื่อใช้กระบวนการนี้เป็นการตรวจสอบการใช้งบประมาณของหน่วยงานของรัฐต่อไป

(5) สำหรับบทบัญญัติคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นสื่อมวลชนเป็นบทบัญญัติซึ่งได้เคยรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 41) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 46) อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เปลี่ยนแปลงในรายละเอียดจากที่กำหนดไว้ว่า นอกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะได้รับการรับรองคุ้มครองในฐานะสื่อมวลชนตามวรรคหนึ่งแล้ว ในการปฏิบัติหน้าที่จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่สังกัดด้วย

12) มาตรา 36 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในการติดต่อสื่อสารถึงกัน โดยมีข้อยกเว้นในกรณีที่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการสื่อสารของบุคคลได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 40) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ ถือเป็นเสรีภาพในการติดต่อถึงกัน แต่เนื้อหาจะผิด

กฎหมายหรือไม่เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ของรัฐพบว่ามีกรกระทำผิดอันขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 34 ก็สามารถดำเนินการตรวจสอบได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในมาตรานี้ให้ความสำคัญในเรื่องเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารไม่ใช่เนื้อหาข้อมูลที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร

สำหรับบทบัญญัติในวรรคสองได้เพิ่มเติมจากหลักการเดิมโดยกำหนดว่าหากมีคำสั่งหรือหมายของศาลที่สามารถตรวจ กัก หรือเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันได้รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันได้ไม่ว่าด้วยเหตุอะไร ซึ่งในการขอให้ศาลมีคำสั่งหรือออกหมายนั้นจะต้องแจ้งให้ศาลทราบถึงเหตุผลว่าเพราะเหตุใดจึงต้องขอให้ศาลออกหมายหรือมีคำสั่งด้วย

13) มาตรา 37 บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สิน และการสืบทอดกชอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของ ตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืน โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน รวมทั้งประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืนนั้น

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ให้กระทำเพียงเท่าที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการที่บัญญัติไว้ในวรรคสาม เว้นแต่เป็นการเวนคืนเพื่อนำอสังหาริมทรัพย์ที่เวนคืนไปชดเชยให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืน และกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้อสังหาริมทรัพย์ให้ชัดเจน ถ้ามิได้ใช้ประโยชน์เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือมีอสังหาริมทรัพย์เหลือจากการใช้ประโยชน์ และเจ้าของเดิมหรือทายาทประสงค์จะได้คืน ให้คืนแก่เจ้าของเดิมหรือทายาท

ระยะเวลาการขอคืน และการคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนที่มีได้ใช้ประโยชน์ หรือที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ให้แก่เจ้าของเดิมหรือทายาท และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดเชยไปให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุเจาะจงอสังหาริมทรัพย์หรือเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามความจำเป็น มิให้ถือว่าเป็นการขัดต่อมาตรา 26 บรรทัดสอง

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน และการสืบทอดรวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ และค่าทดแทน”

คำอธิบายประกอบ

(1) สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 (มาตรา 14) ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 34) ได้บัญญัติเพิ่มเรื่องสิทธิในการสืบทอด และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งบุคคลที่ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยชอบรวมถึงการรับมรดกย่อมได้รับความคุ้มครองอย่างใดก็ตามสิทธิดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น เช่น การอายัด การยึด หรือการริบทรัพย์สิน จะกระทำได้ก็แต่โดยกฎหมายให้อำนาจ เป็นต้น

(2) บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเวนคืนได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 34) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งกำหนดให้การทดแทนเป็นราคาที่ซื้อขายกันในตลาด แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เปลี่ยนแปลงให้การทดแทนการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เป็นการทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควร

(3) สำหรับบทบัญญัติที่กำหนดให้การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำเพียงเท่าที่จำเป็น เว้นแต่เป็นกรณีการชดเชยแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามที่กฎหมายบัญญัติมีหลักการสำคัญว่ากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะต้องระบุวัตถุประสงค์ มีการกำหนดระยะเวลาและขอบเขตการใช้อสังหาริมทรัพย์ให้ชัดเจน ถ้ามิได้ใช้ประโยชน์เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือมีอสังหาริมทรัพย์เหลือจากการใช้ประโยชน์ และเจ้าของเดิมหรือทายาทประสงค์จะได้คืน ให้คืนแก่เจ้าของเดิมหรือทายาทเพื่อความยุติธรรม แต่หากเกิดกรณีที่มีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนอย่างหนึ่ง แต่ในเวลาต่อมาต้องการจะนำไปดำเนินการในวัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่ง รัฐต้องคืนอสังหาริมทรัพย์นั้นให้กับเจ้าของหรือทายาท และหากรัฐยังต้องการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์นั้นเพื่อวัตถุประสงค์

อย่างอื่นอีกก็ต้องทำการเวนคืนใหม่โดยต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนใหม่ไว้ด้วย ทั้งนี้ การกำหนดระยะเวลาการขอคืนและการคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนที่มีได้ใช้ประโยชน์หรือที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ให้แก่เจ้าของเดิมหรือทายาท และการเรียกคืนค่าทดแทนที่خذใช้ไปให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ อย่างไรก็ตาม รัฐอาจตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เป็นการเฉพาะรายได้ตามความจำเป็น โดยไม่ถือว่าขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 26 วรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญนี้

14) มาตรา 38 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเดินทาง และการเลือกถิ่นที่อยู่ พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้น”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 41) และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 (มาตรา 47) ได้บัญญัติเพิ่มเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเดินทางด้วย และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เพิ่มเติมข้อยกเว้นของการจำกัดเสรีภาพให้รวมถึงการรักษาสถานภาพของครอบครัวด้วย ทั้งนี้รัฐธรรมนูญได้รับรองเสรีภาพของบุคคลที่จะเดินทางไป ณ ที่ใดก็ได้โดยอิสระ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางโดยวิธีใดก็ตาม ซึ่งในแต่ละวิธีในการเดินทางนั้นก็อาจมีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ เช่น การเดินทางโดยรถยนต์จะอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นต้น

15) มาตรา 39 การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักรจะกระทำมิได้

การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะกระทำมิได้

ความมุ่งหมาย “การเนรเทศ การห้ามเข้าประเทศ และการถอนสัญชาติของบุคคลสัญชาติไทย จะกระทำมิได้”

คำอธิบายประกอบ

(1) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492(มาตรา 41) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ บทบัญญัติตามมาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้มีสัญชาติไทย มิให้ถูกเนรเทศออกนอกราชอาณาจักรไทยหรือมิให้ถูกห้ามเข้ามาในราชอาณาจักรไทย อันเป็นสิทธิเด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้น

(2) บทบัญญัติในวรรคสอง เป็นบทบัญญัติใหม่เพื่อกำหนดว่าการถอนสัญชาติไทยโดยการเกิดจะกระทำมิได้ ทั้งนี้ บุคคลต่างชาติผู้ได้มาซึ่งสัญชาติไทยโดยวิธีการใด ๆ เช่น การสมรสกับหญิงไทย บุคคลดังกล่าวจึงไม่ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด หากมีการกระทำความผิดตามกฎหมายย่อมส่งผลให้ถูกถอนสัญชาติได้ และเมื่อถูกถอนสัญชาติไทยแล้วก็สามารถทำการเนรเทศได้ ทั้งนี้ หากบุคคลดังกล่าวยังถือสัญชาติไทยจะไม่สามารถทำการเนรเทศได้เพราะเป็นการผิดหลักสากล แต่การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดจะกระทำมิได้เพราะหากเนรเทศบุคคลที่ถือสัญชาติไทยโดยการเกิดซึ่งถือว่าเป็นคนไทย บุคคลเหล่านั้นจะไม่มีประเทศให้อยู่อาศัย

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่ถือสองสัญชาติ คือ สัญชาติไทยและสัญชาติอื่นยังถือว่าเป็นบุคคลสัญชาติไทย โดยกฎหมายไทยให้สิทธิที่จะสละสัญชาติมากกว่าจะบังคับให้สละสัญชาติ การบังคับเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติจะมีในกรณีที่บุคคลแปลงสัญชาติหรือบุคคลได้สัญชาติโดยการสมรส เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ว่าหากบุคคลต้องการแปลงสัญชาติเป็นคนอเมริกันต้องให้สละสัญชาติเดิมเป็นต้น

16) มาตรา 40 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพื่องานที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการประกอบอาชีพ พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขในการจำกัดเสรีภาพว่าต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ และกำหนดขอบเขตของการตรากฎหมายจัดระเบียบการประกอบอาชีพมิให้เป็น การก้าวก่ายการจัดการศึกษา”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพในการประกอบอาชีพได้บัญญัติ เป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 (มาตรา 14) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ส่วนบทบัญญัติในวรรคสอง เป็นการกำหนดข้อยกเว้นในการจำกัดเสรีภาพการประกอบอาชีพพร้อมทั้งกำหนด กรอบว่าจะทำได้ในกรณีใดบ้าง ในการดำเนินการตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพ ตามวรรคสองนี้จำเป็นต้องพิจารณาตรา 26 และมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย เพราะการจำกัดเสรีภาพเป็นข้อยกเว้นจึงต้องพิจารณาจำกัดเพียง เท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น ในการตรากฎหมายเพื่อ “การจัดระเบียบ การประกอบอาชีพ” ต้องไม่สร้างภาระให้แก่ประชาชนเกินความจำเป็นหรือทำให้ บุคคลไม่สามารถเข้าประกอบอาชีพนั้นได้ด้วยเหตุที่ไม่เกี่ยวกับความรู้ในอาชีพนั้น เช่น กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับสถานศึกษาว่าต้องมีลักษณะอย่างไร เป็นต้น และต้องไม่มี ลักษณะเป็นการกีดกันทางอาชีพหรือวิชาชีพ เนื่องจากมีแนวโน้มที่ผู้ประกอบอาชีพ ต่าง ๆ จะรวมกลุ่มกันเพื่อกำหนดให้อาชีพของตนเป็น “วิชาชีพ” และสร้างกลไกที่เป็น อุปสรรคหรือภาระของผู้ประกอบอาชีพโดยไม่จำเป็น

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสามเป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อกำหนดว่าการจัดระเบียบ การประกอบอาชีพนั้น ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัด การศึกษาของสถาบันการศึกษา และต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อไม่ให้มี การสร้างเงื่อนไขในลักษณะที่จะนำไปสู่การจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ของบุคคลทั่วไป หรือเข้าไปก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา ซึ่งมี วัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้และการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เข้ารับการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีอิสระในการจัดระบบการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เข้ารับ การศึกษาโดยมิได้มุ่งหมายเพื่อให้ผู้เข้ารับการศึกษาไปประกอบอาชีพด้านใดด้านหนึ่ง แต่เพียงด้านเดียว เช่น การประกอบอาชีพสื่อมวลชนหรือนักวิทยาศาสตร์ บุคคล

มีเสรีภาพที่จะเป็นได้แม้ไม่จบการศึกษาทางด้านวารสารศาสตร์ หรือทางด้านวิทยาศาสตร์โดยตรง ซึ่งการจัดระเบียบการประกอบอาชีพไม่ได้หมายความว่าเฉพาะในเรื่องวิชาชีพเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการกำหนดกฎเกณฑ์ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อนโยบายสาธารณะด้วย เช่น การประกอบอาชีพประมงก็ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการทำการประมง เป็นต้น

17) มาตรา 41 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(1) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

(2) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

(3) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

ความมุ่งหมาย “กำหนดสิทธิของบุคคลและชุมชนในการเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของรัฐ การร้องทุกข์และการฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำ”

คำอธิบายประกอบ

(1) บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 (มาตรา 15) และบทบัญญัติสิทธิในการฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐนั้นได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 44) ส่วนบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลและชุมชนในการรับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของหน่วยงานรัฐ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 58) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 56 มาตรา 59 มาตรา 60 และมาตรา 64) ทั้งนี้ ความในมาตรานี้เป็นการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะทำให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานของรัฐและง่ายต่อการตรวจสอบและเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการร้องทุกข์และการฟ้องหน่วยงานของรัฐด้วย ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ได้แยกสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวให้มีความเหมาะสมชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์ในการบัญญัติกฎหมายลำดับรอง

(2) คำว่า “หน่วยงานของรัฐ” หมายรวมถึง รัฐวิสาหกิจและองค์กรอื่นของรัฐทั้งที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล และที่ไม่เป็นนิติบุคคลด้วย

(3) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการนั้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 58) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 56) กำหนดให้รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ แต่การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการดังกล่าวจะต้องมิใช่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการ การจะวินิจฉัยว่าข้อมูลใดเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการหรือไม่นั้นต้องพิจารณาจากกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

18) มาตรา 42 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

ความมุ่งหมาย “เพื่อรับรองหลักประกันเสรีภาพของบุคคลในการรวมตัวกัน การจะจำกัดเสรีภาพในเรื่องนี้ต้องตราเป็นกฎหมายและอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดเท่านั้น”

คำอธิบายประกอบ

(1) บทบัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพของบุคคลในการรวมตัวกัน ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2495 (มาตรา 38) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เพิ่มเติมหลักการจากมาตรา 64 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยได้บัญญัติให้มีเสรีภาพในการรวมกันเป็นชุมชนด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

(2) บทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการรวมตัวกันนั้นมีให้ถูกรัฐตรากฎหมายออกมาจำกัด เว้นแต่เป็นความจำเป็น

เกี่ยวกับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือจัดการกีดกันหรือการผูกขาด บทบัญญัติทำนองเดียวกันนี้ในรัฐธรรมนูญก่อนปี 2517 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 (มาตรา 37) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 (มาตรา 43) บัญญัติแตกต่างจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 (มาตรา 37) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 45) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 64) และรัฐธรรมนูญปัจจุบัน กล่าวคือรัฐธรรมนูญก่อนปี 2517 บัญญัติว่า “การรวมกัน การจัดตั้ง หรือเงื่อนไขของการจัดตั้ง การดำเนินกิจการและการเลิกของสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ หรือหมู่คณะอื่น ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ซึ่งทำให้สามารถตรากฎหมายออกมากำหนดเงื่อนไขในการจัดตั้ง สมาคม สหภาพ สหกรณ์ได้

19) มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(1) อนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(3) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใด อันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชนและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(4) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

สิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

ความมุ่งหมาย “เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลและสิทธิของชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา ศิลปะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ”

คำอธิบายประกอบ

(1) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 46 มาตรา 56 และมาตรา 60) แต่สิทธิตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติเป็นเงื่อนไขให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวออกใช้บังคับ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 58 มาตรา 66 และมาตรา 67) จึงได้รับรองสิทธิให้มากขึ้นตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ต้องมีกฎหมายมารองรับ อย่างไรก็ตามมาตรานี้ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้นำสาระสำคัญของบทบัญญัติ แห่งมาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และมาตรา 66 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาบัญญัติรวมกับสิทธิอื่น ๆ ให้เกิดความกว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยความในมาตรานี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองสิทธิของบุคคลและสิทธิของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งกำหนดให้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

บทบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรม ต้องพิจารณาประกอบกัน 4 มาตรา คือ มาตรา 43 มาตรา 50 (8) มาตรา 57 และมาตรา 58 ซึ่งล้วนแต่เกี่ยวข้องกับสิทธิหรือหน้าที่ของชุมชน แต่อย่างไรจึงเป็นชุมชนและการใช้สิทธิในนามของชุมชน หรือปกป้องสิทธิของชุมชนจะมีขบวนการหรือขั้นตอนอย่างไร จำเป็นต้องให้สังคมค่อย ๆ สร้างวิวัฒนาการร่วมกันโดยมีศาลหรือศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ประคับประคอง

(2) สิทธิตามที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3) ได้กำหนดให้เป็นไปตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ เนื่องจากเพื่อเป็นป้องกันการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(3) ความในอนุมาตรา (4) กำหนดให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดระบบสวัสดิการของชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพื่อให้ประชาชนจัดระบบสวัสดิการได้ด้วยตนเอง

(4) บทบัญญัติแห่งมาตรานี้มิได้บังคับว่าบุคคลและชุมชนจะต้องร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในทุกกรณี กล่าวคือสิทธิตามมาตรานี้ บุคคลและชุมชนสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้กรณีหนึ่ง และอีกกรณีหนึ่งบุคคลและชุมชนสามารถร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐได้ด้วย

20) มาตรา 44 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน ในการชุมนุม ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492(มาตรา 37) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งเป็นการคุ้มครองเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

บทบัญญัติในวรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่กำหนดกรอบในการตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ซึ่งอาจกระทำได้แต่เฉพาะ เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) เหตุที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพดังกล่าวได้ ก็เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองส่วนรวมและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นทั่วไปมิให้ต้องถูกลิดรอนหรือรบกวนอันเนื่องมาจากการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของบุคคลใด เช่น รัฐอาจตรากฎหมายจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธเพื่อป้องกันมิให้สิทธิและเสรีภาพในการสัจจในชีวิตประจำวันของบุคคลทั่วไปต้องถูกกระทบกระเทือน เป็นต้น

21) มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมืองซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน ในการจัดตั้งพรรคการเมือง และกำหนดแนวทางในการบริหารพรรคการเมืองให้อยู่ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชน”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ โดยเฉพาะความในวรรคหนึ่งได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 39) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยความที่ว่า “ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” เป็นเงื่อนไขสำคัญของการจัดตั้งพรรคการเมือง กล่าวคือแม้ว่าพรรคการเมืองจะสามารถตั้งขึ้นมาตามอุดมการณ์ใด ๆ ของประชาชนที่มาร่วมกันในการจัดตั้งพรรคการเมือง แต่อุดมการณ์นั้นต้องไม่ขัดต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การจัดตั้งพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ในการล้มล้างระบอบดังกล่าว จึงไม่ได้รับการคุ้มครองที่จะจัดตั้งขึ้นได้ตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ในการจัดตั้งพรรคการเมืองจะต้องทำอย่างไร รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งตามมาตรา 130 (4) กำหนดให้ทำเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติในวรรคสองเพิ่มขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อกำหนดกรอบของกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและการบริหารพรรคการเมืองให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 35 (5) ซึ่งกำหนดว่า “คณะกรรมการ

ยกร่างรัฐธรรมนูญต้องจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้ครอบคลุมเรื่องกลไกที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและพรรคการเมืองสามารถปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมได้โดยอิสระปราศจากการครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

กรอบที่กำหนดไว้ดังกล่าวเป็นการมุ่งหมายเพื่อให้พรรคการเมืองเป็นของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมือง ตั้งแต่เริ่มแรกโดยกำหนดให้การบริหารและการส่งผู้สมัคร และการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ของพรรค ต้องให้สมาชิกของพรรคมีส่วนร่วมด้วย เป็นการป้องกันมิให้พรรคการเมืองมีลักษณะเป็นธุรกิจการเมือง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาศัยความได้เปรียบทางการเงิน มาเป็นผู้บงการพรรคแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียว ทั้งป้องกันมิให้บุคคลภายนอก ที่มีได้เป็นสมาชิกของพรรคมาเป็นผู้ครอบงำหรือชี้นำกิจการของพรรคได้ และจะต้องมีกลไกในการกำกับดูแลสมาชิกของพรรคมิให้ฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วย

22) มาตรา 46 สิทธิของผู้บริโภคมุ่งได้รับความคุ้มครอง

บุคคลย่อมมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภค เพื่อคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค

องค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสองมีสิทธิรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กร ที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งอำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ความมุ่งหมาย “เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค และสิทธิในการ รวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภค และสิทธิขององค์กรของผู้บริโภคที่จะรวมตัวกัน จัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองผู้บริโภค”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 57) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 61) โดยบัญญัติขึ้น เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค และได้เพิ่มกลไกให้แก่ประชาชนเพื่อให้เกิดการคุ้มครอง ผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การคุ้มครองผู้บริโภคนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบัญญัติไว้ 2 ส่วน คือ บัญญัติให้เป็นสิทธิของประชาชน ตามมาตรา 61 อีกส่วนหนึ่ง เพื่อให้ประชาชนสามารถรวมตัวกันเพื่อดูแลกันเองทางหนึ่งและรัฐจัดหามาตรการ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคอีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติมาตรานี้มีลักษณะแตกต่างจากที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ กล่าวคือ ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนได้กำหนดคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคและให้ผู้บริโภคสามารถรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็นองค์กรผู้บริโภคองค์กรหนึ่งที่เป็นอิสระ แต่ตามมาตรานี้ได้กำหนดให้ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะรวมตัวกันเป็นองค์กรของผู้บริโภคซึ่งอาจมีจำนวนมากตามลักษณะ ประเภท หรือชนิดของการบริโภค ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคสามารถรวมกลุ่มผู้บริโภคที่บริโภคผลิตภัณฑ์อย่างเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน แยกกันเป็นองค์กร ๆ ไปตามความสนใจ ไม่ถูกบังคับให้ต้องรวมกันเป็นองค์กรเพียงองค์กรเดียว แต่เมื่อมีการจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคแยกจากกันแล้วรัฐธรรมนูญได้คุ้มครองสิทธิให้องค์กรเหล่านั้นสามารถรวมตัวกันขึ้นเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระ เพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคโดยมีรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้วย

23) มาตรา 47 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ

บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ความมุ่งหมาย “เป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ และได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐ และคุ้มครองคนยากไร้ที่จะได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2535 (มาตรา 41) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ปรับปรุงหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ยากไร้ให้กว้างขวางขึ้น โดยจากเดิมที่เคย

บัญญัติให้ผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งจำกัดแต่เฉพาะการรักษาพยาบาลจากสถานบริการของรัฐเป็นสิทธิได้รับการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นบริการที่กว้างกว่าการรักษาพยาบาลแต่เพื่อให้เป็นภาระแก่รัฐในพื้นที่ที่ทุนใจจนเกินขีดความสามารถจึงได้กำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อรัฐจักได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนให้เหมาะสมกับความพร้อมของรัฐได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะยังไม่มีกฎหมายออกมากำหนดสิทธิของคนยากจน ที่จะได้รับการบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายก็ย่อมเกิดขึ้นพื้นที่ตามหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 25

อนึ่ง นอกจากบทบัญญัติในมาตรานี้แล้ว บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองและการอนุเคราะห์บุคคลในเรื่องสุขภาพอนามัย ยังมีบัญญัติไว้ในมาตราอื่นอีก คือ มาตรา 48 มาตรา 55 มาตรา 71 มาตรา 258 ข. (4)

24) มาตรา 48 สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ความมุ่งหมาย “เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของมารดาและผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอและบุคคลผู้ยากไร้ที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งเป็นบทบัญญัติใหม่โดยบทบัญญัตินี้เทียบเคียงจากกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights : ICESCR) ข้อ 10 (2) ที่รับรองว่ามารดาควรได้รับการคุ้มครองพิเศษระหว่างช่วงระยะเวลาตามควรก่อนหรือหลังการให้กำเนิดบุตร ระหว่างช่วงระยะเวลาเช่นว่านี้มารดาซึ่งทำงานควรได้รับอนุญาตให้ลาโดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือลาโดยมีสิทธิประโยชน์ด้านสวัสดิการด้านสังคมอย่างเพียงพอ โดยวัตถุประสงค์ของความในวรรคนี้มีจุดมุ่งหมายเป็นการส่งเสริมให้พลเมืองไทยรุ่นใหม่มีสุขภาพแข็งแรงและมีคุณภาพ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมและความมั่นคงของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีหลักประกันเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยกำหนดให้สตรีที่อยู่ในช่วงระหว่างก่อน

และหลังการคลอดบุตรต้องได้รับความคุ้มครองช่วยเหลือและให้โอกาสในการเลี้ยงดูบุตรได้อย่างเต็มที่

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 54) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 53) เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่บุคคล ผู้ยากไร้และผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพในอันที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

อนึ่ง นอกจากบทบัญญัติในมาตรานี้แล้ว บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองและการอนุเคราะห์บุคคลในเรื่องสุขภาพอนามัยยังมีบัญญัติไว้ในมาตราอื่นอีก คือ มาตรา 47 มาตรา 55 มาตรา 71 มาตรา 258 ข. (4)

25) มาตรา 49 บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมิได้

ผู้ใดทราบว่ามีกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้ในกรณีที่อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอ ผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญก็ได้

การดำเนินการตามมาตรานี้ไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง

ความมุ่งหมาย “เป็นเกราะคุ้มครองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และกำหนดกลไกในการดำเนินการในกรณีมีการฝ่าฝืน”

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้โดยเฉพาะความในวรรคหนึ่ง ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 (มาตรา 35) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เป็นบทบัญญัติวางหลักการเพื่อป้องกันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ส่วนบทบัญญัติในวรรคอื่น ๆ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 63) และได้บัญญัติในทำนอง

เดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 68) เป็นบทบัญญัติเพื่อกำหนดว่าเมื่อผู้ทราบว่ามีกระทำความผิดเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเพิ่มความให้ชัดเจนยิ่งขึ้นหากกรณีดังกล่าวถ้าอัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอ ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเองได้ ทั้งนี้ย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง

2.4.3 แนวคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญกรณีการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 213⁵⁰

เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ได้บัญญัติให้หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของการฟ้องคดีโดยประชาชนตามมาตรานี้ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2561 และมีผลใช้บังคับแล้ว เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2561 ดังนั้น การยื่นฟ้องตรงโดยประชาชนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จึงสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงแรก เป็นช่วงระหว่างที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีผลบังคับใช้ (ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560) และก่อนที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มีผลบังคับใช้ (ก่อนวันที่ 3 มีนาคม 2561)

⁵⁰ อติเทพ อวยยะพัฒน์. (2565). เอกสารวิชาการลำดับที่ 1/2565 แนวคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ กรณีการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จัดทำโดยรวบรวมข้อมูลถึงวันที่ 13 กันยายน 2565 (ปรับปรุงครั้งที่ 68). สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ช่วงที่สอง เป็นช่วงที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มีผลบังคับใช้แล้ว (ตั้งแต่วันที่ 3 มีนาคม 2561 เป็นต้นไป) ทั้งนี้ในช่วงที่สองนี้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 มาตรา 47 และมาตรา 48 ซึ่งเป็นตัวบทกฎหมายหลักที่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของการฟ้องคดีโดยประชาชนตามรัฐธรรมนูญมาตรา 213 ดังนั้น จึงทำให้สามารถจัดแบ่งประเภทคดีของการยื่นฟ้องตรงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ได้เป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทแรก การยื่นฟ้องตรงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 กรณีเป็นการละเมิดจากการกระทำโดยทั่วไปที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญโดยตรง ซึ่งมีใช้การกระทำที่เป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ประเภทที่สอง การยื่นฟ้องตรงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 48 กรณีเฉพาะเป็นการละเมิดจากการกระทำที่เป็นผลมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ซึ่งการยื่นฟ้องตรงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ในช่วงที่สองทั้งสองประเภทดังกล่าวข้างต้น ต่างก็มีหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการฟ้องคดีที่เหมือนกันแทบทุกประการ แต่จะมีข้อแตกต่างกันประการสำคัญ กล่าวคือ การยื่นฟ้องตรงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 กรณีเป็นการละเมิดจากการกระทำโดยทั่วไป ที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญโดยตรง ซึ่งมีใช้การกระทำที่เป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จะมีการระบुरะยะเวลาที่ผู้ร้องจะต้องยื่นฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับความเห็นของผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือวันที่พ้นกำหนดเวลาที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในส่วนการยื่นฟ้องตรงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 48 กรณีเฉพาะเป็นการละเมิดจากการกระทำที่เป็นผลมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จะไม่มีการระบुरะยะเวลาที่ผู้ร้องจะต้องยื่นฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้ร้องจึงสามารถยื่นคำร้องเมื่อใดก็ได้

จากการจัดทำแนวคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญกรณีของการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ปรับปรุงครั้งที่ 67 เผยแพร่เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2565 ซึ่งในขณะนั้นศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 90 คำวินิจฉัย และมีคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 363 คำสั่ง ทั้งนี้ เป็นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 4 คำวินิจฉัย ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 4/2563 คำวินิจฉัยที่ 7/2563 คำวินิจฉัยที่ 5/2563 และคำวินิจฉัยที่ 7/2565 และคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 323 คำสั่ง รายละเอียดตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2.1 สถิติคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2565

	รวมทุกกรณี (จำนวน)	กรณีรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 (จำนวน)	กรณีรัฐธรรมนูญ มาตรอื่น ๆ (จำนวน)
คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2560 จำนวน 3 คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2561 จำนวน 8 คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 15 คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 32 คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2564 จำนวน 24 คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 8 คำวินิจฉัย	90 คำวินิจฉัย	4 คำวินิจฉัย	86 คำวินิจฉัย
คำสั่ง ปี พ.ศ. 2560 จำนวน 57 คำสั่ง ปี พ.ศ. 2561 จำนวน 71 คำสั่ง ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 68 คำสั่ง ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 76 คำสั่ง ปี พ.ศ. 2564 จำนวน 60 คำสั่ง ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 31 คำสั่ง	363 คำสั่ง	323 คำสั่ง	40 คำสั่ง
รวม	453 เรื่อง	327 เรื่อง	126 เรื่อง

คำสั่งที่ออกในปี พ.ศ. 2560

- คำสั่งที่ 2/2560 ถึงคำสั่งที่ 58/2560 ยกเว้น 2 คำสั่ง ได้แก่

1) คำสั่งที่ 27/2560 เนื่องจากเป็นเรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 5 มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (1) ประกอบมาตรา 273 วรรคสาม ว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. มาตรา 26 วรรคหนึ่ง และมาตรา 27 ขอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

2) คำสั่งที่ 55/2560 เนื่องจากเป็นเรื่องที่ศาลจังหวัดพิษณุโลกส่งคำสั่งไต่แย้งของจำเลยกรณีพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 มาตรา 8 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ อันเป็นเรื่องหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212

คำสั่งที่ออกในปี พ.ศ. 2561

- คำสั่งที่ 1/2561 ถึงคำสั่งที่ 71/2561 ยกเว้น 8 คำสั่ง ได้แก่

1) คำสั่งที่ 1/2561 ลงวันที่ 26 มกราคม 2561 เป็นเรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (2)

2) คำสั่งที่ 16/2561 ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2561 เป็นเรื่องที่ศาลจังหวัดลำปาง ส่งคำไต่แย้งของจำเลยให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

3) คำสั่งที่ 37/2561 ลงวันที่ 23 พฤษภาคม 2561 เรื่องพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2467 มาตรา 27 มาตรา 100 และมาตรา 120 พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พุทธศักราช 2482 มาตรา 16 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 มาตรา 252 และมาตรา 253 และพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 มาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 29 และมาตรา 77 หรือไม่

4) คำสั่งที่ 45/2561 เรื่องศาลอาญาส่งคำไต่แย้งของจำเลยที่ 1 และที่ 5 เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212 และมาตรา 213 ว่าการตั้งข้อหาของพนักงานสอบสวน และคำสั่งฟ้องของพนักงานอัยการ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 และมาตรา 25 หรือไม่

5) คำสั่งที่ 51/2561 เรื่องคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (1) และ (2) ว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ขอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 197 วรรคสาม หรือไม่ และกรณีมีปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) หรือไม่

6) คำสั่งที่ 68/2561 เรื่องคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 3/2558 เรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ ลงวันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2558 ข้อ 12 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 หรือไม่

7) คำสั่งที่ 69/2561 เรื่องคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 3/2558 เรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ ลงวันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2558 ข้อ 12 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 หรือไม่

8) คำสั่งที่ 70/2561 เรื่องคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 3/2558 เรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ ลงวันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2558 ข้อ 12 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 หรือไม่

คำสั่งที่ออกในปี พ.ศ. 2562

- คำสั่งที่ 1/2562 ถึงคำสั่งที่ 68/2562 ทั้งนี้ เป็นคำสั่งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 59 คำสั่ง และในอีก 9 คำสั่ง เป็นเรื่องอื่น ๆ ได้แก่

1) คำสั่งที่ 16/2562 เรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (1) และ (2)

2) คำสั่งที่ 17/2562 เรื่องพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 7 และมาตรา 11 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 และมาตรา 37 หรือไม่

3) คำสั่งที่ 25/2562 เรื่องผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 231 (1) ว่า คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 1/2562 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 81 วรรคสอง และมาตรา 269 (1) (ข) และ (ค) หรือไม่

4) คำสั่งที่ 26/2562 เรื่องพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 81 วรรคสอง ขัดหรือแย้ง

ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 มาตรา 26 และมาตรา 27 ประกอบมาตรา 4 และมาตรา 5 หรือไม่

5) คำสั่งที่ 36/2562 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 และ

6) คำสั่งที่ 37/2562 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49

7) คำสั่งที่ 55/2562 เรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวน 5 คน สิ้นสุดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 263 วรรคสอง ประกอบมาตรา 101 (7) และมาตรา 184 วรรคหนึ่ง (2) และวรรคสาม หรือไม่

8) คำสั่งที่ 57/2562 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49

9) คำสั่งที่ 67/2562 เรื่องประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 6 คน สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (7) ประกอบมาตรา 185 (1) หรือไม่

คำสั่งที่ออกในปี พ.ศ. 2563

- คำสั่งที่ 1/2563 ถึงคำสั่งที่ 76/2563 ทั้งนี้ เป็นคำสั่งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 67 คำสั่ง และเป็นคำสั่งอื่น ๆ จำนวน 9 คำสั่ง

อนึ่ง คำสั่งอื่น ๆ จำนวน 9 คำสั่ง นั้น เป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญต่าง ๆ ดังนี้

- เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 จำนวน 2 คำสั่ง ได้แก่

1) คำสั่งที่ 67/2563 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49

2) คำสั่งที่ 76/2563 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49

- เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 จำนวน 1 คำสั่ง ได้แก่ คำสั่งที่ 48/2563 เรื่องประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของร้อยเอก ธรรมนัส พรหมเผ่า

สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (7) ประกอบมาตรา 184 วรรคหนึ่ง (2) และวรรคสาม หรือไม่

- เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 148 จำนวน 2 คำสั่ง ได้แก่

1) คำสั่งที่ 5/2563 เรื่องประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำความเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 77 คน ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 148 วรรค (1) ว่าร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ตรขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือไม่

2) คำสั่งที่ 6/2563 เรื่องประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำความเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 77 คน ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 148 วรรค (1) ว่าร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ตรขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือไม่

- เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (2) จำนวน 1 คำสั่ง ได้แก่ คำสั่งที่ 41/2563 เรื่องคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (2)

- เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212 จำนวน 3 คำสั่ง ได้แก่

1) คำสั่งที่ 32/2563 เรื่องพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 125 วรรคสาม ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 257 (2) หรือไม่

2) คำสั่งที่ 33/2563 เรื่องพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 125 วรรคสาม ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 257 (2) หรือไม่

3) คำสั่งที่ 62/2563 เรื่องพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มาตรา 16 มาตรา 17 และมาตรา 20 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 25 และมาตรา 26 หรือไม่

คำสั่งที่ออกในปี พ.ศ. 2564

- คำสั่งที่ 1/2564 ถึงคำสั่งที่ 60/2564 ทั้งนี้ เป็นคำสั่งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 52 คำสั่ง และเป็นคำสั่งอื่น ๆ จำนวน 8 คำสั่ง

อนึ่ง คำสั่งอื่น ๆ จำนวน 8 คำสั่ง นั้น เป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญต่าง ๆ ดังนี้

1) รัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง จำนวน 1 คำสั่ง ได้แก่ คำสั่งที่ 1/2564 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ถูกร้อง

ทั้งสองกรณีเสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..) พุทธศักราช ในวันที่ 17 สิงหาคม 2563 และวันที่ 1 กันยายน 2563 เป็นการกระทำที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 มาตรา 5 และมาตรา 255 หรือไม่

2) รัฐธรรมนูญ มาตรา 212 จำนวน 1 คำสั่ง ได้แก่ คำสั่งที่ 2/2564 เรื่องพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนและการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2562 มาตรา 51 มาตรา 53 และมาตรา 67 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 37 หรือไม่

3) รัฐธรรมนูญ มาตรา 82 จำนวน 1 คำสั่ง ได้แก่ คำสั่งที่ 3/2564 เรื่องประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (6) ประกอบมาตรา 98 (10) หรือไม่

4 – 5) รัฐธรรมนูญ มาตรา 49 จำนวน 2 คำสั่ง ได้แก่

1) คำสั่งที่ 10/2564 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49

2) คำสั่งที่ 11/2564 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49

6) รัฐธรรมนูญ มาตรา 170 วรรคสาม จำนวน 1 คำสั่ง ได้แก่ คำสั่งที่ 19/2564 เรื่องประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 170 วรรคสาม ประกอบมาตรา 82 ว่า ความเป็นรัฐมนตรีของ ... นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 170 วรรคหนึ่ง (5) ประกอบมาตรา 186 วรรคหนึ่ง และมาตรา 184 วรรคหนึ่ง (2) หรือไม่

7) รัฐธรรมนูญ มาตรา 51 จำนวน 2 คำสั่ง ได้แก่

1) คำสั่งที่ 40/2564 เรื่อง ... (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 51

2) คำสั่งที่ 59/2564 เรื่อง ... (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 51

คำสั่งที่ออกในปี พ.ศ. 2565

- คำสั่งที่ 1/2565 ถึงคำสั่งที่ 31/2565 ทั้งนี้ เป็นคำสั่งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 27 คำสั่ง และเป็นคำสั่งอื่น ๆ จำนวน 4 คำสั่ง

อนึ่ง คำสั่งอื่น ๆ จำนวน 4 คำสั่ง นั้น เป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญต่าง ๆ ดังนี้

1) รัฐธรรมนูญ มาตรา 49 จำนวน 1 คำสั่ง ได้แก่ คำสั่งที่ 2/2564 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49

2) รัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (1) และ (2) จำนวน 1 คำสั่ง ได้แก่ คำสั่งที่ 4/2565 เรื่อง นายจรัส แก้วจันทร (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (1) และ (2)

3) คำสั่งที่ 19/2565 เรื่องระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2552 ข้อ 6 (4) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 และมาตรา 48 วรรคสอง หรือไม่

4) คำสั่งที่ 20/2565 เรื่องประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 97/2557 เรื่องการให้ความร่วมมือต่อการปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ ลงวันที่ 18 กรกฎาคม 2557 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 103/2557 เรื่องแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 97/2557 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม 2557 และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 41/2559 เรื่องการกำกับดูแลการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2559 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 34 และมาตรา 35 หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 4 คำวินิจฉัย ได้แก่

1) คำวินิจฉัยที่ 4/2563 เรื่อง (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ซึ่งนับเป็นคดีแรกที่ยื่นออกมาเป็นคำวินิจฉัย อีกทั้งได้วินิจฉัยว่า “ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 28 แต่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 โดยกำหนดค่าบังคับให้คำวินิจฉัยของศาลในส่วนที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้มีผลเมื่อพ้นสามร้อยหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย ส่วนประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 305 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 มาตรา 28 และมาตรา 77 และสมควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเรื่องการทำแท้ง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน”

2) คำวินิจฉัยที่ 7/2563 เรื่อง ... (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ทั้งนี้ ได้วินิจฉัยว่า “การเนรเทศบุคคล สัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคหนึ่ง”

3) คำวินิจฉัยที่ 5/2564 เรื่องผู้ตรวจการแผ่นดิน (ผู้ร้อง) โดยการร้องของ กระทรวงคมนาคมและการรถไฟแห่งประเทศไทย ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ทั้งนี้ ได้วินิจฉัยว่า “มติที่ประชุมใหญ่ตุลาการใน ศาลปกครองสูงสุด ครั้งที่ 18/2545 วันพุธที่ 27 พฤศจิกายน 2545 เรื่องปัญหา เกี่ยวกับระยะเวลาการฟ้องคดีปกครอง เป็นการออกกระเปียบตามพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 44 แต่มิได้ ดำเนินการตามมาตรา 5 และมาตรา 6 วรรคหนึ่ง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง และมาตรา 197 วรรคสี่”

4) คำวินิจฉัยที่ 7/2564 เรื่องผู้ตรวจการแผ่นดิน (ผู้ร้อง) โดยการร้องเรียน ของ ... ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ทั้งนี้ ได้วินิจฉัยว่า “มติของคณะกรรมการสรรหากรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ตัดสินสิทธิผู้ร้องเรียนทั้งสองในการเข้ารับการสรรหาเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เนื่องจากเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 10 (18) ไม่ขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 และจึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยคำขอเกี่ยวกับการเพิกถอนมติ ดังกล่าว และการคืนสิทธิแก่ผู้ร้องเรียนทั้งสองแต่อย่างใด”

ต่อมา (ข้อมูลถึงวันที่ 13 กันยายน 2565) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเพิ่มเติม 5 คำวินิจฉัย (โดยมีกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212 ทั้ง 5 คำวินิจฉัย) และคำสั่ง เพิ่มเติมอีกจำนวน 15 คำสั่ง (โดยมีกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 14 คำสั่ง และคำสั่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 54 ซึ่งโดยปกติในคดีนี้ คณะกรรมการ การเลือกตั้งสามารถเป็นผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 วรรคสี่ ได้อยู่แล้ว จำนวน 1 คำสั่ง)

ดังนั้น ในปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำวินิจฉัย จำนวน 95 คำวินิจฉัย และเป็นคำสั่ง จำนวน 378 คำสั่ง ทั้งนี้ เป็นกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 4 คำวินิจฉัย และจำนวน 337 คำสั่ง (ดังนั้น จึงเป็นกรณีคำวินิจฉัยในคดีประเภทอื่น ๆ จำนวน 91 คำวินิจฉัย และคำสั่งอื่น ๆ อีก 41 คำสั่ง) รายละเอียดตามตารางที่ 2.2 ดังนี้

ตารางที่ 2.2 สถิติคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2565 ข้อมูล ณ วันที่ 13 กันยายน 2565

	รวมทุกกรณี (จำนวน)	กรณีรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 (จำนวน)	กรณีรัฐธรรมนูญ มาตราอื่น ๆ (จำนวน)
คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2560 จำนวน 3 คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2561 จำนวน 8 คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 15 คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 32 คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2564 จำนวน 24 คำวินิจฉัย ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 13 คำวินิจฉัย	95 คำวินิจฉัย	4 คำวินิจฉัย	91 คำวินิจฉัย
คำสั่ง ปี พ.ศ. 2560 จำนวน 57 คำสั่ง ปี พ.ศ. 2561 จำนวน 71 คำสั่ง ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 68 คำสั่ง ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 76 คำสั่ง ปี พ.ศ. 2564 จำนวน 60 คำสั่ง ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 46 คำสั่ง	378 คำสั่ง	337 คำสั่ง	41 คำสั่ง
รวม	473 เรื่อง	341 เรื่อง	132 เรื่อง

ประกอบกับในปัจจุบันพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มีผลบังคับใช้แล้ว ซึ่งทำให้มีหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ชัดเจนยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2561 และมีผลใช้บังคับแล้ว เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2561 ซึ่งเริ่มมีผลกับคำวินิจฉัยที่ 1/2561 จนถึงปัจจุบัน (คำวินิจฉัยที่ 13/2565) และในคำสั่งที่ 22/2561 จนถึงปัจจุบัน (คำสั่งที่ 46/2565) เป็นคำสั่งที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ศาลรัฐธรรมนูญ

ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 หรือเหตุอื่น ๆ	คำวินิจฉัย / คำสั่ง / กรณี / เรื่อง (จำนวน)
2.1 ผู้ร้องไม่ได้มีการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินช่วยกลั่นกรองเรื่องเสียก่อน	36 คำสั่ง
2.2 ร้องได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามกรณีอื่น ๆ อันมิได้เป็นการยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 หรือมาตรา 48	8 คำสั่ง
2.3 ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 231 (1) มิใช่การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213	5 คำสั่ง
3. กรณีไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 วรรคสาม หรือมาตรา 48 วรรคสี่ ประกอบมาตรา 46 วรรคสาม	20 คำสั่ง
4. ต้องเป็นกรกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอรัฐ (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47) ดังนั้นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของเอกชนด้วยกันจึงต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 ซึ่งมาตรา 46 วรรคสาม บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาเช่นเดียวกัน	8 คำสั่ง
5. เหตุกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายมิให้ฟ้อง (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (1) ถึง (6)) 5.1 การกระทำของรัฐบาล ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (1) 5.2 รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดการกระบวนกรร้องหรือผู้สิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (2) โดยแยกออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่	1 คำสั่ง

ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 หรือเหตุอื่น ๆ	คำวินิจฉัย / คำสั่ง / กรณี / เรื่อง (จำนวน)
(5.2.1) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (5.2.2) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎ (5.2.3) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของคำสั่งทางปกครอง (5.2.4) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำอื่น ๆ (5.2.5) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญ หรือร่างบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว หรือการตรวจสอบกระบวนการตราซึ่งไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ แยกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (5.2.5.1) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญ หรือร่างบัญญัติแห่ง กฎหมาย ซึ่งแยกย่อยได้อีก 3 ประเภท ได้แก่ (5.2.5.1.1) ร่างรัฐธรรมนูญ (5.2.4.1.2) ร่างพระราชบัญญัติ (5.2.4.1.3) ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (5.2.5.2) การตรวจสอบกระบวนการตราซึ่งไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ 5.3 กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้น ครบถ้วน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (3) 5.4 เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ถึงที่สุดแล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (4) จำแนกออกเป็น (ก.) คำสั่งที่ออกก่อนที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 บังคับใช้ (ข.) คำสั่งที่ออกภายหลังที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 บังคับใช้	52 คำสั่ง 23 คำสั่ง 5 คำสั่ง 50 คำสั่ง 18 คำสั่ง 8 คำสั่ง 1 คำสั่ง 6 คำสั่ง 2 คำสั่ง 10 คำสั่ง 11 คำสั่ง 25 กรณี 65 กรณี

ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 หรือเหตุอื่น ๆ	คำวินิจฉัย / คำสั่ง / กรณี / เรื่อง (จำนวน)
โดยสรุป พบว่า กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (4) อันเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว แบ่งออกเป็น 3 กรณี ได้แก่ (5.4.1) เป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น (5.4.2) เป็นเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว (5.4.3) เป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว (ระบุเหตุผลไว้ทั้งสองกรณี) 5.5 การกระทำของคณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 192 ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (5) 5.6 การกระทำเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (6)	22 กรณี 36 กรณี 7 กรณี ปัจจุบันยังไม่มี ปัจจุบันยังไม่มี
6. เหตุอื่น ๆ ได้แก่ 6.1 วินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงตามคำร้องเป็นกรณีซึ่งเกิดขึ้นและเป็นการฉ้อโกงที่ได้ไปแล้วก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ใช้บังคับ ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 6.2 ไม่อาจนำหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการ ในการพิจารณารับคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 212 มาใช้พิจารณาบังคับ 6.3 วัตถุประสงค์สิ้นสภาพไปแล้ว	7 คำสั่ง 1 คำสั่ง 1 คำสั่ง

ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 หรือเหตุอื่น ๆ	คำวินิจฉัย / คำสั่ง / กรณี / เรื่อง (จำนวน)
6.4 การขอขอทบทวนคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ ในการตีความว่าสิ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งมาแล้ว 6.5 คำร้องที่มีรายการไม่ครบถ้วน ไม่ชัดเจน และไม่อาจเข้าใจได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 42	3 เรื่อง 2 เรื่อง
7. การกระทำความผิดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ	4 คำวินิจฉัย และ 8 คำสั่ง

สรุปข้อค้นพบที่ได้จากสถิติการคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2565 ข้อมูล ณ วันที่ 13 กันยายน 2565 และผลที่ได้จากแนวคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ กรณีของการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ได้ดังนี้

1) คำวินิจฉัยขอศาลรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 4 คำวินิจฉัย ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 4/2563 คำวินิจฉัยที่ 7/2563 คำวินิจฉัยที่ 5/2564 และคำวินิจฉัยที่ 7/2564

2) คำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้วินิจฉัยในประเด็นการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 337 คำสั่ง

3) ในปัจจุบันพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้จำหน่ายคดี ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 51 จำนวน 6 เรื่อง โดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ (1) กรณีที่ผู้ร้องขอถอดคำร้อง และศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาสั่งจำหน่ายคดีมีจำนวน 3 คำร้อง และ (2) กรณีที่ไม่มีเหตุผลที่จะต้องวินิจฉัยคดีนั้น และศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาสั่งจำหน่ายคดีมีจำนวน 3 คำร้อง ดังนั้น คงเหลือคำสั่งที่วินิจฉัยว่า “ไม่รับคำร้อง” ไว้พิจารณาวินิจฉัย จำนวน 317 คดี ตามเหตุผลดังกล่าวข้างต้น

อย่างไรก็ดีขอยกตัวอย่างคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ซึ่งได้ยกตัวอย่างคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2565 เรื่องพิจารณาที่ ต. 8/2565 วันที่ 30 มีนาคม 2565 เรื่อง นายไพโรจน์ พิริยชาติ (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 และคำสั่งที่ 15/2565 เรื่องพิจารณาที่ ต. 13/2564 วันที่ 11 พฤษภาคม 2565 เรื่อง นายนันท์พัฒน์ จิวจินดา (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 มาเป็นตัวอย่าง เพราะคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 2 คำสั่งนั้นเป็นการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยที่ผู้ยื่นคำร้องได้มีการยื่นตามขั้นตอนต่าง ๆ แต่เมื่อพิจารณาจากคำวินิจฉัยแล้วพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณา เนื่องจากเป็นเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (4) ซึ่งมาตรา 46 วรรคสาม บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่ง

ไม่รับคำร้องไว้พิจารณา ดังนั้น ผู้ร้องไม่อาจยื่นคำร้องดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 และเป็นกรณีไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 48 ดังนั้น ผู้ร้องไม่อาจยื่นคำร้องดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ยื่นคำร้องอาจจะไม่มีความรู้ความเข้าใจถึงการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จึงมีการยื่นคำร้องมา และศาลมีคำวินิจฉัยไม่รับคำร้องดังกล่าว แสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่ามีคำร้องเป็นจำนวนมากที่ผู้ร้องได้มายื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามที่ได้เคยกล่าวไว้ในประเด็นเรื่องสถิติการยื่นคำร้องในแต่ละปีงบประมาณ (บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา) พบว่ามีจำนวนคดีที่มีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องไว้พิจารณาจากสาเหตุของความไม่รู้ ความไม่เข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ตัวอย่างดังนี้⁵¹

(1) คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2565 เรื่องพิจารณาที่ ต. 8/2565 วันที่ 30 มีนาคม 2565 เรื่อง นายไพโรจน์ พิริยชาติ (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213

ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องสรุปได้ว่า นายไพโรจน์ พิริยชาติ (ผู้ร้อง) กล่าวอ้างว่า ผู้ร้องเคยเป็นลูกจ้างบริษัท ยีเอสเอส อีเล็คโทรนิคส์ (ประเทศไทย) จำกัด และเป็นผู้ประกันตนตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 มาตรา 33 ตั้งแต่ปี 2533 จนกระทั่งเดือนกุมภาพันธ์ 2554 ผู้ร้องแสดงความจำนงเป็นผู้ประกันตนเพื่อรับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพตามมาตรา 39 ปี 2555 กลับมาเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 และในเดือนตุลาคมปีเดียวกันผู้ร้องแสดงความจำนงเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 โดยผู้ร้องนำส่งเงินสมทบครบเงื่อนไขเวลาที่จะได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพตามมาตรา 76 จึงยื่นแบบคำขอรับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดปทุมธานีเห็นว่า

⁵¹ คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2565 สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2565

https://www.constitutionalcourt.or.th/th/occ_web/more_news.php?cid=35

ผู้ร้องมีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพตั้งแต่งวดเดือนกุมภาพันธ์ 2560 เดือนละ 1,164 บาท ผู้ร้องเห็นว่า การคำนวณประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพไม่ถูกต้อง และอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อคณะกรรมการอุทธรณ์ คณะกรรมการอุทธรณ์พิจารณาอุทธรณ์ ผู้ร้องเห็นว่าคำสั่งของสำนักงานประกันสังคมจังหวัดปทุมธานี และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการอุทธรณ์ไม่ชอบด้วยข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายจึงยื่นฟ้องสำนักงานประกันสังคมเป็นคดีพิพาทต่อศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานกลางพิพากษายกฟ้อง ผู้ร้องอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษแผนกคดีแรงงานพิพากษายืน ผู้ร้องฎีกา ศาลฎีกาแผนกคดีแรงงานมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3616/2564 พิพากษายืน ผู้ร้องเห็นว่าคำพิพากษาขององค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ถูกร้อง) ที่วินิจฉัยเกี่ยวกับการนับระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนเพื่อก่อสิทธิแก่ผู้ร้องในการขอรับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ ขัดต่อพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ทั้งนี้การวินิจฉัยเรื่องการคำนวณเงินจ่ายบำนาญชราภาพต้องคำนวณจากจำนวนเงินที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมของผู้ประกันตนในแต่ละกรณี หรือทั้งสองกรณีประกอบกัน เป็นการกระทำที่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายรองรับ ขัดต่อหลักนิติธรรม และละเมิดสิทธิของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 และมาตรา 188

ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งผลการพิจารณาให้ยุติเรื่อง เนื่องจากเป็นเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (4) ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่อาจพิจารณาเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยได้

ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ดังนี้

1. การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 มาตรา 188
2. เพิกถอนคำพิพากษาของผู้ถูกร้อง และให้ผู้ถูกร้องทำคำพิพากษาตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า คำร้องของผู้ร้องต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา 213 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ” พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2564 มาตรา 46 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรง และได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ อันเนื่องจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้น ย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามมาตรา 7 (11) ได้ โดยจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเสียก่อนภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพดังกล่าว เว้นแต่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ ก็ให้ยื่นคำร้องได้ตราบที่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ และให้นำความในมาตรา 48 วรรคหนึ่งและวรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยต้องยื่นคำร้องต่อศาลภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นของผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือวันที่พ้นกำหนดเวลาที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้องต่อศาลตามมาตรา 48 วรรคสอง” และวรรคสาม บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลเห็นว่าคำร้องตามวรรคหนึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลจะไม่รับคำร้องไว้พิจารณา” และมาตรา 47 บัญญัติว่า “การใช้สิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 46 ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอธิปไตยและมีใช่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ ... (4) เรื่องที่อยู่ระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ...”

พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้อง และเอกสารประกอบคำร้อง เป็นกรณีที่ผู้ร้องกล่าวอ้างว่า คำพิพากษาของผู้ร้องในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3616/2564 ขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย เป็นการกระทำที่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายรองรับ ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม และละเมิดสิทธิของผู้ร้อง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 นั้น ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 และมาตรา 47 แม้ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน และผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งผลการพิจารณาให้ยุติเรื่อง อันทำให้

ผู้ร้องมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงตามคำร้องเป็นกรณีที่ผู้ร้องโต้แย้งการพิจารณาพิพากษารรคดีขององค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ถูกร้อง) ซึ่งเป็นคำพิพากษาถึงที่สุด กรณีเป็นเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้วตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (4) ซึ่งมาตรา 46 วรรคสาม บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณา ดังนั้น ผู้ร้องไม่อาจยื่นคำร้องดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย เมื่อมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยแล้ว คำขออื่นย่อมเป็นอันตกไป

(2) คำสั่งที่ 15/2565 เรื่องพิจารณาที่ ต. 13/2564 วันที่ 11 พฤษภาคม 2565 เรื่อง นายนันทพัฒน์ จิวจินดา (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213

ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องสรุปได้ว่า นายนันทพัฒน์ จิวจินดา (ผู้ร้อง) กล่าวอ้างว่า ผู้ร้องเป็นประชาชนชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ได้รับผลกระทบจากพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. 2524 พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ส่งเสริมการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามศาสนาของชาวไทยมุสลิมที่ทำให้รัฐบาลต้องใช้งบประมาณแผ่นดินจำนวนมากเพื่อดำเนินการดังกล่าว เป็นการให้อิทธิพลและสิทธิต่าง ๆ แก่ชาวไทยมุสลิมโดยไม่คำนึงถึงประชาชนชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 มาตรา 26 และมาตรา 27

ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน และผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งผลการพิจารณาให้ยุติเรื่อง เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. 2524 พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ และไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 มาตรา 26 และมาตรา 27

ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. 2524 พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์

(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 มาตรา 26 และมาตรา 27

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า คำร้องของผู้ร้อง ต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา 213 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ” และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 48 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 47 ผู้ใดถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ถ้าผู้นั้นเห็นว่า การละเมิดนั้นเป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน และให้ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณายื่นคำร้องต่อศาลพร้อมด้วยความเห็นภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องจากผู้ร้อง โดยผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้องทราบภายในสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง หรือไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลาดังตามวรรคหนึ่ง ผู้ถูกละเมิดมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลได้”

พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้อง ที่ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. 2524 พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของชาวไทยมุสลิม ส่งผลกระทบต่อผู้ร้องในฐานะพุทธศาสนิกชนชาวไทย ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 มาตรา 27 และใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 ซึ่งการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 48 แม้ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดิน แจ้งผลการพิจารณาให้ยุติเรื่อง อันทำให้ผู้ร้องมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ได้ก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงตามคำร้องไม่ปรากฏว่าผู้ร้องถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ

ที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ อันเป็นผลมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นของผู้ร้องเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเท่านั้น ประกอบกับรัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองเสรีภาพของบุคคลในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตนไว้แล้ว บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมีผลเพียงให้รัฐสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลได้ประโยชน์ตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครอง และเป็นเพียงการจัดระบบการบริหารขององค์กรศาสนาอิสลาม กรณีไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 48 ดังนั้น ผู้ร้องไม่อาจยื่นคำร้องดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณา

2.5 การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

แนวคิดการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ มีการพัฒนาแนวความคิดมาจากการตรวจสอบว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญบัญญัติแต่เพียงว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายอื่นจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ แต่ไม่ได้บัญญัติว่า หากมีปัญหาเกิดขึ้นองค์กรใดจะเป็นผู้วินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่สำคัญไว้ว่า ศาลสามารถเข้าไปตรวจสอบกฎหมายที่บัญญัติโดยรัฐสภาได้ด้วยเหตุผลที่ว่า การวินิจฉัยเช่นนี้เป็นอำนาจตุลาการ เมื่อการกระทำที่ศาลเห็นว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ เป็นการกระทำของฝ่ายนิติบัญญัติ หรือเป็นการกระทำของฝ่ายบริหารแล้วจะส่งคำร้องนี้กลับไปให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารเป็นผู้วินิจฉัยนั้นไม่ถูกต้อง จำต้องให้ฝ่ายตุลาการซึ่งเป็นผู้ใช้และตีความกฎหมาย และอยู่ในสถานะที่เป็นกลางเป็นผู้วินิจฉัย จึงอยู่ในสถานะของผู้มีอำนาจในการประกาศว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ รวมไปถึงการดำเนินการหรือการกระทำของฝ่ายบริหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หลังจากนั้นแนวความคิดดังกล่าวได้ถูกแพร่หลายไปสู่ราชอาณาจักรสเปน โดยการให้สิทธิแก่ประชาชนสามารถฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ในกรณีที่เกิดจากการกระทำของฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร แต่ต้องอยู่ภายใต้สิทธิบางประการที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ เช่น สิทธิในการรวมตัวกันเป็นสมาคม เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ สิทธิในครอบครัว สิทธิในการรวมกลุ่ม เป็นต้น ปัจจุบัน

การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ เช่น สาธารณรัฐออสเตรีย สาธารณรัฐอาเซอร์ไบจาน ราชอาณาจักรเบลเยียม สาธารณรัฐโครเอเชีย สาธารณรัฐไซปรัส สาธารณรัฐเช็ก สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น

การศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของต่างประเทศ

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของต่างประเทศ จำนวน 3 ประเทศ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก โดยศึกษาเปรียบเทียบกับศาลรัฐธรรมนูญไทย

2.5.1 ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประกอบด้วย ความเป็นมา องค์ประกอบ เขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ จากนั้น ลำดับต่อไปจะขอลำถ่วงถึงภาพรวมว่าด้วยระบบ การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.5.1.1 ความเป็นมาของศาลรัฐธรรมนูญ⁵²

นันทวัฒน์ บรมานันท์ได้ทำการวิจัย เรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบพบว่าศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานนับศตวรรษ เริ่มตั้งแต่มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ (Statsgerichtshoeffe) ขึ้นเป็นครั้งแรก ในรัฐ Württemberg เมื่อปี ค.ศ. 1819 ต่อมาในรัฐ Sachsen เมื่อปี ค.ศ. 1831 ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาข้อพิพาทระหว่างผู้ปกครองเมืองต่าง ๆ กับรัฐบาล และในรัฐ Bavaria ในปี ค.ศ. 1850 ศาลรัฐธรรมนูญของรัฐถูกกำหนดให้มีอำนาจพิจารณากรณีที่มีการฟ้องรัฐมนตรี จะเห็นได้ว่า อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญของรัฐต่าง ๆ ในขณะนั้นมีอำนาจอย่างจำกัดไว้วินิจฉัยปัญหาหรือข้อพิพาทแค่บางเรื่องเท่านั้น ยังมีได้ครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแต่ประการใด ส่วนอำนาจในการพิจารณาข้อพิพาทระหว่างสมาชิกของสหพันธ์รัฐและปัญหาในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นภายในสมาชิกของ

⁵² นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2548). รายงานการวิจัย เรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ, เสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญกรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

สหพันธรัฐหนึ่งรัฐได้นั้น เป็นอำนาจของ “Bundesversammlung” ซึ่งเป็นองค์กรในระดับสหพันธ์ อันประกอบด้วยตัวแทนของแต่ละรัฐ โดยได้รับการสถาปนาขึ้นหลังจากการรวมตัวกันเป็นสหพันธรัฐ ในช่วงปี ค.ศ. 1815

ต่อมาภายหลังจากการปฏิวัติของปัญญาชน และมีการจัดตั้งสภาแห่งชาติ สภาแห่งชาติได้ประกาศในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1848 เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งชนชาวเยอรมนี (Grundrechte des deutschen Volkes) ซึ่งเนื้อหาในคำประกาศนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของร่างรัฐธรรมนูญฉบับ paulskirchenverfassung von 1849 (ลงวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1849) โดยสาระสำคัญคือ มาตรา 126 อักษร g บัญญัติให้สิทธิแก่ประชาชนเยอรมนีสามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลอาญาจักร (Reichsgericht) ได้ หากบุคคลนั้นถูกละเมิดสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ จากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้ศาลอาญาจักรเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาข้อพิพาทในทางรัฐธรรมนูญอย่างกว้างขวางมากกว่าที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ที่ผ่านมา นอกจากนี้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ paulskirchenverfassung von 1849 ยังเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ แม้เป็นร่างรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้นำมาประกาศใช้

รัฐธรรมนูญที่มีผลใช้บังคับในเวลาต่อมา คือ รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1871 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ บัญญัติให้สภาสูง (Bundesrat) เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ แต่สภาสูงอาจมอบอำนาจให้ศาลเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งแนวความคิดการให้สภาสูงเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยปัญหาทางรัฐธรรมนูญนั้น มีรากฐานมาจากแนวคิดของบิสมาร์ค (Bismarck) ที่มีความเห็นว่า เรื่องของอนาคตทางการเมืองของแผ่นดินก็ดี เรื่องการแบ่งแยกอำนาจระหว่างพระมหากษัตริย์กับสภาของแผ่นดินก็ดี เรื่องเหล่านี้ไม่ควรจะให้องค์กรศาลเป็นผู้มีอำนาจ ในการวินิจฉัยปัญหาในทางรัฐธรรมนูญเช่นนี้ เรื่องดังกล่าวควรได้รับการวินิจฉัยโดยองค์กรนิติบัญญัติเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากบิสมาร์คไม่เชื่อในระบอบประชาธิปไตย จึงต้องการปกครองผ่านระบบข้าราชการประจำ ซึ่งประกอบด้วยขุนนางเจ้าที่ดิน สภาสูงจึงมีอำนาจอย่างมากในขณะนั้น โดยถือเป็นองค์กรทางการเมืองที่สำคัญ

ต่อมา ในปี ค.ศ. 1919 เยอรมนีได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งเป็นที่รู้จักในนาม “รัฐธรรมนูญไวมา” ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่วาง

หลักประกันในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานไว้อย่างชัดเจนในตัวรัฐธรรมนูญ ในขณะเดียวกัน ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้นับว่าเป็นครั้งแรกเช่นกันที่มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ (Staatsgerichtshof) ขึ้นในระดับสหพันธรัฐ ทั้งนี้เพื่อพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาท ในทางรัฐธรรมนูญ และมีอำนาจสำคัญในการพิจารณาวินิจฉัยกรณีที่มีการฟ้องร้อง ตรวจสอบฝ่ายบริหาร ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีของสหพันธ์ การพิจารณาข้อพิพาทในทางรัฐธรรมนูญของรัฐ และการพิจารณาวินิจฉัยปัญหา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสหพันธรัฐ ซึ่งเดิมที่อำนาจส่วนนี้เป็นของสภาสูง (Bundesrat) อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญไวมาร์จะให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญอย่าง กว้างขวางมากขึ้น แต่ก็ไม่มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่บุคคล ในการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ และได้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมาย แม้จะมีความพยายามเสนอโดยนักนิติศาสตร์ชาวเยอรมนีหลายครั้ง ก็ตาม แต่กลับไม่มีการขยายอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถพิจารณาวินิจฉัย ข้อพิพาทอันเกิดจากการที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานโดยอำนาจมหาชนเลย สันนิษฐานเบื้องต้นว่าอาจจะเนื่องมาจากรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองอยู่แล้วแต่เดิม ข้อสังเกตอีกประการ คือ ในช่วง ระยะเวลาที่รัฐธรรมนูญไวมาร์มีผลใช้บังคับอยู่นั้น อิตเลอร์ได้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นเครื่องมือสู่การกุมอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงที่เยอรมนีไม่มี ศาลรัฐธรรมนูญในทางความเป็นจริงก็ว่าได้ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ รัฐธรรมนูญเป็นเพียง กฎหมายที่ถูกตราขึ้นเพื่อรับรองการใช้อำนาจของผู้ปกครอง (legalization of Public Power) เท่านั้น โดยไม่ต้องตระหนักว่าการใช้อำนาจนั้นจะละเมิดสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนหรือไม่

ต่อมา ภายหลังจากที่เยอรมนียอมแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 และได้มี การแบ่งแยกดินแดนของรัฐต่าง ๆ ออกเป็นดินแดนฝั่งตะวันตกและดินแดนฝั่งตะวันออก ในดินแดนฝั่งตะวันตกซึ่งอยู่ภายใต้การยึดครองของฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อปี ค.ศ. 1945 รัฐต่าง ๆ ได้เริ่มจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญระดับรัฐขึ้นอีกครั้ง โดยแรกเริ่มในรัฐ Bavaria หลังจากนั้น ได้แก่ รัฐ Hessen และรัฐ Baden ตามลำดับ

นอกจากนี้ เมื่อฝ่ายแพ้สงคราม ฝ่ายสัมพันธมิตร 4 มหาอำนาจ เข้ามายึดครองดินแดนตามที่หน่วยทหารของตนได้รุกเข้ามายึดได้ โดยฝ่ายโลกเสรี ได้ยึดดินแดนที่เรียกว่าเยอรมนีตะวันตกไว้ ส่วนรัสเซียยึดดินแดนเยอรมนีตะวันออกไว้

ซึ่งได้จัดให้มีการปกครองไปตามแนวทางของตนเอง เช่น รัฐเซียจัดการปกครองตามระบบคอมมิวนิสต์ ส่วนฝ่ายเสรีนิยมซึ่งมีอังกฤษ อเมริกา และฝรั่งเศสได้ร่วมกันกำหนดหลักการที่จะจัดการปกครองประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ยึดหลักกฎหมายประชาชนต้องมีเสรีภาพ มีสิทธิมนุษยชน มีสิทธิในทรัพย์สิน และการประกอบอาชีพ

ในปี ค.ศ. 1946 – 1947 เป็นระยะเวลาที่พรรคการเมืองต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นเริ่มมีบทบาททางการเมืองในการปกครองมลรัฐ (Laender) เป็นอย่างมาก ต่อมา 3 มหาอำนาจตกลงกันให้เยอรมนีตะวันตกมีรัฐบาลก่อนรวมชาติ โดยให้มีการตั้งสมัชชาแห่งชาติมาร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราวขึ้น เรียกว่า “กฎหมายมูลฐาน” (Basic Law) โดยให้ชาวเยอรมนีตะวันออกมีส่วนร่วมรับรองด้วยการร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราวเริ่มเมื่อ 1 กันยายน 1948 ที่กรุงบอนน์ โดยมี ดร.คอนราต อเดเนาท์ เป็นประธาน และได้รับการรับรองจากมลรัฐต่าง ๆ จาก 10 ใน 11 รัฐ โดยสภามลรัฐบาวาเรียไม่ยอมรับสัตาบัน แต่ยอมรับว่ามีผลผูกพันกับรัฐตน การประชุมของ 11 รัฐ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐธรรมนูญขึ้นในชื่อ “Herrenchiemsee” เพื่อทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แทนรัฐธรรมนูญฉบับเดิม และเมื่อคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญฯ จัดทำร่างแล้วเสร็จ จึงได้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยสมาชิก จำนวน 45 คน จาก 11 รัฐของเยอรมนีตะวันตก และในที่สุดวันที่ 23 พฤษภาคม 1949 สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ลงมติรับรองร่างรัฐธรรมนูญ จึงมีผลทำให้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่มีผลใช้บังคับ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนกระทั่งปัจจุบัน และเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 1949 ได้สถาปนาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีขึ้น มีการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรสหพันธ์เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 1949 และดร.คอนราต อเดเนาท์ ได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีทั้งที่ยังไม่มีเอกราชสมบูรณ์ เพราะถูกยึดครองอยู่และต่อมา เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 1955 ได้มีสนธิสัญญากรุงปารีสขึ้น เยอรมนีจึงเป็นเอกราชโดยสมบูรณ์⁵³

⁵³ เอกสารวิชาการส่วนบุคคล (Individual Study) เรื่องประชาธิปไตยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จัดทำโดยพลเอก สราวุฒิ ชลออยู่

รัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมนี หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า กฎหมายพื้นฐาน หรือ Basic law (Grundgesetz) เป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นจากการศึกษาประสบการณ์อันผิดพลาดในการจัดการโครงสร้างรัฐในยุคที่ผ่านมา ๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประสบการณ์การสิ้นสุดลงของประชาธิปไตยในรัฐธรรมนูญไวมาร์ ที่แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญไม่สามารถป้องกันตนเองจากการใช้อำนาจเยี่ยงทรราชของผู้ปกครอง ผู้ซึ่งเข้ามาทำลายระบอบประชาธิปไตย และหลักรัฐธรรมนูญได้ ฉะนั้นรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของเยอรมนีจึงให้ความสำคัญกับคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลายอย่างถึงที่สุด โดยบัญญัติให้สิทธิขั้นพื้นฐานมีผลบังคับใช้โดยตรงผูกพันอำนาจรัฐทั้งหมด⁵⁴ (กฎหมายพื้นฐานแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 1 วรรค 3) และสถาปนาศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ขึ้น ในปี ค.ศ. 1951 ในฐานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และเป็นอิสระ ไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงแห่งสหพันธ์ได้รับจัดสรรงบประมาณเฉพาะของศาลรัฐธรรมนูญเอง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมิใช่ตุลาการในศาลแห่งสหพันธ์รัฐ แต่มาจากการเลือกในศาลรัฐธรรมนูญตามกระบวนการของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อเป็นองค์กรคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุด อันกินความรวมถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวเยอรมนีด้วย

2.5.1.2 องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรา 94 ของรัฐธรรมนูญ บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐประกอบด้วย ตุลาการ จำนวนรวมทั้งสิ้น 16 คน แบ่งเป็น 2 องค์คณะ โดยแต่ละองค์คณะประกอบด้วย ตุลาการ 8 คน ตุลาการจำนวนกึ่งหนึ่งจะถูกเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ (Bundestag) และอีกกึ่งหนึ่งจะถูกเลือกโดยสภาสูงแห่งสหพันธ์ (Bundesrat) โดยการเลือกของสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ และสภาสูงแห่งสหพันธ์ จะต้องมิตีข้างมากไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ส่วนของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา ตุลาการที่ได้รับเลือก จะต้องไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาสูงของสหพันธ์ หรือเป็นสมาชิกของรัฐบาลสหพันธ์หรือองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่คล้ายกันในรัฐ⁵⁵ (กฎหมายพื้นฐานแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 94)

⁵⁴ กฎหมายพื้นฐานแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 1 วรรค 3

⁵⁵ กฎหมายพื้นฐานแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 94

ทั้งนี้ โดยสภาผู้แทนราษฎร และสภาสูง จะผลัดกันกำหนดประธานและรองประธาน ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ ตุลาการที่ได้รับเลือกจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปีบริบูรณ์ มีวาระการดำรงตำแหน่ง เป็นเวลา 12 ปี และเกษียณเมื่ออายุ 68 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเป็นอิสระของตุลาการ ทั้งนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจได้รับเลือกกลับมาดำรงตำแหน่ง ในสมัยที่สองได้อีก ฉะนั้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ จะดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียวเท่านั้น

นอกจากนี้ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Bundesverfassungsgerichts-Gesetz : BVerfGG หรือ The Federal Constitutional Court Act) ซึ่งตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 94 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของ ตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ ดังจะได้อธิบายต่อไป⁵⁶ (กฎหมายพื้นฐานแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 94 วรรค 2)

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 14 กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ แบ่งออกเป็น 2 องค์คณะหลัก โดยแต่ละองค์คณะประกอบด้วยตุลาการคณะละ 8 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน และตุลาการอย่างน้อย 3 คนของแต่ละองค์คณะ จะต้องมาจากผู้พิพากษาศาลสูงแห่งสหพันธรัฐ ซึ่งดำรงตำแหน่งในศาลสูงมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี โดยในการประชุมแต่ละองค์คณะ จะต้องมีตุลาการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 6 คน ในกรณีที่ไม่ว่างประชุมได้ เนื่องจากองค์ประชุมไม่ครบ และมีความจำเป็นเร่งด่วน ให้ประธานของอีกองค์คณะ กำหนด โดยวิธีการจับสลากเพื่อหาตุลาการไปทำหน้าที่ในอีกองค์คณะ แต่ประธานขององค์คณะนั้น ๆ ไม่อาจไปทำหน้าที่แทนได้ เนื่องจากการแบ่งองค์คณะออกเป็น 2 องค์คณะ เป็นการแบ่งในลักษณะเด็ดขาดตามรัฐบัญญัติ องค์คณะแรกเรียกว่า “The Justice of the First Senate” หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “The Fundamental Rights Senate” ซึ่งทำหน้าที่พิจารณาคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญอันเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นหลัก และองค์คณะที่สองเรียกว่า “The Justice of the Second Senate” หรือมีชื่อเรียก อีกอย่างว่า “The Court For State Matter”

⁵⁶ กฎหมายพื้นฐานแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 94 วรรค 2 บัญญัติว่า “ธรรมนูญศาลและวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐฯ ให้เป็นไปตามกฎหมายสหพันธ์....”

ซึ่งโดยหลักแล้วทำหน้าที่พิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ จะเห็นได้ว่ารัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ และขอบเขตความรับผิดชอบคดีของแต่ละองค์กรคณะไว้อย่างชัดเจน มิให้ก้าวล่วงอำนาจซึ่งกันและกัน จึงทำให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีลักษณะเป็น “ศาลคู่แฝด” พิจารณาคดีคู่เคียงกันไปภายในศาลรัฐธรรมนูญนั่นเอง นอกจากนี้ เพื่อให้การบริหารงานคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเหมาะสมแก่กาลสมัย จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 14 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยกำหนดให้มีที่ประชุมใหญ่ของ 2 องค์กรและองค์กรคณะกลั่นกรองเพิ่มขึ้น

2.5.1.3 เขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีถูกขนานนามว่าเป็น “ศาลของรัฐ (Staatsgerichtshof) และศาลของประชาชน (Bürgergericht)”⁵⁷ มีหน้าที่สำคัญเพื่อให้มั่นใจว่ารัฐธรรมนูญหรือกฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz-GG หรือ Basic Law) จะได้รับการปฏิบัติตาม และให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน โดยทำให้บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นจริงได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Gesetz über Bundesverfassungsgericht : BVerfGG) ดังต่อไปนี้

(1) การจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ตามมาตรา 18 ของกฎหมายพื้นฐานฯ และการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติในทางรูปธรรม ตามมาตรา 13 ข้อ 1 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(2) คดีที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง ตามมาตรา 21 วรรคสอง ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 2 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

⁵⁷ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2553). “การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายเยอรมนี: วิเคราะห์เปรียบเทียบการฟ้องคดีโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทย”, วารสารนิติศาสตร์ 36, น.3 (กันยายน 2553): 473.

(3) การตรวจสอบการเลือกตั้ง ตามมาตรา 41 วรรคสอง ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 3 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(4) คดีฟ้องประธานาธิบดีสหพันธ์ ตามมาตรา 61 ของกฎหมายพื้นฐานฯ และ มาตรา 13 ข้อ 4 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(5) คดีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 1 ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 5 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(6) การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ รัฐบัญญัติในทางนามธรรม ตามมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4 ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 6 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(7) คดีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ระหว่างรัฐกับ สหพันธรัฐโดยเฉพาะ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมาย ตามมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4 ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 7 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(8) คดีข้อพิพาทตามกฎหมายมหาชนอื่น ๆ ระหว่างสหพันธรัฐ กับรัฐ หรือระหว่างรัฐด้วยกันที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ตามมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4 ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 8 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(9) วินิจฉัยชี้ขาดคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในกรณีที่ประชาชน ถูกกระทบสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานจากการใช้อำนาจมหาชน ตามมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4a และ 4b ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 8a แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วย ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(10) คดีฟ้องตุลาการของสหพันธ์หรือของรัฐ ตามมาตรา 98 วรรคสอง และวรรคห้าของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 9 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วย ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(11) คดีข้อพิพาทตามรัฐธรรมนูญของรัฐในกรณีที่กฎหมายของรัฐได้กำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ ตามมาตรา 99 ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 10 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(12) การควบคุมมิให้กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญในทางรูปธรรม ตามมาตรา 100 วรรคหนึ่ง ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 11 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(13) การตรวจสอบกฎหมายทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ ว่าเป็นกฎหมายภายในหรือไม่ ตามมาตรา 100 วรรคสอง ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 12 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(14) การควบคุมเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการตีความ คดีรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 100 วรรคสาม ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 13 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(15) วินิจฉัยว่ากฎหมายที่ออกใช้บังคับก่อนรัฐธรรมนูญ ปัจจุบัน ยังมีผลใช้บังคับต่อไปหรือไม่ ตามมาตรา 136 ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 14 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(16) กรณีอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสหพันธ์ ตามมาตรา 136 ของกฎหมายพื้นฐานฯ และมาตรา 13 ข้อ 15 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

จากอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญและรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีข้างต้น จะพบว่าในข้อ (9) เป็นอำนาจเกี่ยวกับการพิจารณาคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในกรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานโดยอำนาจมหาชน ซึ่งมีชื่อเรียกในภาษาเยอรมัน คือ “Verfassungsbeschwerde” หรือตรงกับภาษาอังกฤษว่า “constitutional complaints”

คำว่า “Verfassungsbeschwerde” เป็นคำที่รัฐธรรมนูญใช้เรียก การฟ้องคดีของประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ ในกรณีที่มีการละเมิด

สิทธิขั้นพื้นฐาน หรือสิทธิที่มีสถานะเหมือนสิทธิขั้นพื้นฐาน ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ โดยอำนาจมหาชน ดังที่ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 93 ของรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม กระบวนการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ เมื่อพิจารณาจากความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญแล้ว จะพบว่าไม่ใช่ส่วนหนึ่งของการอุทธรณ์ในระบบศาลปกติ เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐมิได้เป็น ศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป ดังเช่น ศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจทั่วไป ในการพิจารณาคดีแพ่ง และคดีอาญาทั้งปวง หรือศาลปกครองที่มีเขตอำนาจทั่วไป ในทางคดีปกครอง แต่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเฉพาะตามที่รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย (รัฐบัญญัติ) บัญญัติไว้ ฉะนั้น การฟ้องคดีหรือร้องทุกข์ดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นคดีพิเศษ (extraordinary remedy) ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เป็นการเฉพาะ อนึ่ง ในเบื้องต้นจำต้องพิจารณาเสียก่อนว่าเป็นข้อพิพาทในทางกฎหมาย รัฐธรรมนูญหรือไม่ แล้วจึงพิจารณาต่อไปว่ารัฐธรรมนูญ และกฎหมาย (รัฐบัญญัติ) บัญญัติให้ข้อพิพาทนั้นอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาคดี ร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญจึงไม่ใช่กระบวนการพิจารณาที่ ศาลรัฐธรรมนูญจะสามารถเข้าไปตรวจสอบประเด็นทางกฎหมายที่คู่ความโต้แย้งกัน ในสำนวนคดีทุกประเด็น เหมือนดังที่ศาลสูงเข้าตรวจสอบประเด็นทางกฎหมาย ในสำนวนคดีของศาลล่าง ในกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม แต่ศาลรัฐธรรมนูญจะจำกัดเฉพาะการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลตามที่ รัฐธรรมนูญให้ความรับรองคุ้มครองเท่านั้น หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไม่ใช่กระบวนการพิจารณาคดีที่ช่วยเสริมกระบวนการพิจารณาคดีของ ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง เพราะเป็นกระบวนการพิจารณาเฉพาะเรื่องคนละส่วน แยกจากกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ไม่ให้ถูกละเมิดโดยอำนาจมหาชน⁵⁸ ด้วยเหตุนี้ องค์การของรัฐทุกองค์กรมีหน้าที่ต้องเคารพ และปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐาน ของประชาชนอันบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นบทสารบัญญัติให้ผลในทางปฏิบัติ

⁵⁸ นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2548). รายงานการวิจัย เรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. เสนอต่อสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญกรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

2.5.1.4 การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Basic law) มาตรา 93 (1) ข้อ 4 (a) และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ (Federal Constitutional Court Act) มาตรา 13 ข้อ 8a ประกอบมาตรา 90 (1) ได้บัญญัติให้อำนาจแก่บุคคลทุกคนสามารถยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ หากถูกระทบสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental right) ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในหมวด 1 กฎหมายพื้นฐาน มาตรา 1 ถึงมาตรา 19 ประกอบด้วยเรื่องของ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน เสรีภาพส่วนบุคคล ความเสมอภาค เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการสมรส สิทธิในทางครอบครัว สิทธิเด็ก เป็นต้น รวมถึงสิทธิที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 20 (4) มาตรา 33 มาตรา 38 มาตรา 101 มาตรา 103 และมาตรา 114 เช่น สิทธิในการต่อต้านบุคคลใดก็ตามที่พยายามล้มล้างระบบรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ต้องไม่สามารถแก้ไขโดยวิธีอื่นได้แล้ว ความเสมอภาคของพลเมืองในการบริการสาธารณะ สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการได้รับการพิจารณาตัวอย่าง เป็นธรรม เป็นต้น จากการให้อำนาจของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งกระทำการละเมิด โดยอาจจะอยู่ในรูปของการตรารัฐบัญญัติ กฎระเบียบของฝ่ายปกครอง หรือ คำพิพากษาของศาล

บุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้อง หมายความว่า บุคคลธรรมดา นิติบุคคลและ พรรคการเมือง ทั้งนี้ผู้ยื่นคำร้องนั้นจะต้องเป็นผู้ถูกระทบสิทธิเสรีภาพโดยตรง ผู้ร้องจะอ้างว่าถูกระทบกระเทือนหรือละเมิดในอนาคตไม่ได้ ทั้งนี้ศาลรัฐธรรมนูญ จะไม่รับเรื่องในกรณีที่เป็นการโต้แย้งว่ามีกระละเมิดสิทธิเสรีภาพที่ปรากฏในประกาศ สิทธิมนุษยชน หรือสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป และหากผู้ถูกระทบละเมิดเป็น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลหรือสมาคมของเทศบาลที่ได้รับผลกระทบ จากการตรากฎหมายที่ละเมิดสิทธิในการปกครองตนเองของท้องถิ่นตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญ (Basic law) มาตรา 93 (1) ข้อ 4 (B) ประกอบรัฐบัญญัติว่าด้วย ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ มาตรา 91 ให้อำนาจองค์กรนั้นที่จะยื่นคำร้องต่อ ศาลรัฐธรรมนูญได้ ส่วนใหญ่พบว่ามีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญที่เข้ามาสู่ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการขอให้ตรวจสอบคำพิพากษาของศาล

บทบัญญัติว่าด้วยการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนั้น ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ ซึ่งในขณะยกร่างกฎหมายพื้นฐานหรือรัฐธรรมนูญ

ในปี ค.ศ. 1946 นั้น มีข้อถกเถียงกันอย่างมากกว่า สมควรจะบัญญัติเรื่องการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญ) หรือไม่ ซึ่งสภาสูงต้องการให้มีการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญมายังศาลรัฐธรรมนูญได้เฉพาะกรณีที่มีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานโดยองค์กรนิติบัญญัติเท่านั้น⁵⁹ จนในที่สุดได้มีการตั้งคณะกรรมการมาร่วมเพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าว และได้ข้อสรุปว่าไม่ควรบัญญัติเรื่องการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญ) แต่ถึงกระนั้น บทบัญญัติมาตรา 91 วรรคสองของรัฐธรรมนูญก็ได้เปิดช่องในเรื่องดังกล่าวไว้ว่า องค์กรนิติบัญญัติอาจตรากฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ศาลรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมจากที่มีบัญญัติไว้แล้วในกฎหมายพื้นฐานได้⁶⁰ ในอนาคต

ต่อมา เมื่อมีการตรารัฐธรรมนูญด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีขึ้นใน ค.ศ. 1951 รัฐสภาเยอรมนีได้กำหนดไว้ในมาตรา 90 แห่งรัฐธรรมนูญ ดังกล่าว ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่บุคคลร้องว่ารัฐใช้อำนาจมหาชนล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของตนที่ได้รับการประกันไว้ในกฎหมายพื้นฐาน จะเห็นได้ว่าอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาพิพากษาคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในแรกเริ่มนั้น เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากกฎหมายระดับรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่อำนาจที่เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายพื้นฐานแต่อย่างใด ด้วยเหตุที่การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญอยู่ในกฎหมายระดับรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้สามารถแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือ ยกเลิกได้โดยกฎหมายในระดับรัฐธรรมนูญอื่น เมื่อการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญถือเป็นเครื่องมือหลักที่ประชาชนชาวเยอรมนีใช้ในการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเมื่อถูกละเมิด หรือได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการใช้อำนาจมหาชน จากสถิติที่เผยแพร่โดยศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนี พบว่า การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงแรกเริ่มก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญ โดยในช่วงปี ค.ศ. 1951 ถึงปี ค.ศ. 1980 การร้องทุกข์เพิ่มสูงขึ้น จากเดิมมีจำนวนน้อยกว่า 500 เรื่องต่อปี เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนเฉลี่ย 3,107 เรื่องต่อปี และในปัจจุบันปรากฏว่าในปีหนึ่ง ๆ มีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นมากกว่า 6,000 เรื่อง ฉะนั้น

⁵⁹ นันทวัฒน์ บรมานันท์. (อ้างแล้ว 52.)

⁶⁰ วรเจตน์ ภาคีรัตน์.(2553). รายงานการวิจัย เรื่อง การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายเยอรมนี: วิเคราะห์เปรียบเทียบการฟ้องคดีโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทย, เสนอต่อคณะกรรมการวิจัยและสัมมนา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ด้วยจำนวนเรื่องราวร้องทุกข์ที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้มีกระบวนการพิจารณาเบื้องต้นในการรับ หรือไม่รับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไว้พิจารณา โดยการกำหนดให้มีระบบกลั่นกรองคดีโดยองค์คณะย่อย และมีการปรับปรุงเงื่อนไขในการพิจารณารับหรือไม่รับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไว้พิจารณาอีกหลายครั้ง

จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 1969 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญ) ครั้งที่ 19 (ลงวันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 1969) บัญญัติรับรองอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีผู้ร้องทุกข์ว่า รัฐใช้อำนาจมหาชนล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของตน หรือการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไว้ในมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4a และข้อ 4b มีใจความสำคัญว่า “บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ หากปรากฏว่าตนถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดยการกระทำที่เกิดจากการใช้อำนาจมหาชน” ซึ่งนับแต่นั้นเป็นต้นมา อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาพิพากษาคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ จึงไม่ได้เป็นอำนาจในระดับรัฐบัญญัติอีกต่อไป แต่ได้กลายเป็นอำนาจที่ได้รับการประกันไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรง และการยกเลิกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในสาระสำคัญจะกระทำได้ก็แต่โดยวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพื้นฐาน หรือรัฐธรรมนูญเท่านั้น จะกระทำโดยการยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ได้ ทั้งนี้ เบื้องหลังของบทบัญญัติดังกล่าวเจตนารมณ์ของผู้ร่างมุ่งหมายให้ “การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ คือที่พึ่งสุดท้ายของราษฎรที่รู้สึกว่าการล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ศาลที่สูงที่สุดซึ่งถูกตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญนี้ควรจะต้องคุ้มครองราษฎรจากการที่รัฐใช้อำนาจเข้าทำร้ายสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งมีอาจล่วงละเมิดได้” อย่างไรก็ตาม การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้น แบ่งออกเป็น การร้องทุกข์โดยปัจเจกบุคคล ตามมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4a และการร้องทุกข์โดยสถาบัน ตามมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4b

2.5.1.5 รูปแบบและเนื้อหาในการยื่นคำร้อง

คำร้องทุกข์ของรัฐธรรมนูญที่จะนำเสนอต่อศาลต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมระบุเหตุผลของการถูกละเมิดสิทธิโดยการกระทำหรือ

การละเว้นการกระทำของรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ ให้ชัดเจนเพียงพอที่ศาลจะเข้าใจถึงเหตุแห่งคำร้องประกอบความประสงค์ของผู้ร้องทุกข์ และพยานหลักฐานที่จำเป็นต้องแนบไปพร้อมกับคำร้อง ทั้งนี้เหตุผลอย่างน้อยที่สุดที่จะต้องมีในคำร้อง คือ คำพิพากษาของศาล การกระทำของฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริหาร หรือกฎหมายที่เป็นเหตุแห่งการละเมิด โดยจะต้องบรรยายให้ละเอียด ทั้งในเรื่องเนื้อหาของคำพิพากษาของศาล การกระทำของฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายบริหาร หรือกฎหมาย วันเวลาในการรับทราบเหตุที่ถูกกระทำละเมิด หรือการประกาศใช้บังคับของกฎหมาย สิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกละเมิด โดยอำนาจรัฐ โดยต้องมีการระบุให้ชัดเจน และระยะเวลาที่ถูกกระทำละเมิด เอกสารที่จะต้องแนบมาตามคำร้อง เช่น คำพิพากษาของศาล จดหมาย หนังสือเตือนด้วย อาจเป็นต้นฉบับหรือสำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง รายงานการพิจารณาคดี ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น ข้อสังเกต ผู้ร้องทุกข์ไม่ต้องลงลายมือชื่อในคำร้องที่เป็นต้นฉบับฉบับจริง และนำมายื่นต่อศาลผู้ร้องทุกข์อาจส่งคำร้องมาทางโทรสารก็ได้

(1) การกระทำในทางนิติบัญญัติ

คำว่า “กฎหมาย” ในที่นี้หมายถึง กฎหมายที่ผ่านกระบวนการตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติ หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า “กฎหมายตามแบบพิธี” หรือ “กฎหมายโดยแท้” และหมายความรวมถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ กฎหมายของรัฐ (รัฐธรรมนูญของรัฐ) และกฎหมายลำดับรองทั้งหลาย เช่น รัฐกฤษฎีกา ข้อบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น⁶¹ ทั้งนี้ กฎหมายที่จะถูกถือว่าเป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ จะต้องเป็นกฎหมายที่ประกาศใช้แล้วเท่านั้น ฉะนั้น ร่างกฎหมายที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งโดยหลักแล้วยังไม่มีสถานะเป็นกฎหมายย่อมไม่อาจใช้เป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์ได้ เพราะมิฉะนั้นแล้ว ย่อมเท่ากับศาลรัฐธรรมนูญสามารถเข้าไปก้าวล่วงอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ในกระบวนการตรากฎหมายได้อันเป็นการขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจอย่างชัดเจน อนึ่ง กฎหมายที่มีการประกาศใช้แล้ว (Enforcement) แต่ยังไม่ผลใช้บังคับ (Application) ในทางวิชาการถือว่าสามารถเป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน แต่ถือเป็นดุลยพินิจของศาลรัฐธรรมนูญ

⁶¹ บรรเจิด สิงคะเนติ. (2551). รายงานการวิจัย เรื่อง การใช้สิทธิทางศาลของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมาตรา 28 ในกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว, เสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ที่จะรับผิดชอบพิจารณาหรือไม่ เนื่องจากในทางพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญจำเป็นต้องพิจารณาว่ากฎหมายที่ยังไม่มีผลบังคับใช้นั้นกระทบสิทธิของประชาชน หรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายแก่ผู้ร้องหรือไม่ ในขณะเดียวกันกฎหมายที่สิ้นสภาพบังคับไปแล้วก็อาจใช้เป็นวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน หากปรากฏว่าผลของการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ในขณะที่มีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าร่างกฎหมายบางฉบับที่มีวัตถุประสงค์ในการตรา เพื่ออนุวัติการตามสัญญาระหว่างประเทศ (Zustimmungsgesetze) แม้ร่างกฎหมายฉบับนั้นจะยังมิได้ประกาศใช้ ก็สามารถใช้เป็นวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้สัญญาระหว่างประเทศมีผลสมบูรณ์ภายในประเทศ ซึ่งวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ในกรณีเช่นนี้ จะต้องเป็นร่างกฎหมายอนุวัติการให้เป็นไปตามสัญญาระหว่างประเทศ หรือร่างกฎหมายภายในเท่านั้น ส่วนตัวสัญญาระหว่างประเทศไม่อาจเป็นวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ เนื่องจากคำพิพากษาของศาลภายใน ไม่ว่าศาลใดย่อมไม่มีผลเป็นการยกเลิกหรือเพิกถอนความสมบูรณ์ของกฎหมายระหว่างประเทศได้

ในขณะเดียวกันศาลรัฐธรรมนูญย่อมต้องเคารพต่อการใช้อำนาจดุลยพินิจของฝ่ายนิติบัญญัติในกิจการระหว่างประเทศและกิจการทางเศรษฐกิจด้วย เช่น คดี Saaurteil (วันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ.1955) ในประเด็นว่าด้วยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของสนธิสัญญาระหว่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกับประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส เกี่ยวกับสถานะของเขต Saar (Saargebiet) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาตามความหมายในมาตรา 59 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาพิพากษาว่าสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่รัฐบาลทั้งสองทำขึ้นนั้นไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นวิธีการของฝ่ายการเมืองที่ไม่เกินขอบเขตอำนาจดุลยพินิจของฝ่ายการเมือง จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าขัดกับรัฐธรรมนูญแต่ประการใด เช่นเดียวกับในทางเศรษฐกิจหรือภาษี ศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมนีจะจำกัดอำนาจของตนเองและตรวจสอบเพียงแค่ว่าการตัดสินใจตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัตินั้นมีข้อผิดพลาดอย่างชัดแจ้ง และเป็นที่ยอมรับได้ว่าฝ่ายนิติบัญญัติไม่มีเหตุผลในการตรากฎหมายเช่นนั้น หรือมาตรการที่ฝ่ายนิติบัญญัติใช้นั้นเป็นมาตรการที่ไม่มีความเหมาะสมเท่านั้น

(2) การงดเว้นการกระทำในทางนิติบัญญัติ

การงดเว้นการกระทำทางนิติบัญญัติ คือ การไม่ดำเนินการตรากฎหมายตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติกำหนดไว้แน่นอน โดยหลักแล้ววัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของเยอรมนี มีได้จำกัดเพียงการกระทำในทางนิติบัญญัติ หรือการตรากฎหมายออกมากะทบสิทธิขั้นพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังขยายวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์หมายรวมไปถึงการงดเว้นไม่ดำเนินการตรากฎหมายตามที่รัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายพื้นฐานได้กำหนดระยะเวลาไว้โดยแน่ชัด หรือโดยปริยายให้ต้องดำเนินการ ซึ่งจะถือว่าเป็นการละเลยหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ ก็ต่อเมื่อฝ่ายนิติบัญญัติไม่ได้ตรากฎหมายให้แล้วเสร็จภายในเวลาอันสมควร และส่งผลกระทบเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนด้วย

การงดเว้นดังกล่าวนี้อาจแบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีที่เป็นการงดเว้นโดยแท้ (ectes Unterlassen) คือฝ่ายนิติบัญญัติไม่ตรากฎหมายนั้นเลย อันขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญโดยชัดแจ้ง กับกรณีที่เป็นการงดเว้นโดยไม่แท้ (unectes Un terlassen) คือการไม่แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีความบกพร่อง หรือกฎหมายที่ไม่สมบูรณ์หรือไม่เหมาะสมตามกาลสมัย เนื่องจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้ถูกต้อง อาทิ กฎหมายที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค หากฝ่ายนิติบัญญัติละเลยหรืองดเว้นไม่แก้ไขกฎหมายเหล่านั้นทำให้ประชาชนถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานหรือได้รับความเสียหาย ประชาชน สามารถร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามกระบวนการของศาลรัฐธรรมนูญ โดยอาศัยวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ คือ การงดเว้นการกระทำทางนิติบัญญัติได้

(3) การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำในทางบริหาร

ฝ่ายบริหารแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ “ฝ่ายการเมือง” กับ “ฝ่ายประจำ” ที่เรียกว่า “องค์กรฝ่ายปกครอง” โดยฝ่ายบริหารมีหน้าที่สำคัญ คือ การบริหารประเทศ และบังคับการให้มีการปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติตราขึ้นภายใต้หลักนิติรัฐ องค์กรของรัฐ หรือฝ่ายบริหารต้องผูกพันต่อสิทธิขั้นพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉะนั้น โดยหลักแล้วการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของบุคคลนั้นสามารถโต้แย้งการกระทำ (และการงดเว้นการกระทำ) ที่เป็นการใช้อำนาจมหาชนทุกประเภท โดยไม่จำเป็นต้องแยกว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจทางปกครองในรูปแบบของการกระทำทางปกครอง

กล่าวคือ เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายในระดับรัฐบัญญัติหรือกฎหมายอื่นที่มีค่าบังคับเทียบเท่ากับรัฐบัญญัติ หรือเป็นการใช้ตามรัฐธรรมนูญในรูปแบบการกระทำทางรัฐบาล กล่าวคือ เป็นการใช้อำนาจทางบริหารของรัฐโดยอาศัยอำนาจจากรัฐธรรมนูญ กระทำการใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในความสัมพันธ์กับรัฐสภา หรือการกระทำในเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังหมายความว่ารวมถึงกรณีที่รัฐมอบหมายให้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลใช้อำนาจแทนรัฐด้วย ฉะนั้น การกระทำของบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลใดที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจแทนรัฐ อันก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญย่อมถือว่าเป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาวัตถุแห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของเยอรมนีจึงอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การกระทำของฝ่ายบริหารดังกล่าวละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้หรือไม่เท่านั้น ซึ่งหมายความว่ารวมถึงการใช้อำนาจบริหารกระทำการลงในแดนของกฎหมายเอกชนด้วย

(4) การกระทำหรืองดเว้นการกระทำในทางตุลาการ

การกระทำ (และการงดเว้นการกระทำ) ที่เป็นการใช้อำนาจตุลาการ หมายถึง การกระทำที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทในทางศาลโดยผู้พิพากษาตามกระบวนการและขั้นตอนที่กฎหมายวิธีพิจารณาความบัญญัติไว้ ฉะนั้น การใช้อำนาจตุลาการจึงเป็นการใช้อำนาจมหาชนรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการใช้อำนาจรัฐฝ่ายเดียวในการพิพากษาคดีซึ่งอาจกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การกระทำในทางตุลาการที่สามารถเป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้นั้นคือบรรดาคำพิพากษาของศาลทั้งปวงของเยอรมนี ไม่ว่าจะเป็นศาลระดับสหพันธรัฐหรือระดับรัฐ โดยแบ่งออกเป็น 3 กรณี คือ

กรณีแรก คำพิพากษาที่เกิดจากกระบวนการพิจารณาของศาลที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

กรณีที่สอง คำพิพากษาที่เกิดจากกฎหมายที่ใช้ในการตัดสินคดีเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

กรณีที่สาม คำพิพากษาที่ตัวคำพิพากษาเองมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตาม การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญโดยอาศัยวัตถุแห่งคดีคือ คำพิพากษาของศาลนั้นมิได้ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐกลายเป็นศาลสูงสุด

ในองค์กรตุลาการแต่ประการใด และการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญก็มีใช้การอุทธรณ์ หรือฎีกาคำพิพากษาของศาล อันมีลักษณะเป็นการทบทวนคำพิพากษาของศาลอื่น ๆ ดังเช่นในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง แต่ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นเพียงองค์กรสุดท้ายในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในลักษณะ “ต่อยอด” จากศาลอื่น ๆ เท่านั้น เพราะศาลรัฐธรรมนูญจะไม่พิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย แต่ตรวจสอบเพียงประเด็นความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของคำพิพากษานั้นเท่านั้น ทั้งนี้ การเข้ามาตรวจสอบคำพิพากษาของศาลอื่นที่ถึงที่สุดแล้วโดยศาลรัฐธรรมนูญก็เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนบรรลุเป้าหมายตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้อย่างแท้จริง อีกทั้งทำให้ศาลที่พิจารณาคดีไม่ว่าศาลใด ๆ ต้องระมัดระวังและคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอยู่เสมอเพราะมิเช่นนั้นอาจถูกตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญอีกชั้นหนึ่ง

2.5.1.6 ระยะเวลา

ถ้าเป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถูกละเมิดโดยคำพิพากษาของศาล หรือการกระทำทางปกครองต้องดำเนินการภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำพิพากษาหรือถูกกระทำในกรณีที่ผู้ร้องทุกข์ไม่สามารถยื่นคำร้องได้ทันกำหนดเวลาอันเนื่องมาจากความผิดพลาดของตนเอง ผู้ร้องทุกข์จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตที่จะขอพิจารณาคำร้องใหม่โดยจะต้องยื่นคำร้องภายใน 2 สัปดาห์ นับแต่วันที่เกิดเหตุอันจำเป็นนั้นและต้องมีเหตุผลที่ชัดเจนหากเป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นการโต้แย้งบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ ต้องดำเนินการภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น

2.5.1.7 ต้องดำเนินการทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว

การจะนำคำร้องเข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นได้ดำเนินการด้วยวิธีการอื่นทางกฎหมายจนหมดแล้ว ตามมาตรา 90 (2) ของรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ คือ ได้มีการฟ้องคดีต่อศาลปกครองจนถึงที่สุด เช่น มีการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย และศาลมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ หรือมีคำพิพากษาของศาลอันเป็นที่สุดแล้ว จึงจะสามารถนำคำพิพากษามาฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้แต่อย่างไรก็ตามศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐอาจมีคำสั่งรับคำร้องโดยทันทีหากเป็นกรณีที่การดำเนินการโดยศาลอื่นจะไม่สามารถเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ร้องทุกข์ได้

2.5.1.8 ผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้อง

การยื่นคำร้องทุกข์แห่งรัฐธรรมนูญ อาจยื่นด้วยตนเองหรือมีการมอบอำนาจให้ผู้อื่นเป็นผู้กระทำการแทนโดยอาจเป็นทนายความซึ่งได้รับอนุญาตจากศาลเยอรมนี หรือผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยเยอรมนีหรืออาจเป็นบุคคลอื่นที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐอนุญาตให้เป็นผู้ช่วยเหลือในบางคดีโดยการมอบอำนาจนั้นจะต้องมีการเขียนและระบุถึงอำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน ตามมาตรา 90 (1) บุคคลสามารถใช้สิทธิร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้เมื่อบุคคลนั้นกล่าวอ้างว่ามีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน หรือสิทธิที่เสมือนสิทธิขั้นพื้นฐานในมาตรา 20 บรรทัดที่ มาตรา 33 มาตรา 38 มาตรา 101 มาตรา 103 และมาตรา 104 ของรัฐธรรมนูญ จึงแยกองค์ประกอบของผู้มีสิทธิร้องทุกข์ได้ ดังนี้⁶² (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2552)

ประการแรก คำว่า “บุคคล” ย่อมหมายความถึง บุคคลธรรมดา และนิติบุคคล โดยบุคคลธรรมดานั้น จะต้องเป็นพลเมืองของเยอรมนีเท่านั้น เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 90 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี หมายความว่าเฉพาะสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญเพื่อพลเมืองเยอรมนีเท่านั้น นอกจากนี้ บุคคลธรรมดานั้นจะต้องมีสภาพบุคคลด้วย เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญล้วนเป็นสิทธิที่เริ่มต้นแต่เกิดจนกระทั่งตาย เว้นแต่สิทธิในทรัพย์สินที่ครอบคลุมไปถึงสิทธิของการตกในกรรมมารดาที่ยังไม่ได้คลอดออกมาด้วย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิอย่างครอบคลุมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ สำหรับนิติบุคคลก็สามารถเป็นผู้มีสิทธิร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน หากนิติบุคคลนั้น ๆ เป็นผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานได้ตามสภาพแห่งสิทธินั้น นอกจากนี้ นิติบุคคลยังหมายความว่ารวมถึงนิติบุคคลในทางกฎหมายเอกชน และนิติบุคคลในทางกฎหมายมหาชนด้วย โดยพิจารณาว่า การกระทำขององค์กรของรัฐนั้นกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญต่อนิติบุคคลเหล่านั้นหรือไม่เป็นสำคัญ

ประการที่สอง บุคคลนั้นจะต้องกล่าวอ้างว่ามีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งอย่างใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ หรือสิทธิที่มีสถานะเสมือนสิทธิขั้นพื้นฐาน จากหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการถูกละเมิดหรือกระทบสิทธินั้นจะต้องเป็นสิทธิในปัจจุบัน สำหรับคำว่า “สิทธิ” ตามมาตรา 90 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วย

⁶² บรรเจิด สิงคะเนติ. (อ้างแล้ว 61.)

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ **สิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ (Grundrechte)** กล่าวคือ บรรดาสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ภายใต้แนวคิดการให้สิทธิประชาชนร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของเยอรมนีนั้น สิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญจึงหมายความว่าเฉพาะสิทธิ และเสรีภาพที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 1 (มาตรา 1 - 19) เท่านั้น ไม่ได้หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญของต่างประเทศ หรือสิทธิตามสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยุโรป หรือปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติแต่ประการใด เนื่องจากวัตถุประสงค์สำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐานก็เพื่อให้ปัจเจกบุคคลทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะเรียกร้องให้องค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐของเยอรมนี ต้องเคารพต่อสิทธิของตน ส่วนสิทธิอีกลักษณะหนึ่งเรียกว่า **สิทธิที่มีสถานะเสมือนสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ (grundrechtsgleiche Rechte)** กล่าวคือ สิทธิเหล่านั้นแม้ไม่ใช่ สิทธิที่บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งในหมวดที่ 1 แต่เป็นสิทธิที่มีลักษณะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในทางเนื้อหา โดยสาระสำคัญจะต้องเป็นสิทธิของปัจเจกบุคคล ได้แก่ มาตรา 20 วรรคสี่ สิทธิที่จะต่อต้านบุคคลซึ่งต้องการล้มล้างรัฐธรรมนูญในกรณีที่ไม้อาจดำเนินการอย่างใด ๆ ได้แล้ว มาตรา 33 สิทธิในความเสมอภาคในการรับราชการ มาตรา 38 สิทธิทางการเมือง มาตรา 101 สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากศาล มาตรา 103 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และมาตรา 104 การให้หลักประกันในทางกฎหมายในการจำกัดเสรีภาพ

ประการที่สาม บุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้ถูกละเมิดหรือได้รับผลกระทบโดยตรง และเป็นละเมิดในปัจจุบัน กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ จะต้องมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์มุ่งโดยตรงต่อตัวปัจเจกชน หรืออีกนัยหนึ่ง บุคคลผู้ร้องทุกข์เป็นเป้าหมายของการกระทำนั้นเอง อาทิ บุคคลนั้น เป็นผู้อยู่ในบังคับของกฎหมาย หรืออยู่ใต้บังคับของการกระทำของรัฐ (หรือมาตรการทางปกครอง) หรืออยู่ภายใต้คำพิพากษาของศาลในฐานะคู่ความ และการกระทำเหล่านั้นส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวแห่งสิทธิของผู้ร้องในลักษณะที่ก่อให้เกิดผลเสีย หรือเกิดความเดือดร้อนเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งการกระทบสิทธินั้นยังคงดำรงอยู่ (เกิดขึ้นแล้ว และยังไม่สิ้นสุดลง) ไม่ใช่การกระทำที่เกิดขึ้นในอดีตผ่านมาแล้ว

2.5.1.9 ขั้นตอนในการรับคำร้อง และถอนคำร้อง

ขั้นตอนในการรับคำร้องเพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐหรือไม่ บัญญัติเกี่ยวกับการพิจารณารับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนี กำหนดไว้ในส่วนที่ 10 ข้อ 63 (2) ถึงข้อ 65 ของข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ⁶³ คำร้องทุกข์จะถูกพิจารณาเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่ทะเบียนศาลว่า คำร้องทุกข์ที่เสนอมายังศาลนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ และเป็นคำร้องที่เข้าเงื่อนไขที่ศาลจะรับไว้พิจารณาได้หรือไม่ ในกรณีที่ปรากฏว่า คำร้องทุกข์ดังกล่าวเป็นคำร้องทุกข์ที่เห็นประจักษ์ชัดว่าไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ (offensichtlich unzulässig) หรือปราศจากเหตุผลอย่างชัดเจน (offensichtlich unbegründet) หรือเป็นกรณีที่กล่าวอ้างความรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติได้อย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่จะแจ้งไปยังผู้ร้องทุกข์ว่า คำร้องดังกล่าว ไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ และบันทึกคำร้องทุกข์นั้นไว้ในทะเบียนกลาง (the General Register)⁶⁴

หากคำร้องใดเข้าหลักเกณฑ์เงื่อนไขที่ศาลจะรับพิจารณาไว้ได้ เจ้าหน้าที่ทะเบียนกลางจะบันทึกคำร้องทุกข์ไว้ในทะเบียนกลาง แล้วส่งคำร้องไปยังส่วนทะเบียนกระบวนการพิจารณา (the Register of Proceedings) เพื่อส่งคำร้องทุกข์นั้นไปให้ตุลาการผู้รับผิดชอบเพื่อให้ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนเสนอความเห็นว่าจะรับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่ ต่อมาคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญดังกล่าว จะถูกรับไว้พิจารณา หากปรากฏว่าคำร้องทุกข์นั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานที่มีความสำคัญในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือได้มีการชี้ให้เห็นว่าจะต้องมีการบังคับเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และปัญหานั้นเป็นปัญหาที่ยังไม่เคยมีการวินิจฉัย

⁶³ ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Geschäftsordnung des Bundesverfassungsgerichts: GOBVerG)

⁶⁴ ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ข้อ 63

(2) กรณีดังต่อไปนี้อาจถูกบันทึกลงในระบบทะเบียนกลาง

(a) คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญที่ไต่ขึ้นมาสู่การพิจารณาวินิจฉัย (ตามบทบัญญัติมาตรา 93a ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์) ที่เห็นประจักษ์ชัดว่าไม่อาจรับไว้พิจารณาได้หรือปราศจากเหตุผลอย่างชัดเจน ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาพิพากษาคดีได้

โดยจะมีคณะองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 คน (Kammer) เป็นผู้พิจารณา หากเห็นว่าไม่ควรรับคำร้องเพราะเหตุร้องทุกข์ไม่มีอำนาจยื่นคำร้อง หรือเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือกรณีที่คำร้องทุกข์นั้นปราศจากเหตุผลในทางกฎหมายอย่างชัดเจน และกระทำโดยมติเอกฉันท์คำร้องนั้นย่อมเป็นอันตกไป ดังนั้นคำสั่งรับ หรือคำสั่งไม่รับคำร้องโดยมติเอกฉันท์ ย่อมถือเป็นที่สุด และไม่อาจอุทธรณ์ต่อไปได้ และกรณีการออกคำสั่งไม่รับคำร้องนั้นศาลไม่จำเป็นต้องให้เหตุผล แต่ในกรณีที่มติไม่เป็นเอกฉันท์ให้องค์คณะ (Senates) เป็นผู้วินิจฉัยว่าสมควรรับหรือไม่รับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่

2.5.1.10 การพิจารณาคดี

เมื่อองค์คณะมีมติรับคำร้องทุกข์ไว้พิจารณาแล้ว ขั้นตอนต่อมาจะเป็นกระบวนการพิจารณาหลัก โดยเริ่มจากศาลรัฐธรรมนูญจะส่งคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของผู้ยื่นคำร้องทุกข์ไปยังผู้ที่มีส่วนร่วมในคดี⁶⁵ อย่างไรก็ตาม แม้จะผ่านองค์คณะกลั่นกรองคดีมาแล้วในตอนตรวจรับคำร้อง แต่องค์คณะที่พิจารณาคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญยังคงมีอำนาจที่จะยกคำร้องทุกข์ได้ หากปรากฏว่าคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญที่เสนอมายังศาลนั้นเป็นคำร้องทุกข์ที่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นคำร้องทุกข์ที่ไม่มีเหตุผลสมบูรณ์ชัดเจน ถึงกระนั้นในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ การใช้อำนาจยกคำร้องทุกข์หรือไม่พิจารณาคดีต่อไปเกิดขึ้นค่อนข้างยาก เนื่องจากมีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับการพิจารณารับคำร้องเบื้องต้นไว้โดยเฉพาะและผู้ร้องย่อมตระหนักถึง บทบัญญัติที่ให้อำนาจร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเป็นอย่างดี

การพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญจะต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว และต่อเนื่อง จนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย เหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้เกิดขึ้น หรือเหตุอื่นตามที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นสมควร ศาลรัฐธรรมนูญจะส่งเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปก็ได้ตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ โดยหลักแล้วในการพิพากษาคดีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐจะกระทำผ่านขั้นตอนของการออกนั่งพิจารณาด้วยวาจา (Oral Hearing) เว้นแต่

⁶⁵ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 23

(2) ให้ประธานองค์คณะส่งคำร้องไปยังผู้ถูกร้องและคู่ความอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีโดยพลัน พร้อมกับกำหนดให้ผู้รับคำร้องแถลงแก้คำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนด

ผู้มีส่วนร่วมในคดีทุกฝ่ายสละสิทธิในการพิจารณาคดีด้วยวาจา⁶⁶ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติของศาลในการพิพากษาคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนั้นศาลมักจะ ไม่ออกนั่งพิจารณาคดีด้วยวาจาโดยอาศัยอำนาจตามข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะ

นอกจากกระบวนการพิจารณาโดยองค์คณะดังที่กล่าวมาข้างต้น การพิจารณาคดีในศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ นอกเหนือจากการรับฟังพยานหลักฐานที่ถูกเสนอโดยคู่ความในคดีแล้ว ตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐในการค้นหาความจริงได้ด้วยตนเอง เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีใช้ระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีมักให้ผู้ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ในการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนได้ดำเนินการตามขั้นตอนในทางกฎหมายทุกประการจนหมดสิ้นหนทางแล้ว โดยผู้ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญจะต้องจัดให้ทนายความหรือผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยเยอรมนีที่ได้รับอนุญาตจากศาลเยอรมนี เป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตน โดยจะต้องมีหนังสือแต่งตั้งตัวแทนแนบมาด้วย⁶⁷

สำหรับการรับฟังพยานนั้น นอกจากศาลรัฐธรรมนูญจะรับฟังบรรดาองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีแล้ว⁶⁸ ยังสามารถเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญ

⁶⁶ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 25 ในกรณีที่กฎหมายมิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยทั่วไปโดยดำเนินการกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา เว้นแต่ คู่ความทุกฝ่ายแสดงเจตนาอย่างชัดแจ้งสละสิทธิในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา

⁶⁷ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 22
(1) คู่ความในกระบวนการพิจารณาจมอบให้ทนายความซึ่งได้รับอนุญาตจากศาลเยอรมนีหรือผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยเยอรมนีเป็นผู้แทนของตนได้ ไม่ว่าในขั้นตอนใดของกระบวนการพิจารณาในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาต่อศาล คู่ความต้องมอบอำนาจให้บุคคลดังกล่าวกระทำแทน...
(2) การมอบอำนาจให้กระทำเป็นหนังสือ โดยหนังสือมอบอำนาจต้องระบุอ้างอิงถึงกระบวนการพิจารณาอย่างชัดแจ้งด้วย

⁶⁸ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 94
(1) ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ต้องให้โอกาสศาลในระดับสหพันธ์และระดับรัฐ ซึ่งกระทำการหรืองดเว้นกระทำการตามคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนั้นส่งคำแถลงภายในระยะเวลาที่กำหนด
(2) หากการกระทำหรืองดเว้นกระทำการนั้นเกิดจากรัฐมนตรีหรือองค์กรของรัฐในระดับสหพันธ์หรือระดับท้องถิ่น ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ต้องให้โอกาสแก่องค์กรดังกล่าวได้ส่งคำแถลง
(3) หากการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเป็นการคัดค้านคำพิพากษาของศาลใดศาลหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ต้องให้คู่กรณีซึ่งเห็นด้วยกับคำตัดสินมีโอกาสนำคำแถลง
(4) หากการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมเป็นกรณีมีข้อโต้แย้งตามมาตรา 77 ให้นำบทบัญญัตินี้มาบังคับใช้โดยอนุโลม

ในแต่ละประเภทคดีทั้งในระดับสหพันธรัฐและระดับรัฐ ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ มาเป็นพยานได้อีกด้วย แต่ในการสืบพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ พยานที่มาศาล จะต้องเบิกความด้วยวาจาและห้ามไม่ให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือพยานนั้นเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ หากเป็นกรณีที่เป็นการร้องทุกข์ว่า ศาลใด ๆ วินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ร้องทุกข์ ศาลรัฐธรรมนูญ จะรับฟังผู้ที่ได้รับประโยชน์จากคำพิพากษา ซึ่งเป็นวัตถุแห่งคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ด้วยโดยการเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาแสดงตนภายในเวลาที่กำหนดก็ได้ ทั้งนี้ หากเป็นการร้องทุกข์ว่าหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าในระดับสหพันธรัฐหรือระดับรัฐ กระทำละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ร้องทุกข์ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ ต้องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีโอกาสได้ชี้แจงแสดงพยานหลักฐานด้วย

2.5.1.11 การขอคุ้มครองชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดี

เนื่องจากการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไม่ได้มีผลเป็นการระงับการบังคับการตามกฎหมาย ฉะนั้น แม้ว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งรับคำร้องทุกข์ไว้พิจารณาแล้วก็ตาม เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองอันเป็นมาตรการของรัฐ หรือคำพิพากษาของศาล หรือสามารถบังคับใช้กฎหมายที่เป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ ด้วยเหตุนี้ เมื่อบุคคลใช้สิทธิร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ หากภายหลังปรากฏว่าขณะคดีย่อมก่อให้เกิด หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกับผู้ร้องได้ กฎหมายจึงได้กำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองชั่วคราวระหว่างการพิจารณาขึ้น เพื่อระงับหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นก่อนหรือขณะพิจารณาคดี รวมถึงเป็นมาตรการเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น หรืออาจเกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณาคดีด้วย

มาตรา 32 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองชั่วคราวไว้ โดยคู่ความสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีได้ อย่างไรก็ตาม หากศาลเห็นว่าการดำรงอยู่ของสถานการณ์ใด ๆ เป็นอันตรายต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน หรือหากปล่อยไว้เนิ่นช้าย่อมเกิดความเสียหายโดยไม่อาจเยียวยาให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ ศาลย่อมมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้เองโดยไม่จำเป็นต้องมีคำขอจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในคดี และไม่ต้องออกนัง

พิจารณาด้วยวาจาก็ได้⁶⁹ นอกจากนี้ หากองค์คณะใหญ่ยังมิได้วินิจฉัยรับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเรื่องใดไว้พิจารณา องค์คณะกลั่นกรองอาจออกคำสั่งให้คุ้มครองชั่วคราวได้โดยใช้มติเอกฉันท์ ทั้งนี้ วิธีการคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าวจะสิ้นสุดลงเมื่อพ้นระยะเวลา 1 เดือน นับแต่วันออกคำสั่งดังกล่าว แต่ถ้าวิธีการคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าวได้รับการรับรองจากองค์คณะใหญ่ให้วิธีการคุ้มครองชั่วคราวนั้นสิ้นสุดเมื่อพ้นระยะเวลา 6 เดือน นับแต่วันออกคำสั่งดังกล่าว

หลักเกณฑ์สำคัญในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ประกอบด้วย

- 1) ผู้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวจะต้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ
- 2) คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเป็นไปตามเงื่อนไขการร้องคดีตามที่กฎหมายกำหนด และ
- 3) คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ต้องมีเหตุผลสมบูรณ์ชัดแจ้งและมีความจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองสิทธิของผู้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราว โดยเหตุที่การสั่งคุ้มครองชั่วคราวระหว่างพิจารณาอาจส่งผลกระทบในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อการบริหารงานแผ่นดิน หรือการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอื่น ๆ ซึ่งอาจส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญกลายเป็นองค์กรสูงสุดขององค์กรตุลาการทั้งระบบ และทำให้บุคคล (คู่ความ) อาศัยช่องทางร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเป็นช่องทางในการชะลอการบังคับตามคำพิพากษา หรือคำสั่งเพื่อยกย่าย้ายเทรพย์สินได้ ฉะนั้น ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์จึงต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง โดยปกติแล้วก่อนที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐจะมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวนั้นศาลจะมีการไต่สวนก่อนเสมอเพื่อให้การสั่งคุ้มครองชั่วคราวมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

⁶⁹ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 32

(1) ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดวิธีการชั่วคราวได้ หากวิธีการชั่วคราวนั้นเป็นการป้องกันผลร้ายที่จะเกิดขึ้นอย่างร้ายแรง หรือเป็นการขัดขวางการใช้กำลังที่จะเกิดขึ้นหรือด้วยเหตุสำคัญอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

(2) การกำหนดวิธีการชั่วคราวอาจกระทำได้โดยไม่ต้องออกนั่งพิจารณาด้วยวาจา ในกรณีฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วน ศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดวิธีการชั่วคราวได้โดยไม่ต้องให้คู่ความในคดีหรือบุคคลที่มีสิทธิเข้ามาในคดี หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีสิทธิแสดงความเห็นได้แสดงความเห็นของตนก่อน ...

(5) วิธีการชั่วคราวย่อมสิ้นสุดลงเมื่อพ้นระยะเวลา 6 เดือน ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของตุลาการอาจกำหนดให้วิธีการชั่วคราวมีผลบังคับต่อไปได้

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐสั่งให้มีการคุ้มครองชั่วคราว คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าวย่อมสิ้นสุดผลโดยอัตโนมัติเมื่อล่วงพ้น 6 เดือน นับแต่ที่มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว อย่างไรก็ตาม คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวอาจขยายระยะเวลาการคุ้มครองออกไปอีกได้ โดยอัตโนมัติ 2 ใน 3 ขององค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งสามารถขยายระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ ผู้มีส่วนร่วมในคดีที่ไม่เห็นด้วยอาจยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก็ได้ เมื่อเป็นที่สงสัยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐอาจมีคำสั่งยกเลิกการคุ้มครองชั่วคราวได้เช่นกัน อนึ่ง โดยปกติการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวจะทำพร้อมกันกับการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ องค์คณะกลั่นกรองจึงสามารถพิจารณาคำร้องที่ร้องขอให้ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้ แต่หากองค์คณะกลั่นกรองปฏิเสธ ไม่รับคำร้องคุ้มครองชั่วคราวจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ ทั้งนี้ หากองค์คณะกลั่นกรองปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ไว้พิจารณาจึงเท่ากับคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวย่อมสิ้นสุดลงไปด้วย เพราะไม่มีวัตถุแห่งคดีให้คุ้มครองอีกแล้ว

จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ทั่วไปในการคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดีในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเหมือนกับกรณีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในคดีประเภทอื่น กล่าวคือ การสั่งคุ้มครองชั่วคราวจะต้องไม่เป็นการพิจารณาเนื้อหาหลักของคดี แต่เป็นการสั่งระงับการกระทำบางประการเพื่อคุ้มครองคู่ความในคดีจากความเสียหายหรืออันตรายที่เกิดขึ้น หรืออาจจะเกิดขึ้นหากยังคงปล่อยให้การกระทำนั้น ๆ คงอยู่ต่อไปจนถึงการพิพากษาคดีของศาล อย่างไรก็ตาม การออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวของศาลรัฐธรรมนูญมักถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ฉะนั้น ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนี จะพยายามจำกัดอำนาจของตนเองในการใช้อำนาจออกคำสั่งอันเป็นมาตรการคุ้มครองชั่วคราว ตัวอย่างเช่น คดี *Grundvertragsurteil* ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญปฏิเสธคำร้องของผู้ฟ้องคดี (รัฐบาลเยอรมัน) ในการขอให้ศาลออกมาตรการคุ้มครองชั่วคราวเพื่อระงับการดำเนินการทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลสหพันธรัฐกับอดีตเยอรมนีตะวันออก โดยให้เหตุผลว่าการออกมาตรการคุ้มครองชั่วคราวของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีนี้อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อการดำเนินการและกรอบเวลาที่รัฐบาลทั้งสองกำหนดไว้ ซึ่งหากมีการระงับการดำเนินการดังกล่าวไว้ชั่วคราวก็อาจจะเกิดผลเสียต่อประโยชน์ของทั้งสองประเทศเช่นกัน

2.5.1.12 ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐย่อมผูกพันองค์กรตามรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐ และมลรัฐ องค์กรศาลทั้งหมดและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยหากศาลวินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นเป็นโมฆะหรือวินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ในกรณีนี้ให้คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีค่าบังคับเป็นกฎหมาย โดยจะต้องประกาศผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐในราชกิจจานุเบกษา ความเป็นโมฆะของกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐวินิจฉัยให้มีผลบังคับย้อนหลัง กล่าวคือ มีผลนับแต่วันที่กฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับแต่ไม่มีผลกระทบต่อกำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้ว

2.5.1.13 การบังคับตามคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาล

คำพิพากษาหรือคำตัดสินชี้ขาดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ มีผลผูกพัน และมีสภาพเด็ดขาดในทางกฎหมาย ซึ่งเนื้อหาของคำวินิจฉัยประกอบด้วย องค์ประกอบ 2 ส่วนสำคัญ คือส่วนที่เป็นเหตุผล (Ratio Dicidendi) และส่วนที่เป็น บทปฏิบัติการ (Operative Clause) ซึ่งส่วนที่จะมีผลผูกพันทางกฎหมายนั้นคือ ส่วนที่เป็นบทปฏิบัติการของคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาด แต่ส่วนที่เป็นเหตุผลไม่ได้มีผลผูกพันในทางกฎหมายไปด้วย ซึ่งความมีผลผูกพันดังกล่าวนี้จะมีผลผูกพันต่อคู่ความ หน่วยงานของรัฐ องค์กร ตามรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐและของรัฐ ตลอดจนผูกพัน ศาลทุกศาลและศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเองด้วย

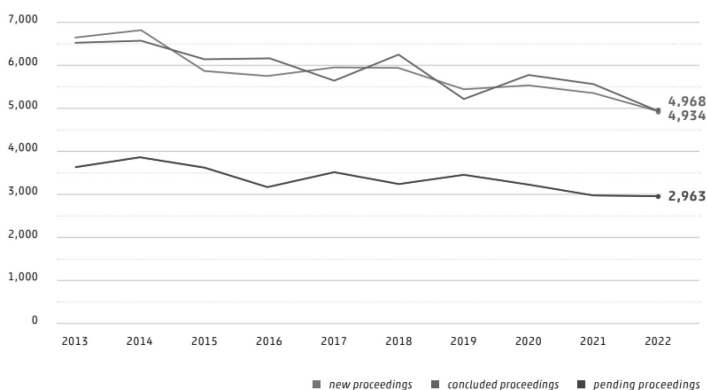
มาตรา 35 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่จะกำหนดค่าบังคับในคำพิพากษา หรือคำสั่งชี้ขาดคดีว่าจะให้ใครเป็นผู้บังคับการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี อีกทั้งยังสามารถกำหนดวิธีในการบังคับตามคำวินิจฉัยได้อีกด้วย ซึ่งศาลสามารถกำหนดค่าบังคับได้เองโดยไม่ต้องมีผู้ร้องขอ

โดยปกติทั่วไปแล้ว คำวินิจฉัยที่ศาลจะต้องกำหนดค่าบังคับ คือ คำวินิจฉัยประเภทที่สั่งให้กระทำการ ส่วนคำวินิจฉัยที่พิสูจน์สิทธิ และคำวินิจฉัย ที่เป็นการก่อตั้งสิทธิ ไม่จำเป็นต้องมีการออกค่าบังคับแต่อย่างใด นอกจากนี้ ในกรณีที่ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐวินิจฉัยว่าบทกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ศาลอาจกำหนดกฎเกณฑ์ให้ใช้บังคับเป็นการชั่วคราวไปก่อนก็ได้

2.5.1.14 สถิติการยื่นคำร้องศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี⁷⁰

จากรายงานผลการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประจำปี ค.ศ. 2022 พบว่า จำนวนคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัดนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 – 2022

Number of proceedings over the last ten years

2.5.1.15 ตัวอย่างคำวินิจฉัยที่น่าสนใจ⁷¹

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่น่าสนใจนั้น โดยมากมักเป็นคดีที่เกิดจากการโต้แย้งการกระทำหรือการงดเว้นกระทำโดยอำนาจบริหารและอำนาจตุลาการเป็นสำคัญ โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) คดีที่วินิจฉัยในเรื่องวัตถุแห่งการฟ้องคดี (2) คดีวินิจฉัยในเรื่องเงื่อนไขของการฟ้องคดี (3) คดีวินิจฉัยในเนื้อหาของคดี (4) คดีที่ศาลกำหนดมาตรการหรือคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว และ (5) คดีที่ศาลกำหนดค่าบังคับ

⁷⁰ Federal Constitutional Court https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Downloads/EN/Jahresbericht/jahresbericht_2022.pdf?__blob=publicationFile&v=4 (accessed March 10, 2023).

⁷¹ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). อ้างแล้ว 2

(1) คดีที่วินิจฉัยในเรื่องวัตถุแห่งการฟ้องคดี

คดีองค์การยุโรปเพื่อความปลอดภัยในการบิน (Eurocontrol)

คำวินิจฉัยที่ 1 2 BvR 1107/77 และ 195/79 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ.1981

คดีนี้ศาลไม่รับคำร้องเนื่องจากวัตถุแห่งคดีไม่ใช่การใช้อำนาจมหาชนของรัฐ แต่เป็นการใช้อำนาจขององค์การระหว่างประเทศ โดยคดีนี้บริษัทที่จัดทัวร์สองบริษัท ได้ยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมขององค์การยุโรปเพื่อความปลอดภัยในการบิน (Eurocontrol) เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อพิจารณาจากความเป็นมาจะพบว่า องค์การ Eurocontrol ซึ่งเป็นองค์การเหนือชาติ และมีความสามารถในทางกฎหมายโดยตนเองนั้น เกิดขึ้นจากความตกลงกันระหว่างสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกับประเทศอื่น ๆ ในยุโรป โดยมีวัตถุประสงค์ให้องค์การดังกล่าวดูแลความปลอดภัยในการบิน ทั้งนี้ โดยรัฐภาคีตกลงให้องค์การ Eurocontrol มีอำนาจมหาชนบางประการ เช่น อำนาจในการเก็บค่าธรรมเนียม ก่อนที่จะมีการยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญผู้ร้องทุกข์ได้นำคดีไปฟ้องศาลปกครอง และได้ต่อสู้คดีในศาลปกครองจนกระทั่งถึงศาลปกครองแห่งสหพันธ์รัฐซึ่งเป็นศาลปกครองสูงสุดในระบบกฎหมายเยอรมนี และผู้ร้องทุกข์เห็นว่า คำพิพากษาของศาลปกครองกระทบสิทธิเรียกร้องในอันที่จะได้รับความคุ้มครองทางศาลของตน ทั้งนี้ ตามมาตรา 14วรรคหนึ่ง ประโยคที่ 1 ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ

ประเด็นวินิจฉัย คือ มาตรการที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจมหาชนขององค์การเหนือชาติ เป็น “อำนาจมหาชน” ตามความหมายของมาตรา 15วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญเยอรมนีหรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าการกระทำที่เกิดจากอำนาจที่เหนือกว่า (*Hoheitsakt*) ขององค์การที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยความตกลงของรัฐในสนธิสัญญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ และได้ใช้อำนาจที่เหนือกว่าดังกล่าวโดยตนเองแยกต่างหากจากอำนาจมหาชนของรัฐ ไม่ใช่เป็นการกระทำที่เกิดจากการใช้ “อำนาจมหาชน” (*öffentliche Gewalt*) ในความหมายของรัฐธรรมนูญมาตรา 15 วรรคสี่ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐได้ให้เหตุผลในเรื่องนี้ว่า องค์การที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่นอกขอบอำนาจของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ย่อมไม่อาจใช้อำนาจมหาชนของรัฐเยอรมนีได้ ด้วยเหตุนี้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐจึงไม่รับคำร้องของผู้ร้องในกระบวนการร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ

(2) คดีที่วินิจฉัยในเรื่องเงื่อนไขของการฟ้องคดี

คดีปฏิเสธเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Holocaust)

ตามคำวินิจฉัยที่ 1 BvR 673/18 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 2018

คดีนี้ศาลไม่รับคำร้องด้วยเหตุว่า ผู้ร้องไม่ได้ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยคดีนี้ผู้ร้องอายุ 89 ปี ได้ตีพิมพ์บทความต่าง ๆ โดยความเชื่อส่วนบุคคลว่าการสังหารหมู่ชาวยิวของนาซีไม่ได้เกิดขึ้นจริง และเป็นไปไม่ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเหตุการณ์การรมแก๊สในค่ายกักกันเอาชวิทซ์ (Auschwitz-Birkenau extermination camp) ทั้งนี้ มีหลายบทความโต้แย้งว่าเป็นข้อเท็จจริงที่สร้างขึ้นจากหลักฐานใหม่เพื่อเป็นการพิสูจน์ การอ้างอิงซ้ำ ๆ และการเผยแพร่คำสั่งซึ่งแสดงให้เห็นวัตถุประสงค์เฉพาะของค่ายกักกันเอาชวิทซ์ที่เป็นเพียงค่ายแรงงานในอุตสาหกรรมเท่านั้น โดยมีการอ้างอิงถึงบุคคลหลายคนไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการบริหารของอนุสรณ์และพิพิธภัณฑ์เอาชวิทซ์ นักประวัติศาสตร์ บทสัมภาษณ์ของนักหนังสือพิมพ์ และบันทึกที่สร้างขึ้นโดยพยานและผู้เห็นเหตุการณ์ อย่างไรก็ตาม ศาลท้องถิ่นพิพากษาลงโทษผู้ร้องในข้อหาช่วยุให้เกิดความเกลียดชังและลงโทษจำคุกผู้ร้องเป็นเวลา 2 ปี 6 เดือน ผู้ร้องอุทธรณ์ศาลอุทธรณ์แห่งท้องถิ่นลดโทษจำคุกเป็น 2 ปี โดยไม่ต้องรอลงอาญาและปฏิเสธคำอุทธรณ์ส่วนที่เหลือ และการอุทธรณ์ในลำดับชั้นศาลต่อไปถูกปฏิเสธ ผู้ร้องจึงได้ร้องทุกข์มายังศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์โดยอาศัยสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก และเสรีภาพในทางวิจัยและการสอน ตามมาตรา 5 วรรคหนึ่ง วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ และสิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม ผู้ร้องอ้างว่าองค์ประกอบความผิดฐานช่วยุให้เกิดความเกลียดชังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 103 วรรคสอง และกำหนดโทษจำคุกเป็นเวลา 2 ปีโดยไม่ต้องรอลงอาญาแก่บุคคลที่มีอายุมากกว่า 80 ปี ย่อมถือว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องจึงยื่นคำร้องทุกข์โต้แย้งคำพิพากษาของศาลท้องถิ่นข้างต้น

นอกจากนี้ ผู้ร้องยังปฏิเสธการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนี มาตรา 130 (3) ว่าการกระทำของผู้ร้องนั้นไม่ครบองค์ประกอบความผิดทางอาญาตามมาตราดังกล่าวแต่อย่างใด ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐไม่ยอมรับคดีนี้ไว้พิจารณา เนื่องจากไม่ต้องตามหลักเกณฑ์การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ มาตรา 93a วรรคสองแห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐ

เยอรมนี อีกทั้งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไม่ใช่ว่าการพิจารณาหลักทางรัฐธรรมนูญเป็นการทั่วไป และผู้ร้องมิได้เป็นผู้ทรงสิทธิในการร้องทุกข์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 90 วรรคหนึ่ง แห่งรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเพิ่มเติมว่าบทความของผู้ร้องเรียนซึ่งเป็นการปฏิเสธการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ถูกกล่าวร้าย ๆ และถูกกล่าวอยู่ในคำร้องที่ส่งไปยังสมาชิกสภากลางของชาวยิวในเยอรมนี (Zentralrat der Juden) เรียกกร้องให้มีการแก้ไขเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในค่ายกักกันเอาชวิตซ์ บทความของผู้ร้องจึงแสดงให้เห็นถึงอันตรายเพราะการปฏิเสธการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์สามารถใช้เพื่อกระตุ้นการกระทำที่เป็นปรีภัยต่อกลุ่มคนในสังคมที่เคยตกเป็นเหยื่อของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์โดยเจตนา นอกจากนี้ การปฏิเสธการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่กระทำต่อชาวยิวนั้นถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงความคิดเห็นอย่างจงใจและเจาะจงต่อชาวยิวและผู้แทนของชาวยิวด้วย ด้วยเหตุปัจจัยข้างต้นจึงสามารถลงโทษผู้ร้องตามประมวลกฎหมายอาญาได้ เพราะเป็นการเติมเต็มองค์ประกอบของการปลุกปั่นยุยงส่งเสริมให้เกิดความเกลียดชัง และความรุนแรงต่อกลุ่มประชากรในเยอรมนีที่ศาลในคดีก่อนลงโทษผู้ร้องจึงชอบแล้ว

คดีปฏิเสธชะลอการลงโทษจำคุก ตามคำวินิจฉัยที่ 2 BvR 2772/17 ลงวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 2017

คดีนี้คล้ายกับคดีข้างต้นที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องเพราะเหตุผู้ร้องไม่ได้ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ร้องมีอายุ 96 ปี ถูกตัดสินว่ามีความผิดในการช่วยเหลือและสนับสนุนการฆาตกรรมในคดีที่เกี่ยวข้องกันถึง 300 คดี โดยศาลชั้นต้นมลรัฐ Lüneburg (Landgericht) พิพากษาคัดสินคดีถึงที่สุดให้จำคุกเป็นเวลา 4 ปี ผู้ร้องยื่นคำร้องให้ชะลอการลงโทษโดยอ้างความบกพร่องด้านสุขภาพ เมื่อได้รับรายงานจากเจ้าหน้าที่การแพทย์รวมถึงการประเมินทางจิตเวชเพิ่มเติม สำนักงานอัยการได้ยกเลิกคำร้องดังกล่าว และศาลได้ปฏิเสธคำร้อง และตัดสินตามคำฟ้องของสำนักงานอัยการ ผู้ร้องอุทธรณ์ต่อศาลสูงมลรัฐ (Oberlandesgericht) แต่ศาลปฏิเสธคำร้อง ผู้ร้องจึงยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญมายังศาลรัฐธรรมนูญ โดยอ้างว่า คำพิพากษาของศาลไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพของตนอย่างเพียงพอและกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานตามมาตรา 2 (2) ของรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ ในคดีนี้ศาลวินิจฉัยโดยชี้ว่าหน้าที่ระหว่างสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลและหน้าที่ของรัฐในการปกป้องความปลอดภัยในการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญากรรมตามหลักความได้สัดส่วน

ในกรณีนี้รัฐไม่จำเป็นต้องชะลอการลงโทษ เพราะยังมีวิธีการอื่นที่เพียงพอในการดูแลทางการแพทย์ที่เหมาะสม ประกอบกับรายงานทางการแพทย์ไม่มีภัยคุกคามที่ร้ายแรงต่อสุขภาพหรือความเสี่ยงต่อการเสียชีวิต องค์คณะย่อยที่ 2 ขององค์คณะที่ 2 จึงมีคำสั่งชี้ขาด ไม่รับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของผู้ร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐไม่ยอมรับคดีนี้ไว้พิจารณา เนื่องจากไม่ต้องตามหลักเกณฑ์การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ มาตรา 93a วรรคหนึ่งแห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อีกทั้งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไม่ใช่การพิจารณาหลักทางรัฐธรรมนูญเป็นการทั่วไปและผู้ร้องมิได้เป็นผู้ทรงสิทธิในการร้องทุกข์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 90 วรรคหนึ่งแห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในคดีนี้ไม่มีมูล เนื่องจากคำพิพากษาของศาลอันเป็นวัตถุแห่งคดีนั้นไม่กระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ร้องแต่ประการใด

คดีกฎหมายว่าด้วยผังเมืองของเมืองฮัมบวร์ก

คดีนี้ศาลวินิจฉัยว่าการกำหนดผังเมืองส่งผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยตรงแล้ว แม้จะยังไม่มีกรออกคำสั่งหรือมาตรการบังคับใด ๆ แต่สุดท้าย ศาลไม่รับคำร้องเพราะเหตุที่ผู้ร้องยังไม่หมดสิ้นหนทางเยียวยาตามกฎหมาย โดยคดีผังเมืองฮัมบวร์กนี้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1985 เป็นคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เปลี่ยนแนวคำวินิจฉัยเดิมในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญที่เคยปรากฏในคดีกฎหมายว่าด้วยผังเมืองของเมืองเบรเมน ซึ่งเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1971 กล่าวคือ ปัญหาว่าการผังเมืองเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการวางผังเมืองหรือไม่ ซึ่งในคดีผังเมืองเบรเมน ศาลวินิจฉัยว่าแม้การกำหนดผังเมืองจะทำให้ผู้ร้องทุกข์ได้รับผลกระทบในอนาคต หรืออาจจะได้รับผลกระทบในทางเศรษฐกิจ แต่ยังไม่ถือได้ว่าการกำหนดผังเมืองดังกล่าวเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิของผู้ร้องทุกข์โดยตรง สิทธิหรือทุกข์ของผู้ร้องจะเกิดต่อเมื่อรัฐใช้อำนาจตามกฎหมายที่ที่เกิดจากผังเมืองออกคำสั่งเวนคืนที่ดินของผู้ร้องทุกข์เท่านั้น ฉะนั้น ในคดีผังเมืองเบรเมน ผู้ร้องทุกข์จึงไม่ใช่ผู้ถูกระทบสิทธิโดยตรง ย่อมไม่สามารถยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐได้

ในขณะที่คดีผังเมืองฮัมบวร์กข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏว่า ผู้ร้องทุกข์ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกำหนดผังเมืองของเมืองฮัมบวร์ก ผู้ถูกระทบสิทธิจึงสามารถยื่นคำร้องให้ศาลตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของ ผังเมืองได้ แต่ในที่สุดแล้วศาลรัฐธรรมนูญได้ปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ไว้พิจารณา เพราะผู้ร้องทุกข์ยังไม่ได้ดำเนินการต่อสู้คดีในศาลอื่นจนหมดสิ้นหนทางเยียวยา ตามกระบวนการทางกฎหมาย (*Rechtswegerschöpfung*)

คดีชุมนุมประท้วงต่อต้านการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานปรมาณู ที่เมือง Brokdorf

คดีนี้ศาลวินิจฉัยยกเว้นหลักการหมดสิ้นหนทางเยียวยาทางกฎหมาย โดยคดีนี้ผู้ร้องเป็นผู้จัดการชุมชนประท้วงต่อต้านการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานปรมาณูที่เมือง Brokdorf แต่นายกเทศมนตรีได้ออกประกาศห้ามชุมนุมในพื้นที่ของเมืองบริเวณที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าเป็นระยะ 210 ตารางกิโลเมตร โดยอ้างเหตุผลเพื่อป้องกันอันตรายและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น เมื่อผู้ชุมนุมไม่สามารถจัดการชุมนุมได้ จึงได้ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้น ศาลปกครองชั้นต้นพิพากษาว่าประกาศดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายแล้ว แต่พื้นที่ห้ามชุมนุมขนาดกว้างเกินสมควร จึงสั่งให้ลดพื้นที่ห้ามชุมนุมเหลือเพียง 10 ตารางกิโลเมตร แต่ฝ่ายนายกเทศมนตรีอุทธรณ์ต่อศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ โดยศาลปกครองชั้นอุทธรณ์วินิจฉัยว่าประกาศห้ามชุมนุมนั้นชอบด้วยกฎหมายแล้ว และพื้นที่ 210 ตารางกิโลเมตรก็เหมาะสมแล้วจึงพิพากษายกคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น กลุ่มผู้ชุมนุมจึงยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ โดยไม่ยื่นฎีกาต่อศาลปกครองสหพันธรัฐอันเป็นศาลปกครองชั้นสูงสุด ซึ่งฝ่ายนายกเทศมนตรีได้ยื่นคัดค้านโดยอ้างเหตุว่าคดีนี้ยังสามารถฎีกาต่อไปได้ จึงยังไม่หมดสิ้นหนทางเยียวยาตามกฎหมายและขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้อง

แต่อย่างไรก็ดี ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ ได้สร้างหลักเกณฑ์อันเป็นการยกเว้นหลักการหมดสิ้นหนทางเยียวยาไว้ด้วยเหตุผลเพื่อรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของประชาชนในเรื่องการชุมนุม เนื่องจากแม้ผู้ชุมนุมจะกระทำตามวิธีการและภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดแล้วก็ตาม ทั้งได้ใช้สิทธิทางศาลร้องต่อศาลปกครองจนถึงชั้นอุทธรณ์แล้ว แต่ฝ่ายปกครองและศาลปกครองยังคงบังคับใช้กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญจึงให้ความสำคัญ

แก่การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมากกว่ากระบวนการพิจารณา แม้คดียังไม่ผ่านการพิจารณาวินิจฉัยของศาลปกครองสหพันธรัฐซึ่งเป็นศาลปกครองชั้นสูงสุด ศาลรัฐธรรมนูญก็มีอำนาจรับคดีไว้พิจารณาได้

(3) คดีที่วินิจฉัยในเนื้อหาของคดี

คดีวิพากษ์วิจารณ์การจัดนิทรรศการ “Wehrmacht exhibition” ตามคำวินิจฉัยที่ 1 BvR 2083/15 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 2018

คดีนี้ผู้ร้องเผยแพร่ไฟล์เสียงบนเว็บไซต์และในบัญชี YouTube ของตนเอง ในลักษณะที่เปิดเผยให้บุคคลทั่วไปสามารถรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์การจัดนิทรรศการในชื่อ “Wehrmacht exhibition” อันเป็นนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับกองทัพนาซีเยอรมนี ซึ่งถูกจัดขึ้นในหลายพื้นที่เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยผู้ร้องเห็นว่าภาพถ่ายของกลุ่มทหาร Wehrmacht นั้นถูกจัดทำขึ้นในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเชื่อที่ผิดพลาดหรือไม่ถูกต้องนัก

ผู้ร้องได้มีการกล่าวหาบุคคลผู้จัดนิทรรศการไว้ในไฟล์เสียงของตน โดยกล่าวว่าผู้ที่จัดนิทรรศการนั้นได้ดำเนินการจัดนิทรรศการในลักษณะที่ใช้วัตถุที่จัดแสดงบิดเบือนข้อเท็จจริง ยุยงและปลุกปั่นความเกลียดชัง และสร้างความรุนแรงในหมู่ประชากร ผู้ร้องยังได้กล่าวต่อไปอีกว่ากองกำลังสัมพันธมิตรนั้นเป็นเพียงกลุ่มหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นการหลอกลวง และกล่าวต่อไปอีกด้วยว่าบรรดาบุคคลที่ถูกลงโทษภายใต้รัฐบาลของพรรคนาซีนั้นเป็นผู้ที่สมัครใจติดตามกลุ่ม Nazi-Schutzstaffel (SS) เข้าค่ายกักกัน ทั้งนี้ผู้ร้องเห็นว่าผู้รอดชีวิตจากการสังหารหมู่ใน Holocaust เป็นเพียงผู้ที่แสวงหากำไรจากการบรรยายที่เกี่ยวกับการสังหารหมู่ อีกทั้งยังสนับสนุนให้เกิดความเชื่อว่าบุคคลบรรดาบุคคลที่ต่อสู้กับระบบนาซีหรือพยานที่ขึ้นให้การเอาผิดกับกลุ่มนาซีในศาลนั้นเป็นพวกที่ให้การเท็จ

ภายใต้ข้อเท็จจริงดังกล่าวผู้ร้องถูกฟ้องเป็นคดีต่อศาลท้องถิ่น (the local court) ซึ่งศาลได้ตัดสินลงโทษผู้ร้องทุกข้อในข้อหายุยงส่งเสริมให้เกิดความเกลียดชังและความรุนแรงอันก่อให้เกิดความแตกแยกของประชากร โดยลงโทษปรับรายวัน 70 วัน ในอัตรา 30.00 ยูโรต่อวัน

จากนั้นผู้ร้องได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลภูมิภาค (the Regional Court) แต่ศาลกลับปฏิเสธคำอุทธรณ์ของผู้ร้องอันเนื่องมาจากประเด็นทางกฎหมาย

และข้อเท็จจริง และกำหนดอัตราโทษในคดีของผู้ร้องเสียใหม่ให้ลงโทษปรับรายวัน 100 วัน ในอัตรา 30.00 ยูโรต่อวัน ทั้งนี้ แม้ผู้ร้องจะได้พยายามยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูงแห่งภูมิภาค (the Higher Regional Court) แต่ศาลก็ไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา

ผู้ร้องจึงเสนอคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญโต้แย้งคำพิพากษาของศาลภูมิภาคและศาลสูงสุดของภูมิภาคว่าคำพิพากษาของทั้งสองศาลกล่าวละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามมาตรา 5 วรรคหนึ่ง ตามที่รัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐบัญญัติไว้ องค์คณะยอญวินิจฉัยแล้วและรับคำร้องไว้พิจารณา เนื่องจากเป็นการใช้สิทธิของผู้ร้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 90 วรรคหนึ่ง แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และมาตรา 93a วรรค 2b ของรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

โดยในคดีนี้ศาลมีความเห็นว่าเมื่อพิจารณาสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญจะพบว่า มาตรา 5 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งเสรีภาพดังกล่าวหมายความว่ารวมถึง

(1) บุคคลมีสิทธิที่จะแสดงออกและโฆษณาโดยเสรี ซึ่งความเห็นของตนโดยการพูด การเขียนและรูปภาพ และมีสิทธิโดยเสรีที่จะแสวงหาข่าวสารให้แก่ตนเองจากแหล่งข่าวสารณะ เสรีภาพในการพิมพ์ และเสรีภาพในการรายงานข่าว โดยวิทยุกระจายเสียงและโดยสิทธิในเกียรติยศส่วนตัวจะละเมิดมิได้

(2) สิทธิดังกล่าวย่อมถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายทั่วไป โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อคุ้มครองเยาวชนและโดยสิทธิในเกียรติยศส่วนตัวจะละเมิดมิได้

(3) ศิลปะและวิทยาศาสตร์การวิจัยและการสอน มีความเป็นอิสระ เสรีภาพในการสอนไม่ทำให้บุคคลพ้นจากการเคารพรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และเป็นรากฐานแห่งการแสดงออกของปัจเจกบุคคลอันเป็นพื้นฐานสำหรับความเป็นประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามสิทธิที่จะใช้เสรีภาพในการแสดงออกนั้นสามารถถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

โดยหลักแล้วศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐตระหนักและยอมรับถึงเงื่อนไขในทางกฎหมายที่จำเป็นต้องจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก

เพื่อป้องกันการโฆษณาชวนเชื่อ ยุคสมัยนาซีอันเป็นยุคสมัยของความรุนแรงและการปกครองแบบเผด็จการ นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับพรรคนาซี ศาลจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เยอรมนี และผลกระทบอันอาจเกิดต่ออัตลักษณ์แห่งชาติในฐานะฐานข้อมูลสำคัญที่จะต้องใช้เพื่อตีความกฎหมายพื้นฐานหรือรัฐธรรมนูญสหพันธ์ด้วย

ข้อจำกัดทั้งในทางกฎหมายและในแนวทางแห่งการใช้หรือการตีความกฎหมายตามที่ศาลกล่าวมานี้ ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสาระสำคัญของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รัฐธรรมนูญไม่ได้ให้อำนาจผู้ใดก็ตามที่จะลงโทษบุคคลเพียงเพราะเขามีความคิดขวาจัดหรือแนวคิดชาตินิยม ภายใต้ความเชื่อที่ว่าความคิดของบุคคลผู้นั้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจของประชาชน

มาตรา 5 วรคหนึ่ง และวรรคสอง ถือเป็นหลักประกันเสรีภาพในการแสดงออกในฐานะที่เป็นเสรีภาพทางปัญญา ทั้งยังไม่ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการเข้าไปแทรกแซงหรือตัดสินใจเกี่ยวกับความคิดหรือความเชื่อของบุคคลเจ้าหน้าที่จะเข้าไปจัดการบรรดาความคิดหรือความเชื่อทั้งหลายได้ ก็ต่อเมื่อมันหลุดออกมาจากกรอบคิดของบุคคลและก่อให้เกิดความรุนแรงต่อบรรดาประโยชน์ทั้งหลายที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองหรือก่อให้เกิดภัยคุกคามที่ชัดเจน ซึ่งบรรดาศาลทั้งหลายจะต้องคำนึงถึงหลักการนี้เสมอเมื่อจำต้องพิจารณาอรรถคดีที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการแสดงความเห็น

ภายใต้หลักการที่กล่าวมานี้ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าศาลแห่งภูมิภาค ซึ่งเป็นศาลสุดท้ายที่พิจารณาคดีของผู้ร้องไม่ได้นำเอาหลักการดังกล่าวมานี้ไปใช้ ศาลไม่ได้แสดงไว้ในคำพิพากษาว่าถ้อยคำที่ผู้ร้องกล่าวในไฟล์เสียงนั้นก่อให้เกิดความรุนแรงต่อประโยชน์ที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองอย่างไร

ดังนั้น คำพิพากษาของศาลภูมิภาคและคำสั่งของศาลสูงสุดของภูมิภาคที่ปฏิเสธอุทธรณ์ของผู้ร้องจึงไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย โดยเห็นว่าหากศาลทั้งสองได้นำเอาหลักที่เกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานไปพิจารณาประกอบคำพิพากษาอาจทำให้ผลแห่งคดีแตกต่างออกไปจากเดิม ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งยกคำพิพากษาของศาลภูมิภาคและคำสั่งของศาลสูงแห่งภูมิภาค และให้ศาลภูมิภาคพิจารณาอุทธรณ์ของผู้ร้องใหม่อีกครั้ง

คดีภาษีพลังงานนิวเคลียร์ตามคำวินิจฉัยที่ 2 BvL 6/13

ลงวันที่ 13 เมษายน ค.ศ. 2017

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏว่าตามรัฐบัญญัติว่าด้วยภาษีเชื้อเพลิงนิวเคลียร์ ลงวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 2010 บัญญัติให้เชื้อเพลิงนิวเคลียร์ที่ใช้สำหรับการผลิตไฟฟ้าเชิงพาณิชย์ต้องเสียภาษี ซึ่งตามรัฐบัญญัติดังกล่าวจะเรียกเก็บภาษีจากกระบวนการก่อให้เกิดปฏิกิริยาลูกโซ่ในนิวเคลียร์อันเป็นแหล่งพลังงานด้วยตัวเองที่เกิดขึ้นก่อนวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2017 ตามที่สภานิติบัญญัติระบุว่า ภาษิดังกล่าวประกอบด้วยผู้ประกอบการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในฐานะผู้เสียภาษี เงินรายได้มาจากภาษีเชื้อเพลิงนิวเคลียร์สำหรับงบประมาณของรัฐบาลกลางมีจำนวนทั้งสิ้น 6,285 ล้านยูโร ปี ค.ศ. 2011 ถึง ค.ศ. 2016

ในปี ค.ศ. 2011 โจทก์ได้เพิ่มส่วนประกอบเชื้อเพลิงใหม่เข้าไปในกระบวนการ ซึ่งก่อให้เกิดปฏิกิริยาลูกโซ่อันเป็นแหล่งพลังงานด้วยตัวเองและยื่นเสียภาษีตามสัดส่วนประมาณ 96 ล้านยูโร หลังจากนั้นจึงมีการดำเนินการทางกฎหมายโต้แย้งการยื่นเสียภาษี ศาลการคลังของเมืองฮัมบูร์กกระทำการดำเนินคดีและส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดกับรัฐธรรมนูญสหพันธ์ หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐวินิจฉัยว่าการกระทำดังกล่าวขัดกับมาตรา 105 วรรค 278 และมาตรา 106 วรรคหนึ่ง ข้อ 2 ของรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐและเป็นโมฆะ สภานิติบัญญัติของสหพันธ์ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมายในเรื่องนี้ และศาลรัฐธรรมนูญยังให้เหตุผลต่อไปอีกว่า บทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการคลังสาธารณะ (*Finanzverfassung*) ถือเป็นหัวใจสำคัญของการออกคำสั่งของรัฐบาลกลาง โดยรัฐธรรมนูญกำหนดกรอบของกฎหมายที่สอดคล้องกับระบบขั้นตอนและกำหนดรูปแบบที่ชัดเจนและผลผูกพันกับรูปแบบดังกล่าว นอกจากนี้หลักความเคร่งครัดในเรื่องความสามารถของสหพันธ์รัฐและรัฐตามรัฐธรรมนูญอันเกี่ยวกับการคลังสาธารณะก็มีความสำคัญอย่างมากต่อความมั่นคงของระบบสหพันธ์รัฐ นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ในการออกคำสั่งแล้ว บทบัญญัติรัฐธรรมนูญยังทำหน้าที่ในการควบคุมการคลังสาธารณะเพื่อป้องกันและจำกัดไม่ให้สมาชิกสภานิติบัญญัติตรากฎหมายเกินขอบเขตที่กำหนดไว้ มาตรา 105 ของรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐกำหนดหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับความสามารถทางกฎหมายของสหพันธ์รัฐและรัฐเกี่ยวกับภาษี

มาตรา 106 ของรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐกำหนดลักษณะรายได้ที่ต้องเสียภาษีไม่ว่าจะเป็นของสหพันธรัฐหรือรัฐ และภาษีที่เป็นของทั้งสหพันธรัฐและรัฐ ภาษีรูปแบบใหม่จะต้องได้รับการประเมินโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับประเภทภาษีที่กำหนดไว้ในมาตรา 105 และ 106 ของรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐหรือไม่ รัฐบาลทั้งในระดับสหพันธรัฐและระดับรัฐไม่มีสิทธิในการกำหนดภาษีรูปแบบใหม่ขึ้นโดยลำพังเว้นแต่ภาษีซึ่งอาจได้รับการบรรจุเข้ามาเนื่องจากสร้างรายได้ให้กับสหพันธรัฐ รัฐ หรือทั้งสองอย่าง สอดคล้องกับ มาตรา 106 ของรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐ มิฉะนั้นการกำหนดรายได้ของ ภาษีรูปแบบใหม่ จะไม่ชัดเจน ผู้ร่างกฎหมายไม่สามารถ “บังคับใช้กฎหมาย” และผู้ร่างรัฐธรรมนูญจะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อผ่านกฎหมายโดยกำหนดภาษีรูปแบบใหม่จะต้องทำการแก้ไขมาตรา 106 ของรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐด้วย

(4) คดีที่ศาลกำหนดมาตรการหรือคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว

การระงับการทำประชามติภายใต้กฎหมายที่ออกโดยมลรัฐ
ฮัมบวร์ก ตามคำวินิจฉัยที่ 2 BvQ 1/58 ลงวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1958

ในช่วงปี ค.ศ. 1958 เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับการครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ของรัฐบาลเยอรมนี ภายหลังจากที่รัฐสภาได้ปฏิเสธข้อเสนอของพรรคการเมืองหัวตรงข้ามที่พยายามจะเสนอให้รัฐบาลปลดประจำการอาวุธนิวเคลียร์ รวมถึงทำลายอาวุธนิวเคลียร์ทั้งหลายที่อยู่ภายใต้การครอบครองของรัฐบาลเยอรมนี ข้อถกเถียงดังกล่าวนำมาสู่การตรากฎหมายของรัฐฮัมบวร์ก (Hamburg) ที่จะนำไปสู่การลงประชามติของประชาชนทั้งหลายในรัฐว่าเห็นด้วยกับการที่รัฐบาลเยอรมนีจะถือครองและก่อสร้างฐานยิงอาวุธนิวเคลียร์หรือไม่ ซึ่งรัฐบาลกลางมองว่ากฎหมายดังกล่าวมีลักษณะที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในรัฐเข้ามาทำประชามติในประเด็นที่อยู่ในอำนาจของรัฐบาลกลาง และในขณะเดียวกันก็เป็น การแทรกแซงอำนาจในการป้องกันตนเองและดำเนินกิจกรรมกับต่างประเทศของ รัฐบาลกลาง ดังนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในฐานะผู้แทนของรัฐบาลกลาง จึงได้ยื่นคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณาว่ากฎหมายของรัฐฮัมบวร์กนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ พร้อมกันนี้ได้มีการขอให้ยับยั้งการทำประชามติ ตามกฎหมายฉบับดังกล่าวไปก่อน จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยว่ากฎหมาย อันเป็นเหตุแห่งการทำประชามตินั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในส่วนของคำร้องที่ขอให้ศาลกำหนดมาตรการชั่วคราวว่า โดยทั่วไปแล้วศาลจะกำหนดมาตรการชั่วคราวให้เฉพาะในบางกรณี เช่น มีความจำเป็นเร่งด่วนในการป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้คู่ความในคดีต้องเกิดความเสียหายอย่างยิ่งยวดในการดำเนินคดีต่อหน้าศาลรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นใดตามที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งในคดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญมองว่าเป็นคดีที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะจะต้องมีการวินิจฉัยคำถามพื้นฐานทางกฎหมายบางประการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐ ดังนั้น การปล่อยให้มีการทำประชามติต่อไปโดยไม่ชะลอการดำเนินการไว้ก่อนจะก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อผู้ร้องฝั่งรัฐบาลกลาง เนื่องจากหากมีการทำประชามติไปแล้ว แม้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงผลของการทำประชามตินั้นได้ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถวินิจฉัยปัญหาตามคำร้องของรัฐบาลกลางได้ทันก่อนวันทำประชามติในรัฐฮัมบวร์ก ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำวินิจฉัยให้ใช้มาตรการคุ้มครองชั่วคราวตามคำร้องของรัฐบาลกลาง โดยให้เลื่อนการทำประชามติไปก่อนจนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาประเด็นแห่งคดีแล้วเสร็จ

การระงับการออกอากาศรายการโทรทัศน์ชั่วคราวตามคำวินิจฉัยที่ 1 BvR 536/72 ลงวันที่ 5 มิถุนายน ค.ศ. 1973

คำวินิจฉัยในกรณีนี้เกิดขึ้นจากการที่ผู้ร้องซึ่งมีฐานะเป็นผู้ต้องโทษจากการกระทำความผิดฐานฆาตกรรม ซึ่งเป็นคดีร้ายแรงและได้รับความสนใจจากสาธารณะชนชาวเยอรมนีอย่างมากในช่วงปี 1969 ต่อมา ราวปี ค.ศ. 1972 ได้มีความพยายามที่จะจัดทำสารคดีนำเสนอประวัติของผู้ร้องและเหตุฆาตกรรมที่เกิดขึ้นโดยสถานีโทรทัศน์ของรัฐบาลเยอรมนี โดยมีกำหนดออกอากาศในปี ค.ศ. 1973 ซึ่งผู้ร้องเห็นว่าหากรายการดังกล่าวเผยแพร่ออกไปจะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ร้อง อันเป็นคุณค่าพื้นฐานและสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ

ผู้ร้องได้ดำเนินการร้องต่อศาลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เยียวยาความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามบรรดาศาลทั้งหลายที่พิจารณาคำร้องของผู้ร้องต่างเห็นว่ารายการที่จะออกอากาศนั้นไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญดังที่ผู้ร้องกล่าวอ้าง ผู้ร้องจึงได้นำเรื่องมาร้องทุกข์ต่อ

ศาลรัฐธรรมนูญโดยตรง และได้ร้องขอให้มีการระงับการเผยแพร่รายการดังกล่าวชั่วคราวก่อนที่จะศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยคำร้องของผู้ร้องจนแล้วเสร็จ

ภายหลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้องของผู้ร้องแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งลงวันที่ 13 มีนาคม ค.ศ. 1973 ให้สถานีโทรทัศน์ระงับการออกอากาศรายการดังกล่าวเป็นการชั่วคราวก่อน เนื่องจากเห็นว่าคดีนี้เป็นคดีที่กระทบต่อสิทธิและคุณค่าพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยตรง การออกอากาศไปก่อนที่จะได้มีการพิจารณาคำร้องของผู้ร้องเสร็จสิ้น จะทำให้ผู้ร้องได้รับความเสียหายในลักษณะที่ไม่สามารถเยียวยาแก้ไขได้อีกต่อไป

(5) คดีที่ศาลกำหนดคำบังคับ

คดีกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องพั่นหนการผู้ป่วยจิตเภท
ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 2 BvR 309/15 และ 2 BvR 502/16 ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 2018

คดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าบทกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่ให้สามารถใช้บทกฎหมายนั้นบังคับไปได้ก่อน ภายใต้เงื่อนไขที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดอันเป็นการใช้อำนาจอฐานะของ “การนิติบัญญัติสำรอง”

กรณีตามคำวินิจฉัยนี้เกิดจากการที่ผู้ร้องสองรายซึ่งได้รับผลกระทบจากรัฐบัญญัติระดับมลรัฐที่ว่าด้วยการดูแลผู้ป่วยจิตเภทที่กำหนดให้สามารถใช้เครื่องพั่นหนการกับผู้ป่วยจิตเภทได้ ในกรณีที่เห็นว่ามีอาการจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดกับตัวผู้ป่วยหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ร้องได้ดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากผู้ร้องทั้งสองซึ่งเป็นผู้ป่วยถูกพั่นหนการโดยอาศัยเครื่องพั่นหนการห่าจุดและเจ็ดจุด อันถือเป็นการละเมิดและจำกัดเสรีภาพของผู้ร้องทั้งสองอย่างร้ายแรง

ศาลรัฐธรรมนูญพิเคราะห์แล้วเห็นว่า ผู้ร้องทั้งสองถูกพั่นหนการโดยเครื่องพั่นหนการห่าและเจ็ดจุดเป็นระยะเวลานาน จริงอยู่ว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นการกระทำลงภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย แต่การจำกัดเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเป็นระยะเวลานาน โดยไม่อยู่ภายใต้ดุลยพินิจของศาลถือเป็นการละเมิดคุณค่าสูงสุดตามรัฐธรรมนูญอย่างร้ายแรง และในขณะเดียวกันก็ไม่สมควรที่จะเรียกว่าเป็นการใช้วิธีการชั่วคราวเพื่อรักษาความปลอดภัยให้กับผู้ป่วยและคนรอบตัว ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญจึงเห็นว่าบทกฎหมายที่อนุญาตให้มีการพั่นหนการผู้ป่วยได้นั้น

มีลักษณะที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และได้มีคำสั่งให้ฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐที่ผู้ป่วยทั้งสองต้องเข้ารับกักตัว ดำเนินการแก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดให้การใช้เครื่องพันนาการจำนวนมากจะต้องอยู่ภายใต้คำสั่งของศาล และจะใช้เครื่องพันนาการเช่นนั้นต่อเนื่องไปได้ไม่เกินครึ่งชั่วโมง

ทั้งนี้ เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเห็นความจำเป็นที่จะต้องชี้แจงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยที่ถูกจำกัดกับความปลอดภัยของตัวผู้ป่วยเอง และครอบครัว ศาลจึงใช้อำนาจตามความในมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีออกมาตรการบังคับให้บทมาตราทว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้เครื่องพันนาการในประเทศทั้งสองนั้น สามารถใช้ได้ต่อไปจนกว่าจะถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2019 และยังคงกำหนดต่อไปด้วยว่าการใช้เครื่องพันนาการชนิดหาลูกและเจ็ดจุดนั้น จะสามารถกระทำได้โดยไม่ต้องขอศาลเฉพาะในระยะเวลาไม่เกินครึ่งชั่วโมงเท่านั้น หากเกินกว่านั้นจะต้องดำเนินการร้องขอไปยังศาลเพื่อให้มีการใช้เครื่องพันนาการในระยะเวลาที่นานกว่าปกติ

**คดีกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมตัวในโรงพยาบาลจิตเวช
ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 2 BvR 2122/11 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2013**

คดีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าบทกฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ และให้ฝ่ายนิติบัญญัติดำเนินการปรับปรุงกฎหมายนั้น แต่ให้ใช้บังคับกฎหมายเก่าต่อไปก่อนภายใต้เงื่อนไขที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด กรณีตามคำร้องเป็นการที่ผู้ร้องซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาและถูกควบคุมตัวไว้ในโรงพยาบาลจิตเวช เนื่องจากผู้ร้องอยู่ในช่วงระยะเวลาของการพิสูจน์ตนเอง จะได้รับช้อยกเว้นไม่ต้องรับโทษทางอาญา อันเนื่องมาจากมีความผิดปกติทางจิตหรือไม่ ซึ่งการควบคุมตัวเช่นว่่านี้นี้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์รัฐ

อย่างไรก็ตาม ผู้ร้องซึ่งกระทำความผิดทางอาญาอย่างร้ายแรง กลับถูกศาลที่เกี่ยวข้องสั่งให้คุมตัวไว้ที่โรงพยาบาลจิตเวช แม้ผู้เชี่ยวชาญจะวิเคราะห์แล้วว่าผู้ร้องนั้นไม่ได้มีความผิดปกติทางจิต เป็นเหตุให้ผู้ร้องไม่ได้รับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางอาญาที่เป็นธรรม โดยผู้ร้องได้ดำเนินการอุทธรณ์คำสั่งให้คุมตัวผู้ร้องไว้หลายครั้งแต่ก็ไม่เป็นผล จึงนำมาสู่การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณาว่าสิทธิของผู้ร้องถูกละเมิดจากความในประมวลกฎหมายอาญาหรือไม่

ในคดีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาแล้วเห็นว่าบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาที่เปิดช่องให้บุคคลซึ่งกระทำความผิดทางอาญาสามารถถูกควบคุมตัว ณ โรงพยาบาลจิตเวชได้เรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่ไม่ปรากฏว่าจำเป็นต้องพิสูจน์สุขภาพจิตของผู้กระทำความผิดมีลักษณะเป็นการละเมิดต่อรัฐธรรมนูญอย่างร้ายแรงเนื่องจากมีลักษณะที่ก่อให้เกิดสภาพที่ไม่สามารถแยกแยะระหว่างการคุมตัวกับการจำคุกได้ ศาลจึงมีคำสั่งให้ฝ่ายนิติบัญญัติดำเนินการแก้ไขความในกฎหมายที่มีลักษณะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเสีย อย่างไรก็ตาม ศาลเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวควรใช้บังคับต่อไปก่อน จึงใช้อำนาจตามความในมาตรา 35 แห่งรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดเงื่อนไขที่จะต้องดำเนินการว่าฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องดำเนินการแก้ไขกฎหมายให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 2013 และในช่วงระยะเวลาดังกล่าวให้บทกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้นมีผลใช้บังคับต่อไป โดยในการบังคับใช้จะต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างสูงและต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนเป็นอย่างยิ่ง

คดีกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการคุมขังผู้ก่อคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10 และ 2 BvR 571/10 ลงวันที่ 4 พฤษภาคม 2011

คดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ทำการแก้ไขกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยระหว่างที่ทำการแก้ไขนั้นให้ใช้บังคับกฎหมายเดิมไปก่อนภายใต้เงื่อนไขที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด คำวินิจฉัยในคดีนี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญรวมเอาคำร้องทุกขทางรัฐธรรมนูญจำนวนมากเข้ามาพิจารณาเป็นเรื่องเดียวกัน โดยบรรดาคำร้องทั้งหลายนั้นล้วนเกิดขึ้นภายใต้ฐานของการร้องทุกขทางรัฐธรรมนูญที่ว่าประมวลกฎหมายอาญาซึ่งมีการแก้ไขใหม่นั้นมีลักษณะละเมิดสิทธิของประชาชนอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะการกำหนดโทษคุมขังเป็นระยะเวลานานในการทำความผิดเกี่ยวกับเพศ โดยให้โทษดังกล่าวสามารถลงโทษย้อนหลังไปใช้กับผู้ที่กระทำความผิดก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาได้ด้วย

ในการนี้ ศาลรัฐธรรมนูญพิเคราะห์แล้วเห็นว่าบทกฎหมายแห่งประมวลกฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุมขังผู้ก่อคดีความผิดเกี่ยวกับเพศนั้นมีลักษณะที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญจริง อย่างไรก็ตาม ก็มีความจำเป็นบางประการที่จะให้กฎหมายมีผลใช้บังคับอยู่ ศาลจึงอาศัยความในมาตรา 35 ของ

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดค่าบังคับให้
ข้อกฎหมายดังกล่าวสามารถใช้บังคับได้อยู่ต่อไปจนกว่าจะถึงกำหนดในวันที่
31 พฤษภาคม ค.ศ. 2013 และให้ฝ่ายนิติบัญญัติแก้ไขกฎหมายมาตราดังกล่าว
ให้แล้วเสร็จภายในวันเดียวกันด้วย นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐได้กำหนด
ต่อไปว่านับแต่นี้ไปจนกว่าจะถึงวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 2013 หากมีความจำเป็น
ที่จะต้องปรับใช้บทกฎหมายที่ศาลเห็นว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญในคดีใด บรรดา
ศาลทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องพิจารณาการบังคับใช้ภายใต้เงื่อนไขที่ศาลรัฐธรรมนูญ
กำหนด และต้องพิจารณาการปรับใช้บทกฎหมายภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวด้วยความ
เข้มงวดยิ่ง

2.5.2 ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลี

หลักเกณฑ์การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลี ปรากฏอยู่
ในพระราชบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (ฉบับแก้ไขล่าสุด 29 ธันวาคม 2009)
หมวดที่ 4 ว่าด้วยขั้นตอนการพิจารณาคดีพิเศษ ส่วนที่ 5 ว่าด้วยการพิจารณาคดี
ร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญมาตรา 68 ถึงมาตรา 75 โดยบุคคลทุกคนรวมถึงนิติบุคคล
สามารถยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ ดังนี้

2.5.2.1 ความเป็นมาของศาลรัฐธรรมนูญ⁷²

หลังจากได้รับเอกราชจากญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สาธารณรัฐ
เกาหลี ได้สถาปนารัฐธรรมนูญ ฉบับปี ค.ศ. 1948 ซึ่งเรียกว่าเป็นรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐ
ที่หนึ่ง (the Constitution of the First Republic) โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว
ได้ก่อตั้ง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Constitutional Committee) ขึ้น
อันประกอบไปด้วย ผู้พิพากษาศาลฎีกา จำนวน 5 คน และสมาชิกสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติ จำนวน 5 คน โดยมีรองประธานาธิบดี เป็นประธานโดยตำแหน่ง
คณะตุลาการรัฐธรรมนูญชุดนี้ มีเขตอำนาจเฉพาะวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย คณะตุลาการชุดนี้ดำเนินการ ได้ 10 ปี แต่ไม่ได้มีผลงานมากนัก
มีคดีที่ถูกเสนอให้พิจารณาเพียง 6 คดี และมี 2 คดี ที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

⁷² เปรียบเรียงจาก Constitutional Court of Korea, History, from <http://english.ccourt.go.kr/cckhome/eng/introduction/history/historyOfConsAdju.do> (accessed June 22, 2018). และ the Constitutional Court of Korea. Thirty years of the Constitutional Court of Korea, (Seoul: The Constitutional Court, 2018), 63-89.

ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญชุดนี้ถูกยกเลิกไปพร้อมกับการยกเลิกรัฐธรรมนูญ โดยมีการสถาปนารัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1960 ขึ้นมาแทน

รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1960 หรือรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่สอง (the Constitution of the Second Republic) ได้เปลี่ยนจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมาเป็นองค์กรถาวรแบบศาลรัฐธรรมนูญ อันประกอบไปด้วยตุลาการ จำนวน 9 คน โดยตุลาการ จำนวน 3 คน มาจากการคัดเลือกโดยประธานาธิบดี จำนวน 3 คน มาจากการคัดเลือกโดยศาลฎีกา และที่เหลืออีกจำนวน 3 คน มาจากการคัดเลือกโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญนี้มีเขตอำนาจทั้งวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ตราโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ การตีความรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นที่สุด การวินิจฉัยข้อพิพาทในอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐการวินิจฉัยยุบพรรคการเมือง และการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และการวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดี ประธานศาลฎีกาและผู้พิพากษาศาลฎีกาโดยรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญได้ถูกตราขึ้นในวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1961 แต่ศาลรัฐธรรมนูญนี้ไม่ได้ถูกก่อตั้งขึ้น เนื่องจากเกิดการรัฐประหาร โดยนายพลปาร์ค จุง ฮี (Park Ching-Hee) ที่เรียกว่า “การรัฐประหารวันที่ 16 พฤษภาคม (5.16 Coup d'état) เสียก่อน

หลังการรัฐประหาร คณะรัฐประหารได้สถาปนารัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1962 หรือรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่สาม (The Constitution of The Third Republic) โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้ก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญหรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นพิเศษ โดยให้อำนาจในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเป็นอำนาจของศาลยุติธรรม โดยศาลฎีกาจะเป็นองค์กรสุดท้ายในการวินิจฉัยว่า (Final Determination) ส่วนการพิจารณาถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการถอดถอน (Impeachment Tribunal)

ในปี ค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีปาร์ค จุง ฮี ได้ประกาศภาวะฉุกเฉิน และได้ผลักดัน จนสามารถประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ซึ่งเรียกว่า รัฐธรรมนูญยูชิน (Yushin Constitution) ที่ให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีอย่างกว้างขวาง โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้นำระบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญกลับมาใช้ใหม่ โดยให้เขตอำนาจในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายตามคำร้องจากศาล

คดีถดถอยผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และยุบพรรคการเมืองแต่เป็นอำนาจแต่เพียง
ในนามไม่มีการตัดสินใจคดีจริง แต่อย่างใด

ในปี ค.ศ. 1979 ประธานาธิบดีปาร์ค จุงฮี ถูกลอบสังหาร
แต่นายพลชุน ดูวาน ก็ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจและได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็น
ประธานาธิบดีแทน โดยได้มีการสถาปนารัฐธรรมนูญฉบับใหม่เป็นรัฐธรรมนูญ
สาธารณรัฐที่สี่ (The Constitution of The Fourth Republic) ในปี ค.ศ. 1980
ซึ่งยังคงให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเช่นเดิม แต่ไม่มีกรณำเสนอคดีให้คณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญพิจารณาคดีแต่อย่างใด จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1987 ประชาชนชาวเกาหลี
ร่วมตัวกันเรียกร้องให้มีการปรับปรุงรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นโดย
ให้ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเป็นผลสำเร็จจนได้มีการ
การสถาปนารัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1987 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน รัฐธรรมนูญ
ฉบับนี้ ได้นำระบบศาลรัฐธรรมนูญกลับมาใช้ โดยให้มีเขตอำนาจเพิ่มมากขึ้น นั่นคือ
การให้ประชาชนสามารถฟ้องร้อง โดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ หรือที่เรียกว่า
“การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ” และใช้มาจนถึงปัจจุบัน (Constitutional Court of
Korea, History, from [http://english.ccourt.go.kr/cckhome/eng/introduction/
history/historyOfConsAdju.do](http://english.ccourt.go.kr/cckhome/eng/introduction/history/historyOfConsAdju.do) (accessed July 15, 2021). และ the
Constitutional Court of Korea. *Thirty years of the Constitutional Court
of Korea*, (Seoul: The Constitutional Court, 2021)

2.5.2.2 องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ (รัฐบัญญัติว่าด้วย
ศาลรัฐธรรมนูญ)

ศาลรัฐธรรมนูญประกอบไปด้วยตุลาการ 9 คน แต่งตั้งโดยประธานาธิบดี
โดยจำนวน 3 คน มาจากการแต่งตั้งโดยตรงของประธานาธิบดี อีก 3 คน ประธานาธิบดี
แต่งตั้งตามคำแนะนำของประธานสภาผู้แทนราษฎร ส่วนอีก 3 คน ประธานาธิบดีแต่งตั้งจาก
บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกมาจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีประธานศาลรัฐธรรมนูญ
1 คน มาจากการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีโดยความยินยอมของสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติ⁷³ ตุลาการทั้งหมดมีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี แต่สามารถดำรงตำแหน่ง
ต่อไปได้ ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดโดยตุลาการจะเกษียณอายุที่ 70 ปี⁷⁴

⁷³ มาตรา 12 (2) รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ

⁷⁴ มาตรา 7 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ

ตุลาการแต่ละคนจะต้องมีอายุ 40 ปีขึ้นไป และจะต้องเคยดำรงตำแหน่ง ดังต่อไปนี้รวมแล้วไม่น้อยกว่า 15 ปี⁷⁵

(1) ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ

(2) บุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นทนายความ และได้ทำงานเกี่ยวกับกฎหมายในหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานสาธารณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 4 รัฐบัญญัติว่าด้วยการบริหารสถาบันสาธารณะหรือองค์การอื่น (Act on the Management of Public Institutions or other Corporation)

(3) บุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นทนายความ และดำรงตำแหน่งเทียบเท่า หรือสูงกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ทางด้านนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่นำชื่อถือและตุลาการทุกคนจะต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังนี้

(1) บุคคลที่ไม่อาจถูกแต่งตั้งเป็นข้าราชการได้ตามกฎหมายอื่น

(2) บุคคลที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกโดยไม่ต้องบังคับแรงงาน หรือโทษที่สูงกว่า

(3) บุคคลที่ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งไม่เกิน 5 ปี

2.5.2.3 เขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ⁷⁶

ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้มีเขตอำนาจพิจารณาคดี 5 ประเภท ได้แก่

1) วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายตามคำร้องขอของศาล

คดีประเภทนี้เป็นระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายแบบเป็นรูปธรรม (Concrete review) โดยกรณีศาลยุติธรรมซึ่งรวมถึงศาลทหารที่กำลังพิจารณาคดีอยู่มีความจำเป็นจะต้องพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่จะต้องนำไปใช้ในการวินิจฉัยคดีศาลจะต้องส่งกฎหมายนั้นไปให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา ไม่ว่าจะมาจากที่ศาลเห็นเองหรือคู่ความร้องขอ

2) วินิจฉัยการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง

กรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงกระทำการฝ่าฝืนต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง สภานิติบัญญัติแห่งชาติอาจมีมติให้

⁷⁵ มาตรา 5 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ

⁷⁶ มาตรา 2 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ

ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ซึ่งเมื่อสภามีมติเช่นนี้แล้วจะต้องเสนอคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา โดยศาลรัฐธรรมนูญจะเปิดกระบวนการพิจารณาขึ้นโดยให้ทั้งผู้ถูกร้องถอดถอน และผู้ร้องขอให้ถอดถอนมาให้ถ้อยคำและนำเสนอพยานหลักฐาน หากศาลเห็นว่ามีความผิดที่จะให้ถอดถอนจริงศาลก็จะมิตีให้ถอดถอนบุคคลนั้นออกจากตำแหน่งได้ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงที่อาจถูกถอดถอนได้⁷⁷ ได้แก่ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกของคณะรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษาหรือกรรมการการเลือกตั้ง ประธานหรือกรรมการการตรวจเงินแผ่นดิน หรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

3) วินิจฉัยคดียุบพรรคการเมือง

ในกรณีที่วัตถุประสงค์หรือกิจกรรมของพรรคการเมืองขัดแย้งต่อหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ฝ่ายบริหารโดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีอาจร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณายุบพรรคการเมืองนั้น⁷⁸

4) วินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างองค์กรของรัฐด้วยกันเอง องค์กรของรัฐกับรัฐบาลท้องถิ่น และระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นด้วยกันเอง

กรณีที่มีความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรของรัฐด้วยกัน หรือระหว่างองค์กรทางรัฐธรรมนูญกับรัฐบาลท้องถิ่น หรือระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยจะต้องมีการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำที่ละเมิดหรืออาจละเมิดต่ออำนาจหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนดไว้ องค์กรของรัฐหรือรัฐบาลท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องอาจยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาก็ได้⁷⁹

5) วินิจฉัยคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

กรณีที่บุคคลถูกล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้จากการใช้หรือไม่ใช้อำนาจรัฐ ผู้นั้นสามารถยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาได้

⁷⁷ มาตรา 41 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ

⁷⁸ มาตรา 55 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ

⁷⁹ มาตรา 61 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ

2.5.2.4 การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้มี 2 รูปแบบ ได้แก่⁸⁰

รูปแบบแรก ตามรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 (1) ในกรณีที่บุคคลที่อ้างว่าสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของตนเองถูกล่วงละเมิด โดยการใช้อำนาจหรือไม่ใช้อำนาจของรัฐบาลอาญยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ หรือที่เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธิ”

การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธินี้ไม่มีเงื่อนไขในการรับคำร้องไว้พิจารณา 2 ประการ ประการแรก ศาลจะรับคำร้องทุกข์ไว้ได้ต่อเมื่อผู้ร้องไม่มีหนทางอื่นตามกฎหมายที่จะเยียวยาสิทธิของตนได้อีกแล้ว เงื่อนไขนี้เป็นไปตามหลักการเป็นช่องทางเสริม (Principle of Subsidiarity) ประการที่สอง การร้องทุกข์เพื่อให้วินิจฉัยคำพิพากษาของศาลจะกระทำมิได้

รูปแบบที่สอง ตามรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 (2) กรณีที่บุคคลที่ยื่นคำร้องต่อศาลทั่วไปเพื่อขอให้ศาลทั่วไปนั้นส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายแต่ศาลทั่วไปนั้นยกคำร้องบุคคลดังกล่าวอาญยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง รูปแบบที่สองนี้เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” ซึ่งเป็นรูปแบบที่แตกต่างไปจากระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในประเทศอื่น ๆ ในช่วงเวลานั้นที่แม้ว่าจะใช้ชื่อว่า การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ แต่เนื้อหาโดยสภาพคือการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

รูปแบบที่สองนี้ เป็นช่องทางที่เปิดไว้แก้ปัญหาระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของเกาหลี ไม่ได้ให้คำพิพากษาของศาลเป็นวัตถุแห่งคดีได้ ดังนั้น หากคู่ความในคดีได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลยุติธรรมส่งประเด็นว่ากฎหมายที่ใช้บังคับแก้คดีมีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แล้วศาลยกคำร้อง จะเป็นการปิดโอกาสที่ประชาชนจะสามารถนำประเด็นนี้ไปร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญต่อไป⁸¹

⁸⁰ มาตรา 68 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ, Lee Jinsung, “Constitutional Complaint System, the Korea Experience and Comparative Studies,” Global Constitutionalism and Multi-layered Protection of Human Rights, (Seoul: Constitutional Court of Korea, 2016), 43.

⁸¹ Tom Ginsburg, “Rule by Law or Rule of Law? The Constitutional Court of Korea”. Judicial Review in New Democracies: Constitutional Courts in Asian Cases, (U.K.: Cambridge University Press, 2003), p. 220.

2.5.2.5 รูปแบบและเนื้อหาในการยื่นคำร้อง

บุคคลทุกคนสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณาการละเมิดสิทธิพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ โดยการกระทำหรืองดเว้นการกระทำของอำนาจรัฐได้ ยกเว้นเป็นคำพิพากษาของศาลปกติ (Ordinary Court) แต่ทั้งนี้ต้องดำเนินการทางกฎหมายด้วยวิธีการอื่นจนหมดทางเยียวยาแล้ว กรณีการยื่นคำร้องตามมาตรา 41 (1) และศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้อง คู่ความสามารถนำมายื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ ในกรณีนี้คู่ความไม่อาจยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคำขอด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยอาศัยเหตุผลอย่างเดียวกันได้อีก วัตถุประสงค์เพื่อการฟ้องคดีตามมาตรา 68 (1) คือ การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของอำนาจรัฐ (Exercise or non-exercise of governmental power) ยกเว้นคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรม (Judgements of the ordinary Courts) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญขยายความคำว่า “อำนาจรัฐ” (Governmental Power) ว่าทุกการกระทำขององค์กรของรัฐที่ใช้อำนาจอธิปไตยและอำนาจปกครอง ซึ่งหมายถึงการร้องทุกข์สามารถร้องได้หากกฎหมายที่ตราโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติหรือคำสั่งทางกฎหมายของฝ่ายบริหาร ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ก็สามารถร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งวัตถุประสงค์นี้อาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้⁸²

(1) การกระทำทางนิติบัญญัติ

ในกรณีที่อำนาจอธิปไตยล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญ รับรองไว้อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติตรารัฐบัญญัติล่วงละเมิดโดยตรงต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน และกรณีที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติละเลยไม่ตรากฎหมายที่ถูกกำหนดให้ตราขึ้น⁸³ กรณีนี้หากผู้ที่สิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ถูกล่วงละเมิดโดยตรง และเป็นปัจจุบันโดยรัฐบัญญัติดังกล่าว ผู้นั้นสามารถยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยไม่ต้องดำเนินการแก้ไขเยียวยาความเสียหายก่อนแต่อย่างใด⁸⁴ นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังตีความว่ารัฐบัญญัติ

⁸² Lee Jinsung, “Constitutional Complaint System, the Korea Experience and Comparative Studies,” *Global Constitutionalism and Multi-layered Protection of Human Rights*, 44.

⁸³ Constitutional Court of Korea, Jurisdiction, <http://english.court.go.kr/cckhome/eng/jurisdiction/jurisdiction/constComplaint.do> (accessed June 22, 2018).

⁸⁴ The Constitutional Court of Korea, *Thirty years of the Constitutional Court of Korea*, (Seoul: The Constitutional Court, 2018), 156.

รวมไปถึงสนธิสัญญา (Treaties) ที่รัฐบาลเกาหลีใต้ทำกับรัฐต่างประเทศด้วย เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้ มาตรา 6 (1) กำหนดให้สนธิสัญญาที่ได้จัดทำและประกาศภายใต้รัฐธรรมนูญให้มีผลบังคับในลักษณะเดียวกับกฎหมายภายใน สนธิสัญญาดังกล่าว เป็นการกระทำที่เป็นการสร้างบรรทัดฐานที่มีเช่นเดียวกับกฎหมายภายใน และเป็นการใช้อำนาจรัฐเช่นกัน ดังนั้น จึงสามารถเป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน⁸⁵

ส่วนกรณีการละเว้นการตราบัญญัติจะเป็นวัตถุแห่งการฟ้องคดีได้ในกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดมอบหมายไว้อย่างชัดเจนว่าให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน และฝ่ายนิติบัญญัติไม่ได้ดำเนินการตรากฎหมายออกมา หรือกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดกรณีที่เป็นรูปธรรมที่จะก่อตั้งสิทธิในทางรัฐธรรมนูญแก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่นเดียวกับการกำหนดหน้าที่ให้แก่อำนาจในการปกป้องสิทธิ และฝ่ายนิติบัญญัติไม่ได้ดำเนินการตามหน้าที่นั้น กรณีตัวอย่างในเดือนธันวาคม 1994 ศาลรัฐธรรมนูญรับพิจารณาคำร้องทุกข์ให้ตรวจสอบการชดเชยค่าเสียหายของผู้ถือหุ้นบริษัทรถไฟโซซัน (Chosun Railroad) ด้วยเหตุว่ารัฐธรรมนูญกำหนดหน้าที่ในการตรากฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 23 บรรทัดสาม ดังนั้น การที่ฝ่ายนิติบัญญัติไม่ได้ตรากฎหมายออกมาจึงสามารถเป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้โดยไม่ต้องพิจารณาระยะเวลาในการฟ้องคดี

(2) การกระทำทางบริหาร

ในกรณีของอำนาจบริหารนั้นมีประเด็นปัญหาทางกฎหมายอยู่บ้าง กล่าวคือ ในระบบกฎหมายเกาหลีใต้ได้แบ่งแยกอำนาจในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายออกเป็น 2 ระบบ สำหรับการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในระดับรัฐบัญญัติเป็นเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ⁸⁶ ส่วนการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญและความชอบด้วยกฎหมายของ

⁸⁵ 99 Hun-Ma 139 et al., March 21, 2001, cited in The Constitutional Court of Korea, Thirty years of the Constitutional Court of Korea, (Seoul: The Constitutional Court, 2018), 156.

⁸⁶ Article 107(1) Korea Constitution “When the constitutionality of a law is at issue in a trial, the court shall request a decision of the Constitutional Court and shall judge according to the decision thereof.”

กฎหมายลำดับรอง หรือกฎ หรือการกระทำในทางปกครองอยู่ในเขตอำนาจของ ศาลฎีกา⁸⁷ จึงเกิดเป็นประเด็นปัญหาว่าหากมีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญที่มีกฎ หรือคำสั่งในทางปกครอง (the executive orders, rules and regulations) เป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์นั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่

ในประเด็นนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยรับคำร้องทุกข์ ไว้พิจารณา เนื่องจากเห็นว่า ระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ คำสั่ง กฎ หรือการกระทำในทางปกครองของเกาหลีใต้มีข้อจำกัดโดยสภาพ ในสองประการ กล่าวคือ ประการแรก ศาลยุติธรรมสามารถตรวจสอบได้เฉพาะ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นเท่านั้น หรือการตรวจสอบแบบเป็นรูปธรรม (Concrete Control) ไม่สามารถตรวจสอบแบบนามธรรม (Abstract Control) ได้ ดังนั้น หากยังไม่มี การบังคับใช้กฎนั้นต่อประชาชนจนประชาชนได้รับความเสียหาย ประชาชนก็จะไม่มีช่องทางในการร้องขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎ หรือได้รับการแก้ไขเยียวยาต่างกล่าวได้เลย และประการที่สอง คำพิพากษา ของศาลยุติธรรมที่ให้คำสั่ง หรือกฎ หรือการกระทำในทางปกครองไม่ชอบด้วย รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายจะมีผลเฉพาะต่อคู่ความในคดีเท่านั้น แต่หากเป็นคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญจะมีผลผูกพันหน่วยงาน และองค์กรของรัฐทุกองค์กร นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังได้ตีความมาตรา 107 (2) ของรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ที่กำหนดให้ ศาลฎีกามีอำนาจที่จะวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือความชอบด้วยกฎหมาย ของกฎทางปกครอง ระเบียบ หรือการดำเนินการทางปกครอง ว่ามาตรา 107 (2) ดังกล่าวไม่ได้ให้เป็นเอกสิทธิ์หรืออำนาจแต่เพียงผู้เดียวแก่ศาลฎีกาแต่อย่างใด ศาลรัฐธรรมนูญ ก็สามารถตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำ ทางปกครองดังกล่าวได้ ซึ่งศาลฎีกาไม่พอใจอย่างมาก และออกแถลงการณ์ต่อ ผู้พิพากษาทั้งหมดประณามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญว่าใช้อำนาจเกินเลยขอบเขต แต่อย่างไรก็ดี คำวินิจฉัยดังกล่าวได้กลายเป็นบรรทัดฐานว่ากฎ คำสั่ง หรือการใช้อำนาจ ในทางปกครองสามารถเป็นวัตถุแห่งการฟ้องคดีในการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ หากว่าปรากฏว่ากระบวนการยุติธรรมปกติไม่สามารถตรวจสอบความชอบด้วย รัฐธรรมนูญได้

⁸⁷ Article 107(2) “The Supreme Court shall have the power to make a final review of the constitutionality or legality of administrative decrees, regulations or actions, when their constitutionality or legality is at issue in a trial.”

นอกจากนี้ ระเบียบภายในฝ่ายปกครองก็สามารถเป็นวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน หากว่าระเบียบนั้นมีผลบังคับออกไปภายนอกฝ่ายปกครองเหมือนกับกฎของฝ่ายปกครองทั่วไป และยังรวมไปถึงการใช้อำนาจรัฐในทางข้อเท็จจริง (De facto exercise of governmental power) ก็เป็นวัตถุประสงค์ปกครองได้เช่นกัน เช่น การที่ห้องน้ำในศูนย์ควบคุมตัวผู้ต้องหาไม่มีอุปกรณ์สำหรับบังตาที่เพียงพอ หรือการค้นตัวผู้ถูกควบคุมตัวที่มากเกินไป การสั่งให้ผู้ถูกคุมขังในเรือนจำต้องใส่กุญแจมือเหล็ก หรือกุญแจมือหนึ่งตลอดเวลาในช่วงการขยายระยะเวลาการควบคุมตัว หรือการห้ามผู้ถูกคุมขังจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา หรือการกระทำของหัวหน้าศูนย์ควบคุมตัวผู้ต้องหาที่จัดให้ผู้ต้องหาอยู่ในห้องควบคุมตัว ในจำนวนที่มากเกินไป เป็นต้น

แต่หากเป็นการกระทำที่เป็นการใช้อำนาจพิเศษของฝ่ายบริหาร (Executive Prerogative Actions) หรือที่ในระบบกฎหมายไทยเรียกว่า “การกระทำทางรัฐบาล” ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้วินิจฉัยว่าไม่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ ตัวอย่างในคดีที่ประธานาธิบดีมีคำสั่งให้ส่งกำลังทหารออกไปปฏิบัติการที่ประเทศอิรัก โดยได้ปรึกษากับสภานิติบัญญัติแห่งชาติแล้ว แต่ศาลรัฐธรรมนูญยกคำร้องเนื่องจากเห็นว่าการกระทำดังกล่าวนี้เป็น “ประเด็นปัญหาทางการเมือง” (Political Question) ไม่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการพิจารณาโดยศาล โดยได้ให้เหตุผลตามแนวทางการพิจารณาคดีแบบ “ยับยั้งอำนาจตนเอง” (Judicial Restraint) คือเห็นว่าศาลมีขอบเขตของข้อมูลและพยานหลักฐานที่จำกัดที่อาจเป็นการไม่เหมาะสมที่จะตรวจสอบการกระทำดังกล่าวได้

(3) การกระทำทางตุลาการ

ในส่วนของอำนาจตุลาการนั้น ตามมาตรา 68 (1) ได้ยกเว้นคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของศาลเป็นวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ดี ศาลรัฐธรรมนูญวางแนวบรรทัดฐานเป็นข้อยกเว้นไว้ว่าคำพิพากษาของศาลก็สามารถเป็นวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ได้ หากเป็นกรณีที่คำพิพากษาของศาลยุติธรรมได้ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลนั้นอันเกิดจากการปรับใช้กฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ประกาศแล้วว่า เป็นกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

กรณีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (2) เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากกระบวนการร้องขอให้ศาลยุติธรรมส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามมาตรา 41 แห่งรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ การจะร้องทุกข์ตามมาตรา 68 (2) นี้ได้จะต้องเป็นกรณีที่คู่ความในคดียื่นคำร้องขอให้ศาลที่กำลังพิจารณาคดีอยู่ส่งประเด็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะต้องใช้บังคับแก่คดีนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ และเมื่อศาลปฏิเสธที่จะเสนอประเด็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา คู่ความที่ยื่นคำร้อง จึงจะมีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (2) นี้ ดังนั้น วัตถุประสงค์แห่งการฟ้องคดี ตามมาตรา 68 (2) จึงมีแต่เฉพาะบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้แก้คดีเท่านั้น

2.5.2.6 ระยะเวลาในการยื่นคำร้อง

ระยะเวลาในการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญมาตรา 68 (1) ของพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญต้องยื่นคำร้องภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ทราบเหตุในการยื่นคำร้องแต่ไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันละเมิด ทั้งนี้ คำร้องที่ได้รับดำเนินการเยียวยาด้วยวิธีการอื่นทางกฎหมายหมดสิ้นแล้วต้องยื่นคำร้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบผลของการเยียวยานั้น ส่วนคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (2) พระราชบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญต้องยื่นคำร้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้อง

2.5.2.7 ต้องดำเนินการทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว

เมื่อมีการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 คน จะดำเนินการตรวจสอบคำร้องเบื้องต้น โดยหากจะไม่รับพิจารณาคำร้องต้องมีมติเอกฉันท์ และโดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องดังต่อไปนี้ เช่น คำร้องยังไม่ได้ดำเนินการเยียวยาทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว คำร้องเป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลปกติ คำร้องได้ยื่นมาเกินระยะเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 69 คำร้องที่ยื่นมาโดยไม่มีที่ปรึกษาหรือคำสั่งศาลแต่งตั้งที่ปรึกษาตามมาตรา 25 คำร้องที่ไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ และไม่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ เป็นต้น กรณีที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 คน ไม่สามารถพิจารณาและมีคำสั่งไม่รับพิจารณาคำร้องให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน จะต้องโอนคำร้องไปยังคณะใหญ่ (Full Bench) โดยทั้งนี้ต้องมีการแจ้งให้ผู้ร้องทุกข์หรือผู้ที่เป็นที่ปรึกษารับทราบภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ มีคำสั่ง

2.5.2.8 ผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้อง

รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลซึ่งมีสิทธิฟ้องคดีไว้ 2 ประเภทคือ ผู้ฟ้องคดีตามมาตรา 68 (1) กับผู้ฟ้องคดีตามมาตรา 68 (2) ดังนี้

(1) ผู้มีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 68 (1)

ผู้มีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 68 (1) “บุคคลใด ๆ ที่สิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญถูกล่วงละเมิด...” บุคคลที่เป็นผู้มีสิทธิร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญจะต้องเป็นบุคคลที่สิทธิขั้นพื้นฐานของตนเองได้รับการรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายถึงบุคคลใด ๆ ก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลก็ได้ ผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่รัฐก็สามารถร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ หากว่าสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะประชาชนของตนเองถูกล่วงละเมิด แต่หน่วยงาน หรือองค์กรของรัฐโดยหลักแล้วจะไม่สามารถร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ เว้นแต่ว่าหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐ ได้รับการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานไว้โดยรัฐธรรมนูญ

ส่วนกรณีที่ประชาชนต่างชาติ หรือบุคคลที่ไม่ได้มีสัญชาติเกาหลีใต้ ศาลรัฐธรรมนูญได้ตีความแบบขยายความให้สามารถยื่นคำร้องทุกข์ตามมาตรา 68 (1) นี้ได้ด้วย แม้ว่าตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้ในหมวดสองที่รับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลไว้ใช้โดยชื่อหมวดว่า “สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่สิทธิขั้นพื้นฐานได้รับการรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญก็คือบุคคลที่มีสัญชาติเกาหลีไदनั่นเอง แต่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าในบางเรื่องรัฐธรรมนูญไม่ได้รับรองสิทธิไว้เฉพาะพลเมืองเท่านั้น ชาวต่างชาติก็ได้รับการรับรองด้วย เช่น เสรีภาพในการเลือกสถานที่ทำงาน สิทธิที่จะเข้าเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ หรือสิทธิในการเลือกตั้ง เป็นต้น

สิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญได้รับการรับรองผู้ที่มีสิทธิฟ้องคดีจะต้องถูกล่วงละเมิดต่อ “สิทธิที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้” ซึ่งตามรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ได้รับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนไว้ สองรูปแบบ ได้แก่

รูปแบบแรก สิทธิที่ได้รับการรับรองไว้อย่างชัดเจน อันได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้โดยตรงในหมวด 2 ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง มาตรา 10 ถึง มาตรา 36 อันประกอบไปด้วย

- สิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) และสิทธิที่จะแสวงหาความสุข (Right to pursue of happiness) (มาตรา 10)

- สิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติ (มาตรา 11)
- เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (มาตรา 12-13)
- เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ (มาตรา 14)
- เสรีภาพในการประกอบอาชีพ (มาตรา 15)
- เสรีภาพในเคหสถาน (มาตรา 16)
- สิทธิความเป็นส่วนตัว (มาตรา 17-18)
- เสรีภาพในมโนธรรมและศาสนา (มาตรา 19-20)
- เสรีภาพในการพูด เสรีภาพของสื่อสารมวลชน และเสรีภาพในการชุมนุมและการรวมกลุ่ม (มาตรา 21)
- เสรีภาพในการเรียนรู้และศิลปะ (มาตรา 22)
- กรรมสิทธิในทรัพย์สิน (มาตรา 23)
- สิทธิในการเลือกตั้ง (มาตรา 24)
- สิทธิในการดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่รัฐ (มาตรา 25)
- สิทธิในการยื่นคำร้องต่อรัฐ (มาตรา 26)
- สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม (มาตรา 27)
- สิทธิที่จะได้รับการชดเชยจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ (มาตรา 29)
- สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐกรณีได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการกระทำความผิดอาญา (มาตรา 30)
- สิทธิที่จะได้รับการศึกษา (มาตรา 31)
- สิทธิที่มีงานทำ (มาตรา 32)
- สิทธิในการรวมกลุ่มเป็นสหภาพแรงงาน (มาตรา 32)
- สิทธิที่จะดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และได้รับสวัสดิการ (มาตรา 34)
- สิทธิที่จะอยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่ดี และมีคุณภาพ (มาตรา 35)
- สิทธิในการสมรส และครอบครัว (มาตรา 36)

รูปแบบที่สอง สิทธิที่ไม่ได้รับการรับรองไว้อย่างชัดเจน
ในรัฐธรรมนูญ นอกจากการรับรองสิทธิไว้อย่างชัดเจนแล้ว รัฐธรรมนูญเกาหลีใต้
มาตรา 37 (1) ได้รับรองสิทธิที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนด้วย โดย
“เสรีภาพและสิทธิของพลเมืองจะไม่ถูกละเลยเพราะเหตุที่สิทธิและเสรีภาพดังกล่าว
ไม่ได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ” ซึ่งบทบัญญัติเปิดช่องให้ศาลรัฐธรรมนูญรวมไปถึง
องค์กรของรัฐอื่น มีดุลพินิจในการพิจารณาให้ความคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพของ
บุคคลเพิ่มเติมไปจากที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้โดยตรง

นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญตีความว่า
บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้อยู่ในหมวดที่ว่าด้วย “สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง”
ก็สามารถรับรองสิทธิของประชาชนไว้ได้ ตัวอย่างเช่น ในมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญ
ซึ่งไม่ได้อยู่ในหมวดสองที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง โดยมาตราดังกล่าว
บัญญัติว่า “ดินแดนของสาธารณรัฐเกาหลีประกอบไปด้วยคาบสมุทรเกาหลี และ
เกาะรอบ ๆ คาบสมุทรเกาหลี” ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นบทบัญญัติที่รับรอง
สิทธิในดินแดน (Right to Territory) ของประชาชนชาวเกาหลีใต้ไว้ด้วย แต่อย่างไรก็ดี
ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีได้นิยามที่จะตีความบทบัญญัติที่รับรองสิทธิไว้อย่างชัดเจนให้มี
ความหมายกว้างขึ้น หรือตีความในทางขยายความสิทธิที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้อยู่แล้ว
มากกว่าจะใช้ช่องทางตามมาตรา 37 (1) ในการสร้างสิทธิใหม่ ๆ

(2) ผู้มีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 68 (2)

การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (2) จะเกิดขึ้นได้
เมื่อคู่ความในคดีใดคดีหนึ่งในศาลยุติธรรม หรือศาลทหารได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลยุติธรรม
หรือศาลทหารส่งประเด็นไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมายตามมาตรา 41 (1) และศาลยุติธรรมหรือศาลทหารมีคำสั่งยกคำร้อง
โดยตามมาตรา 41 (3) กำหนดห้ามอุทธรณ์คำร้องที่เกี่ยวกับร้องขอให้ตรวจสอบ
ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย เมื่อศาลปกติมีคำสั่งยกคำร้องแล้วคู่ความ
ผู้ที่ยื่นคำร้องจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาโดยตรงเป็นคำร้องทุกข์
ทางรัฐธรรมนูญ ดังนั้นผู้ที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (2)
คือคู่ความในคดีที่คำร้องถูกปฏิเสธนั่นเอง ซึ่งหากคู่ความได้ใช้สิทธิยื่นคำร้องตาม
มาตรา 68 (2) แล้ว ก็จะยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (1) ด้วยเหตุผล
เดียวกันอีกไม่ได้

2.5.2.9 ขั้นตอนในการรับคำร้องและถอนคำร้อง

(1) เนื้อหาของคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญต้องบรรยายรายละเอียดให้ชัดเจน ทั้งชื่อผู้ร้อง และผู้ที่เป็นที่ปรึกษา สิทธิที่ถูกละเมิดโดยกฎหมายอันไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำโดยอำนาจรัฐ พร้อมเหตุผลประกอบ คำร้องหรือเนื้อหาที่จำเป็นอื่น ๆ และจะต้องแนบเอกสารเกี่ยวกับการแต่งตั้งที่ปรึกษา หรือคำสั่งศาลที่แต่งตั้งที่ปรึกษา โดยในการแต่งตั้งที่ปรึกษานั้นหากผู้ร้องทุกขไม่มีทุนทรัพย์ในการแต่งตั้งทนายความเป็นที่ปรึกษาอาจร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อดำเนินการแต่งตั้งที่ปรึกษาให้ ในกรณีดังกล่าวระยะเวลาในการยื่นคำร้องตามมาตรา 69 ให้เริ่มนับจากวันที่ยื่นคำร้อง ยกเว้นเป็นกรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ การแต่งตั้งที่ปรึกษาอาจจะไม่เป็นไปตามที่กล่าวไว้ นอกจากนี้ การแต่งตั้งตามที่กล่าวมา จะแต่งตั้งทนายความจากเงื่อนโซ่ที่ศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจไม่แต่งตั้งที่ปรึกษาหากเห็นว่าคำร้องดังกล่าวศาลจะไม่รับไว้พิจารณาหรือคำร้องที่ไม่มีมูล หรือเป็นกรณีที่ใช้สิทธิโดยไม่ชอบ

(2) การตรวจสอบคำร้องเบื้องต้น

เมื่อมีการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 คน จะดำเนินการตรวจสอบคำร้องเบื้องต้น โดยหากจะไม่รับพิจารณา คำร้องต้องมีมติเอกฉันท์ และโดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องดังต่อไปนี้ เช่น คำร้องยังไม่ได้ดำเนินการเยียวยาทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว คำร้องเป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลปกติ คำร้องได้ยื่นมาเกินระยะเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 69 คำร้องที่ยื่นมาโดยไม่มีที่ปรึกษา หรือคำสั่งศาลแต่งตั้งที่ปรึกษาตามมาตรา 25 คำร้องที่ไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ และไม่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ เป็นต้น กรณีที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 คน ไม่สามารถพิจารณาหรือมีคำสั่งไม่รับพิจารณาคำร้องให้แล้วเสร็จภายใน 30 วันจะต้องโอนคำร้องไปยังคณะใหญ่ (Full Bench) โดยทั้งนี้ต้องมีการแจ้งให้ผู้ร้องทุกข์หรือผู้เป็นที่ปรึกษารับทราบภายใน 14 วัน นับแต่วันที่มีคำสั่ง

(3) การเสนอความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรของรัฐที่มีประโยชน์ได้เสียกับการพิจารณาคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะดำเนินการเสนอความเห็นโดยย่อต่อศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับคำร้องตามมาตรา 68 (2) ที่โอน

มายังคณะใหญ่ให้นำมาตรา 27 (2) และมาตรา 44 เกี่ยวกับการส่งสำเนาคำร้องและความเห็นมาใช้บังคับโดยอนุโลม

(4) การวินิจฉัยคำร้องทุกข์

เมื่อได้พิจารณาคำร้องทุกข์ในเบื้องต้นแล้ว องค์คณะย่อยที่พิจารณาคำร้องทุกข์นี้สามารถยกคำร้องทุกข์ (Dismiss) ได้ โดยใช้คะแนนเสียงเอกฉันท์ ในกรณีดังต่อไปนี้

- คำร้องทุกข์ถูกยื่นโดยยังไม่หมดสิ้นหนทางที่จะแก้ไขเยียวยาได้โดยกระบวนการทางกฎหมายอื่น
- ร้องทุกข์ต่อคำพิพากษาของศาลทั่วไปโดยตรง ยกเว้นกรณีที่ศาลปรับใช้กฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
- การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญที่ยื่นคำร้องหลังจากที่ครบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 69
- การร้องทุกข์ที่ยื่นโดยไม่มีทนายความ หรือทนายความที่ได้รับการแต่งตั้ง
- คำร้องทุกข์ที่ไม่สามารถรับได้ หรือคำร้องทุกข์ที่อาจไม่รับและไม่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้

แต่ถ้าองค์คณะไม่สามารถมีคำวินิจฉัยยกคำร้องโดยใช้คะแนนเสียงเอกฉันท์ภายใน 30 วัน คำร้องทุกข์จะถูกเสนอให้องค์คณะชุดใหญ่พิจารณา คำร้องทุกข์ดังกล่าวจะถือว่าเป็นคำสั่งให้เสนอเรื่องให้องค์คณะชุดใหญ่พิจารณา (Decision to transfer) โดยประธานองค์คณะย่อยจะเป็นผู้รับผิดชอบสำนวน (Presiding role) คิดนี้ไปด้วย หลังจากที่ได้พิจารณาเบื้องต้นแล้วไม่ว่าองค์คณะจะมีคำสั่งยกคำร้องหรือให้เสนอเรื่องให้องค์คณะใหญ่พิจารณาจะต้องแจ้งให้ผู้ร้องหรือทนายความ และผู้ถูกร้องภายใน 14 วันนับตั้งแต่วันที่ที่มีคำสั่ง หรือถือว่าได้มีคำสั่ง ในกรณีที่เป็นคำสั่งเสนอคำร้องให้องค์คณะใหญ่พิจารณาจะต้องแจ้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและถ้าเป็นคำร้องทุกข์ตามมาตรา 68 (2) จะต้องแจ้งให้คู่ความในคดีเดิมได้รับทราบด้วย

(5) การแก้ไขเยียวยาความเสียหายก่อนฟ้องคดี

เงื่อนไขข้อนี้ใช้บังคับเฉพาะกรณีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (1) เท่านั้น เงื่อนไขนี้เป็นไปตามหลักการช่องทางเสริมของระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Principle of Subsidiarity) ที่ผู้ร้องทุกข์จะต้องดำเนินการตามช่องทางที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้ความเดือดร้อนเสียหายของตนได้รับการแก้ไขเยียวยาเสียก่อน หากดำเนินการตามกฎหมายแล้วสิทธิของตนเองยังถูกล่วงละเมิดอยู่จึงจะสามารถนำคดีมายื่นร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ ช่องทางกฎหมายที่ผู้ร้องทุกข์จะต้องดำเนินการโดยหลักแล้วก็คือการยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกตินั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดี ระบบการควบคุมการใช้อำนาจรัฐโดยศาลของเกาหลีใต้มีประเด็นปัญหาทางกฎหมายอยู่ กล่าวคือ ระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้นั้นจะไม่รับคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของศาลปกติเป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์ ดังนั้น หากกรณีที่ประชาชนถูกล่วงละเมิดสิทธิจากการใช้อำนาจทางปกครอง เช่น จากการออกกฎหมายของฝ่ายปกครอง ผู้ที่ถูกล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าวจะต้องยื่นฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมตามเงื่อนไขการแก้ไขเยียวยาความเสียหายก่อนการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว และผู้ร้องยังคงถูกล่วงละเมิดสิทธิอยู่ก็จะไม่สามารถร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญต่อไปได้แล้วเพราะศาลรัฐธรรมนูญจะถือว่าเป็นกรณีการร้องทุกข์ต่อคำพิพากษาของศาล แม้ว่าการกระทำที่เป็นต้นเหตุของการร้องทุกข์จะเป็นการกระทำทางปกครองก็ตาม

ซึ่งในกรณีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการตีความในทางขยายความให้การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญดังกล่าวสามารถดำเนินการได้โดยศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยวางแนวบรรทัดฐานไว้ว่าบุคคลอาจยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญโดยตรง โดยที่ไม่ต้องดำเนินการแก้ไขเยียวยาทางกฎหมายได้ ในกรณีดังต่อไปนี้ ประการแรก เมื่อสิทธิของผู้ร้องทุกข์ไม่อาจฟื้นกลับคืนมาได้โดยกระบวนการทางกฎหมายอื่น ประการที่สอง เมื่อไม่แน่นอนว่ากระบวนการทางกฎหมายนั้นจะแก้ไขเยียวยาได้ หากมองจากมุมมองเชิงภาวะวิสัย (when it is uncertain whether such legal procedures are applicable from an objective perspective) และประการที่สาม คือ เมื่อกระบวนการที่นำมาซึ่งการเยียวยาตามกฎหมายไม่อาจปฏิบัติได้ (when such procedures to obtain legal remedies have no prospect of implementation) หรือกล่าวโดยสรุปคือ กรณีที่แทบจะ

ไม่ได้โอกาสได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายผ่านช่องทางการดำเนินคดีปกครอง หรือช่องทางเยียวยาความเสียหายอื่น หรือในกรณีที่กระบวนแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่มีอยู่นั้นไม่ชัดเจนว่าจะสามารถแก้ไขเยียวยาความเสียหายได้ ตัวอย่างที่ศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องทุกชี้ไว้พิจารณาโดยเหตุผลดังกล่าว คือ กรณีของการใช้อำนาจในทางข้อเท็จจริง (De facto exercise of power) เช่น การปฏิเสธที่จะให้ทำสำเนาบันทึกคดีอาญา คำสั่งที่ออกโดยตำรวจหัวหน้าชุดปราบปรามจลาจลที่ให้สลายการชุมนุม คำสั่งปิดกั้นการสื่อสารโดยผู้มีอำนาจควบคุมเรือนจำต่อผู้ถูกคุมขังที่ศาลยังไม่ได้ตัดสินคดี หรือคำสั่งปฏิเสธของพนักงานอัยการต่อคำร้องของผู้ต้องสงสัยในคดีอาญาที่จะมีหมายความอยู่ด้วยในระหว่างการสอบสวน หรือคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ เป็นต้น

2.5.2.10 การพิจารณาคดี

การพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาเต็มองค์คณะ (Full Bench) อันประกอบไปด้วยตุลาการทุกคน 9 คน แต่องค์ประชุมในการพิจารณาคดีแต่ละครั้งจะต้องมีตุลาการเข้าร่วมอย่างน้อย 7 คน ตุลาการในองค์คณะอาจถูกถอดถอนออกจากคดีที่พิจารณาได้ 2 กรณี

กรณีแรก ตุลาการมีเหตุที่อาจถูกถอดถอนออกจากคดี อันได้แก่

- ตุลาการเป็นคู่ความเอง หรือเป็น หรือเคยเป็นคู่สมรสของคู่ความ
- ตุลาการเป็น หรือเคยเป็นญาติของคู่ความในกระบวนการ
- ตุลาการให้การ หรือให้ความเห็นในฐานะผู้เชี่ยวชาญในคดี
- ตุลาการเป็น หรือเคยเป็นทนายความ หรือที่ปรึกษากฎหมายในคดีที่เกี่ยวข้อง
- ตุลาการเคยเกี่ยวข้องในคดีนอกศาลรัฐธรรมนูญตามหน้าที่หรือวิชาชีพ

กรณีที่สอง คือกรณีคู่ความยื่นคำร้องขอให้ถอดถอนตุลาการออกจากคดี ในกรณีที่คู่ความเห็นว่ามิสถานการณ์ที่ยากจะคาดหวั่งความเป็นกลางจากตุลาการคนใดคนหนึ่ง ซึ่งการยื่นขอถอดถอนนี้จะต้องยื่นคำร้องก่อนวันพิจารณาคดี และยื่นคำร้องขอถอดถอนตุลาการดังกล่าวได้ไม่เกิน 2 คน ในคดีเดียวกัน เนื่องจากการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญจะต้องมีตุลาการพิจารณาอย่างน้อย 7 คน

การวินิจฉัยถอดถอนตุลาการไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดหรือกรณีที่คู่ความยื่นคำร้องจะถูกวินิจฉัยโดยตุลาการเต็มองค์คณะ (Full Bench) แต่ตุลาการที่มีเหตุที่จะถูกถอดถอนดังกล่าวไม่ว่ากรณีใด ตุลาการผู้นั้นอาจขอถอนตัวจากคดีได้โดยการอนุญาตของประธานองค์คณะ

2.5.2.11 การขอคุ้มครองชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดี

ตามรัฐธรรมนูญด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้ได้กำหนดบทบัญญัติในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราว (Provisional Remedies) ไว้แต่จำกัดเฉพาะในคดียุบพรรคการเมือง และคดีการวินิจฉัยความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐเท่านั้น ส่วนคดีประเภทอื่น ๆ รัฐบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดไว้เป็นพิเศษ ซึ่งรวมถึงคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญด้วย แต่อย่างไรก็ดี ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยวางแนวบรรทัดฐานว่าตามรัฐธรรมนูญด้วยศาลรัฐธรรมนูญกำหนดว่า ถ้าเรื่องใดที่รัฐบัญญัติไม่ได้กำหนดไว้ให้นำกฎหมายและบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ ส่วนในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญให้นำบทบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองมาใช้ได้ ดังนั้น ในคดีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญศาลก็สามารถกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวได้ แม้ในรัฐบัญญัติด้วยศาลรัฐธรรมนูญจะไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนก็ตาม รูปแบบและวิธีการพิจารณากำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวนั้น ปรากฏใน “ข้อกำหนดว่าด้วยการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ” (The Rule of Adjudication of the Constitutional Court) ที่ศาลรัฐธรรมนูญอาศัยอำนาจตามมาตรา 10 ของรัฐธรรมนูญด้วยศาลรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญในการกำหนดข้อกำหนดว่าด้วยการพิจารณาคดี การควบคุมและบริหารกิจการภายในศาลเอง

ตามข้อกำหนดดังกล่าวกำหนดให้คู่ความที่ต้องการให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวจะต้องทำคำร้องเป็นหนังสือยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมแนบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาเพื่อให้ศาลพิจารณาด้วย เว้นแต่ได้ร้องขอในขณะที่มีการพิจารณาคดีในคำร้องดังกล่าว จะต้องระบุวัตถุประสงค์และเหตุผลในการร้องขอมาด้วย โดยสำเนาคำร้องดังกล่าวจะต้องถูกส่งไปให้ผู้ถูกร้อง โดยผู้ถูกร้องหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องอาจยื่นคำให้การเสนอความเห็นที่เกี่ยวข้องกับการร้องขอให้มีการคุ้มครองชั่วคราวก็ได้ ในการส่งสำเนาคำร้องดังกล่าวศาลอาจมีคำสั่งไม่ส่ง

สำเนาคำร้องให้แก่ผู้ถูกร้องก็ได้ หากว่าคำร้องนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือศาลเห็นว่าเป็นการบิดเบือนสิทธิ (Abuse of a Right)

สำหรับในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่าศาลจะออกคำสั่งให้คุ้มครองชั่วคราวโดยพิจารณา ดังนี้

ประการแรก คำร้องทุกข์นั้นจะต้องเป็นคำร้องทุกข์ที่มีมูล กล่าวคือ ไม่ใช่คำร้องทุกข์ที่ปราศจากฐานทางกฎหมายอย่างเพียงพอ และชัดเจน

ประการที่สอง การรักษาสภาพการณ์ของการใช้ หรือไม่ใช่อำนาจรัฐที่เป็นวัตถุแห่งการฟ้องคดีนี้อาจส่งผลทำให้เกิดความเสียหายที่ไม่อาจเพิกถอนได้

ประการที่สาม มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะระงับผลการใช้หรือไม่ใช้อำนาจรัฐนั้น

ประการที่สี่ พิจารณาว่าการให้ความคุ้มครองชั่วคราวทำให้ได้ประโยชน์มากกว่าการแก้ไขเยียวยาในภายหลัง กล่าวคือ ผลประโยชน์ที่ได้จากการให้มีมาตรการคุ้มครองชั่วคราว แต่ไม่ให้เกิดการแก้ไขเยียวยาในภายหลังต้องมากกว่าต้นทุนที่เกิดจากการปฏิเสธที่จะคุ้มครองชั่วคราว แต่ให้เกิดการแก้ไขเยียวยาในภายหลัง ซึ่งหากพิจารณาครบทุกประการแล้วศาลก็จะมีคำสั่งให้คุ้มครองชั่วคราวได้

2.5.2.12 ผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

ตามมาตรา 68(1) และ (2) คำวินิจฉัยมีผลผูกพันศาล หน่วยงานอื่นของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีตามมาตรา 68(1) คำวินิจฉัยจะระบุสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกละเมิดจากการกระทำหรือไม่กระทำของอำนาจรัฐ ซึ่งในกรณีนี้ศาลอาจเพิกถอนการใช้อำนาจของการกระทำของอำนาจรัฐที่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน หรือยืนยันว่าการไม่กระทำหรือการไม่กระทำขัดต่อรัฐธรรมนูญ กรณีเหล่านี้ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการใหม่ให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย หากเป็นกรณีกฎหมาย ศาลอาจวินิจฉัยให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

2.5.2.13 การบังคับตามคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาล

โดยทั่วไปคำวินิจฉัยยืนตามคำร้องทุกข์ หรือการวินิจฉัยว่าการใช้หรือไม่ใช้อำนาจรัฐละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนจริงนั้นมีผลบังคับผูกพันองค์กรของรัฐทุกองค์กร และรวมไปถึงรัฐบาลท้องถิ่นด้วย โดยรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญกำหนดสภาพบังคับของคำวินิจฉัยไว้แยกออกเป็น 2 กรณี ได้แก่

1) กรณีวินิจฉัยคำร้องทุกข์ตามมาตรา 68 (1)

การร้องทุกข์ทางตามมาตรา 68 (1) เป็นการร้องทุกข์ว่า การใช้อำนาจ หรือการงดเว้นการใช้อำนาจรัฐล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานในคำวินิจฉัย ยืนตามคำร้องทุกข์นี้จะต้องระบุสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกล่วงละเมิด และการใช้อำนาจรัฐ หรือไม่ใช้อำนาจรัฐ ที่เป็นเหตุให้ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น ในกรณีที่มีการล่วงละเมิด สิทธิขั้นพื้นฐานนั้นเกิดจากการใช้อำนาจรัฐ ศาลอาจประกาศ “เพิกถอน” (Revoke) การใช้อำนาจที่ล่วงละเมิดสิทธินั้น

ส่วนในกรณีที่มีการล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานนั้นเกิดจากการ ไม่ใช้อำนาจรัฐ ศาลอาจประกาศ “ยืนยัน” (Confirm) ว่าการไม่ใช้อำนาจรัฐนั้น ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้ถูกร้องมีหน้าที่จะต้องกระทำการตามเนื้อหาในคำวินิจฉัย ของศาล ในกรณีที่ศาลเห็นว่าการใช้อำนาจรัฐหรือไม่ใช้อำนาจรัฐเป็นผลมาจาก กฎหมายหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ศาลอาจประกาศ ในคำวินิจฉัยว่ากฎหมายหรือบทบัญญัตินั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญด้วยก็ได้

2) กรณีวินิจฉัยคำร้องทุกข์ตามมาตรา 68 (2)

การร้องทุกข์ตามมาตรา 68 (2) เป็นการร้องขอให้ศาลตรวจสอบ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลปกติจะใช้บังคับแก้คดี ซึ่งในคำวินิจฉัยจะวินิจฉัยได้เพียงว่ากฎหมาย หรือบทบัญญัติของกฎหมายนั้น ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเท่านั้น จะวินิจฉัยเรื่องอื่นด้วยไม่ได้ เว้นแต่ถ้าบทบัญญัติบางบท ในกฎหมายนั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญส่งผลทำให้กฎหมายทั้งฉบับไม่สามารถใช้บังคับ เพราะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญอาจวินิจฉัยให้กฎหมายทั้งฉบับนั้น ใช้บังคับไม่ได้ก็ได้ โดยคำวินิจฉัยนี้จะมีผลผูกพันศาลทั่วไป องค์การของรัฐ และรัฐบาล ท้องถิ่น กฎหมายที่ถูกวินิจฉัยว่าขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญจะสิ้นสภาพบังคับในวันที่ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย เว้นแต่เป็นกฎหมาย หรือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางอาญาจะมีผลบังคับย้อนหลัง เว้นแต่กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญ เคยวินิจฉัยกฎหมาย หรือบทบัญญัติกฎหมายเดียวกันว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัย ที่ให้กฎหมายนี้ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญจะมีผลในวันถัดจากวันที่ศาลเคยมีคำวินิจฉัย ว่ากฎหมายนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

หากว่าคดีที่เกี่ยวข้องกับการร้องทุกข์นี้ศาลมีคำพิพากษา ถึงที่สุดแล้ว คู่ความอาจร้องให้มีการพิจารณาคดีใหม่ในส่วนที่มีการปรับใช้กฎหมาย

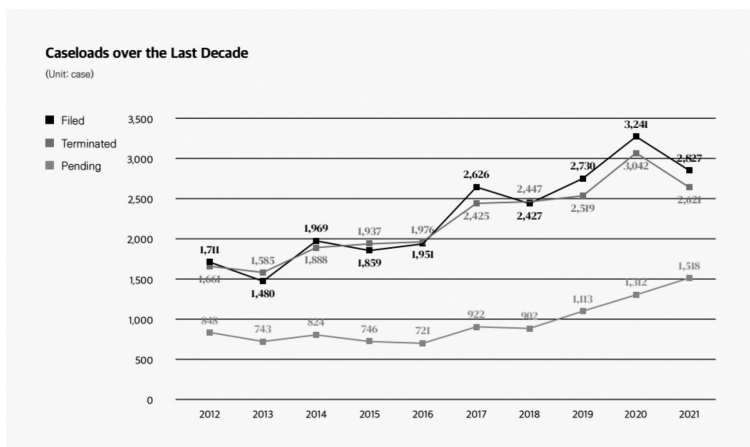
หรือบทบัญญัติที่ถูกรับผิดว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้ แม้ภาคีของตนจะไม่เกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเลยก็ตาม

2.5.2.14 ค่าธรรมเนียมศาล

ศาลรัฐธรรมนูญอาจออกคำสั่งให้บุคคลที่ร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ
วางเงินประกันไว้ตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญโดยศาลรัฐธรรมนูญ
มีอำนาจสั่งริบเงินนั้นบางส่วน หรือทั้งหมดได้หากว่าคำร้องทุกข์นั้นถูกศาล
มีคำสั่งยกคำร้อง (Dismiss) หรือไม่รับคำร้อง (Reject) และถูกถือว่าเป็นการบิดเบือน
การใช้สิทธิ (The Constitutional Court of Korea, Thirty years of the
Constitutional Court of Korea)

2.5.2.15 สถิติการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลี⁸⁸

จากรายงานผลการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลี ประจำปี ค.ศ. 2022 พบว่า จำนวนคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 ถึงปี ค.ศ. 2021

⁸⁸ Constitutional Court of Korea, Caseload Statistics, <https://english.ccourt.go.kr/site/english/jurisdiction/caseLoadStatic.do> (accessed March 10, 2023).

ตารางที่ 2.4 สถิติการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตั้งแต่เปิดศาลจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 2023

ประเภท		ร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ		
		มาตรา 68(1)	มาตรา 68(2)	รวม
ยื่นฟ้อง		36,983	9,540	46,523
คดีเสร็จสิ้น		35,977	9,037	45,014
ยกฟ้องโดยองค์คณะย่อย (Panel)		23,865	5,251	29,116
	ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ	124	262	386
	ไม่สอดคล้องต่อรัฐธรรมนูญ	87	117	204
	ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญภายใต้เงื่อนไข	20	32	52
	ชอบด้วยรัฐธรรมนูญภายใต้เงื่อนไข	-	21	21
	ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ	5	2,783	2,788
	ยื่นตามคำร้องทุกข์	857	-	857
	ไม่รับคำร้อง	8,427	-	8,427
	ยกคำร้อง	1,728	421	2,149
	อื่นๆ	8	2	10
	ถอนฟ้อง	1,004	856	148
อยู่ระหว่างการพิจารณา		1,006	503	1,509

ทั้งนี้จากสถิติการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตั้งแต่เปิดศาลจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 2023 พบว่า ประเภทการยื่นฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจำแนกได้ออกเป็น (1) จำนวนคดีที่ยื่นฟ้องตามมาตรา 68 (1) มีจำนวน 36,983 คดี ฟ้องตามมาตรา 68 (2) มีจำนวน 9,540 คดี (2) จำนวนคดีเสร็จสิ้น โดยการยื่นฟ้องตามมาตรา 68 (1) มีจำนวน 35,977 คดี ฟ้องตามมาตรา 68 (2) มีจำนวน 9,037 คดี (3) คดีที่ยกฟ้อง

โดยองค์คณะย่อย (Panel) โดยการยื่นฟ้องตามมาตรา 68 (1) มีจำนวน 23,865 คดี ฟ้องตามมาตรา 68 (2) มีจำนวน 5,251 คดี ซึ่งเมื่อดูรายละเอียดยังพบว่าประเภทคดีที่ยกฟ้องที่มีจำนวนมากที่สุดคือ คดีที่ไม่รับคำร้องมาตรา 68 (1) จำนวน 8,427 คดี และ (4) คดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณา โดยการยื่นฟ้องตามมาตรา 68 (1) มีจำนวน 1,006 คดี ฟ้องตามมาตรา 68 (2) มีจำนวน 503 คดี

2.5.2.16 ตัวอย่างคำวินิจฉัยที่น่าสนใจ⁸⁹

ตัวอย่างคำวินิจฉัยอาจแยกออกเป็นกลุ่มดังนี้ (1) คำวินิจฉัยในเรื่องวัตถุแห่งคดี (2) คำวินิจฉัยในเรื่องเงื่อนไขการฟ้องคดี (3) คำวินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดี (4) คำวินิจฉัยในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราว และ (5) คำวินิจฉัยในเรื่องการบังคับคดี

(1) คำวินิจฉัยในเรื่องวัตถุแห่งคดี

คดีแถลงการณ์ของประธานาธิบดีในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

(15-2 (B) KCCR 350, 2003Hun-Ma694 et al., November 27, 2003)

คดีนี้ศาลวินิจฉัยว่าการแถลงการณ์ของประธานาธิบดีต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติยังไม่เป็นการใช้อำนาจมหาชน ดังนั้น จึงเป็นวัตถุแห่งคดีไม่ได้ โดยคดีนี้ผู้ร้องยื่นคำร้องทุกข้อขอให้ศาลวินิจฉัยว่าการแถลงการณ์ของประธานาธิบดีโรมู-เฮียน (Roh Moo-Hyun) ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติว่าจะจัดประชุมตีให้ประชาชนลงมติว่าไว้วางใจให้ตนเองดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไปหรือไม่ โดยผู้ร้องเห็นว่าการจัดทำประชามติดังกล่าวไม่ได้เกี่ยวข้องกับนโยบายที่สำคัญของประเทศจึงเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 7299 และล่วงละเมิดต่อสิทธิของผู้ร้องและคนอื่น ๆ ในการมีส่วนร่วมในการประชามติระดับชาติ

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการแถลงการณ์ของประธานาธิบดีดังกล่าวยังเป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนทางการเมืองของตนเองเท่านั้น ส่วนกระบวนการทางกฎหมายของการทำประชามตินั้นจะต้องเริ่มเมื่อประธานาธิบดีตัดสินใจเลือกประเด็นที่เป็นรูปธรรมที่จะให้ประชาชนลงมติ และทำแถลงการณ์อย่างเป็นทางการถึงการจัดให้มีการประชามติขึ้น กล่าวคือ จะต้องมีการแถลงการณ์อย่างเป็นทางการเท่านั้นจึงจะถือว่าเป็นการใช้อำนาจรัฐที่มีผลผูกพันตามกฎหมาย ดังนั้น

⁸⁹ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). อ้างแล้ว 2

การดำเนินการใด ๆ ก่อนหน้านี้ เช่น ข้อเสนอว่าจะจัดประชุมติ หรือการวิเคราะห์เบื้องต้นถึงกระบวนการดังกล่าวจึงยังเป็นเพียงการดำเนินการในขั้นเตรียมการเท่านั้น ซึ่งอาจถูกแก้ไข เปลี่ยนหรือยกเลิกได้เสมอ ดังนั้น แลกเปลี่ยนในสถานิติบัญญัติแห่งชาติของประธานาธิบดีจึงยังเป็นการแสดงความคิดเห็นเท่านั้น ไม่ได้เป็นการใช้อำนาจอรัฐที่จะเป็นวัตถุแห่งการฟ้องคดีได้ ศาลจึงวินิจฉัยให้ยกคำร้อง

คดีนี้มีมูลการสืบทอดมีความเห็นแย้ง โดยเห็นว่าการแลกเปลี่ยนในสถานิติบัญญัติแห่งชาติดังกล่าวเป็นการแลกเปลี่ยนที่เป็นทางการแล้ว จึงถือเป็นการใช้อำนาจอรัฐแล้ว และการกระทำดังกล่าวเป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิในการเข้าร่วมการลงประชามติและเป็นล่วงละเมิดต่อสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ปฏิบัติตามอุดมการณ์ทางการเมืองของบุคคลอื่น

คดีข้อตกลงใหม่ในเรื่องการประมงระหว่างประเทศเกาหลีใต้ กับประเทศญี่ปุ่น (13-1 KCCR 676, 99Hun-Ma139 et al., March 21, 2001)

คดีนี้ศาลได้วินิจฉัยว่าข้อตกลงระหว่างประเทศสามารถเป็นวัตถุแห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ และคดีนี้เป็นการอ้างสิทธิขั้นพื้นฐานที่ไม่ได้อยู่ในหมวด 2 ของรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองแต่ยังคงถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

คดีนี้เกิดขึ้นจากกรณีที่เกาหลีใต้กับญี่ปุ่นได้ทำความตกลงว่าด้วยการประมงฉบับใหม่ในปี ค.ศ. 1998 โดยแต่ละประเทศยอมรับการอ้างสิทธิในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเลระหว่างกัน และได้ร่วมกันก่อตั้งเขตเป็นกลางที่เขตเศรษฐกิจจำเพาะของทั้งสองประเทศทับซ้อนกัน โดยข้อตกลงดังกล่าวให้อำนาจแก่รัฐชายฝั่งในการกำกับควบคุมการจับปลาของประเทศอื่นภายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของตนโดยกำหนดเงื่อนไข เช่น โควตาการจับปลาแต่ในเขตเป็นกลาง ต่างฝ่ายต่างจะไม่มีอำนาจในการกำกับกิจกรรมการจับปลาของอีกประเทศหนึ่ง แต่ละประเทศจะควบคุมเรือประมงของประเทศตนเอง ซึ่งเขตเป็นกลางดังกล่าวนี้รวมไปถึงบริเวณรอบเกาะด็อกโด (Dokdo) ซึ่งเป็นพื้นที่พิพาทระหว่างเกาหลีใต้และญี่ปุ่นอยู่ ผู้ร้องเป็นชาวประมงที่จับปลาอยู่ในน่านน้ำบริเวณเกาะด็อกโด กล่าวหาว่าข้อตกลงใหม่นี้เป็นการลดทอนสิทธิของตน เนื่องจากแสดงว่าเกาหลีใต้ละสิทธิในการอ้างอธิปไตยเหนือดินแดนเกาะด็อกโดและพื้นที่จับปลาบริเวณใกล้เคียง

ศาลวินิจฉัยว่ามาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญกำหนดเขตแดนของเกาหลีใต้ไว้ การเปลี่ยนแปลงเขตแดนย่อมนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงขอบเขตอำนาจอธิปไตยของชาติ และย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนในระเบียบทางกฎหมายของรัฐ จึงส่งผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวเกาหลีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นสิทธิในดินแดน (Right to Territory) จึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ศาลสามารถเข้าไปตรวจสอบได้ แต่ข้อตกลงเรื่องการประมงใหม่ดังกล่าวไม่ได้เกี่ยวข้องกับสิทธิในดินแดนโดยตรง เนื่องจากเป็นข้อตกลงเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (Special Economic Zone) ไม่ใช่ทะเลอาณาเขต (Territorial Waters) แม้เกาะด็อกโดจะอยู่ในเขตเป็นกลางก็ไม่เกี่ยวข้องกับการอ้างอธิปไตยเหนือเกาะดังกล่าว ดังนั้นสิทธิของผู้ร้องจึงไม่ได้ถูกระทบเทือนจากข้อตกลง ดังกล่าวแต่อย่างใด

คดีนี้มีมูลการสองท่านมีความเห็นแย้ง โดยเห็นว่าคดีนี้ควรจะยกฟ้อง โดยเหตุว่าสิทธิในดินแดน (Territorial Rights) เป็นของรัฐ ไม่ใช่สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

คดีคำสั่งส่งกำลังทหารไปอิรัก (16-1 KCCR 601, 2003 Hun-Ma814 et al., April 29, 2004)

คดีนี้ผู้ร้องในฐานะพลเมืองของเกาหลีใต้ยื่นคำร้องทุกข้อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าคำสั่งของประธานาธิบดีที่ให้ส่งกองกำลังทหารของเกาหลีใต้ไปที่อิรักนั้นฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญมาตรา 5 ที่ประกาศละเว้นการทำสงครามรุกรานดินแดนอื่น (Aggressive War) คดีนี้ศาลได้นำทฤษฎีปัญหาทางการเมือง (Political Question) หรือที่ในวงวิชาการไทยเรียกว่า “การกระทำทางรัฐบาล” มาใช้ในการวินิจฉัยว่าคำสั่งส่งกำลังทหารไปอิรักดังกล่าวไม่สามารถเป็นวัตถุประสงค์ได้

โดยศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าการส่งกองกำลังทหารไปยังประเทศอื่น มีผลกระทบไม่เฉพาะต่อชีวิตและความปลอดภัยของทหารที่ส่งไปเท่านั้น แต่ยังคงมีต่อสถานะและบทบาทของเกาหลีใต้ในทางการเมืองระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีใต้กับพันธมิตร ความมั่นคงของชาติ และผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ คำสั่งที่ซับซ้อนและสำคัญมากเช่นนี้เป็นการพิจารณาทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนฐานของการประเมินสถานการณ์ทั้งภายในและการเมืองระหว่างประเทศ รวมกับเป้าหมายทางนโยบายและการคาดการณ์อนาคตเพื่อกำหนด

ทิศทางที่จะมุ่งหน้าไป ดังนั้นคำสั่งดังกล่าวจึงควรอยู่ในมือของตัวแทนประชาชน ที่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชน และผู้ที่สามารถตัดสินใจหลังจากที่ผ่านการพิจารณา อย่างรอบคอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งรัฐธรรมนูญมอบอำนาจดังกล่าวนี้ให้แก่ประธานาธิบดี ที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและรับผิดชอบต่อประชาชน และเพื่อให้ให้ ประธานาธิบดีได้ใช้อำนาจอย่างรอบคอบ รัฐธรรมนูญยังเรียกร้องให้ต้องได้รับการอนุมัติ จากสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังนั้นคำสั่งที่มีความเป็นการเมืองสูงที่กระทำโดยฝ่ายที่เป็น ตัวแทนประชาชน เช่น ประธานาธิบดีและสภานิติบัญญัติแห่งชาติควรได้รับการเคารพ มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ตามข้อเท็จจริง คำสั่งดังกล่าวนี้ได้กระทำโดยประธานาธิบดี โดยการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ และคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ และได้มีคำสั่ง หลังจากที่ได้ปรึกษาและลงมติ โดยคณะรัฐมนตรี (State Council) และได้รับการ อนุมัติจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คำสั่งดังกล่าวจึงผ่านกระบวนการที่มีความชอบธรรมอย่างสูงตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายของเกาหลีใต้ได้กำหนดไว้แล้ว คำสั่งนี้จึงควรได้รับการเคารพ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าโดยสภาพของศาลเองที่มี ขอบเขตจำกัดในข้อมูล ศาลจึงไม่ควรเข้าไปตัดสินด้วยเกณฑ์ทางตุลาการ ศาลจึงมี คำสั่งยกคำร้องด้วยมติเอกฉันท์ โดยตุลาการห้าท่านลงมติด้วยเหตุที่คำสั่งดังกล่าว ไม่สามารถเป็นวัตถุแห่งการฟ้องคดี ส่วนตุลาการอีกสี่ท่านยกคำร้องเพราะผู้ร้องเป็น ประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้มีส่วนได้เสียกับคำสั่ง และก็ไม่ได้เป็นทหารที่ถูกส่งไปหรือจะต้อง ถูกส่งไปตามคำสั่งดังกล่าว ดังนั้นผู้ร้องจึงไม่ได้เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคำสั่งดังกล่าว ที่จะกระทบกระเทือนโดยตรงต่อสิทธิทางรัฐธรรมนูญ

(2) คำวินิจฉัยในเรื่องเงื่อนไขการฟ้องคดี

คดีการกระทำของตำรวจที่ปิดกั้นทางเข้าสู่โซลพลาซ่า
(Seoul Plaza) (23-1(B) KCCR 457, 2009Hun-Ma406, June 30, 2011)

คดีนี้ศาลรับคำร้องแม้ผู้ร้องจะยังไม่ได้ดำเนินการแก้ไขเยียวยา ความเสียหายตามที่กฎหมายกำหนด มูลเหตุแห่งคดีเริ่มต้นในวันที่ 23 พฤษภาคม 2009 ซึ่งตรงกับวันเสียชีวิตของอดีตประธานาธิบดีโร มู ฮีออน (Roh Moo-hyun) ผู้บังคับการตำรวจ (Commissioner General) ได้เริ่มมาตรการปิดกั้นทางเข้าสู่ โซลพลาซ่า (Seoul Plaza) โดยการนำรถโดยสารของตำรวจขนาดใหญ่มาจอดล้อมรอบ

ทางเข้าเพื่อป้องกันไม่ให้กลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันชุมนุมเพื่อรำลึกถึงการเสียชีวิตของอดีตประธานาธิบดี เข้าไปในโซลพลาซ่าเพื่อชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเดินขบวนประท้วงด้วยความรุนแรง ผู้ร้องจึงได้ยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเองในวันที่ 3 มิถุนายน 2009

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การปิดกั้นทางเข้าดังกล่าวนี้เป็นมาตรการที่กว้างขวางรุนแรงและครอบคลุมการห้ามการชุมนุมทั้งหมดที่เป็นไปได้ที่อาจเกิดขึ้นในโซลพลาซ่า ซึ่งห้ามกระทั่งการที่พลเมืองทั่วไปจะใช้เส้นทางผ่าน ดังนั้น มาตรการดังกล่าวนี้ควรจะนำมาใช้ได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุอันตรายที่ใกล้จะถึงชัดเจนและร้ายแรงถึงขนาดไม่อาจป้องกันได้ โดยใช้วิธีการอนุญาตแบบมีเงื่อนไขหรือโดยการออกคำสั่งให้ยุติการชุมนุม หรือให้กระจายการชุมนุมออกไป ข้อเท็จจริงในคดีนี้คือ มีประชาชนจำนวนมากมาชุมนุมรอบโซลพลาซ่าเพื่อรำลึกถึงการเสียชีวิตของอดีตประธานาธิบดีจริง และมีพลเมืองบางคนก่อเหตุรุนแรงใกล้กับโซลพลาซ่า แต่เหตุดังกล่าวยังไม่มีอันตรายที่ชัดเจนและใกล้จะถึงที่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือเดินขบวนหรือการประท้วงที่ผิดกฎหมายที่เป็นเหตุให้ตำรวจจะใช้มาตรการดังกล่าวนี้ต่อเนื่องกันถึงสัปดาห์หลังจากที่มีเหตุรุนแรงเกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นการปิดกั้นทางเข้าดังกล่าวจึงถือไม่ได้ว่าเป็นมาตรการขั้นต่ำที่สุดที่จำเป็นต่อสถานการณ์ แม้มาตรการดังกล่าวจะป้องกันการชุมนุมได้จริง แต่ก็ได้ห้ามประชาชนทั่วไปจากการผ่านทางหรือเข้าไปประกอบกิจกรรมสันติภาพ หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ซึ่งตำรวจควรจะใช้มาตรการที่เคร่งครัดน้อยกว่านี้ เช่น การเปิดช่องผ่านทางบางช่องทางเพื่อให้ประชาชนได้สัญจร หรือการยกเลิก การปิดกั้นเส้นทางในบางช่วงเวลาของวันที่ไม่มีเหตุการณ์ของการทำผิดกฎหมาย หรือการเดินขบวนที่ฝ่าฝืนกฎหมาย หรือในช่วงเวลาเช้าเพื่อให้ประชาชนได้ใช้เส้นทางสัญจร การปิดกั้นเส้นทางทั้งหมดตลอดเวลาต่อประชาชนทุกคนจึงเป็นมาตรการที่เกินกว่าเหตุและล่วงละเมิดต่อสิทธิในเสรีภาพในการกระทำของผู้ร้อง และเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

คดีนี้ได้รับการยกย่องจากนักวิชาการว่าเป็นการวางหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย และวางบรรทัดฐานให้แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปิดกั้นเส้นทางโดยใช้รถโดยสาร

**คดีการจำกัดสิทธิการเปลี่ยนสถานที่ทำงานของชาวต่างชาติ
(23-2(A) KCCR 623, 2007Hun-Ma1083 et al., September 29, 2011)**

คดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าชาวต่างชาติสามารถยื่นร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ เนื่องจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้บางประเภทได้ให้ความคุ้มครองแก่ชาวต่างชาติด้วย

คดีนี้ผู้ร้องเป็นชาวต่างชาติมาทำงานให้ประเทศเกาหลีใต้ โดยได้รับใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยการจ้างงาน (Act on the Employment) และรัฐกฤษฎีกาว่าด้วยแรงงานชาวต่างชาติที่ออกโดยรัฐบัญญัติดังกล่าวจำกัดสิทธิของชาวต่างชาติว่าจะเปลี่ยนสถานที่ทำงานได้ไม่เกิน 3 ครั้ง และอาจเปลี่ยนงานได้เป็นพิเศษอีก 1 ครั้ง ในกรณีที่มีสถานการณ์พิเศษ

ศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องทุกข์นี้ไว้พิจารณา โดยวินิจฉัยว่าเสรีภาพในการเลือกงานเป็นสิทธิมนุษยชนที่มีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คุณค่าของมนุษย์ และสิทธิในการแสวงหาความสุข (Right to pursue of Happiness) ซึ่งชาวต่างชาติก็สามารถได้รับเสรีภาพในการเลือกงานดังกล่าวนี้ได้ แต่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติที่จำกัดเสรีภาพของชาวต่างชาติในการเปลี่ยนสถานที่ทำงานนี้เป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องโอกาสการจ้างงานของชาวเกาหลีใต้ และอำนวยความสะดวกให้แก่อุปสงค์และอุปทานของแรงงานในกิจการขนาดกลางและขนาดเล็กให้สามารถควบคุมแรงงานชาวต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นวัตถุประสงค์ที่มีเหตุผล อีกทั้งบทบัญญัตินี้ไม่ได้ห้ามชาวต่างชาติเปลี่ยนสถานที่ทำงานเลย แต่ให้เปลี่ยนได้ 3 ครั้ง ต่อการอยู่อาศัยในเกาหลีใต้ 3 ปี และยังมีเงื่อนไขพิเศษยกเว้นให้เปลี่ยนงานได้ในกรณีที่มีเหตุผลที่เหมาะสม ดังนั้นบทบัญญัตินี้จึงไม่ได้ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ร้องแต่อย่างใด

คำวินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดี: คดีการบังคับให้ใช้ชื่อจริงบนอินเทอร์เน็ต (24-2 (A) KCCR 590, 2010Hun-Ma47 et al., August 23, 2012)

คดีนี้ผู้ร้องยื่นคำร้องทุกข์ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเกี่ยวกับการที่รัฐบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายข้อมูลและการสื่อสารและการคุ้มครองข้อมูลข่าวสาร (Act on Information and Communications

Network Utilization and Information Protection) ที่กำหนดให้ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตที่ต้องการจะโพสต์แสดงความคิดเห็นในเว็บบอร์ดหรือเว็บไซต์ของสำนักข่าวสารออนไลน์จะต้องลงทะเบียน โดยใช้ชื่อจริงในการยืนยันตัวตนบนอินเทอร์เน็ต ผู้ร้องร่ำว่าบทบัญญัติดังกล่าวละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของตน

ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าระบบการให้ใช้ชื่อจริงดังกล่าวเป็นไปเพื่อสร้างวัฒนธรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่ดี โดยจำกัดการกระทำความผิดกฎหมาย เช่น การหมิ่นประมาทและทำให้สามารถระบุตัวบุคคลที่กระทำความผิดกฎหมายได้ แต่อย่างไรก็ดี กรณีที่มีการทำความผิดกฎหมาย บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการโพสต์ข้อมูลที่ผิดกฎหมายสามารถควบคุมได้โดยการติดตามและยืนยันที่อยู่ทางอินเทอร์เน็ตได้นอกจากนี้ การเยียวยาเหยื่อก็กยังสามารถทำได้โดยการปิดกั้นการเผยแพร่ข้อมูลหรือการลบข้อมูลหรือมาตรการอื่น ๆ ผ่านทางผู้ให้บริการระบบอินเทอร์เน็ตได้ รวมถึงการปฏิเสธที่จะให้บริการหรือยับยั้งข้อความโดยผู้ดูแลระบบหรือการลงโทษทางอาญา

แต่อย่างไรก็ดี เสรีภาพในการแสดงออกเป็นหัวใจสำคัญของรัฐธรรมนูญที่เป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย แม้สามารถถูกจำกัดเฉพาะเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น และยังไม่มีหลักฐานที่เพียงพอที่จะแสดงได้ว่าการบังคับให้ใช้ชื่อจริงดังกล่าวจะทำให้การโพสต์ข้อมูลที่ผิดกฎหมายและข้อความหมิ่นประมาทจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้การบังคับให้ใช้ชื่อจริงดังกล่าวยังอาจทำให้ผู้ใช้บริการระบบอินเทอร์เน็ตภายในประเทศหันไปใช้บริการของบริษัทภายนอกประเทศแทน ซึ่งจะทำให้รัฐบาลไม่สามารถบังคับตามกฎหมายได้และจะส่งผลทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติระหว่างบริษัทภายในกับบริษัทต่างประเทศได้ ดังนั้น บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการจำกัดเสรีภาพที่มากเกินไป และล่วงละเมิดต่อเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ร้อง สิทธิในการตัดสินใจในข้อมูลส่วนตัวและเสรีภาพของสื่อสารมวลชน

(5) คำวินิจฉัยในเรื่องการบังคับคดี

คดีเปิดเผยบันทึกการทหารทางการของรัฐบาล (19-1 KCCR711, 2005Hun-Ma1139, May 31, 2007)

คดีนี้ศาลกำหนดให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญยังมีผลบังคับใช้ต่อไปจนกว่าจะมีการตรากฎหมายมาแก้ไข

คดีนี้เป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (1) ผู้ร้องเป็นข้าราชการที่ได้รับยกเว้นจากการปฏิบัติภารกิจทางทหารเพราะเหตุดวงตา

ข้างหนึ่งมองไม่เห็น ซึ่งตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการรายงานและการเปิดเผยบันทึกการเข้ารับราชการทหาร (Act on the Report and Disclosure of Military Service Records of Public Officials) กำหนดว่าถ้าเจ้าหน้าที่รัฐระดับ 4 ขึ้นไปที่ได้รับการยกเว้นจากการเข้าเป็นทหารเกณฑ์เพราะเหตุความเจ็บป่วยจะต้องถูกเปิดเผยชื่ออาการเจ็บป่วยนั้นในราชกิจจานุเบกษา (Government Gazettes) และบนอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบโดยสาธารณชน

กฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ตราขึ้นและมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 2009 เพื่อแก้ไขปัญหาการทุจริตในการเกณฑ์ทหาร และเพื่อส่งเสริมการเข้าเป็นทหารเกณฑ์ด้วยความสมัครใจ โดยการสร้างความโปร่งใส และป้องกันการหลีกเลี่ยงการเป็นทหารเกณฑ์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายผ่านการบิดเบือนสถานะของตนเอง ซึ่งต่อมากฎหมายฉบับดังกล่าวได้ขยายขอบเขตไปให้เจ้าหน้าที่รัฐตั้งแต่ระดับ 1 ถึงระดับ 4 ต้องเปิดเผยบันทึกดังกล่าวด้วย ผู้ร้องยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญว่าบทบัญญัติดังกล่าวนี้ล่วงละเมิดต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวตามมาตรา 17 และ 18 ของรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัตินี้ “ไม่สอดคล้องต่อรัฐธรรมนูญ” (Nonconforming to the Constitution) แต่ยังไม่ให้บทบัญญัตินี้ดังกล่าวมีผลใช้บังคับต่อไป โดยให้เหตุผลว่าข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของบุคคลรวมไปถึงข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศเป็นแกนกลางของศักดิ์ศรีและบุคลิกภาพของมนุษย์ ชื่ออาการป่วยที่กฎหมายบังคับให้ต้องเปิดเผยนั้นเป็นข้อมูลที่มีความอ่อนไหวใกล้ชิดกับขอบเขตของความเป็นส่วนตัวซึ่งควรจะถูกเก็บไว้ไม่ให้ประชาชนได้รับรู้และได้ปกป้องจากการถูกเปิดเผย การกระทำของรัฐที่เปิดเผยข้อมูลนี้เป็นการจำกัดสิทธิในความลับและความเป็นส่วนตัวที่ควรจะถูกบริหารจัดการด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งและด้วยมาตรฐานและกระบวนการที่เคร่งครัด

แต่อย่างไรก็ดีศาลยอมรับเหตุผลของการตรากฎหมายที่ต้องการสร้างความโปร่งใสส่งเสริมการเข้าเป็นทหารโดยสมัครใจและขจัดการทุจริต แต่กฎหมายฉบับนี้ควรจะเลือกบังคับกับเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐในระดับสูงที่เป็นผู้นำในสังคมเท่านั้น เพราะเป็นบุคคลที่ถูกคาดหวัง ความรับผิดชอบและความเสียสละเป็นพิเศษ ดังนั้นการที่กฎหมายบังคับใช้เจ้าหน้าที่รัฐทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้นต้องถูกเปิดเผยบันทึกดังกล่าวจึงขัดแย้งต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวของเจ้าหน้าที่รัฐทุกคนรวมถึงผู้ร้องด้วย

แต่ศาลเห็นว่าหากประกาศให้บทบัญญัติดังกล่าวขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญและใช้บังคับไม่ได้ทั้งหมดเลย จะทำให้เจ้าหน้าที่รัฐทุกคนไม่ต้องถูกเปิดเผยบันทึกเป็นการไม่เหมาะสม เพราะกฎหมายยังควรใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่ระดับสูง ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญจึงเลือกวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวไม่สอดคล้องต่อรัฐธรรมนูญแต่ให้มีผลบังคับใช้ต่อไปได้จนกว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อลดการจำกัดสิทธิความเป็นส่วนตัว

หลังจากที่ศาลได้มีคำวินิจฉัยแล้ว กฎหมายฉบับดังกล่าวก็ได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมแต่ไม่ได้ลดขอบเขตของเจ้าหน้าที่ที่ต้องถูกเปิดเผยบันทึกลง แต่ให้สิทธิแก่เจ้าหน้าที่รัฐที่ต้องถูกเปิดเผยบันทึกยื่นคำร้องต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบขอให้ไม่เปิดเผยชื่อของโรครายละเอียดของอาการป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ หรือเหตุผลในการปลดประจำการเพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างการเปิดเผยบันทึกการเป็นทหารและการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว

คดีกฎหมายห้ามเปิดเผยเพศของทารกในครรภ์มารดา

(20- 2(A) KCCR 236, 2004Hun-Ma1010 et al., July 31, 2008)

คดีนี้ศาลกำหนดให้กฎหมายที่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญมีผลบังคับต่อไปในระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติตรากฎหมายมาแก้ไข โดยคดีนี้ผู้ร้องเป็นบิดาของทารกในครรภ์มารดา (Fetus) และเป็นแพทย์ผดุงครรภ์ที่ถูกพักใช้ใบอนุญาต เนื่องจากได้เปิดเผยเพศของทารกในครรภ์มารดา โดยร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญว่า มาตรา 19-2 ของรัฐธรรมนูญว่าด้วยการให้บริการทางการแพทย์ฉบับเก่า 106 (Medical Service Act) ที่ห้ามการเปิดเผยเพศของทารกในครรภ์มารดานั้น ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน

ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาความไม่สมดุลของเพศของประชาชนและปกป้องสิทธิในชีวิตของทารกในครรภ์มารดา จากการถูกทำแท้งโดยบิดามารดาที่ได้ทารกในเพศที่ตนเองไม่ต้องการ ศาลเห็นว่าการห้ามการเปิดเผยตลอดช่วงระยะเวลาการตั้งครรภ์นั้นมากเกินไป เพราะในช่วงครึ่งหลังของการตั้งครรภ์นั้นเป็นช่วงเวลาที่ไม่สามารถทำแท้งได้อยู่แล้ว แม้จะมีการเปิดเผยเพศของทารก แต่อย่างไรก็ดีศาลเห็นว่าหากประกาศให้กฎหมายไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญทั้งหมดอาจทำให้เกิดสุญญากาศทางกฎหมาย (Legal Vacuum) คือไม่มีกฎหมายควบคุมตลอดช่วงระยะเวลา ศาลจึงวินิจฉัยว่าบทบัญญัติดังกล่าว

ไม่สอดคล้องต่อรัฐธรรมนูญ (Nonconformity to the Constitution) เพื่อให้
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ทำการตรากฎหมายขึ้นมาใหม่ทดแทน

ต่อมาสภานิติบัญญัติแห่งชาติจึงได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย
โดยห้ามการเปิดเผยเพศของทหารดังกล่าวจนถึงสัปดาห์ที่ 32 ของการตั้งครุฑเท่านั้น

2.5.3 ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก

รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก (Constitutional of the Czech Republic)
ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไว้ในมาตรา 83 ถึงมาตรา 89 โดยถือเป็น
ศาลในรูปแบบพิเศษมีใช้เป็นส่วนหนึ่งของระบบศาลโดยทั่วไป ประกอบด้วยองค์คณะ
15 คนที่ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี และได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภา
โดยมีวาระในการดำรงตำแหน่งเพียงวาระเดียวไม่เกิน 10 ปี ทำหน้าที่สำคัญในการ
คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ถูกรัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ รวมถึงการควบคุมความชอบ
ด้วยรัฐธรรมนูญ ดังปรากฏในมาตรา 83⁹⁰

2.5.3.1 ความเป็นมา

รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่พิทักษ์
ความชอบด้วย รัฐธรรมนูญ และศาลรัฐธรรมนูญเช็กตั้งขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อปี ค.ศ. 1993
ภายหลังแยกตัวออกจาก สาธารณรัฐเช็กโกสโลวาเกีย อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ
แบ่งเป็น 3 เรื่องหลัก ได้แก่⁹¹

(1) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย
(Abstract Constitutional Review)

(2) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำ
ของเจ้าหน้าที่รัฐ (อาจเป็นรูปคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาล) ว่ากระทบต่อสิทธิและ
เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองหรือไม่ (Concrete Constitutional Review) ทั้งนี้
ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งหรือการกระทำของเจ้าหน้าที่สามารถร้องทุกข์
ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaint) ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยขอให้

⁹⁰ The Constitution of the Czech Republic, 1992

⁹¹ <http://www.usoud.cz/en/history/> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2564

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือคำสั่งของเจ้าหน้าที่ที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรองได้ แต่ไม่ใช้การตรวจสอบคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐกรณีที่ไม่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแต่อย่างใด

(3) การตรวจสอบเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ การตรวจสอบการรับรองผลการเลือกตั้ง การขาดคุณสมบัติตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร การไต่สวนประธานาธิบดีว่ากระทำความผิดต่อรัฐธรรมนูญ (Constitutional Charge) การทบทวนคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองหรือกิจกรรมอื่นใดทางการเมือง ข้อโต้แย้งระหว่างองค์กรของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.5.3.2 องค์ประกอบ

ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 10 ปี รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งได้วาระเดียว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี โดยความเห็นชอบของวุฒิสภา ผู้ที่จะมาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้ที่จะมีสิทธิ์เลือกตั้งเป็นวุฒิสมาชิก กล่าวคือเป็นผู้มีประวัติไม่ต่างพร้อยที่อาจถูกตำหนิได้ (Beyond Reproach) ได้รับปริญญาทางกฎหมาย และได้ทำงาน (Active) ในทางวิชาชีพกฎหมายมาไม่น้อยกว่า 10 ปี ตุลาการ จำนวน 14 คน ต้องปฎิญาณตนต่อประธานาธิบดีก่อนเข้าปฏิบัติหน้าที่ หากตุลาการปฏิเสธที่จะปฎิญาณตนหรือปฎิญาณตนแบบมีข้อสงวนให้อื้อว่าตุลาการนั้นไม่ได้รับการแต่งตั้ง

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 นาย (Chairperson) และรองประธานศาลรัฐธรรมนูญ 2 นาย (Vice Chairperson) ที่ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบของวุฒิสภา เช่นเดียวกันกับการแต่งตั้งบุคคลเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 12 นาย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแบ่งเป็น 4 คณะ (Panel) ประกอบด้วยประธานองค์คณะ 1 นาย และตุลาการอื่นอีก 2 นาย ประธานองค์คณะแต่งตั้งโดยประธานศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งคราวละ 1 ปี ประธานและรองประธานศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจเป็นตุลาการ ถาวรประจำองค์คณะใดได้ แต่สามารถปฏิบัติหน้าที่แทนได้เมื่อตุลาการประจำองค์คณะไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

กระบวนการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

เมื่อประธานาธิบดีเสนอชื่อบุคคลที่จะแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ให้วุฒิสภาให้ความเห็นชอบ ประธานวุฒิสภาจะส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการจัดการพิจารณาของวุฒิสภา (Committee on Agenda and Procedure) เพื่อแจกจ่ายไปยังวุฒิสภานายอื่น หรือคณะกรรมการพิจารณาวุฒิสภาที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการการเกี่ยวกับกิจการทางด้านกฎหมายและรัฐธรรมนูญ (Committee on Legal and Constitutional Affairs) และคณะกรรมการเกี่ยวกับการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สิทธิมนุษยชนและการร้องเรียน (Committee on Education, Science, Culture, Human Rights, and Petitions) การให้ความเห็นชอบของวุฒิสภานั้น คณะกรรมการการของวุฒิสภา (Committee of the Senate) จะเปิดรับฟังวิสัยทัศน์ (Public Hearing) ของบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการจะมีมติ (Resolution) เสนอความเห็นต่อที่ประชุมวุฒิสภาในเรื่องการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวก่อนที่จะที่ประชุมวุฒิสภาทั้งคณะ (Plenary Session of the Senate) จะรับฟังการแสดงวิสัยทัศน์ (Public Hearing) ของบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง ที่ประชุมวุฒิสภาลงคะแนนรับรองตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจจะทำโดยลับหรือเปิดเผยก็ได้ คะแนนเสียงให้ความเห็นชอบการแต่งตั้งของวุฒิสภาใช้เสียงข้างมากธรรมดาของวุฒิสภาที่มาประชุม (Simple Majority)

ซึ่งจากจดหมายเหตุฉบับของเลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญเมื่อปี ค.ศ. 2011 ได้ชี้แจงปัญหาของการแต่งตั้งตุลาการที่ล่าช้าหรือไม่ครบถ้วนไว้ว่า ในบางช่วงเวลาการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กขาดความต่อเนื่อง อาทิ ช่วงปี ค.ศ. 1931 และ ปี ค.ศ. 1938 ไม่มีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจนศาลรัฐธรรมนูญเป็นอัมพาตทำงานไม่ได้ เนื่องจากนักการเมืองไม่สามารถหาข้อมติว่าจะเลือกใครเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ และในช่วงระหว่าง ปี ค.ศ. 2003 และ ปี ค.ศ. 2005 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหลืออยู่ไม่ถึง 11 นาย ทำให้ไม่สามารถจัดการเรื่องที่ต้องดำเนินการโดยอาศัยที่ประชุมใหญ่ (Plenum) ได้ ซึ่งต้องอาศัยตุลาการถึง 12 นาย ซึ่งทำให้เกิดข้อขัดแย้งต่าง ๆ มีความล่าช้า หากขาดตุลาการแม้เป็นองค์คณะเล็กก็ตาม และในปี ค.ศ. 2012 ตุลาการหมดวาระ 2 นาย ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญจะเหลือตุลาการเพียง 13 นาย แทนการมีตุลาการ 15 นาย และในปี ค.ศ. 2013

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหมดวาระพร้อมกันถึง 8 นาย ซึ่งการไม่สามารถเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ครบจำนวนทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญเกิดความล่าช้าและชะงัก การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ล่าช้าไม่เป็นไปตามระยะเวลาที่สมเหตุสมผลนั้นเป็นการขัดต่อพันธกรณี ตามมาตรา 5 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) และตามมาตรา 38 วรคสองของคำประกาศสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (The Charter of Fundamental Rights and Freedom) ด้วย เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ทันตามเวลาเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่องและโดยรวดเร็ว⁹²

2.5.3.3 เขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้⁹³

(1) ยกเลิกบรรดากฎหมายระดับรัฐบัญญัติ (Statutes) หรือบทบัญญัติส่วนใดของกฎหมายที่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ได้แก่ (Section 64 (1))

- ประธานาธิบดี

- สมาชิกสภาผู้แทนอย่างน้อย 41 คน หรือวุฒิสภา

อย่างน้อย 17 คน

- องค์คณะของศาล (A Panel of the Court) ที่วินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

- รัฐบาล ตามเงื่อนไขที่กำหนดในมาตรา 118 กรณีศาลระหว่างประเทศวินิจฉัยว่า พันธกรณีของสาธารณรัฐเช็กที่เกิดจากสนธิสัญญาระหว่างประเทศถูกละเมิดโดยการกระทำละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะการกระทำละเมิดนั้น สิทธิมนุษยชน หรือเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลหรือนิติบุคคลถูกละเมิด และหากการละเมิดนั้นสืบเนื่องมาจากกฎหมายที่มีผลใช้บังคับให้รัฐบาลยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกกฎหมายดังกล่าวได้ หากไม่มีวิธีทางอื่นที่จะยกเลิก หรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวได้

⁹² Article 83 of the Constitution of the Czech Republic, 1992

⁹³ Article 87 of the Constitution of the Czech Republic, 1992

- บุคคลที่ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามเงื่อนไขที่กำหนดในมาตรา 74 ของรัฐธรรมนูญนี้เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือบทบัญญัติใดของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายนั้น หากเป็นกรณีที่คำร้องร้องว่ากฎหมายหรือกฎหมายนั้นขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือกรณีที่เกี่ยวกับกฎหมายอื่นใด

- บุคคลที่เกี่ยวข้องยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (Rehearing) อาทิ การร้องขอให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นใด หรือบทบัญญัติใด หากผู้ร้องยืนยันว่ากฎหมายหรือกฎหมายดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือรัฐธรรมนูญหากเป็นกรณีร้องเรื่องกฎหมาย ตามมาตรา 119 วรรคสี่ของรัฐธรรมนูญนี้ได้

(2) ยกเลิกบรรดาบทบัญญัติที่ต่ำกว่าระดับรัฐธรรมนูญ (Legal Enactment) หรือบทบัญญัติ ส่วนใดของกฎหมายดังกล่าวที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย (Statutes)

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ได้แก่ (Section 64 (2))

- รัฐบาล

- สมาชิกสภาผู้แทนอย่างน้อย 25 คน หรือวุฒิสภาอย่างน้อย 10 คน

- องค์คณะของศาล (A Panel of the Court) ที่วินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

- บุคคลที่ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ตามเงื่อนไขที่กำหนดในมาตรา 74 ของรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือบทบัญญัติใดของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายนั้น หากเป็นกรณีที่คำร้องร้องว่ากฎหมายหรือกฎหมายนั้นขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือกรณีที่เกี่ยวกับกฎหมายอื่นใด

- บุคคลที่เกี่ยวข้องยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (Rehearing) อาทิ การร้องขอให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นใด หรือบทบัญญัติใด หากผู้ร้องยืนยันว่ากฎหมายหรือกฎหมายดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือรัฐธรรมนูญหากเป็นกรณีร้องเรื่องกฎหมาย ตามมาตรา 119 วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญนี้ได้

- องค์การผู้แทนของการปกครองตนเองระดับภาค (Region)
- ผู้พิทักษ์สิทธิ Tthe Public Protector of Rights,

Ombudsman)

- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในกรณีที่ยกเลิกข้อบังคับขององค์การปกครองตนเองระดับเมือง และระดับภาค (Municipal Ordinances, Region Ordinances)

- รัฐมนตรีที่มีอำนาจหน้าที่ หรือสำนักกลางการบริหาร องค์การปกครองตนเอง ในกรณีคำร้องขอให้ยกเลิกคำสั่งของการปกครองท้องถิ่น ระดับภาค (Orders of A Region) หรือกรุงเทพฯ

- ผู้อำนวยการของสำนักงานการปกครองระดับภาค (Regional Office) ในกรณีคำร้องขอให้ ยกเลิกคำสั่งท้องถิ่นระดับเมือง (Municipal Orders)

- ผู้แทนองค์กรท้องถิ่นระดับเมือง ในกรณีคำร้องขอให้ ยกเลิกกฎของการปกครองท้องถิ่น ระดับภาค (Legal Enactment of A Region)

- หัวหน้าของสำนักงานเขตการปกครองท้องถิ่น (County Office) อาจยื่นคำร้องขอให้ยกเลิกข้อบังคับท้องถิ่นระดับเมือง

- การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 95 ศาลนั้นอาจยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาได้ว่ากฎหมาย หรือกฎใดขัดต่อรัฐธรรมนูญได้ ทั้งนี้ อาจมีการตรากฎหมายกำหนดให้ศาลปกครองสูงสุดมีอำนาจหน้าที่ แทนศาลรัฐธรรมนูญในกรณีการยกเลิกกฎต่าง ๆ (Legal Enactment) นอกเหนือจากบรรดากฎหมาย (Statutes) หรือบทบัญญัติของกฎหมาย หากกฎหมายนั้นไม่สอดคล้องกับกฎหมาย

(3) ก่อนที่จะมีการให้สัตยาบันสนธิสัญญาใดภายใต้มาตรา 10 a หรือมาตรา 49 ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยว่าสนธิสัญญานั้นสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ สนธิสัญญาไม่อาจได้รับการให้สัตยาบันก่อนที่จะศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย

รัฐธรรมนูญซึ่งในส่วนอารัมภบทกำหนดให้สาธารณรัฐเช็กเป็นส่วนหนึ่งของสังคมครอบครัว และระบบประชาธิปไตยในยุโรปและทั่วโลก และรัฐธรรมนูญ มาตรา 1 บัญญัติให้สาธารณรัฐเช็กมีหน้าที่เคารพปฏิบัติตามพันธกรณีที่มาจากกฎหมายระหว่างประเทศ

รัฐธรรมนูญ มาตรา 10 บัญญัติให้สนธิสัญญาที่ประกาศใช้แล้วหรือสนธิสัญญาที่ได้ ให้สัตยาบัน โดยความยินยอมจากรัฐสภา และโดยที่สาธารณรัฐเช็กต้องผูกพันนั้น สำหรับที่นอกเหนือไปจากบทบัญญัติกฎหมาย (Legal Order) หากสนธิสัญญาบัญญัติสิ่งอื่นใดนอกเหนือจากบทบัญญัติกฎหมายแล้ว ให้สนธิสัญญานั้นมีผลบังคับใช้ได้

รัฐธรรมนูญ มาตรา 10 a กำหนดให้อำนาจหน้าที่ของสาธารณรัฐเช็กบางประการอาจถูกโอนไปยังองค์กร หรือสถาบันระหว่างประเทศโดยสนธิสัญญาได้ และการให้สัตยาบันสนธิสัญญา (Ratification) ดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมจากรัฐสภา เว้นแต่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ (Constitutional Act) กำหนดให้การให้สัตยาบันสนธิสัญญานั้นต้องได้รับความเห็นชอบโดยการทำประชามติ (Referendum)

รัฐธรรมนูญ มาตรา 49 กำหนดให้ความยินยอมของทั้งสองสภาในการให้สัตยาบัน สนธิสัญญาเมื่อสนธิสัญญานั้นกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของบุคคล การเข้าเป็นพันธมิตร ความสงบสันติ หรือสภาพที่มีลักษณะทางการเมือง การตกลงให้สาธารณรัฐเช็กเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรระหว่างประเทศในเรื่องที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องอื่นใด ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะตราเป็นกฎหมาย

รัฐธรรมนูญ มาตรา 10 b กำหนดให้รัฐบาลมีหน้าที่ต้องแจ้งรัฐสภาทราบโดยสม่ำเสมอ และเป็นการล่วงหน้าในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัหน้าที่ของรัฐที่เกิดมาจากการที่รัฐเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์กร หรือสถาบันระหว่างประเทศ โดยการพิจารณาเพื่อให้ความเห็นเกี่ยวกับสถาบัน หรือองค์กรระหว่างประเทศนั้น ให้เป็นไปตามข้อบังคับการประชุมของรัฐสภา (standing orders)

รัฐธรรมนูญ มาตรา 95 บัญญัติให้ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีให้ผู้พิพากษาถูกผูกพันโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และบรรดาสนธิสัญญาที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมาย และมีหน้าที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่ากฎระเบียบทางกฎหมายนั้นนอกเหนือจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาสอดคล้องกับบทบัญญัติกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาหรือสนธิสัญญาหรือไม่

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง (Section 71 a)

- ที่ประชุมใดของรัฐสภาในระหว่างเวลาที่สนธิสัญญาส่งเพื่อขอความยินยอมในการให้สัตยาบันต่อที่ประชุมนั้น จนถึงช่วงเวลาที่สนธิสัญญาได้รับความยินยอม

- คณะสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า 41 คน หรือวุฒิสภาไม่น้อยกว่า 17 คน จากเวลาที่รัฐสภาให้ความยินยอมในการไปให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญา จนถึงเวลาเมื่อประธานาธิบดีลงนามในสนธิสัญญา

- คณะสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า 41 คน หรือวุฒิสภาไม่น้อยกว่า 17 คน จากเวลาที่ประกาศผลของการลงประชามติในการให้ความยินยอมไปลงนามสัตยาบัน จนถึงเวลาที่ประธานาธิบดีให้สัตยาบันสนธิสัญญา

- ประธานาธิบดี จากระยะเวลาเมื่อสนธิสัญญาส่งมายังประธานาธิบดีเพื่อการให้สัตยาบัน

(4) คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaints)

โดยผู้แทนองค์กรของเขตปกครองตนเองระดับเมืองและระดับภาค (Self-Governing Region) ต่อการกระทำละเมิดอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Unlawful Encroachment) ของรัฐ

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ได้แก่ (Section 72 (1) b) ผู้แทนขององค์กรปกครองท้องถิ่น ทั้งในระดับเมือง และระดับภาคการปกครอง ที่อ้างว่าสิทธิการปกครองตนเองของท้องถิ่นที่ได้รับการรับรองนั้นถูกละเมิดจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยรัฐ

ทั้งนี้ อาจมีการตรากฎหมายกำหนดให้ศาลปกครองสูงสุด มีอำนาจหน้าที่แทนศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องเพื่อวินิจฉัยข้อโต้แย้งเรื่องอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐ (State Bodies) และองค์กรของเขตพื้นที่ปกครองตนเอง (Self-Governing Regions) เว้นแต่อำนาจหน้าที่นั้นได้กำหนดขึ้นโดยกฎหมายให้แก่องค์กรอื่น

(5) คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaints)

ต่อคำวินิจฉัยที่ถึงที่สุดหรือการกระทำอื่นใดของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรอง

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องได้แก่ (Section 72 (1) a) บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล หากอ้างว่าสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญ ได้ถูกละเมิดเนื่องมาจากคำวินิจฉัยถึงที่สุด ในกระบวนการที่ตนเป็นคู่กรณีของ มาตรการ หรือการกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐ โดยต้องยื่นคำร้องภายในสองเดือนนับแต่ วันที่มีคำสั่งในกระบวนการที่ถึงที่สุดแล้ว

(6) คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaints) เพื่อวินิจฉัยว่า คำวินิจฉัยเพื่อให้ยุบพรรคการเมือง หรือคำวินิจฉัยอื่นใดที่เกี่ยวกับบรรดา กิจกรรมของพรรคการเมือง ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง (Section 73) พรรคการเมืองอาจ ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า คำสั่งยุบพรรคการเมือง หรือคำสั่งอื่นใด เกี่ยวกับกิจกรรมของพรรคการเมืองไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

(7) เกี่ยวกับมาตรการแก้ไขเยียวยา (Remedial Actions) จากบรรดาคำวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรองการเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง (Section 85)

- ผู้แทนราษฎร
- วุฒิสภา
- พรรคการเมืองที่ผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสมาชิกเป็น สมาชิกอยู่ที่ได้แย้งคำวินิจฉัยว่าตนนั้น ได้รับเลือกโดยไม่มีผล
- บุคคลที่ยื่นคำร้องทุกข์เกี่ยวกับการเลือกตั้งตามกฎหมาย ว่าด้วยการเลือกตั้ง อนุญาตให้โต้แย้งคำวินิจฉัยของสภาใดสภาหนึ่งของรัฐสภา หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการรับรองความมีผลของการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสมาชิก

(8) เพื่อแก้ไขปัญหารณิพิพาทว่าผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา ขาดคุณสมบัติในการดำรงตำแหน่ง หรือเมื่อมีการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับการดำรง ตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 ของตำแหน่งอื่น หรือกิจกรรมในตำแหน่ง ผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา

เมื่อเกิดกรณีปัญหาข้อสงสัยว่าผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา ขาดคุณสมบัติหรือไม่ โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 บัญญัติให้การดำรงตำแหน่ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภาลิ้นสุดลงเมื่อปฏิเสธการปฎิญาณตน หรือปฎิญาณตนโดยมีการตั้งข้อสงวนการสิ้นสุดวาระ การได้รับการเลือกตั้ง ลาออก ขาดคุณสมบัติการดำรงตำแหน่ง กรณีสภาผู้แทนราษฎร เมื่อมีการยุบสภา เมื่อเกิดกรณีการกระทำการที่ไม่สอดคล้องกับการดำรงตำแหน่งตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 22 กำหนด ได้แก่ ห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐ ตำแหน่งผู้พิพากษา และตำแหน่งอื่นใดที่จะได้กำหนดไว้ในกฎหมายให้การดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาลิ้นสุดลงในวันที่ไปเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ผู้พิพากษา หรือตำแหน่งอื่นใดที่ไม่สอดคล้องกับการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ได้แก่ (Section 92)

- ผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภาที่มีข้อสงสัยในการดำรง

ตำแหน่ง

- ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภาในกรณีที่ผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติในการดำรงตำแหน่ง

- คณะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างน้อย 20 คน หากกรณีเป็นปัญหาเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งของผู้แทนราษฎรรายใดรายหนึ่ง หรือคณะวุฒิสภาอย่างน้อย 10 คน หากกรณีเป็นปัญหาเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งของวุฒิสภารายใดรายหนึ่ง

(9) ต่อการกระทำความผิดทางรัฐธรรมนูญของประธานาธิบดี (Impeachment/ Constitutional Charge) ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 65 วรรคสอง ที่วุฒิสภายื่นคำร้อง

รัฐธรรมนูญ มาตรา 65 วรรคสอง บัญญัติให้วุฒิสภา โดยความยินยอมของ สภาผู้แทนราษฎรอายื่นคำฟ้องประธานาธิบดีของสาธารณรัฐ ในข้อหากบฏต่อรัฐ (High Treason) หรือ ละเมิดรัฐธรรมนูญอย่างมาก (Gross Violation) หรือบางส่วนของกฎเกณฑ์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Order) ต่อศาลรัฐธรรมนูญ การกบฏให้ถือว่าหมายถึงการกระทำใดของประธานาธิบดีที่กระทำโดยตรงต่ออธิปไตย หรือความเป็นหนึ่งเดียวของสาธารณรัฐและต่ออำนาจระบบประชาธิปไตยของสาธารณรัฐ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญอาจวินิจฉัยให้การดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีสิ้นสุดลง และสิทธิใดในอนาคตสำหรับการเข้าดำรงตำแหน่ง

เมื่อมีการกำหนดที่มาของประธานาธิบดีใหม่ในปี ค.ศ. 2012 รัฐธรรมนูญได้แก้ไขให้การยื่นถอดถอนประธานาธิบดีต่อศาลรัฐธรรมนูญทำได้ยากขึ้นด้วย โดยกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากสภาผู้แทนราษฎรก่อนที่วุฒิสภาจะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ และกำหนดให้ต้องได้เสียงข้างมากพิเศษ (Supermajority) ในการลงมติยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยต้องใช้เสียง 3 ใน 5 ของสมาชิกวุฒิสภาที่มาประชุมสำหรับสภาผู้แทนราษฎรในการให้ความยินยอมยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ต้องได้รับเสียง 3 ใน 5 ของสมาชิกทั้งหมด หากสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ให้ความยินยอมภายใน 3 เดือน จากวันที่วุฒิสภาขอความยินยอมให้ถือว่าเรื่องขอความยินยอมดังกล่าวระงับลง ทั้งนี้ คำร้องต้องบรรยายการกระทำความผิดของประธานาธิบดีโดยชัดแจ้ง พร้อมพยานหลักฐาน (Section 97)

(10) วินิจฉัยคำร้องจากประธานาธิบดีในการยกเลิกมติร่วมกันของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภามาตรา 66

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญ มาตรา 66 บัญญัติให้กรณีตำแหน่งประธานาธิบดีว่างลง และก่อนที่จะมีประธานาธิบดีใหม่ได้รับเลือกตั้ง หรือได้ทำการปฏิญาณตน และในกรณีเดียวกันกับ กรณีหากประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐด้วยเหตุร้ายแรงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีมติร่วมกันเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว

โดยรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้กรณีที่ประธานาธิบดีไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้การปฏิบัติหน้าที่ของประธานาธิบดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 63 วรรคหนึ่ง a-e และ h-k และมาตรา 63 วรรคสอง ตกมาอยู่กับนายกรัฐมนตรี โดยในช่วงระยะเวลาที่นายกรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่ที่ประธานาธิบดี การปฏิบัติหน้าที่ของประธานาธิบดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 62 a-e และ k และมาตรา 63 วรรคหนึ่ง f หากเป็นกรณีเกี่ยวกับการประกาศการเลือกตั้งของวุฒิสภาให้ตกมาอยู่กับประธานสภาผู้แทนราษฎร หากตำแหน่งของประธานาธิบดีว่างลงระหว่างเวลาที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ตกมาอยู่กับประธานวุฒิสภาที่ซึ่งได้รับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่ของประธานาธิบดีขณะนั้นด้วยในเวลาเดียวกันกับที่นายกรัฐมนตรีมีหน้าที่ในการกำหนดหน้าที่ทั้งหลายของประธานาธิบดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 63 วรรคหนึ่ง f หากเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการประกาศการเลือกตั้งของสภาผู้แทนราษฎรผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ได้แก่ (Section 109) ประธานาธิบดี เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ

ยกเลิกมติดังกล่าวโดยยื่นได้นับแต่วันที่รัฐสภามีมติร่วมกัน จนกระทั่งถึงวันที่ 10 นับแต่มีมติร่วมกันของทั้งสองสภา ประธานาธิบดีอาจกลับเข้าปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อีก

(11) เพื่อวินิจฉัยเกี่ยวกับมาตรการที่จำเป็นเพื่อบังคับการปฏิบัติการให้เป็นไปตาม คำวินิจฉัยขององค์กรระหว่างประเทศที่คำวินิจฉัยต้องผูกพันต่อสาธารณรัฐซึ่งในสถานการณ์ที่ไม่สามารถบังคับการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยขององค์กรระหว่างประเทศดังกล่าวได้ (International Tribunal/Court)

กรณีศาลระหว่างประเทศวินิจฉัยว่าพันธกรณีของสาธารณรัฐซึ่งที่เกิดจากสนธิสัญญาระหว่างประเทศถูกละเมิดโดยการกระทำละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะการกระทำละเมิดนั้น สิทธิมนุษยชน หรือเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล หรือนิติบุคคลถูกละเมิด และหากการละเมิดนั้นสืบเนื่องมาจากกฎหมายที่มีผลใช้บังคับให้รัฐบาลยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกกฎหมายดังกล่าวได้ หากไม่มีวิธีทางวิธีทางอื่นที่จะยกเลิกหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวได้

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ได้แก่ (Section) รัฐบาล เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกกฎหมายในกรณีที่ไม่มีความวิธีทางอื่นใดที่จะยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายนั้น

(12) เพื่อวินิจฉัยข้อโต้แย้งเรื่องอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรของรัฐ (States Bodies) และองค์กรอื่นใดของเขตพื้นที่ปกครองตนเอง (Self-Governing Regions) เว้นแต่อำนาจหน้าที่นั้นมีกฎหมายกำหนดให้องค์กรอื่นเป็นผู้พิจารณา

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง (Section 120) องค์กรของรัฐที่ได้แย้งเรื่องอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรของรัฐและเขตการปกครองตนเองระดับท้องถิ่น หรือในการโต้แย้งเรื่องอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรของรัฐ ผู้แทนองค์กรของเขตการปกครองตนเองในการโต้แย้งเรื่องอำนาจหน้าที่ระหว่างเขตการปกครองตนเอง หรือรัฐหรือในการโต้แย้งเรื่องอำนาจหน้าที่ระหว่างเขตการปกครองตนเอง

(13) กระบวนการเกี่ยวกับการทำประชามติ (Referendum) เกี่ยวกับการเข้าเป็น สมาชิกสหภาพยุโรป (European Union)

กระบวนการเกี่ยวกับการไม่ยอมดำเนินการจัดทำประชามติ (Section 125 a)

กรณีที่ประธานาธิบดีมีมติให้ไม่จัดทำประชมติเกี่ยวกับการที่รัฐต้องเข้าร่วมกับสหภาพยุโรป รัฐบาลอาจยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญร่วมกับผู้แทนราษฎรอย่างน้อย 2 ใน 5 หรือร่วมกับวุฒิสมาชิก อย่างน้อย 2 ใน 5 ภายใน 20 วัน หลังจากที่ประธานาธิบดีมีคำวินิจฉัยที่จะไม่จัดทำประชมติหรือ ภายใน 30 วัน ภายใต้มาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการทำประชมติของการเข้าร่วมสหภาพยุโรปได้สิ้นสุดลง โดยประธานาธิบดีไม่จัดทำให้มีการทำประชมติหรือ มีคำวินิจฉัยว่าจะไม่จัดทำประชมติ

กระบวนการเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของวิธีการจัดทำประชมติ

ประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงในการจัดทำประชมติอาจยื่นคำร้องภายใน 10 วัน เมื่อการลงประชมติสมบูรณ์เกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของวิธีการทำประชมติชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

2.5.3.4 การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

ผู้ร้องทุกข์สามารถดำเนินการยื่นคำร้องได้หลายช่องทาง เช่น อาจเป็นการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญผ่านอีเมล ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องโทรสาร หรือด้วยตนเอง ณ ที่ทำการของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ทั้งนี้ในกรณีที่เป็นการยื่นโดยช่องทางอื่นนอกจากจะมายื่นด้วยตนเองต้องนำส่งต้นฉบับภายใน 3 วัน และศาลไม่รับคำร้องทุกข์ด้วยวาจา

2.5.3.5 รูปแบบและเนื้อหาในการยื่นคำร้อง

คำร้องต้องเป็นกรณีขอให้ยกเลิก หรือแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คำร้องต้องแสดงโดยชัดแจ้งซึ่งตัวบุคคลผู้ยื่นคำร้อง เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่จะโต้แย้ง พร้อมทั้งลงชื่อ และวันที่ที่จะร้องทุกข์ให้ชัดแจ้ง โดยคำร้องทุกข์จะต้องประกอบไปด้วยสาระสำคัญ คือ การบรรยายข้อเท็จจริง อันเป็นเหตุแห่งการขัด และแสดงซึ่งพยานหลักฐานที่ผู้ร้องทุกข์ต้องการนำเสนอ เพื่อให้ศาล ได้ทราบถึงจุดประสงค์ หรือเป้าหมายของการร้องทุกข์ รวมถึงการระบุสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ผู้ร้องทุกข์ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญคุ้มครอง สำหรับจำนวนสำเนาคำร้องทุกข์นั้นตามมาตรา 34 (2) จะต้องประกอบไปด้วยต้นฉบับชุดที่ใช้สำหรับศาล และสำเนาที่จะส่งให้แก่คู่ความแต่ละคนตามที่อ้างมาในคำร้องทุกข์

ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นส่วนราชการ หรือองค์กรของรัฐอื่นที่กระทำการละเมิดต่อผู้ร้องทุกข์โดยตรง หากการร้องทุกข์มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาทางอาญา คู่ความที่กล่าวอ้างจะถือเป็นคู่ความร่วมมือ ตามมาตรา 12 (6) แห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนี้ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญมาตรา 72 (6) จะต้องแนบสำเนาคำวินิจฉัย หรือคำสั่งอันถึงที่สุดที่ผู้ร้องทุกข์ได้ไปดำเนินการจนไม่อาจเยียวยาได้ด้วย รวมถึงสำเนาคำวินิจฉัย หรือคำสั่งอื่น ๆ ของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องด้วย ในกรณีที่คำร้องทุกข์ขาดรายละเอียดของข้อเท็จจริง หรือเอกสารตามที่กล่าวมาข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งให้ผู้ร้องทุกข์แก้ไขคำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ร้องทุกข์ไม่ดำเนินการแก้ไขภายในเวลาที่กำหนด ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งไม่รับคำร้องทุกข์นั้นตามมาตรา 43 วรรคหนึ่ง (a) และผลการยื่นคำร้องทุกข์ไม่เป็นเหตุในการทุเลาการบังคับ

2.5.3.6 ระยะเวลา

ภายใต้บังคับมาตรา 72 (3) แห่งกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องทุกข์ต้องดำเนินการยื่นคำร้องภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบผลของคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วกระทบถึงสิทธิของตนเอง โดยคำพิพากษา หรือคำตัดสินดังกล่าวอาจมาจากองค์กรตุลาการ องค์กรฝ่ายปกครอง หรือองค์กรอื่น ๆ ตามกฎหมาย แต่ต้องเป็นกรณีที่ได้นำดำเนินการทางกฎหมายจนหมดทางเยียวยาแล้ว และหากวันสุดท้ายตรงกับวันเสาร์วันอาทิตย์ หรือวันหยุดประจำปี ให้นับวันที่เปิดทำการเป็นวันแรก หรือวันสุดท้ายของระยะเวลา โดยหากเป็นการส่งคำร้องทุกข์ทางจดหมาย ให้ถือว่าประทับที่ปรากฏบนซองเป็นวันในการพิจารณาระยะเวลาและภายใต้บังคับมาตรา 72 (5) หากเป็นกรณีการละเมิดหรือการแทรกแซงโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทบสิทธิ หรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้อย่างซ้ำที่สุ่มไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่มีการละเมิดสำหรับระยะเวลาที่กำหนดไว้นั้นไม่สามารถขยาย หรือยกเลิกเสียได้ และหากศาลรัฐธรรมนูญได้พบเห็นถึงข้อบกพร่องดังกล่าวศาลย่อมปฏิเสธไม่รับคำร้อง ทั้งนี้ผู้ร้องทุกข์สามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ตลอดเวลาจนกว่าจะมีคำวินิจฉัย

2.5.3.7 ต้องดำเนินการทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว

กรณีที่จะมีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนั้น รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในมาตรา 87 วรรคหนึ่ง (d) ว่าจะต้องเป็นกรณีการร้องทุกข์เพื่อเป็นการโต้แย้งคำพิพากษา การล่วงละเมิดมาตรการ หรือการแทรกแซงขององค์กรของรัฐ อันมี

ลักษณะเป็นการขัดหรือแย้งต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญ และกฎบัตรรัฐธรรมนูญ ได้รับรองไว้ในกรณีที่เป็นการโต้แย้งสิทธิประเภทอื่นศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับพิจารณา วินิจฉัย และศาลรัฐธรรมนูญไม่ใช่ศาลในระบบปกติ จึงไม่อาจยื่นคำร้องในลักษณะเป็นการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอื่น หรือให้ตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษาของศาลอื่นได้ แต่มีอำนาจเฉพาะในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเท่านั้น และผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจอุทธรณ์ได้ตาม มาตรา 43 (3) และมาตรา 54 (2) แห่งกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ

2.5.3.8 ผู้มีอำนาจในการร้องทุกข์

ผู้มีอำนาจในการร้องทุกข์นั้น ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 72 (1)(a) บัญญัติให้บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล เป็นผู้มีอำนาจในการร้องทุกข์ แต่ทั้งนี้มาตรา 36 (1) ผู้ร้องทุกข์ไม่อาจเขียนคำร้องได้ด้วยตนเองแต่จะต้องมีการตั้งตัวแทนซึ่งเป็นทนายเป็นผู้ดำเนินการแทนตามมาตรา 34 (1) และต้องมอบอำนาจให้ดำเนินการโดยชัดแจ้งว่าจะสามารถดำเนินการอย่างไรได้บ้าง ในศาลรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจในการแต่งตั้งทนายความให้

2.5.3.9 ขั้นตอนในการรับคำร้อง และถอนสั่ง

คำร้องต้องเป็นกรณีขอให้ยกเลิกหรือแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คำร้องต้องแสดงโดยชัดแจ้ง (Evident) ซึ่งตัวบุคคล ยื่นคำร้อง เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่จะโต้แย้ง พร้อมทั้งลงชื่อ และวันที่ที่จะ ร้องทุกข์ให้ชัดเจน โดยคำร้องทุกข้อจะต้องประกอบไปด้วยสาระสำคัญ คือ การบรรยาย ข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุแห่งการชี้ขาด และแสดงพยานหลักฐานที่ผู้ร้องทุกข์ต้องการ นำเสนอเพื่อให้ศาลได้ทราบถึงจุดประสงค์หรือเป้าหมายของการร้องทุกข์ รวมถึง การระบุสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ผู้ร้องทุกข์ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญคุ้มครอง สำหรับจำนวนสำเนาของคำร้องทุกข้อนั้น ตามมาตรา 34 (2) จะต้องประกอบไปด้วย ต้นฉบับ (ชุดที่ใช้สำหรับศาล) และสำเนาที่จะส่งให้แก่คู่ความแต่ละคนตามที่อ้างมาใน คำร้องทุกข์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นส่วนราชการ (State Body) หรือองค์กรของรัฐอื่น ๆ (Public Authority) ที่กระทำการละเมิดต่อผู้ร้องทุกข์โดยตรง หากการร้องทุกข์ มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาทางอาญา คู่ความที่กล่าวอ้างถึงจะถือเป็น คู่ความร่วม (Secondary Parties) ตามมาตรา 12 (6) แห่งกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา

นอกจากนี้ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 72 (6) จะต้องแนบสำเนาคำวินิจฉัย หรือคำสั่งอันถึงที่สุด ที่ผู้ร้องทุกข์ได้ไปดำเนินการจนไม่อาจเยียวยาได้ด้วย รวมถึงสำเนาหรือคำวินิจฉัยอื่น ๆ ของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องด้วย ในกรณีที่คำร้องทุกข์ขาดรายละเอียดของข้อเท็จจริง หรือเอกสารอย่างหนึ่งอย่างใด ตามที่กล่าวมาข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องทุกข์แก้ไขคำร้องภายใน ระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ร้องทุกข์ไม่ดำเนินการแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งไม่รับคำร้องทุกข์นั้นตามมาตรา 43 วรรคหนึ่ง (a) และผลแห่งการยื่นคำร้องทุกข์ไม่เป็นเหตุในการทุเลาการบังคับ (Suspensive Effect)

ผู้ร้องทุกข์สามารถดำเนินการยื่นคำร้องได้หลายช่องทาง เช่น อาจเป็นการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญผ่านอีเมล (Email) ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronically) เครื่องโทรสาร (Telefax) หรือด้วยตนเอง ณ ที่ทำการของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ทั้งนี้ในกรณีที่เป็นการยื่นโดยช่องทางอื่นนอกจากมายื่นด้วยตนเอง ต้องนำส่งต้นฉบับเอกสารภายใน 3 วัน และศาลไม่รับคำร้องทุกข์ด้วยวาจา

2.5.3.10 การพิจารณาคดี

ศาลรัฐธรรมนูญทำคำวินิจฉัยโดยองค์คณะ (Panels) หรือโดยที่ประชุมใหญ่ (Plenum) ที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด และจะมีมติวินิจฉัยคดีทางใดต้องมีตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 10 นาย และมีเสียงข้างมากของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาประชุมเห็นชอบด้วย แต่หากเป็นกรณีการให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญใด หรือถอดถอนประธานาธิบดี อย่างน้อยต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อย 9 นาย ให้ความเห็นชอบ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามารถทำความเห็นแย้งได้ (Dissent Opinion) ไม่ใช่สิ่งบังคับต้องทำ

รัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญจะกำหนดประเภทคดีที่พิจารณาวินิจฉัยคดี โดยองค์คณะ 3 นาย (Three-Member Panels) หรือโดยที่ประชุมใหญ่ (Plenum) ในการเตรียมการพิจารณาวินิจฉัยคดี กำหนดให้มีตุลาการเจ้าของสำนวน หรือตุลาการผู้แถลงคดี (Justice Rapporteur) 1 นาย และตุลาการแต่ละนายมีผู้ช่วยอย่างน้อย 1 นาย (Assistant) โดยผู้ช่วยตุลาการมีหน้าที่ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนายนั้นสั่งการ เว้นแต่การสืบพยานแทนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจกระทำได้ ตุลาการเจ้าของสำนวนหรือผู้แถลงคดีมีหน้าที่จัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ แต่หากคำพิพากษาหรือคำสั่งแตกต่างจากความเห็นของตุลาการเจ้าของสำนวนมาก

ประธานองค์คณะอาจกำหนดให้ตุลาการนายใดเขียนคำพิพากษาหรือคำสั่งในเรื่องนั้นแทนได้

กรณีมีคำร้องที่ต้องพิจารณาโดยที่ประชุมใหญ่ให้แจกคำร้องไปยังตุลาการนายหนึ่งตามลำดับรายนามที่รับคำร้อง (Work Schedule) เพื่อทำหน้าที่เป็นตุลาการเจ้าของสำนวน หรือตุลาการผู้แถลงคดี (Justice Rapporteur) กรณีเป็นคำร้องที่ต้องพิจารณาโดยองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 นาย ให้แจกคดีไปยังตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (Justice Rapporteur) ตามลำดับรายนามที่รับคำร้อง (Work Schedule) เพื่อทำหน้าที่เป็นตุลาการเจ้าของสำนวน หรือตุลาการผู้แถลงคดี และแจกจ่ายไปยังองค์คณะ ตามลำดับงาน (Work Schedule)

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ และรองประธานต้องไม่เป็นตุลาการในองค์คณะ 3 นาย แต่หากตุลาการองค์คณะรายใดรายหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หรือไม่มาให้แต่งตั้งตุลาการที่ถูกกำหนดให้เข้าปฏิบัติหน้าที่แทนตุลาการนายนั้น (Substitute) และประธาน และรองประธานสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนได้ซึ่งแตกต่างจากระบบศาลรัฐธรรมนูญ 1920 ซึ่งมีการแต่งตั้งตุลาการผู้แทนไว้ต่างหากจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่

การประชุมของที่ประชุมใหญ่ (Plenum) เช่น การยกเลิกบทบัญญัติกฎหมาย หรือกฎที่ขัดรัฐธรรมนูญ การถอดถอนประธานาธิบดี การยกเลิกมติของทั้งสองสภากรณีสันติว่าประธานาธิบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ชั่วคราว ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับคำสั่งยุบพรรคการเมือง หรือกิจกรรมของพรรคการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย มาตราการแก้ไขเยียวยากรณีที่ประธานาธิบดีไม่จัดให้มีการลงประชามติเกี่ยวกับที่รัฐจะเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการลงประชามติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญกรณีเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป กรณีที่องค์คณะไม่สามารถลงมติได้เสียงข้างมาก การออกข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นตัวแทนศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่บริหารจัดการงานของศาลรัฐธรรมนูญ การเรียกประชุมที่ประชุมใหญ่ศาลรัฐธรรมนูญ การกำหนดวาระการประชุม การดำเนินการประชุม การแต่งตั้งประธานประจำองค์คณะ การปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด

2.5.3.11 ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

กฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 58 ได้กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลบังคับดังต่อไปนี้ เมื่อมีการตีพิมพ์ลงใน The Collection of Laws หรือมีผลบังคับนับแต่วันที่จะระบุไว้ในคำวินิจฉัย หรือมีผลบังคับนับแต่วันที่มีการอ่านคำวินิจฉัย หรือเมื่อมีการส่งคำวินิจฉัยให้กับคู่ความ โดยเฉพาะกรณีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ และภายใต้บังคับมาตรา 89 (2) คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กร และประชาชน และยังถือว่าเป็นที่มาของกฎหมายที่เป็นธรรมเนียมให้ต้องยึดถือปฏิบัติ

รูปแบบคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญจะต้องประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 54 (1)

(1) อารัมภบทในการนำไปสู่คำตัดสินจำแนกรายละเอียดของคำวินิจฉัย เช่น ผู้ร้องทุกข์ คู่ความคู่ความร่วมมือ หมายความ คำสั่ง มาตรการทางกฎหมาย หรือการดำเนินการอันเป็นการแทรกแซงโดยองค์กรของรัฐ และผลกระทบโดยตรงของผู้ร้องทุกข์

(2) ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องอธิบายกรณีการรับหรือปฏิเสธคำร้องขอของผู้ร้องทุกข์ให้ชัดเจน

(3) เหตุผลของคำวินิจฉัย จะต้องมีการสรุปเนื้อหาของคำร้องข้อเท็จจริงและเหตุผลในการวินิจฉัย

(4) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจอุทธรณ์ได้

2.5.3.12 การบังคับตามคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาล

คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อประกาศโดยชอบแล้ว มีผลบังคับได้ และผูกพันเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคล คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่า สันติสัญญาไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 87 วรรคสองนั้น ผู้เกี่ยวข้องไม่อาจไปให้สัตยาบันได้จนกว่าจะมีการแก้ไขให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ กรณีกฎหมาย หรือกฎบัตรรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญต้องมีการยกเลิกกฎหมายนั้น โดยกำหนดวันที่กฎหมายสิ้นผลไว้ในคำวินิจฉัยและอาจสั่งว่ากฎใด (Regulation) สิ้นผลไปพร้อมกับกฎหมายดังกล่าวด้วย (มาตรา 70 รัฐบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ)

การดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ การกำหนดค่าธรรมเนียมศาล และการขอตรวจดูเอกสาร สำหรับการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น

กฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญมีได้บัญญัติระยะเวลาในการทำคำวินิจฉัยเอาไว้ โดยตามปกติระยะเวลาในการจัดทำคำวินิจฉัยจะเปลี่ยนแปลงไปตามความสลับซับซ้อนของคดีโดยอยู่ประมาณ 2 เดือนถึง 2 ปี และในบางคดีเองก็มีระยะเวลามากถึง 3 ปี และโดยส่วนมากประมาณ 95 เปอร์เซ็นต์ ของคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญศาล มักจะมีคำสั่งไม่รับคำร้องซึ่งโดยเหตุผลส่วนใหญ่ก็มาจากการที่ผู้ร้องทุกข์ไม่มีอำนาจในการยื่นคำร้อง คำร้องทุกข์ที่ขัดแย้งขาดเอกสารสำเนาการตั้งทนายความ การไม่ระบุค่าขอให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัย การไม่ดำเนินการให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลปกครอง หรือการอุทธรณ์ เป็นต้น

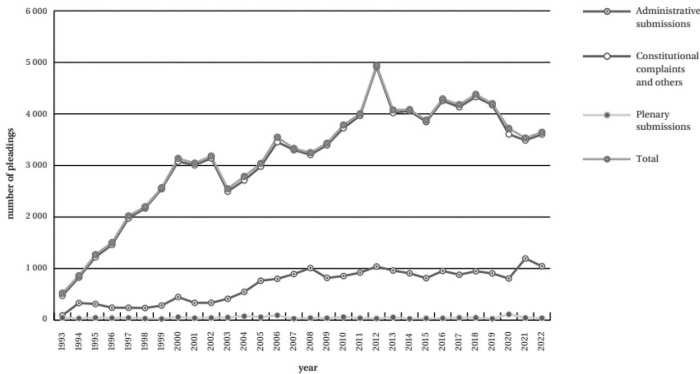
สำหรับการขอตรวจสอบและคัดสำเนาเอกสารในกระบวนการพิจารณานั้น สามารถกระทำได้โดยได้รับอนุญาตจากศาล และอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ศาล โดยเจ้าหน้าที่ศาลจะบันทึกทุกครั้งในเวลาที่ขอเข้ามาดูหรือตรวจสอบเอกสารว่าใช้ระยะเวลานานเท่าใดโดยจะลงชื่อและจดวันที่ไว้ในบันทึกรวมถึงผู้ขอตรวจดูเอกสารลงชื่อกำกับด้วย ในกรณีที่ไม่สามารถขอตรวจดูเอกสารได้เจ้าหน้าที่จะจดบันทึกและอธิบายถึงเหตุที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ และเอกสารบางชนิดอาจต้องได้รับอนุญาตจากตุลาการเจ้าของสำนวน

2.5.3.13 สถิติการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก⁹⁴

จากรายงานผลการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กประจำปี ค.ศ. 2022 พบว่า จำนวนคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลมีจำนวนเพิ่มขึ้นและลดลงสลับกันไปนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 – 2022

⁹⁴ Constitutional Court of the Czech Republic https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Rocenky/Constitutional_Court_Yearbook_2022_ENG_elektronicka.pdf (accessed March 10, 2023).

Developments of the numbers of submissions 1993–2022

2.5.3.14 ตัวอย่างคำวินิจฉัยที่น่าสนใจ

คำวินิจฉัยที่ No. I. US 4503/12 ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2014

การลงโทษให้ขับไล่ออกนอกประเทศโดยไม่มีกำหนดระยะเวลาชั่วคราว (Sentence of Expulsion for an Indefinite Period of Time)

คดีนี้ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยว่า คำพิพากษาของศาลท้องถิ่นหนึ่งในกรุงปราก (the judgement of the Municipal Court in Prague) ที่ลงโทษขับไล่ตนเองออกนอกประเทศเนื่องจากผู้ร้องได้กระทำความผิดทางอาญาหลายฐาน เป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ⁹⁵

โดยในคดีนี้ ผู้ร้องเป็นคนถือสัญชาติยูเครนแต่พำนักอยู่ในประเทศเช็กมากกว่า 15 ปี ผู้ร้องเห็นว่าโทษทางอาญาที่ผู้ร้องได้รับส่วนหนึ่งคือการไล่ออกนอกประเทศโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา เป็นโทษที่ไม่ได้สัดส่วนและละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการมีชีวิตครอบครัว และเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ (right to a family life and freedom of movement) เนื่องจากผู้ร้องได้ใช้ชีวิตอยู่ในสาธารณรัฐเช็กกว่า 15 ปี และในช่วงเวลา 12 ปี ก็ได้ใช้ชีวิตอยู่กับคู่ชีวิต (partner) ของตน ผู้ร้องไม่มีความสัมพันธ์กับประเทศยูเครนมานานแล้วเพราะไม่เคยกลับไป

⁹⁵ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2550). เอกสารประกอบคำบรรยายหลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย (นอปป.)” รุ่นที่ 3 กลุ่มงานวิทยาลัยรัฐธรรมนูญ. สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา.

ยุครนในรอบ 10 ปี และศาลให้เหตุผลในการมีคำสั่งขับไล่ออกนอกประเทศโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา เพียงว่าเพื่อคุ้มครองสุขภาพและทรัพย์สินของชาวเช็ก เพียงหนึ่งประโยคซึ่งผู้ร้องเห็นว่าไม่มีเหตุผลเพียงพอ

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า การลงโทษทางอาญาต้องอยู่บนหลักความได้สัดส่วน และหลักการลงโทษไม่เกินกว่าประโยชน์ในการลดการกระทำความผิดทางอาญา (Principles of Proportionality and subsidiarity of penal repression : the Ultima ratio principle only the most serious crime are punished in the most sever maner) โดยเมื่อศาลจะพิจารณากำหนดระยะเวลาในการลงโทษแต่ละคดี ศาลต้องพิจารณาหลักการได้สัดส่วนในการลงโทษฯ ดังกล่าว 4 ประการ⁹⁶ คือ

(1) ความได้สัดส่วนของโทษเมื่อพิจารณาสภาพการณ์และความหนักเบาของอาชญากรรม และพิจารณาประกอบความสัมพันธ์ระหว่างความหนักเบาของอาชญากรรมที่กระทำกับอาชญากรรมในส่วนต่าง ๆ ของประมวลกฎหมายอาญา

(2) สาเหตุของการกระทำความผิดทางอาญาของผู้กระทำความผิด และความเป็นไปได้ในการแก้ไขปรับปรุงตนเองของผู้กระทำความผิด

(3) สถานะของผู้กระทำความผิด เช่น ทางสังคม ทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางครอบครัวในประเทศที่ผู้ถูกลงโทษอาศัยอยู่ และประเทศที่ผู้กระทำความผิดควรจะถูกไล่ให้ไปอยู่ รวมถึงประโยชน์และความเป็นอยู่ สวัสดิภาพของบุตรของผู้กระทำความผิด

(4) สาเหตุของความเสียหายภัยและอันตรายของประชาชน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด

หากหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวไม่ได้นำมาพิจารณาประกอบการลงโทษและให้เหตุผลไว้ สิทธิในการได้รับการดำเนินคดีอย่างเป็นธรรม (right to a fair trial) ย่อมถูกละเมิด รวมถึงสิทธิในการไม่ได้รับการลงโทษโดยปราศจากกฎหมาย (nulla poena sine lege (no punishment without law) principle) ด้วย โดยศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าคำพิพากษาดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับการลงโทษ

⁹⁶ โปรดดูเพิ่มเติมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กฉบับเต็ม โดยประมวลกฎหมายอาญาเช็ก มาตรา 37 กำหนดเรื่องหลักทั่วไปในการบังคับโทษ มาตรา 38 กำหนดเรื่องความพอเหมาะของการลงโทษทางอาญา มาตรา 39 กำหนดเรื่องประเภทการลงโทษ มาตรา 80 กำหนดเรื่องการขับไล่ออกนอกประเทศ

ขับไล่ออกนอกประเทศโดยไม่มีกำหนดระยะเวลาขัดต่อรัฐธรรมนูญ และส่งเรื่องกลับไปยังศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อมีคำสั่งใหม่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโทษขับไล่ออกนอกประเทศดังกล่าว

ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญชี้ได้เทียบเคียงแนวคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (The European Court of Human Right) โดยที่ประชุมใหญ่ในเรื่องการบังคับโทษกับผู้กระทำความผิดในคดี Under v. Netherland ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2006 หมายเลข 46410/99 ที่วางหลักการลงโทษเรื่องการขับไล่ออกนอกประเทศว่า นอกจากสภาพการณ์และความรุนแรงของความผิดทางอาญาที่ได้กระทำเพื่อกำหนดโทษแล้ว ศาลชี้ว่าให้พิจารณาก่อนการกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดถึงเงื่อนไขดังต่อไปนี้ด้วย

- ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศที่ถูกขับไล่ออกไป
- ระยะเวลาที่ล่วงพ้นมานับแต่กระทำความผิดทางอาญานั้น

และพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

- สัญชาติของผู้กระทำความผิด สถานะทางครอบครัว เช่น ระยะเวลาของการแต่งงาน และเหตุอื่นที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่แท้จริง

- คู่สมรสทราบหรือไม่เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาในเวลาที่แต่งงาน

- บุตรนั้นได้เกิดขึ้นระหว่างการแต่งงานครั้งนั้นหรือไม่ และอายุของบุตร

- ความร้ายแรงของความยากลำบากที่คู่สมรสจะต้องเผชิญในประเทศที่จะถูกขับไล่ออกไปอยู่ และเพื่อประโยชน์และสวัสดิการความเป็นอยู่ของบุตรที่เป็นผู้เยาว์ที่ต้องได้รับในประเทศที่ผู้ร้องถูกขับไล่ออกไปอยู่ และความเข้มแข็งของสังคมวัฒนธรรมและครอบครัวระหว่างประเทศที่ต้องไปอาศัยอยู่กับประเทศที่ถูกขับไล่ออกไปอยู่

คำวินิจฉัยที่ PL. US 16/14 การบังคับให้ฉีดวัคซีนก่อนรับเข้าศึกษาในโรงเรียนเตรียมอนุบาลไม่ขัดรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 27 มกราคม 2015 (Mandatory vaccination as a requirement for admission to nursery school)

ศาลรัฐธรรมนูญปฏิเสธไม่รับคำร้องเพื่อขอให้ยกเลิกมาตรา 50 กฎหมายเกี่ยวกับคุ้มครองสุขภาพอนามัยสาธารณะ (Public Health Act) ที่กำหนดให้สถานที่

รับเลี้ยงเด็กช่วงก่อนวัยเรียนจะรับเด็กได้ต่อเมื่อ (1) เด็กได้รับวัคซีนที่รัฐกำหนด (regular mandatory vaccination) (2) มีเอกสารรับรองว่าตนได้รับภูมิคุ้มกันโรคติดเชื้อ (3) ไม่สามารถรับวัคซีนได้เนื่องจากมีข้อห้ามอย่างถาวร ผู้ร้องเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวละเมิดสิทธิในการได้รับการศึกษา (right to education) ของบุตรตน ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย โดยอาศัยบททดสอบเรื่องของความมีเหตุผล (test of rationality) แล้ว เห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวไม่ได้กระทบต่อหลักการสำคัญของสิทธิในการได้รับการศึกษาของผู้ร้อง เพราะไม่ได้เป็นการเลือกปฏิบัติ และไม่ได้เป็นการตัดสิทธิการรับเข้าการศึกษาของสถานศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนโดยปราศจากข้อยกเว้น โดยกฎหมายมีวัตถุประสงค์ ความมุ่งหมายที่ชอบด้วยเหตุผลเพื่อการคุ้มครองสุขอนามัยสาธารณะ ซึ่งวัคซีนเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของสังคมที่จะต้องมีส่วนร่วมแบ่งปันความรับผิดชอบต่อสมาชิกทั้งหมดของสังคม เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคติดต่อทั้งหลาย

คำวินิจฉัยที่ No. I. US 3304/13 ผู้เยาว์ไม่ได้รับการอนุญาตให้เข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับตน (Children must be allowed to attend the hearing in case concerning them) ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2014

ศาลรัฐธรรมนูญ คณะที่ 1 ได้วินิจฉัยให้ยกเลิกคำพิพากษาของศาลยุติธรรม เนื่องจากพบว่ามี การละเมิดสิทธิของผู้เยาว์ที่มีอายุ 17 ปี และ 10 ปี ที่ได้รับการรับรองโดยคำประกาศสิทธิขั้นพื้นฐานและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (The Charter of Fundamental Rights and the Convention of Right of the Child) ที่เกี่ยวกับสิทธิของเด็กในการเข้าถึงศาล การรับฟังถ้อยคำของเด็ก และการเข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีของศาล (access to court, to be heard and to attend the hearing) โดยในคดีดังกล่าว เป็นคดีแพ่งซึ่งศาลเขตพื้นที่ (The Mlada Boleslav District Court) ได้แต่งตั้งหน่วยงานของรัฐแห่งหนึ่งเป็นผู้อนุบาลเด็ก เพื่อเป็นผู้แทนเด็กในคดีนี้ ซึ่งเด็กมีข้อพิพาทกับบิดามารดาของตนเอง เนื่องจากมีผลประโยชน์ขัดกัน ตั้งแต่มีการแต่งตั้งผู้อนุบาลเด็กแล้ว เด็กก็ไม่เคยถูกเรียกเข้ามาในการพิจารณาคดีของศาลอีกเลย ไม่เคยได้รับแจ้งการดำเนินการในคดีนี้ และไม่ได้รับคำพิพากษาของศาล และหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้อนุบาลเด็กไม่ได้ยื่นอุทธรณ์คดีนี้ให้แก่เด็ก ซึ่งคำอุทธรณ์ที่เด็กยื่นเองหรือโดยบิดามารดาของเด็กเอง ได้รับการปฏิเสธ

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า สิทธิในการได้รับฟังของเด็กนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อให้เห็นว่าเด็กไม่ใช่เป็นเพียงวัตถุหรือเป็นผู้สังเกตการณ์ที่ปราศจากบทบาทเท่านั้น แต่เด็กเป็นสิ่งสำคัญของบรรดาสหิทธิต่าง ๆ และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาคดี แม้สิทธิในการเข้ารับฟังการพิจารณาคดีของเด็กจะไม่ใช่สิทธิโดยสมบูรณ์ (not absolute) แต่การจำกัดมิให้เด็กเข้าร่วมฟังการพิจารณาจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก เช่น อายุที่น้อยเกินไป หรือเรื่องราวในคดีเป็นอันตรายต่อเด็ก แต่ในคดีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้พบว่ามิชอบจำกัดที่ต้องกระทำการเพื่อจำกัดสิทธิเด็กดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญจึงเห็นว่า สิทธิเด็กได้ถูกละเมิดจากคำพิพากษาของศาลตามคำร้องนี้ และมีคำสั่งให้เพิกถอนคำพิพากษานี้

ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยที่ II.US 1945/08 เกี่ยวกับสิทธิของเด็กที่รับฟังในศาล (Right of a Child to be Heard) ลงวันที่ 2 เมษายน 2009

โดยในคดีดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกคำพิพากษาของศาลภาคแห่งหนึ่ง (Regional Court in Prague) เนื่องจากศาลไม่ได้ให้เด็กเข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีและศาลไม่ได้รับฟังความเห็นของเด็กในคดีนั้นก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งจำกัดเสรีภาพของเด็ก โดยศาลรัฐธรรมนูญชี้ได้นำคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี Husak v. the Czech Republic (2008) ขึ้นพิจารณาว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วางหลักไว้ว่า กรณีที่จะมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล (personal freedom) ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานว่า ศาลมีหน้าที่ต้องรับฟังบุคคลดังกล่าวก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งใด ๆ เพื่อไปจำกัดเสรีภาพของบุคคลนั้น ซึ่งหลักการดังกล่าวศาลรัฐธรรมนูญจึงนำมาใช้กรณีผู้เยาว์ด้วยเช่นกัน และเหตุผลที่จะไม่รับฟังผู้เยาว์จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เยาว์ไม่สามารถในการที่จะให้ความเห็นใดได้ เนื่องจากพัฒนาการของตน (ทางด้านร่างกายและสติปัญญา) แต่ในคดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญไม่พบเหตุผลที่ศาลจะพิจารณาคดีโดยจำกัดสิทธิของผู้เยาว์โดยไม่จำต้องรับฟังความเห็นของผู้เยาว์ก่อนแต่ประการใด

คำวินิจฉัยที่ PI. US 6/10 การไม่ปล่อยตัวจำเลยออกจากที่คุมขังภายหลังจากที่ศาลตัดสินว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้องเป็นการละเมิดสิทธิจำเลยตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด (Obligation to Release Defendant from Custody) ลงวันที่ 20 เมษายน 2010 (ประชุมใหญ่)

ศาลรัฐธรรมนูญชี้คำวินิจฉัยว่า เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิในเสรีภาพของบุคคล (right to liberty) ตามที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปวางหลัก

ไว้ว่าให้เป็นไปตาม “หลักการที่เป็นไปตามเหตุผลของแต่ละเรื่อง” (doctrine of accentuated reasons) ซึ่งตามหลักการดังกล่าว ศาลทั่วไปมีหน้าที่ต้องเคารพหลักการของการแสดงเหตุผลในการยังคงควบคุมตัวต่อไปอีก สำหรับบุคคลที่ศาลตัดสินแล้วว่าไม่มีความผิด (judgement of exoneration) โดยศาลมีหน้าที่ต้องพิจารณาว่าความสงสัยว่ามีการกระทำความผิดทางอาญาของจำเลยนั้นมีน้ำหนักมากขึ้นหรือน้อยลงจากการพิจารณาคดีที่ผ่านมา ซึ่งการยังคงควบคุมตัวจำเลยต่อไปย่อมกระทบต่อคำพิพากษาว่าไม่ได้กระทำความผิด (judgement of exoneration) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญา มาตรา 74 วรรคสอง ประโยคที่สอง ที่กำหนดว่ากรณีเกี่ยวกับการปล่อยตัวจำเลยภายหลังจากศาลอ่านคำพิพากษาว่าจำเลยไม่มีความผิด พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องยื่นคำร้องเพื่อของดการปล่อยตัวจำเลยไปได้ต่อเมื่อพนักงานอัยการยื่นคำร้องอุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าวมาด้วย (“; if released from custody following pronouncement of judgement of exoneration is concerned, the a complaint by a public prosecutor shall have an effect of deferral only when the public prosecutor also files an appeal against the judgement”,) นั้นมีความขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญในเรื่องสิทธิในเสรีภาพและการตีความอย่างแคบของมาตรา 5 วรรคหนึ่ง ข้อ C ประกอบมาตรา 5 วรรคสามของอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป เพราะเมื่อศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด จำเลยจะต้องได้รับการปล่อยตัวในทันที การยื่นคำอุทธรณ์คำพิพากษาศาลของพนักงานอัยการไม่ควรมีผลต่อคำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับการปล่อยตัวจำเลยจากที่ควบคุมตัวไว้

โดยศาลรัฐธรรมนูญเทียบเคียงกับคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปคดี Labita v. Italy (ลงวันที่ 6 เมษายน 2000) ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปวางหลักไว้ว่าการปล่อยตัวจำเลยจากที่ควบคุมตัวที่ล่าช้า เนื่องจากเหตุผลเรื่องการบริหารจัดการของฝ่ายปกครองนั้น ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเห็นว่าการล่าช้าประมาณ 10 ชั่วโมงถือว่าเป็นระยะเวลาที่ยาวนานที่ไม่มีเหตุผล และศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำพิพากษาศาลสิทธิมนุษยชนกรณีเดียวกัน เช่น คดี Wemhoff v. FRG ลงวันที่ 27 มิถุนายน 1968 คดี Rokhlina v. Russia ลงวันที่ 7 เมษายน 2005

คำวินิจฉัยที่ No. II. US 1221/13 การส่งผู้ร้ายข้ามแดนกรณีผู้ขอลี้ภัยไปยังจอร์เจียในระหว่างกระบวนการพิจารณาการขอลี้ภัย ขัดรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 29 มกราคม 2014 (Extradition of an asylum seeker to Georgia in the course of pending asylum proceeding)

ศาลรัฐธรรมนูญคณะที่ 2 เพิกถอนคำวินิจฉัยของรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมในการอนุญาตให้ส่งผู้ร้องในฐานะผู้ร้ายข้ามแดนไปยังจอร์เจีย เนื่องจากละเมิดมาตรา 7 ข้อ 2 ของคำประกาศสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และมาตรา 3 ของอนุสัญญายุโรป และมาตรา 3 ของอนุสัญญาเกี่ยวกับการทรมานที่ให้หลักประกันว่าจะไม่ถูกทรมาน (be tortured) หรือได้รับการปฏิบัติที่ไร้มนุษยธรรม (ill-treated) และหลักการห้ามผลักดันไปเผชิญอันตราย (Non-Refoulement principle) โดยผู้ร้องในคดีถือสัญชาติจอร์เจียที่ออกมาจากประเทศจอร์เจียตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 และในปี ค.ศ. 1996 ได้ร้องขอลี้ภัยในประเทศเช็กในช่วงเวลาดังกล่าว ผู้ร้องถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาชญาฐาน murder in absentia และการขอลี้ภัยครั้งแรกถูกปฏิเสธ แต่กระบวนการขอความคุ้มครองระหว่างประเทศ (international protection) ยังคงอยู่ระหว่างการพิจารณาซึ่งผู้ร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งศาลที่อนุญาตให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดน

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การกระทำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมละเมิดสิทธิของผู้ร้องที่จะไม่ได้รับการปฏิบัติที่ไร้มนุษยธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมออกคำสั่งให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนโดยไม่พิจารณาข้อเท็จจริงว่ากระบวนการร้องขอความคุ้มครองระหว่างประเทศของผู้ร้องยังอยู่ในระหว่างดำเนินการ ซึ่งรัฐมนตรียังคงไม่ได้รับความแน่ใจว่าการส่งผู้ร้ายข้ามแดนจะก่อให้เกิดการปฏิบัติที่ไร้มนุษยธรรมและขัดต่อหลักการห้ามผลักดันไปเผชิญอันตรายต่อผู้ร้อง

2.5.4 ศาลรัฐธรรมนูญของไทย

แนวคิดในการให้สิทธิประชาชนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้รับอิทธิพลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยให้สิทธิประชาชนสามารถโต้แย้งบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ ทั้งนี้ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่า การกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อ

รัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ”

บทบัญญัตินี้เป็นกลไกการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่ให้บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพสามารถยื่นคำร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำนั้นได้ ในวันที่ 2 มีนาคม 2561 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และจะมีผลใช้บังคับในวันถัดไป ทำให้กลไกตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญ มีรายละเอียดในการใช้สิทธิดังกล่าวที่ชัดเจนขึ้นปรากฏตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

2.5.4.1 ความเป็นมา

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (The Constitutional Court of Thailand) จัดตั้งขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรกตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการในรูปแบบ “ศาลพิเศษ” แตกต่างจากศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร มีอำนาจหน้าที่หลักคือ การวินิจฉัยปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือที่เรียกว่า “คดีรัฐธรรมนูญ”⁹⁷

2.5.4.2 องค์ประกอบ⁹⁸

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนเก้าคนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากบุคคล ดังต่อไปนี้

(1) ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี ซึ่งได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จำนวนสามคน

⁹⁷ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2550). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เพรส จำกัด.

⁹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

(2) ตลาการในศาลปกครองสูงสุดซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า ตลาการศาลปกครองสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี ซึ่งได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ ตลาการในศาลปกครองสูงสุด จำนวนสองคน

(3) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำรงตำแหน่ง หรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์จำนวนหนึ่งคน

(4) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ จำนวนหนึ่งคน

(5) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้รับหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดี หรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีจำนวนสองคน

ในกรณีไม่อาจเลือกผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกาตาม(๑) ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะเลือกบุคคลจากผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาในศาลฎีกามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีก็ได้

การนับระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้นับถึงวันที่ได้รับการคัดเลือก หรือวันสมัครเข้ารับการสรรหาแล้วแต่กรณี ในกรณีจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คณะกรรมการสรรหาจะประกาศลดระยะเวลาตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองลงก็ได้ แต่จะลดลงเหลือน้อยกว่าสองปีมิได้

2.5.4.3 เขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ⁹⁹

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมาย หรือร่างกฎหมาย พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่อำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ หน้าที่ และอำนาจ

⁹⁹ สำนักงานรัฐธรรมนูญ. (2563). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ พิมพ์ครั้งที่ 3 แอคทีฟ พรินท์ จำกัด.

ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ อาจแบ่งหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เป็น 7 กลุ่ม ดังนี้

(1) การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและกฎหมาย

(2) การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์การอิสระ

(3) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

(4) การพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ระบอบการปกครอง และความมั่นคงแห่งรัฐ

(5) การพิจารณาวินิจฉัยหนังสือสัญญาระหว่างประเทศต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่

(6) การพิจารณาวินิจฉัยคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(7) การพิจารณาวินิจฉัยกรณีอื่นที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 210 วรรคสาม ประกอบมาตรา 188 ยังบัญญัติให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์โดยมีอิสระในการพิจารณาวินิจฉัยคดีตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง มาตรา 210 วรรคสอง ได้บัญญัติให้การยื่นคำร้อง และเงื่อนไขการยื่นคำร้องการพิจารณาวินิจฉัย การทำคำวินิจฉัย และการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญนอกจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

2.5.4.4 การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

(1) วัตถุประสงค์

สิ่งที่บุคคลสามารถยื่นคำร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้นั้น รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 213 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้คือ “การกระทำ” ซึ่งหมายความว่าตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 หมายความว่า เป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิและ

เสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือหน่วยงาน ซึ่งใช้อำนาจรัฐและต้องมีใช้เป็นกรณีอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังประเด็นต่อไปนี้¹⁰⁰

- 1) การกระทำของรัฐบาล
- 2) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว
- 3) กฎหมายบัญญัติขึ้นตอน และวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วน
- 4) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่น มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว
- 5) การกระทำของคณะกรรมการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 192
- 6) กระทำการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการศาลทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร

(2) เหตุแห่งการฟ้องคดี

ปรากฏตามมาตรา 46 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ซึ่งสามารถสรุปเหตุได้ว่า

- 1) ผู้ร้องต้องกล่าวอ้างว่ามีการกระทำเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของตนโดยตรง คือ เป็นเป้าหมายของมาตรการ หรือการกระทำของรัฐที่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

¹⁰⁰ มาตรา 47 การใช้สิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 46 และต้องมีใช้เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) การกระทำของรัฐบาล
- (2) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว
- (3) กฎหมายบัญญัติขึ้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วน
- (4) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว
- (5) การกระทำของคณะกรรมการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 192
- (6) กระทำการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการศาลทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร

2) ผู้ร้องจะต้องได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรือ
อาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้จากการกระทำนั้น

(3) เงื่อนไขในการฟ้องคดี

ก่อนบุคคลจะใช้สิทธิยื่นคำร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ได้กำหนดขั้นตอนวิธีการไว้หลายประการ
(มาตรา 46 มาตรา 47 (3) และมาตรา 48)

1) การดำเนินการก่อนฟ้องคดี

ก่อนการฟ้องคดีผู้ร้องจะต้องดำเนินการเพื่อเยียวยาสิทธิ
ของตนตามขั้นตอน และวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ผู้จะใช้สิทธิ
ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจำต้องดำเนินการเยียวยาสิทธิและเสรีภาพของตน
ตามขั้นตอน และวิธีการที่กฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน

2) การยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ได้กำหนดให้
ผู้ตรวจการแผ่นดินมีบทบาทในการกลั่นกรองคำร้องของบุคคลก่อนคำร้องนั้นจะมาถึง
ศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 46 และมาตรา 48) ฉะนั้น ผู้ร้องจำเป็นต้องเสนอเรื่องไปยัง
ผู้ตรวจการแผ่นดินตามเงื่อนไขวิธีการที่กำหนด

2.5.4.5 รูปแบบ และเนื้อหาในการยื่นคำร้อง

โดยที่ผู้ประสงค์ต้องการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ให้มี
การดำเนินการดังขั้นตอน ดังต่อไปนี้¹⁰¹

(1) การเตรียมเอกสารและข้อมูล ก่อนการยื่นคำร้อง

คำร้องตามแบบที่กำหนดในข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ
โดยมีเอกสารประกอบคำร้อง ได้แก่

- หนังสือแจ้งความเห็นของผู้ตรวจการแผ่นดินที่ไม่ยื่น
คำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือยุติเรื่อง

- กรณีผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ดำเนินการภายใน 60 วัน
นับแต่วันที่รับคำร้องต้องมีหนังสือที่ผู้ร้องไปยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน พร้อมเลข
รับหนังสือทางธุรการแล้ว

¹⁰¹ คู่มือการยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือทางไปรษณีย์ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2565).

- กรณีมอบฉันทะให้บุคคลมายื่นแทนให้แนบใบมอบฉันทะ พร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรอื่นที่ราชการออกให้ซึ่งปรากฏเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ของผู้มอบฉันทะ

- เอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะขอให้พิจารณาวินิจฉัย
- สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนผู้ร้อง

(2) ขั้นตอนวิธีการยื่นคำร้อง

ผู้ยื่นคำร้องมายื่นคำร้องด้วยตนเองที่ศาลรัฐธรรมนูญหรือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน ผู้ยื่นคำร้องต้องกรอกข้อมูลรายละเอียดในคำร้องเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพและมีรายการครบถ้วนตามแบบที่กำหนดในข้อกำหนดของศาล โดยอย่างน้อยต้องระบุข้อมูลดังต่อไปนี้

- ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้อง
- เรื่องหรือการกระทำทั้งหลายอันเป็นเหตุให้ต้องขอให้ศาลมีคำวินิจฉัยพร้อมทั้งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้อง
- มาตราของรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหตุในคำร้อง
- คำขอที่ระบุความประสงค์จะให้ศาลดำเนินการอย่างไร พร้อมเหตุผลสนับสนุนโดยชัดแจ้ง

การยื่นคำร้อง ให้ผู้ร้องจัดทำสำเนายื่นต่อศาลตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดของศาล กำหนดให้จัดทำต้นฉบับคำร้องและเอกสารประกอบจำนวน 1 ชุด พร้อมสำเนาตามแบบพิมพ์ศาลตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 อีกจำนวน 9 ชุด ทั้งนี้ในส่วนของสำเนาคำร้องและสำเนาเอกสารประกอบคำร้องที่ไม่ใช่ต้นฉบับต้องมีการรับรองสำเนาทุกหน้า

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ผู้ร้องจะดำเนินการทั้งปวงด้วยตนเอง หรือจะมอบฉันทะให้ทนายความ หรือบุคคลอื่นยื่นคำร้อง หรือดำเนินคดีแทนผู้ร้องได้ ผู้รับมอบฉันทะต้องบรรลุนิติภาวะแล้ว และมีความรู้ความสามารถที่อาจดำเนินการแทนผู้รับมอบฉันทะได้

ระยะเวลาฟ้องคดี

ระยะเวลาการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อกลั่นกรองก่อนเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยนั้น ตามมาตรา 46 (ภายใน 90 วัน) และ

มาตรา 48 (ภายใน 60 วัน) จะพิจารณาจากความดำรงคงอยู่ของการกระทำละเมิดสิทธิและเสรีภาพเป็นสำคัญ เช่น หากการละเมิดได้ผ่านพ้นไปแล้วต้องยื่นคำร้องภายใน 90 วันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ เป็นต้น

2.5.4.6 การดำเนินการทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาล พ.ศ. 2561 ได้ระบุไว้ว่า ในมาตรา 47 ข้อ (4) ว่าการใช้สิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 46 ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ อันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ และต้องไม่เป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว

2.5.4.7 ผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้อง

ผู้มีสิทธิฟ้องคดี

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต้องเป็น “บุคคล” ผู้ถูกละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยตรง และได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากการกระทำนั้น ไม่ใช่บุคคลทุกคนที่เห็นการกระทำที่มีปัญหาละเมิดสิทธิและเสรีภาพจะสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

2.5.4.8 ขั้นตอนในการรับคำร้องและถอนคำร้อง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติไว้ในส่วนที่ 2 เรื่องการยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยว่า ผู้ที่จะขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามมาตรา 7 จะต้องเป็นบุคคล คณะบุคคล หรือองค์กรตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่น การขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามมาตรา 7¹⁰²

¹⁰² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7 ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยคดี ดังต่อไปนี้

- (1) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย
- (2) คดีเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ
- (3) คดีเกี่ยวกับการร้องขอให้เลิกการกระทำล้าละการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ให้กระทำเป็นคำร้องตามแบบที่กำหนดในข้อกำหนดของศาล โดยการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมีอยู่ด้วยกัน 3 วิธี ได้แก่ การเดินทางไปยื่นคำร้องด้วยตนเอง การส่งคำร้องทางไปรษณีย์ และการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ การยื่นคำร้องต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามรูปแบบและภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดด้วย ศาลรัฐธรรมนูญจึงจะรับคำร้องไว้พิจารณาได้ โดยกรณีที่เป็นกรยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือมอบฉันทะให้บุคคลอื่นยื่นแทนไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าส่งทางไปรษณีย์ กฎหมายให้ถือ “วันที่ไปรษณีย์ลงทะเบียนรับ” เป็นวันที่ยื่นคำร้องต่อศาล ส่วนการส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ให้ถือว่า “วันที่ข้อมูลเข้าสู่ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์” เป็นวันที่ยื่นคำร้อง แต่ถ้าส่งข้อมูลเข้าสู่ระบบนอกเวลาทำการ (08.30-16.30 น.) กฎหมายให้ถือว่ายื่นต่อศาลในวันทำการถัดไป

2.5.4.9 การพิจารณาคดี

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยการพิจารณาคดีว่า การพิจารณาคดีให้ใช้ระบบไต่สวนโดยให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐาน

(4) คดีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามกฎหมาย หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ

(5) คดีเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

(6) คดีเกี่ยวกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้

(7) คดีเกี่ยวกับเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใดๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมี ส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย

(8) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา

(9) คดีเกี่ยวกับการสิ้นสุดลงของความเป็นรัฐมนตรี

(10) คดีที่เกี่ยวกับหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นจากรัฐสภา

(11) คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(12) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม

(13) คดีอื่นที่รัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาล

ได้ทุกประเภท ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้หน่วยงานของรัฐหรือพนักงานสอบสวนดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามรับฟังไว้โดยเฉพาะ ไม่ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการ หรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าศาลได้ให้โอกาสแก่คู่กรณีในการนำสืบพยานหลักฐานหักล้างแล้วก็ให้ศาลรับฟังได้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้นในคดีนั้น

2.5.4.10 การคุ้มครองชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดี

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย โดยมีคำสั่งไปยังหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติได้ ทั้งนี้เงื่อนไขในการพิจารณากำหนดมาตรการชั่วคราว ผู้ร้องหรือคู่กรณีจะต้องยื่นคำร้องต่อศาล โดยต้องปรากฏว่ามีความจำเป็นเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นอย่างร้ายแรงและยากแก่การแก้ไขเยียวยาในภายหลัง หรือเพื่อป้องกันความรุนแรงอันใกล้จะถึง ซึ่งศาลต้องพิจารณาว่าคำร้องดังกล่าวมีน้ำหนักเพียงพอหรือไม่ที่จะกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย ซึ่งระยะเวลาของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวถูกกำหนดให้มีผลบังคับไม่เกิน 60 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง¹⁰³

2.5.4.11 ผลของคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาล

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 11 ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ บัญญัติว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียข้างมาก เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องใดไว้พิจารณาแล้วตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดจะปฏิเสธไม่วินิจฉัย โดยอ้างว่าเรื่องนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญมิได้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระและหน่วยงานของรัฐ

¹⁰³ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2562 ข้อ 40 วรรคหนึ่ง (6)

2.5.4.12 การบังคับตามคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาล

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 4 ว่าด้วยการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่งได้ระบุไว้ว่า คำวินิจฉัยของศาลให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากัน ให้ศาลปรึกษาหารือกันจนกว่าจะได้ข้อยุติ

คำวินิจฉัยของศาลอย่างน้อยต้องประกอบด้วยข้ออ้าง และคำขอตามที่ปรากฏในคำร้องหรือหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยข้อโต้แย้งในคำชี้แจงข้อกล่าวหา ประเด็นแห่งคดี สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในแต่ละประเด็น และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง รวมทั้งผลแห่งคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของศาลหากมีความจำเป็นจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลไว้ในคำวินิจฉัยนั้น โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคตขณะใดขณะหนึ่งหลังวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออาจกำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ทั้งนี้ ตามความจำเป็นหรือสมควรตามความเป็นธรรมแห่งกรณี และให้องค์กรหน่วยงานของรัฐ หรือบุคคลใดที่มีหน้าที่ในการบังคับ รายงานผลการปฏิบัติหรือข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาลต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และประเภทคดีที่กำหนดในข้อกำหนดของศาล

คำวินิจฉัยของศาลให้มีผลในวันอ่าน คำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย หรือจำหน่ายคดีต้องประกอบด้วยความเป็นมาโดยย่อของคดี เหตุผลในการมีคำสั่ง ความเห็นประกอบ และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง

2.5.5 งานวิจัยในต่างประเทศ

จากการศึกษาข้อมูล คณะผู้วิจัยได้พบว่าในต่างประเทศไม่ได้มีการสำรวจหรือศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความรู้ความเข้าใจ ทศนคติและความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ มีเพียงการศึกษาเพื่อประเมินความพึงพอใจหรือความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่

2.5.5.1 งานวิจัย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(1) ศาสตราจารย์ Tsuyoshi Hatajiri¹⁰⁴ จากคณะนิติศาสตร์ Chuo University ได้เขียนบทความวิชาการ เรื่อง “The Normative Power of Constitutional Law and the Federal Constitutional Court” ลงใน The Japan News (Chuo Online) ส่วนหนึ่งได้กล่าวถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ Frankfurter Allgemeine Zeitung วันที่ 22 สิงหาคม 2555 มีประเด็นคำถามและผลการสำรวจที่น่าสนใจ ดังนี้

1) เมื่อถามว่า ท่านคิดว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อกระบวนการทางการเมืองของเยอรมนี มากน้อยเพียงใด ผลการสำรวจ พบว่า ประชาชนตอบว่ามีอิทธิพลมาก คิดเป็น 66% ปานกลาง คิดเป็น 25% น้อย คิดเป็น 8% และไม่ออกความเห็น/ไม่ตอบ มีอยู่ 1%

2) เมื่อถามว่า ท่านคิดว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อประชาชนมากน้อยเพียงใด ผลการสำรวจ พบว่า ประชาชนตอบว่ามีอิทธิพลมากเกินไป คิดเป็น 5% น้อยเกินไป คิดเป็น 14% พอดี คิดเป็น 56% และไม่ออกความเห็น/ไม่ตอบ มีอยู่ 25%

3) ถามว่า ประชาชนมีความเห็นกับประเด็นต่อไปนี้ มากน้อยเพียงใด ก. เป็นสิ่งที่ดีที่ศาลรัฐธรรมนูญสามารถปฏิเสธการตัดสินใจของรัฐบาลที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายพื้นฐาน การควบคุมดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศที่มีการปกครองโดยกฎหมาย ผลการสำรวจ พบว่า มีประชาชนเลือกตอบข้อนี้ คิดเป็น 82% ข. เป็นสิ่งที่ไม่ดีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่จะยกเลิกการตัดสินใจทางกฎหมายของรัฐบาล หรือ Bundestag จึงไม่ควรให้การตัดสินใจทางการเมืองอยู่ที่ศาล ผลการสำรวจ พบว่า มีประชาชนเลือกตอบข้อนี้ มีอยู่ 8% ค. ไม่ออกความเห็น/ไม่ตอบ มีอยู่ 10%

¹⁰⁴ Tsuyoshi Hatajiri . (2012). The Normative Power of Constitutional Law and the Federal Constitutional Court. The Japan News (Chuo Online). Available from : <http://www.yomiuri.co.jp/adv/chuo/dy/opinion/20131028.html> [26 August, 2016]

4) เมื่อถามว่า ท่านให้ความไว้วางใจศาลรัฐธรรมนูญ มากน้อยเพียงใด ผลการสำรวจ พบว่า ประชาชนให้ความไว้วางใจสูงมาก/สูงพอสมควร คิดเป็น 75% ส่วนที่ให้ความไว้วางใจต่ำมาก/ไม่ไว้วางใจเลย มีอยู่ 24 % และไม่ออกความเห็น/ไม่ตอบ มีอยู่ 1%

5) ท่านคิดว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญสอดคล้องกับ ความเห็นของประชาชนหรือไม่ ผลการสำรวจ พบว่า ประชาชนเห็นว่ามีความ สอดคล้องกัน คิดเป็น 43% เห็นว่าแตกต่างกัน คิดเป็น 19% และไม่ออกความเห็น/ ไม่ตอบ คิดเป็น 38%

6) ให้ประชาชนจัดลำดับความไว้วางใจของสถาบันและ องค์กรทางสังคม ได้ผลเรียงตามลำดับ ดังนี้ 1. รัฐธรรมนูญ (Basic Law) คิดเป็น 78% 2. ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court) คิดเป็น 75% 3. ประธานาธิบดี (President) คิดเป็น 63% 4. วุฒิสภา (Bundesrat) คิดเป็น 41% 5. สภาผู้แทนราษฎร (Bundestag) คิดเป็น 39% 6. คณะรัฐมนตรี (Cabinet) คิดเป็น 38% 7. คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) คิดเป็น 22% 8. พรรคการเมือง (Political parties) คิดเป็น 17%

ผลของการสำรวจแสดงให้เห็นถึงความไว้วางใจของประชาชน ชาวเยอรมนีที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในระดับสูง ซึ่งเหตุหนึ่งอาจเกิดจากความไว้วางใจ ในบทบาทยุติรัฐธรรมนูญของเยอรมนี รวมทั้งกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ และ การสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมนีที่มีความเข้มข้นด้วย

(2) งานวิจัยของวรรณาดิระสังขะ และคณะ จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ พบข้อสังเกตเกี่ยวกับการให้ ความรู้เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่ภาพลักษณ์ของ องค์กรสามารถอภิปรายได้ดังประเด็นต่อไปนี้¹⁰⁵

ศาลรัฐธรรมนูญประเทศเยอรมนี กฎหมาย BVerfGG มาตรา 30 กำหนดให้คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีจะต้องประกาศให้สาธารณชน ทราบถึงเหตุอันเป็นสาระสำคัญของคำวินิจฉัย และการอ่านคำวินิจฉัยจะต้องกระทำ

¹⁰⁵ วรรณภา ดิระสังขะ และคณะ. (2559). การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชน เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ เสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ไม่เกินกว่า 3 เดือน หลังจากที่มีการพิจารณาโดยวจาเสร็จสิ้น แต่อาจขอเลื่อนได้กรณี
ที่จำเป็นอันเนื่องมาจากตุลาการคนใดคนหนึ่งมีความเห็นแย้ง และเฉพาะคำวินิจฉัย
ในคดีบางประเภทเท่านั้นที่กฎหมายกำหนดให้ต้องเผยแพร่ในรัฐกิจจานุเบกษา
โดยคำวินิจฉัยดังกล่าว ได้แก่ คำวินิจฉัยเกี่ยวกับกระบวนการควบคุมความชอบด้วย
รัฐธรรมนูญของกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นในรูปของการควบคุมแบบรูปธรรม (das konkrete
Normenkontrollverfahren) หรือในรูปของการควบคุมเชิงนามธรรม (das abstrakte
Normenkontrollverfahren) หรือการวินิจฉัยว่ากฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่
โดยมีพื้นฐานมาจากการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Verfassungbeschwerde)

นอกจากนี้ เพื่อให้สาธารณชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
บทบาท และอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีมากขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญ
ได้จัดให้มีเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญ (Internet Homepage) ซึ่งได้มีการจัดทำเป็น
ภาษาเยอรมัน และภาษาอังกฤษ และได้มีการเพิ่มเติมรายละเอียดบนหน้าเว็บไซต์
อย่างต่อเนื่อง อาทิ หน้าเว็บไซต์ของช่องทางข้อมูลด้านกฎหมาย นอกจากนี้ เว็บไซต์
ของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนียังมีการให้บริการสืบค้นข้อมูลคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำคัญฉบับภาษาอังกฤษที่เป็นปัจจุบัน รวมถึงข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาท และ
อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญด้วย ด้านข้อมูลการสื่อสารระหว่าง
ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีกับประชาชน ยังมีการสื่อสารผ่านช่องทางรูปแบบใหม่ ๆ
คือ Facebook และ Twitter เพื่อให้การสื่อสารข้อมูลการตอบข้อสงสัยต่าง ๆ
เป็นไปได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึงประชาชนได้มากยิ่งขึ้น

2.5.5.2 งานวิจัย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญ
สาธารณรัฐเช็ก

(1) จากเอกสารรายงานประจำปี ค.ศ. 2021 ขององค์กร
EUROPEAN COMMISSION : COMMUNICATION FROM THE COMMISSION
TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN
ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE
REGIONS. 2021 Rule of Law Report The rule of law situation in the
European Union.¹⁰⁶ พบว่า การปฏิรูประบบตุลาการของสาธารณรัฐเช็กที่สำคัญ

¹⁰⁶ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2021_rolr_country_chapter_czechia_en.pdf
เข้าถึงเมื่อ 1 มิถุนายน 2565

2 ประการ คือ ขั้นตอนการคัดเลือกผู้พิพากษา และระเบียบวินัยของตุลาการที่มีความก้าวหน้าขึ้นจากเดิมที่ได้ประกาศใช้ในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 2021 ตามที่ระบุไว้ในรายงาน Rule of Law ปี 2020 การปฏิรูปเหล่านี้สามารถเสริมสร้างความเป็นอิสระของตุลาการ ด้วยการเพิ่มความโปร่งใสของกระบวนการคัดเลือกผู้พิพากษา และให้ความคุ้มครองเพิ่มเติมในการดำเนินคดีทางวินัยต่อผู้พิพากษา มีความพยายามที่จะปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมแบบดิจิทัล รวมถึงการตีพิมพ์คำพิพากษา และการเตรียมการระบบจัดการไฟล์ดิจิทัล เพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการพิจารณาตีแผ่พยานิชย์ และเสริมสร้างความยุติธรรมในการบริหารให้มากขึ้น

ในด้านความเป็นอิสระของศาลนั้นจากผลการสำรวจ พบว่าประชาชนทั่วไป และบริษัทต่าง ๆ มีการรับรู้ถึงความเป็นอิสระของตุลาการอยู่ในระดับปานกลาง โดยรวมแล้ว 51% ของทั้งประชาชนทั่วไป และบริษัทต่าง ๆ มีความเห็นว่าความเป็นอิสระของศาล และผู้พิพากษาในสาธารณรัฐเช็กนั้นอยู่ในระดับ “ดีมาก” หรือ “ค่อนข้างดี” ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มเชิงบวกอย่างต่อเนื่องของการเพิ่มขึ้นทุกปี

ด้านประสิทธิภาพในการวินิจฉัยคำร้อง พบว่า ประสิทธิภาพการดำเนินคดีแพ่ง พยานิชย์ และคดีปกครองดีขึ้น ใช้ระยะเวลาการพิจารณาคดีปกครองลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 2021 อัตราการแก้ไขคดีปกครองเพิ่มขึ้นกว่า 107% ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาลสามารถจัดการเกี่ยวกับการตัดสินคดีต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.5.5.3 งานวิจัย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญ
เกาหลี¹⁰⁷

(1) รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดวิธีการการเผยแพร่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการเอาไว้ในมาตรา 36 ว่าเมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้อ่านคำวินิจฉัยในคดีใดแล้วให้เสมียนศาล (Court Clerk) จัดเตรียมสำเนาเอกสารคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นทางการมอบให้แก่คู่ความในคดีทราบโดยไม่ชักช้า นอกจากนี้คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญจะต้องนำลงประกาศในรัฐกิจจานุเบกษา (Gazette of the government) เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญด้วย

¹⁰⁷ วรณภา ตีระสังขะ และคณะ (อ้างแล้ว 105.)

นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ด้านการวิจัย (Research Officers) เพื่อทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ด้านการประชาสัมพันธ์ของศาลรัฐธรรมนูญ (Court's Public Relations Officer) โดยเฉพาะการสรุปสาระสำคัญของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในคดีที่มีความสำคัญรวมถึงการตอบประเด็นข้อสงสัยของสื่อมวลชนที่ให้ความสนใจในการรายงานผลการวินิจฉัยคดีดังกล่าว และในกรณีที่ต้องการให้สาธารณชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้ดียิ่งขึ้นอาจมีการจัดทำเอกสารข่าว (Press Release) ซึ่งมีรายละเอียดเนื้อหาและอธิบายสาระสำคัญของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญแจกให้แก่สื่อมวลชนในวันที่ศาลมีการอ่านคำวินิจฉัย

ทั้งยังมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท และอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญได้จัดให้มีเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญ (Internet Homepage) หรือ www.court.go.kr ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 และได้มีการเพิ่มเติมรายละเอียดบนหน้าเว็บไซต์อย่างต่อเนื่อง อาทิ หน้าเว็บไซต์ของห้องสมุดศาลรัฐธรรมนูญ ศูนย์ศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญ รวมถึงช่องทางในการยื่นคำร้องผ่านทางหน้าเว็บไซต์ด้วย ยิ่งไปกว่านั้น เว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญยังมีการให้บริการเป็นภาษาอังกฤษ โดยผู้เข้าชมสามารถสืบค้นข้อมูลคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญสำคัญฉบับภาษาอังกฤษที่เป็นปัจจุบัน รวมถึงข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญด้วย

(2) จากการศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังให้กลไกตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายมีผลต่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวเกาหลีใต้ ของ Kyu Ho Youm, Inho Lee and Ahran Park ใน Access to Government Information in South Korea: The Rise of Transparency as an Open Society Principle.¹⁰⁸ พบว่า “เกาหลีใต้ปกครองด้วยกฎหมายโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ประชาชน และสังคมคาดหวังว่า

¹⁰⁸ Kyu Ho Youm, Inho Lee and Ahran Park (2009). Access to Government Information in South Korea: The Rise of Transparency as an Open Society Principle. Retrieved from https://www.swlaw.edu/sites/default/files/2018-04/JIMEL_V7%2C_N2_Access_to_Government_Information_in_South_Korea_The_Rise_of_Transparency_as_an_Open_Society_Principle.pdf

รัฐธรรมนูญจะให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หากมีกฎหมายใดมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กฎหมายดังกล่าวต้องเป็นโมฆะ และระบบการตรวจสอบกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งการตีความรัฐธรรมนูญนั้นมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ผู้ซึ่งอาจถูกระทบสิทธิและเสรีภาพโดยกฎหมาย หรือการใช้อำนาจของรัฐและเป็นช่องทาง การรับข้อเสนอแนะ และเสียงสะท้อนจากประชาชน ศาลรัฐธรรมนูญได้พิสูจน์ว่า สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเป็นที่พึ่งสุดท้ายให้กับ ประชาชนได้จริง หากไม่มีศาลรัฐธรรมนูญอาจทำให้ประชาชนที่เดือดร้อนถูกละเมิด สิทธิเสรีภาพ แสดงออกด้วยวิธีการอย่างอื่น หรือต่างออกไปชุมนุมประท้วง เป็นต้น” (มาจากบทสัมภาษณ์ของ Jong-cheol, Kim, Interview, 2016, August 31) และเช่นเดียวกันกับบทสัมภาษณ์ของ Sungjin Kim (Interview, 2016, August 31) ที่แสดงทัศนะว่า “ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่สำคัญ ตัดสินชี้ขาดเรื่องสำคัญ ต่าง ๆ ดังนั้น จึงถือว่าเป็น *ความรับผิดชอบที่มาพร้อมหน้าที่* การมีคำตัดสินว่า กฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาที่ประชาชนเลือกมานั้นตกเป็นโมฆะ เป็นภาระความ รับผิดชอบที่หนักมากของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ต้องมีรัฐธรรมนูญ ต้องมีกฎเกณฑ์ ตรวจสอบกฎหมายแบบนี้ เพราะจำเป็นต้องมีการดูแลคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของ ประชาชน ไม่ให้ถูกกดหรือลดทอนโดยกฎหมาย”

สำหรับความเชื่อมั่นในระดับสูงของสาธารณะต่อศาลรัฐธรรมนูญ เกาหลีใต้เป็นผลจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเอง ผลของการสำรวจ พบว่า ในบรรดาหน่วยงานของรัฐทั้งหลาย ศาลรัฐธรรมนูญได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน สูงสุดหลายปีติดต่อกัน ซึ่งมาจากบทสัมภาษณ์ของ Sungjin Kim (Interview, 2016, August 31) และความเชื่อมั่นดังกล่าวมีผลต่อจำนวนคำร้องที่เสนอให้ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดที่มีมากขึ้น แม้ว่าในช่วงแรก ประชาชน ประธานาธิบดี รัฐสภา ไม่ได้คาดหวังการแสดงบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการควบคุมตรวจสอบ กฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมากนัก แต่หลังจากศาลรัฐธรรมนูญได้ทำหน้าที่ และวินิจฉัยชี้ขาดกรณีต่าง ๆ ทำให้สังคมเห็นถึงประโยชน์จากการมีศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่ดังกล่าว ความเชื่อมั่นของสาธารณะต่อศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในระดับสูงมาก จากการสำรวจของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิชาการ ผลคือ ศาลรัฐธรรมนูญเป็น องค์กรที่ได้รับความเชื่อมั่นมากที่สุดในหลายปีติดต่อกัน จากเดิมที่มีการวินิจฉัย

ชี้ขาดคดีน้อยมาก จาก ค.ศ. 1988 ปีที่ก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญเป็นต้นมานั้น มีการยื่นคำร้อง และศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยคดีไปแล้วกว่า 30,000 คดี มีทั้งการยุบพรรคการเมือง การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง หรือการย้ายเมืองหลวงจากโซลไปที่เมืองเซจง รวมทั้งการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงหรือโดยอ้อมด้วย จากบทสัมภาษณ์ของ Kim, Jong-cheol (Interview, 2016, August 31)

2.6 ตารางเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
1. ความเป็นมา	กฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz-GG) หรือรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ค.ศ. 1987	รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่พิทักษ์ความชอบด้วย รัฐธรรมนูญ และ ศาลรัฐธรรมนูญเช็กตั้งขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อปี ค.ศ. 1993 ภายหลังแยกตัวออกจาก สาธารณรัฐเช็กโกสโลวาเกีย	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เกิดขึ้นจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้สร้างความรับรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในหลักการและเหตุผลของบทบัญญัติต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงร่างรัฐธรรมนูญและความหมาย โดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสาระของร่างรัฐธรรมนูญ ด้วยการเสนอแนะข้อควรแก้ไขเพิ่มเติม โดยที่ได้ประกาศใช้เป็นฉบับที่ 20 ลงวันที่ 6 เมษายน 2560

ศาลรัฐธรรมนูญ				
ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
2. องค์ประกอบของศาล	ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนทั้งสิ้น 16 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 องค์คณะ แต่ละองค์คณะประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 8 คน มาจากการคัดเลือกของสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์รัฐ (Bundestag) และสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์รัฐ (Bundesrat)	ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 9 คน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีด้วยความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จากบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จำนวน 3 คน ประธานาธิบดีจำนวน 3 คน และประธานศาลฎีกาจำนวน 3 คน	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 นาย (Chairperson) และ รองประธานศาลรัฐธรรมนูญ 2 นาย (Vice Chairperson) ที่ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบของวุฒิสภาเช่นเดียวกันกับการแต่งตั้งบุคคลเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 12 นาย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแบ่งเป็น 4 คณะ (Panel) ประกอบด้วยประธานองค์คณะ 1 นาย และตุลาการอื่นอีก 2 นาย	ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 8 คน โดยพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา
3. เขตอำนาจของศาล	1. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล 2. การวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับพรรคการเมือง	1. การวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายตามคำร้องของศาลอื่น	1. การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย (abstract constitutional review)	1. การพิจารณากรณีร้องเรียนความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและกฎหมาย

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
	3. การวินิจฉัยตรวจสอบการเลือกตั้ง 4. การวินิจฉัยการฟ้องประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์ 5. การวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ 6. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายแบบนามธรรม 7. การวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ระหว่างมลรัฐและสหพันธ์รัฐ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎหมาย 8. การวินิจฉัยข้อพิพาทตามกฎหมายมหาชนอื่น ๆ ระหว่างสหพันธ์รัฐกับมลรัฐ หรือระหว่างมลรัฐด้วยกันเท่าที่ศาลอื่น ๆ ไม่ได้กำหนดขอบเขตอำนาจศาลในเรื่องนั้น 9. การวินิจฉัยการร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญของประชาชน	2. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการถอดถอนออกจากตำแหน่ง (Impeachment) 3. การวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง 4. การวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กร 5. การวินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaints)	2. การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ (อาถเป็นรูปคำสั่งหรือคำวินิจฉัยขอศาล) ว่ากระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองหรือไม่ (concrete constitutional review) 3. การตรวจสอบเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ การตรวจสอบการรับรองผลการเลือกตั้ง การขาดคุณสมบัติตรงตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร การไต่สวนประธานาธิบดีว่ากระทำความผิดต่อรัฐธรรมนูญ (constitutional charge) การทบทวนคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองหรือกิจการอื่นใด ทางการเมือง ข้อโต้แย้งระหว่างองค์กรของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2. การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสถาบันราชการ วุฒิสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ 3. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน 4. การพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ระบบองการปกครอง และความมั่นคงแห่งรัฐ 5. การพิจารณาวินิจฉัยหนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนหรือไม่ 6. การพิจารณาวินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 7. การพิจารณาวินิจฉัยกรณีอื่นที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
	10. การวินิจฉัยคดีฟ้องผู้พิพากษา ของสหพันธ์รัฐหรือของเสรีรัฐ 11. การวินิจฉัยข้อพิพาทตาม รัฐธรรมนูญของเสรีรัฐในกรณี ที่กฎหมายของเสรีรัฐได้กำหนดให้ อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์รัฐ 12. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการควบคุม มิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญ แบบรูปธรรม 13. การวินิจฉัยตรวจสอบกฎหมาย ทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ ว่าเป็นกฎหมายภายในหรือไม่ 14. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการควบคุม เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ ในการตีความรัฐธรรมนูญ 15. การวินิจฉัยกฎหมายที่ใช้บังคับ ก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ยังมีผลใช้บังคับต่อไปหรือไม่ 16. อำนาจอื่นๆ ตามที่บัญญัติ ไว้ในกฎหมายสหพันธ์รัฐ			

ศาลรัฐธรรมนูญ				
ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
4. การร้องทุกข์ ทางรัฐธรรมนูญ	ให้อำนาจแก่บุคคลทุกคนสามารถยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้หากถูกระทบสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental right) ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในหมวด 1 กฎหมายพื้นฐาน มาตรา 1 ถึงมาตรา 19 ประกอบด้วยเรื่องของ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน เสรีภาพส่วนบุคคล ความเสมอภาค เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการสมรส สิทธิในทางครอบครัว สิทธิได้เป็นต้น รวมถึงสิทธิที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 20 (4) มาตรา 33 มาตรา 38 มาตรา 101 มาตรา 103 และมาตรา 114	1. ตามรัฐบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 (1) ในกรณีที่บุคคลที่อ้างว่าสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของตนเองถูกละเมิดได้ โดยการใช้อำนาจหรือไม่ใช้อำนาจของรัฐบาลอาญินคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ หรือที่เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธิ” การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธิเช่นนี้มีเงื่อนไขในการรับคำร้องไว้พิจารณา 2 ประการ ประการแรก ศาลจะรับคำร้องทุกข้อไว้ได้ต่อเมื่อผู้ร้องไม่มีหนทางอื่นตามกฎหมายที่จะเยียวยาสิทธิของตนได้อีกแล้ว เงื่อนไขนี้เป็นไปตามหลักการเป็นช่องทางเสริม (Principle of Subsidiarity) ประการที่สองการร้องทุกข์เพื่อให้วินิจฉัยคำพิพากษา ของศาลจะกระทำมิได้	โดยผู้แทนองค์กรของ เขตปกครองตนเองระดับเมืองและระดับภาค (self-governing region) ต่อการกระทำละเมิดอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย (unlawful encroachment ของรัฐ	1. วัตถุประสงค์ สิ่งที่บุคคลสามารถยื่นคำร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้นั้น รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 213 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้คือ “การกระทำ” ซึ่งย่อมมีความหมายกว้างครอบคลุมการกระทำของรัฐทั้งหลาย ทั้งการกระทำทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร ทางตุลาการ หรือการกระทำที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น ๆ 2. เหตุแห่งการฟ้องคดี ผู้ร้องต้องกล่าวอ้างว่ามีการกระทำเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของตนโดยตรง คือ เป็นเป้าหมายของมาตรการหรือการกระทำของรัฐที่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องจะต้องมีความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการกระทำนั้น

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ		
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก
		2. ตามรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญมาตรา 68 (2) กรณีที่บุคคลที่ยื่นคำร้องต่อศาลทั่วไปเพื่อขอให้ศาลทั่วไปนั้นส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายแต่ศาลทั่วไปนั้นยกคำร้องข้อหาดังกล่าว อาศัยคำร้องทุกข้อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง รูปแบบที่สองนี้เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” ซึ่งเป็นรูปแบบที่แตกต่างไปจากระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในประเทศอื่น ๆ ในช่วงเวลานั้นที่แม้ว่าจะใช้ชื่อว่าคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ แต่เนื้อหาโดยสภาพคือการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย 3. เนื่องจากการฟ้องคดี - การดำเนินการก่อนฟ้องคดีก่อนการฟ้องคดีผู้ร้องจะต้องดำเนินการเพื่อเยียวยาสิทธิของตนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ผู้จะใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจำต้องดำเนินการเยียวยาสิทธิและเสรีภาพของตนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน - การยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ได้กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีบทบาทในการกลับกรองคำร้องของบุคคลก่อนคำร้องนั้นจะมาถึงศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
5. รูปแบบและเนื้อหา ในการยื่นคำร้อง	ต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมระบุเหตุผลของการอุทธรณ์มติ สภิติโดยการประชุม หรือการลงคะแนน การกระทำของรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ ให้ชัดเจนเพียงพอที่ศาล จะเข้าใจถึงเหตุแห่งคำร้องประกอบ ความประสงค์ของผู้ร้องทุกข์ และ พยานหลักฐานที่จำเป็นต้องแนบไป พร้อมกับคำร้อง	บุคคลทุกคนสามารถยื่นคำร้องต่อ ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณา การละเมิดสิทธิพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญ บัญญัติโดยการกระทำหรือลงวัน การกระทำของอำนาจรัฐได้เช่นเป็น คำพิพากษาของศาลปกติ(Ordinary Court) แต่ทั้งนี้ต้องดำเนินการทาง กฎหมายด้วยวิธีการอื่นจนหมดทาง เสียแล้ว กรณีการยื่นคำร้องตาม มาตรา 41 (1) และศาลมีคำสั่งไม่รับ คำร้อง คู่ความสามารถยื่นคำร้อง ทุกทางรัฐธรรมนูญได้ ในการนี้ คู่ความไม่อาจยื่นคำร้องขอให้พิจารณา ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ กฎหมายโดยอาศัยเหตุผลอย่าง เดียวกันได้อีก วัตถุประสงค์ที่ตามมาตรา 68 (1) คือการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำของ อำนาจอธิปไตย (1) การกระทำทางนิติบัญญัติ (2) การกระทำทางบริหาร (3) การกระทำทางตุลาการ	อาจเป็นการยื่นคำร้องทุกข์ทาง รัฐธรรมนูญผ่านอีเมล ระบบ อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องโทรสาร หรือด้วยตนเอง ณ ที่ทำการของ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งนั้นในกรณีที่เป็น การยื่นโดยช่องทางอื่นนอกจาก จะมายื่นด้วยตนเองต้องนำสำเนาฉบับ ภายใน 3 วันและศาลไม่รับคำร้องทุกข์ ด้วยวาจา คำร้องต้องเป็นกรณีขอให้ยกเลิกหรือ แก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คำร้องต้อง แสดงโดยชัดแจ้งถึงตัวบุคคลผู้ยื่นคำ ร้อง เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับเรื่อง ที่จะโต้แย้ง พร้อมทั้งลงชื่อและวันที่ จะร้องทุกข์ให้ชัดเจน โดยคำร้องทุกข้ จะต้องประกอบไปด้วยสาระสำคัญ คือ การบรรยายข้อเท็จจริงอันเป็น เหตุแห่งการชี้ขาดและแสดงซึ่ง พยานหลักฐานที่ผู้ร้องทุกข้องการ นำเสนอเพื่อให้ศาล ได้ทราบถึง จุดประสงค์หรือเป้าหมายของ	เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 คำร้อง ต้องทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพ มีรายการ คบถ้วนตามแบบที่กำหนด ในข้อกำหนดของศาล

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
6. ระยะเวลา	ถ้าเป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถูกละเมิดโดยคำพิพากษาของศาล หรือการกระทำทางปกครอง ต้องดำเนินการภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ได้รับการทราบคำพิพากษา หรืออุทธรณ์คำร้องให้ขึ้นกำหนดเวลาในสามวันนับแต่วันยื่นคำร้อง อันเนื่องมาจากความผิดพลาดของตนเอง ผู้ร้องจะต้องยื่นคำร้องใหม่ของฎีกาที่จะขอพิจารณาคำร้องใหม่ โดยจะต้องยื่นคำร้องภายใน 2 สัปดาห์ นับแต่วันที่เกิดเหตุอันจำเป็นและต้องให้เหตุผลที่ชัดเจนหากเป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นการโต้แย้งบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ ต้องดำเนินการภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ	ระยะเวลา ในการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญมาตรา 68 (1) ของพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญต้องทราบเหตุในการยื่นคำร้องแต่ไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันละเมิด ทั้งนี้ คำร้องที่ได้รับดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ต้องยื่นทางกฎหมายหมดสิ้นแล้ว ต้องยื่นคำร้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบผลการพิจารณายาน ส่วนคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (2) พระราชบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญต้องยื่นคำร้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำร้อง	การร้องทุกข์ รวมถึงการระงับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ร้อง ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญคุ้มครองผู้ร้องทุกข์ต้องดำเนินการยื่นคำร้องภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับผลของคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วกระทบถึงสิทธิของตนเอง หากเป็นกรณีการละเมิดหรือการแทรกแซงโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิด หรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้อย่างชัดที่สุดไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ที่มีการละเมิด	ระยะเวลาการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อกลับกรรองก่อนเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยนั้น ตามมาตรา 46 (ภายใน 90 วัน) และมาตรา 48 (ภายใน 60 วัน) จะพิจารณาจากความดีความชอบอยู่ของการกระทำละเมิดสิทธิและเสรีภาพเป็นหลัก เช่น หากการละเมิดได้ผ่านพ้นไปแล้ว ต้องยื่นคำร้องภายใน 90 วัน นับแต่วันที่มีข้อควรระวังในการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
7. ต้องดำเนินการทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว	การจะนำคำร้องเข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นได้ดำเนินการด้วยวิธีการอื่นทางกฎหมายจนหมดแล้ว ตามมาตรา 90 (2) ของรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ คือ ได้มีการฟ้องคดีต่อศาลปกครองจนถึงที่สุด	เป็นคำร้องยังไม่ได้ดำเนินการเยียวยาทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว คำร้องเป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลปกติ คำร้องได้ยื่นมาในระยะเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 69 คำร้องที่ยื่นมาโดยไม่เป็นที่ปรึกษา หรือคัดส่งศาลแต่งตั้งที่ปรึกษาตามมาตรา 25 คำร้องที่ไม่อาจรับไว้พิจารณาได้และไม่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในมาตรา 87 วรรคหนึ่ง (d) ว่าจะต้องเป็นการยื่นการร้องทุกข์เพื่อเป็นการโต้แย้งคำพิพากษา การส่งละเมิด มาตราการหรือการแทรกแซงขององค์กรของรัฐ อันมีลักษณะเป็นการขัดหรือแย้งต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญ และกฎบัตรรัฐธรรมนูญได้รับรองไว้	ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาล พ.ศ. 2561 ได้ระบุไว้ว่า ในมาตรา 47 ข้อ (4) ว่าการใช้สิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 46 ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ อันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ และต้องไม่เป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลหรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว
8. ผู้ยื่นคำร้อง	ยื่นด้วยตนเองหรือมีการมอบอำนาจให้ผู้อื่นเป็นผู้กระทำการแทนโดยอาจเป็นทนายความซึ่งได้รับอนุญาตจากศาลเยอรมนี หรือผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยเยอรมนีหรืออาจเป็นผู้ยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือโดยผู้ช่วยเหลือในบางคดีโดยการมอบอำนาจ	1. “บุคคลใด ๆ ที่สิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญถูกละเมิด...” บุคคลที่เป็นผู้มีสิทธิร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญต้องเป็นบุคคลที่สิทธิขั้นพื้นฐานของตนเองได้รับการรับรองไว้ โดยรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายถึงบุคคลใด ๆ ก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ ผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่รัฐก็สามารถ	บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล เป็นผู้มีอำนาจในการร้องทุกข์ แต่ทั้งนี้ มาตรา 36 (1) ผู้ร้องทุกข์ไม่อาจยื่นคำร้องได้ด้วยตนเองแต่จะต้องมีการตั้งตัวแทนซึ่งเป็นทนายเป็นผู้ดำเนินการแทนอำนาจให้ดำเนินการ โดยต้องแนบว่าจะสามารถดำเนินการอย่างไรบ้างในศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต้องเป็น “บุคคล” ผู้ถูกละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยตรง และได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากการกระทำนั้น ไม่ใช่บุคคลทุกคนที่เห็นการกระทำที่มีปัญหาละเมิดสิทธิและเสรีภาพจะสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
		ร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ หากว่าสิทธิขั้นพื้นฐาน ในฐานะประชาชนของตนเองถูกละเมิด แต่หน่วยงานหรือองค์กรของรัฐโดยหลัก แล้วจะไม่สามารถร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้เว้นแต่ว่าหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐได้รับการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานไว้โดยรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าในบางเรื่องรัฐธรรมนูญไม่ได้รับรองสิทธิไว้เฉพาะพลเมืองเท่านั้น ชาวต่างชาติก็ได้รับการรับรองด้วย เช่น เสรีภาพในการเลือกสถานที่ทำงาน สิทธิที่จะเข้าเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ หรือสิทธิในการเลือกตั้ง	ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจในการแต่งตั้งทนายความให้	

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
		หรือศาลทหารมีคำสั่งยกคำร้อง โดยตามมาตรา 41(3) กำหนดห้าม อุทธรณ์คำร้องที่เกี่ยวข้องกับร้องขอให้ ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมาย เมื่อศาลปกติมีคำสั่ง ยกคำร้องแล้วคำร้องของผู้ยื่น คำร้อง จึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาโดยตรงเป็นคำร้องทุกข์ทาง รัฐธรรมนูญ ดังนั้นผู้ที่จะมีสิทธิยื่น คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตาม มาตรา 68(2) คือคู่ความในคดีที่ คำร้องถูกปฏิเสธนั่นเอง ซึ่งหาก คู่ความใดใช้สิทธิยื่นคำร้องตาม มาตรา 68(2) แล้ว ก็ยื่นคำร้องทุกข์ ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68(1) ด้วยเหตุผลเดียวกันไม่ได้		

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
9. ขั้นตอนในการรับคำร้องและถอนคำร้อง	คำร้องทุกที่จะถูกพิจารณาเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่ทะเบียนศาลแล้ว คำร้องทุกที่จะเสนอไปยังศาลนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์และเป็นคำร้องที่เข้าเงื่อนไขในกรณีที่ปรากฏว่าคำร้องทุกซึ่ดังกล่าวเป็นคำร้องทุกซึ่ที่เห็นประจักษ์ชัดว่าไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ (offensichtlich unzulässig) หรือปราศจากเหตุผลอย่างชัดเจน (offensichtlich unbegründet) หรือเป็นกรณีที่ไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตามจะเห็นว่าคำร้องทุกซึ่จะแจ้งไปยังผู้ร้องทุกซึ่ว่าคำร้องดังกล่าวไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ และยืนยันที่คำร้องทุกซึ่ในให้ทะเบียนกลาง (the General Register) หากคำร้องใดจะถูกเลิกเกณฑ์เงื่อนไขที่ตัดสินว่าคำร้องทุกซึ่ไม่ได้ เจ้าหน้าที่ทะเบียนกลางจะบันทึกคำร้องทุกซึ่ไว้ในทะเบียนกลาง แล้วส่งคำร้องไปยังส่วนทะเบียน การระงับพิจารณาต่อศาลรัฐธรรมนูญ	(1) เมื่อหาของคำร้องทุกซึ่ทางรัฐธรรมนูญ คำร้องทุกซึ่ทางรัฐธรรมนูญต้องบรรยายรายละเอียดให้ชัดเจน ทั้งชื่อผู้ร้องและผู้ที่เป็นที่ปรึกษา สิทธิที่ถูกละเมิดโดยกฎหมายอันไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำหรือกรณีของการกระทำโดยอำนาจรัฐพร้อมเหตุผลประกอบคำร้อง หรือเนื้อหาที่จำเป็นอื่น ๆ (2) การตรวจสอบคำร้องเบื้องต้นเมื่อมีการยื่นคำร้องทุกซึ่ทางรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 คน จะดำเนินการตรวจสอบคำร้องเบื้องต้น โดยหากจะไม่รับพิจารณาคำร้องต้องมีมติเอกฉันท์ (3) การเสนอความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรของรัฐที่มีประโยชน์ได้เสียกับการพิจารณาคำร้องทุกซึ่ทางรัฐธรรมนูญ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงความมั่นคงและความปลอดภัยสาธารณะจะดำเนินการเสนอความเห็นโดยย่อต่อศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ร้องทุกซึ่สามารถดำเนินการยื่นคำร้องได้หลายช่องทาง เช่น อาจเป็นการยื่นคำร้องต่อทุกซึ่ทางรัฐธรรมนูญผ่านอีเมล (Email) ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronically) เครื่องโทรสาร (Telefax) หรือด้วยตนเอง ณ ที่ทำการของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ทั้งนี้ในกรณีที่เป็นการยื่นโดยช่องทางอื่นนอกจากรับมาโดยตรงตนเอง ต้องนำส่งต้นฉบับเอกสารภายใน 3 วัน และศาลไม่รับคำร้องทุกซึ่ด้วยวาจา	การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมีอยู่ด้วยกัน 3 วิธี ได้แก่ การยื่นคำร้องในชั้นคำร้องด้วยตนเอง การส่งคำร้องทางไปรษณีย์ และการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ การยื่นคำร้องต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามรูปแบบและภายในระยะเวลาที่กำหนดกฎหมายกำหนดด้วย ศาลรัฐธรรมนูญจึงจะรับคำร้องไว้พิจารณาได้ โดยกรณีที่เป็นการยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นยื่นแทนไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าส่งทางไปรษณีย์กฎหมายให้ถือว่า “วันที่ประทับวันที่ยื่นคำร้องต่อศาล ส่วนการส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ให้ถือว่า “วันที่ข้อมูลเข้าสู่ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์” เป็นวันที่ยื่นคำร้อง” แต่ถ้าส่งข้อมูลเข้าสู่ระบบนอกเวลาทำการ (08.30-16.30น.) กฎหมายให้ถือว่ายื่นต่อศาลในวันทำการถัดไป

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
	(the Register of Proceedings) เพื่อส่งคำร้องทุกข์นั้นไปให้ตุลาการผู้รับผิดชอบเพื่อให้ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนเสนอความเห็นว่า ควรรับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่ ต่อมาคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะถูกปรับไว้พิจารณา หากปรากฏว่าคำร้องทุกข์นั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานที่มีความสำคัญในทางกฎหมาย รัฐธรรมนูญ หรือได้มีการชี้ให้เห็นว่า จะต้องมีการบังคับ เพื่อให้เป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐานและปัญหาหนึ่งเป็นปัญหาที่ยังไม่เคยมีการวินิจฉัย	(4) การวินิจฉัยคำร้องทุกข์ เมื่อได้พิจารณาคำร้องทุกข์ในเบื้องต้นแล้ว องค์คณะย่อยที่พิจารณาคำร้องทุกข์นี้ สามารถยกคำร้องทุกข์ (Dismiss) ได้ โดยใช้คะแนนเสียงเอกฉันท์ (5) การแก้ไขเยียวยาความเสียหาย ก่อนฟ้องคดี ที่ผู้ร้องทุกข์จะต้องดำเนินการตามช่องทาง ที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้ความเดือดร้อนเสียหายของตนได้รับการแก้ไขเยียวยาเสียก่อน หากดำเนินการตามกฎหมายแล้ว สิทธิของตนเองยังถูกละเมิดอยู่ จึงจะสามารถนำคดีมายื่นร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ต้องทางกฎหมาย ที่ผู้ร้องทุกข์จะต้องดำเนินการ โดยหลักแล้วก็คือการยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองนั่นเอง		
10. การพิจารณาคดี	กระบวนการพิจารณาหลัก โดยเริ่มจากศาลรัฐธรรมนูญจะส่งคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ของผู้ยื่นคำร้องทุกข์ไปยังผู้ที่มีส่วนร่วมในคดี	การพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องพิจารณาเบื้องต้นองค์คณะ (Full Bench) อันประกอบไปด้วยตุลาการทุกคน 9 คน แต่องค์ประชุมในการ	ศาลรัฐธรรมนูญทำคำวินิจฉัยโดย องค์คณะ (Panels) หรือโดยที่ประชุมใหญ่ (Plenum) ที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

ศาลรัฐธรรมนูญ				
ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
	ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีแห่งสหพันธ์ ประเทศบาวาเรีย แต่ในทางปฏิบัติของศาลรัฐธรรมนูญ เยอรมนีมักให้ผู้ยื่นคำร้องทุกข์ทาง รัฐธรรมนูญมีหน้าที่ในการพิสูจน์ให้ ศาลเห็นว่า ตนได้ดำเนินการตาม ขั้นตอนในทางกฎหมายทุกประการ จนหมดสิ้นหนทางแล้ว โดยผู้ยื่น คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญจะต้อง จัดให้ทนายความหรือผู้สอนวิชา กฎหมาย ในมหาวิทยาลัยเยอรมนี ที่ได้รับอนุญาตจากศาลเยอรมนี เป็น ผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตน โดยจะต้องมีหนังสือแต่งตั้งตัวแทน แนบมาด้วย สำหรับการรับฟังพยานนั้นสามารถ เรียกพยานผู้เชี่ยวชาญในแต่ละ ประเทศที่ดีที่สุดในระดับสหพันธ์และ ระดับรัฐ ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์ ต่าง ๆ มาเป็นพยานได้อีกด้วย	พิจารณาคดีแต่ละคดีจะต้องมีตุลาการ เข้าร่วมอย่างน้อย 7 คน	ทั้งหมด และจะมีมติวินิจฉัยคดีทางใด ต้องมีตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญเข้าร่วม ประชุมไม่น้อยกว่า 10 นาย และมี เสียงข้างมากของการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่มา ประชุมเห็นชอบด้วย	

ศาลรัฐธรรมนูญ				
ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
11. การคุ้มครองชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดี	มาตรา 32 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองชั่วคราวไว้ โดยมีความสามารถยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดีได้	ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้ได้กำหนดบทบัญญัติในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราว (Provisional Remedies) ไว้แต่จำกัดเฉพาะในคดี ยุบพรรคการเมือง และคดีการวินิจฉัยความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐเท่านั้นสำหรับในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่าศาลจะออกคำสั่งให้คุ้มครองชั่วคราวโดยพิจารณาดังนี้ 1. คำร้องทุกข้อมันจะต้องเป็นคำร้องทุกข้อมันมูล กล่าวคือ ไม่ใช่ คำร้องทุกข้อมันที่ปราศจากฐานทางกฎหมายอย่างเพียงพอและชัดเจน 2. การรักษาสภาพการคุ้มครองการใช้หรือไม่ใช้อำนาจรัฐที่เป็นวัตถุแห่งการฟ้องคดีนี้อาจส่งผลทำให้เกิดความเสียหายที่ไม่อาจเพิกถอนได้	ไม่ได้มีการกล่าวถึง	ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย โดยคำสั่งไปะหน่วยงานรัฐเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติได้ทั้งหมดไม่ใช้ในการพิจารณา กำหนดมาตรการชั่วคราว ผู้ร้องหรือคู่กรณีจะต้องยื่นคำร้องต่อศาล โดยต้องปรากฏว่ามีความเป็นไปเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นอย่างร้ายแรง และยกการแก้ไขเยียวยาในภายหลังหรือเพื่อป้องกันความรุนแรงอันใกล้จะถึง ซึ่งศาลต้องพิจารณาว่าคำร้องดังกล่าวมีน้ำหนักเพียงพอหรือไม่ที่จะกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย ซึ่งระยะเวลาของมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวถูกกำหนดให้แสดงบังคับไม่เกิน 60 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
12. ผลของคำวินิจฉัย หรือคำสั่งศาล	ผลนับแต่วันที่ถูกหมายดังกล่าว มีผลใช้บังคับแต่ไม่มีผลกระทบต่อ คำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้ว	3. มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะระงับ ผลการใช้หรือไม่ใช้อำนาจรัฐนั้น 4. พิจารณากว่าการให้ความคุ้มครอง ชั่วคราวทำให้ได้ประโยชน์มากกว่า การแก้ไขเยียวยาในภายหลัง กล่าวคือ ผลประโยชน์ที่ได้จาก การให้มีมาตรการคุ้มครอง ชั่วคราวแต่ไม่ให้การแก้ไขเยียวยา ในภายหลังต้องมากกว่าต้นทุน ที่เกิดจากการปฏิบัติที่จะคุ้มครอง ชั่วคราวแต่ให้การแก้ไขเยียวยา ในภายหลัง ซึ่งหากพิจารณาครบ ทุกประการแล้ว ศาลก็จะคำสั่ง ให้คุ้มครองชั่วคราวได้	กฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 58 ได้กำหนดให้คำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญมีผลบังคับ ดังต่อไปนี้ เมื่อมีการตีพิมพ์ลงใน The Collection of Laws หรือมี ผลบังคับนับแต่วันที่ระบุไว้ในคำวินิจฉัย	คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ถือเสียข้างมาก คำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผล ผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระและหน่วยงานของรัฐ

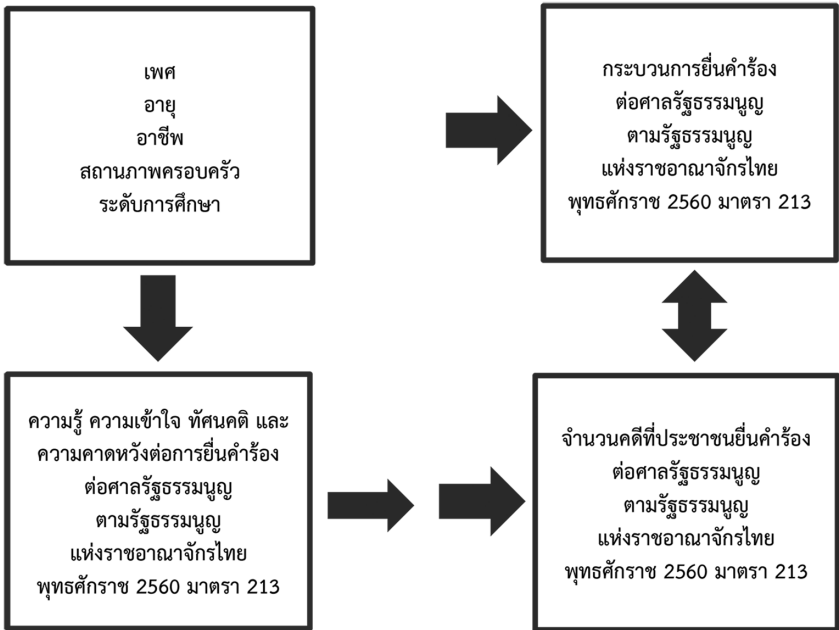
ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
	อำนาจรัฐ ซึ่งในกรณีนี้ศาลอาจเพิกถอนการใช้อำนาจของการกระทำของอำนาจรัฐที่จะมีผลสิทธิขั้นพื้นฐานหรือยืนยันว่าการไม่กระทำการไม่กระทำการขัดต่อรัฐธรรมนูญใหม่เหล่านี้ให้ผูกมัดความจำนอย หากเป็นกรณีให้ไปไปตามศาลอาจวินิจฉัยให้กฎหมายขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ	อำนาจรัฐ ซึ่งในกรณีนี้ศาลอาจเพิกถอนการใช้อำนาจของการกระทำของอำนาจรัฐที่จะมีผลสิทธิขั้นพื้นฐานหรือยืนยันว่าการไม่กระทำการไม่กระทำการขัดต่อรัฐธรรมนูญใหม่เหล่านี้ให้ผูกมัดความจำนอย หากเป็นกรณีให้ไปไปตามศาลอาจวินิจฉัยให้กฎหมายขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ	หรือมีผลบังคับนับแต่วันที่มีการอ่านคำวินิจฉัยหรือเมื่อมีการส่งคำวินิจฉัยให้กับคู่ความ โดยเฉพาะกรณีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญและภายใต้บทบัญญัติมาตรา 89 (2) คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กรและประชาชน และยังถือว่าเป็นที่มาของกฎหมายที่เป็นบรรณนิยามให้ต้องยึดถือปฏิบัติ	
13. การบังคับตามคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาล	มาตรา 35 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่จะกำหนดคำบังคับในคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญให้ใครเป็นผู้บังคับการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญทั้งยังสามารถกำหนดการบังคับตามคำวินิจฉัยได้อีกด้วย ซึ่งศาลสามารถกำหนดคำบังคับได้เองโดยไม่ต้องมีผู้ร้องขอ	1. มาตรา 68 (1) เป็นการร้องทุกข์ว่า การใช้อำนาจหรือการดำเนิน การใช้ใช้อำนาจรัฐละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในคำวินิจฉัยตามคำร้องทุกข์นี้จะต้องระบุสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกล่วงละเมิดและการใช้อำนาจรัฐหรือไม่ใช้อำนาจรัฐ ที่เป็นเหตุให้ส่งละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น ในกรณีที่มีการล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานนั้นเกิดจากการใช้อำนาจรัฐ ศาลอาจประกาศ “เพิกถอน” (Revoke) การใช้อำนาจ	คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อประกาศโดยชอบแล้ว มีผลบังคับได้และผูกพันเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคล	คำวินิจฉัยของศาลให้มีผลในวันอ่าน และหากมีความจำเป็นจะต้องบังคับให้ปฏิบัติตามคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลในวันคำวินิจฉัยนั้น โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคต ขณะใดขณะที่มีผลในวันคำวินิจฉัยหรืออาจกำหนดเลื่อนใช้หรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
		ที่กล่าวละเมิดสิทธินั้น ส่วนในกรณีที่เกิดจากละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น เกิดจากการไม่ใช้อำนาจรัฐ ศาลอาจประกาศ “ยืนยัน” (Confirm) ว่าการไม่ใช้อำนาจรัฐนั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้ร้องเรียนที่จะต้องกระทำการตามเนื้อหาในคำวินิจฉัยของศาล ในกรณีที่ศาลเห็นว่าการใช้อำนาจรัฐหรือไม่ใช้อำนาจรัฐเป็นผลมาจากกฎหมายหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ศาลอาจประกาศในคำวินิจฉัยว่า กฎหมายหรือบทบัญญัติฉบับนี้ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญด้วยก็ได้ (2) มาตรา 68(2) เป็นการร้องขอให้ศาลตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลปกครองได้ตั้งบังคับแล้ว ซึ่งในคำวินิจฉัย จะวินิจฉัยได้เพียงว่า กฎหมายหรือบทบัญญัติของกฎหมายนั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เท่านั้น		

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
		จะวินิจฉัยเรื่องอื่นด้วยไม่ได้เว้นแต่ถ้าบทบัญญัติบางบทในกฎหมายนั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญส่งผลทำให้กฎหมายทั้งฉบับไม่สามารถใช้บังคับ เพราะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญอาจวินิจฉัยให้กฎหมายทั้งฉบับนั้นใช้บังคับไม่ได้ก็ได้ โดยคำวินิจฉัยนี้จะมีผลผูกพันศาลทั่วไป องค์การของรัฐและรัฐบาลท้องถิ่น กฎหมายที่ถูกล้มจึงเรียกว่าขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญจะสิ้นสุดบังคับในวันที่ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย เว้นแต่เป็นกฎหมายหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางอาญาจะมีผลบังคับย้อนหลัง เว้นแต่กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยกฎหมายหรือบทบัญญัติกฎหมายเดียวกันว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยที่ให้กฎหมายนี้ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญจะมีผลในวันถัดจากวันที่		

ประเด็นเปรียบเทียบ	ศาลรัฐธรรมนูญ			
	ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี	ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญ ราชอาณาจักรไทย
		ศาลเคยมีคำวินิจฉัยว่ากฎหมายนั้น ขัดด้วยรัฐธรรมนูญ หากว่าคดี ที่เกี่ยวข้องกับการร้องทักขีนี้ได้ถูก ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ให้ความ อาจร้องให้มีการพิจารณาคดีใหม่ ในส่วนที่มีการปรับใช้กฎหมายหรือ บทบัญญัติที่ถูกวินิจฉัยว่าไม่ขัดด้วย รัฐธรรมนูญได้ แม้คำตัดสินจะไม่ เกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ เลยก็ตาม		

2.7 กรอบแนวคิด

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Combined methodology) โดยการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative method) จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากร ได้แก่ ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ที่ต้องการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ที่รู้ถึงสิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยการสุ่มตัวอย่างจากประชากรกลุ่มนี้ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified Multi-Stage Sampling) ได้แก่

- กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
- กลุ่มที่ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ
- กลุ่มที่ 3 ประชาชนทั่วไป

ตารางที่ 3.1 การจำแนกประชากรในการวิจัย

ประชากร	วิธีการคัดเลือก	จำนวน
กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ	คัดเลือกจากคำวินิจฉัยที่เกี่ยวกับมาตรา 213 ย้อนหลัง 3 ปี นับแต่วันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 ได้แก่ ข้อมูลสถิติปี พ.ศ. 2560-2564 และทำการสุ่มตัวอย่างตามระเบียบวิธีวิจัย	36 ราย
กลุ่มที่ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีประสบการณ์ เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ	คัดเลือกจากกลุ่มต่อไปนี้ 1. กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น นักกฎหมาย เลขานุการมูลนิธิ นายกสสมาคม และตัวแทนสมาคมต่าง ๆ 2. ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น ผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิชาการทางด้านกฎหมาย ผู้ตรวจการแผ่นดิน	15 ราย
กลุ่มที่ 3 ประชาชนทั่วไป	1. คัดเลือกจากประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ โดยทำการกระจายการเก็บข้อมูลจำแนกตามประชากรคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดบูรณาการ เรื่องการจัดตั้งกลุ่มจังหวัดและกำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด (ฉบับที่ 3) แบ่งออกเป็น 7 ภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคใต้ชายแดน ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) 2. ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified Multi-Stage Sampling) เพื่อให้เกิดการกระจายข้อมูลให้ทั่วประเทศ	2,641 ราย

3.1.1 การจำแนกประชากร กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 เช่น องค์การอิสระหรือมูลนิธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

คณะผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยตามหลักของการให้ข้อมูลที่เรียกว่า Triangulation ซึ่งจะประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลอย่างน้อย 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรอิสระ องค์กรไม่แสวงหากำไร กลุ่มที่ 2 บุคลากรจากภาคเอกชน กลุ่มที่ 3 บุคคล คณะบุคคลทั่วไปที่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ และได้ทำการจำแนกเป็นรายปีดังตารางที่ 3.2 ได้จำนวนทั้งหมด 36 ราย หรือทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว จากนั้นจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) จากตัวแทนดังกล่าวข้างต้นเพื่อร่วมกันวิพากษ์หาแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงหลักการ

ตารางที่ 3.2 ตารางแสดงการจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากสถิติคดีที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ระหว่างปี 2560 – 2564⁹⁵

ปี 2560 (จำนวน 67 สำนวนคดี)			ปี 2561 (จำนวน 55 สำนวนคดี)			ปี 2562 (จำนวน 62 สำนวนคดี)			ปี 2563 (จำนวน 63 สำนวนคดี)			ปี 2564 (จำนวน 39 สำนวนคดี)		
ประเภทผู้ยื่นคำร้อง	จำนวน	ประเภทผู้ยื่นคำร้อง	จำนวน	ประเภทผู้ยื่นคำร้อง	จำนวน	ประเภทผู้ยื่นคำร้อง	จำนวน	ประเภทผู้ยื่นคำร้อง	จำนวน	ประเภทผู้ยื่นคำร้อง	จำนวน	ประเภทผู้ยื่นคำร้อง	จำนวน	จำนวน
1.ภาครัฐ/องค์กรอิสระ/องค์กรไม่แสวงหากำไร (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	1.ภาครัฐ/องค์กรอิสระ/องค์กรไม่แสวงหากำไร (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	1.ภาครัฐ/องค์กรอิสระ/องค์กรไม่แสวงหากำไร (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	1.ภาครัฐ/องค์กรอิสระ/องค์กรไม่แสวงหากำไร (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	1.ภาครัฐ/องค์กรอิสระ/องค์กรไม่แสวงหากำไร (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	1.ภาครัฐ/องค์กรอิสระ/องค์กรไม่แสวงหากำไร (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	1.ภาครัฐ/องค์กรอิสระ/องค์กรไม่แสวงหากำไร (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	1
2. ภาคเอกชน (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	2. ภาคเอกชน (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	2. ภาคเอกชน (จำนวนที่ยื่นจริง)	-	2. ภาคเอกชน (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	2. ภาคเอกชน (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	2. ภาคเอกชน (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	2. ภาคเอกชน (จำนวนที่ยื่นจริง)	1	1
3. บุคคล / คณะบุคคล (ทำการสมทบอย่างร้อยละ 10)	7	3. บุคคล / คณะบุคคล (ทำการสมทบอย่างร้อยละ 10)	6	3. บุคคล / คณะบุคคล (ทำการสมทบอย่างร้อยละ 10)	(51) 6	3. บุคคล / คณะบุคคล (ทำการสมทบอย่างร้อยละ 10)	(61) 7	3. บุคคล / คณะบุคคล (ทำการสมทบอย่างร้อยละ 10)	(61) 6	3. บุคคล / คณะบุคคล (ทำการสมทบอย่างร้อยละ 10)	(37) 2	3. บุคคล / คณะบุคคล (ทำการสมทบอย่างร้อยละ 10)	(37) 2	(37) 2
รวม	9	รวม	8	รวม	8	รวม	8	รวม	8	รวม	8	รวม	8	4
จำนวนรวมทั้งหมด 36 ราย														

⁹⁵ สถิติคดีที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จัดเก็บข้อมูลตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 ถึง ธันวาคม 2564 ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยสำนักงานกฤษฎีกาสภาผู้แทนราษฎร

3.1.2 การจำแนกประชากร กลุ่มที่ 3 คือ ประชาชนทั่วไป

คณะผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากจากประชาชน โดยทำการแบ่งกลุ่ม (Cluster) ตามภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร และแบ่งตามขนาดของจังหวัดโดยจำแนกตามจำนวนประชากรในพื้นที่ (อ้างอิงฐานข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2563) รวมทั้งสิ้น 19 จังหวัด รวมทั้งทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณตามสูตรของ โคแครน (Cochran) ที่อัตราส่วนประชากรร้อยละ 10 ค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 โดยจะได้จำนวนดังนี้

$$n = \frac{pqz^2}{e^2}$$

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

P = ค่าประมาณของสัดส่วนประชากรที่ต้องการ

$q = 1-p$

z = ค่า z ที่ระดับความเชื่อมั่นนัยสำคัญ 0.05 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 มีค่าเท่ากับ 1.96

e = ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

$$\text{เมื่อทำการแทนค่าจะได้ } n = \frac{0.1 \times 0.9 \times 1.96^2}{0.05^2}$$

$$= 139 \text{ คน}$$

โดยกระจายการเก็บรวบรวมข้อมูลจังหวัดตามภูมิภาคและขนาดจังหวัดจำแนกตามประชากร จังหวัดละ 139 คน รวมทั้งสิ้น 19 พื้นที่ คิดเป็น 2,641 คน รายละเอียดดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัดและจำนวนประชากร

ขนาดจังหวัด จำแนกตาม ประชากร	ภูมิภาค					
	เหนือ	กลาง	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ตะวันออก	ตะวันตก	ใต้
ใหญ่	เชียงใหม่ (139 คน)	นครสวรรค์ (139 คน)	สกลนคร (139 คน)	ชลบุรี (139 คน)	กาญจนบุรี (139 คน)	สุราษฎร์ธานี (139 คน)
กลาง	ลำปาง (139 คน)	สุพรรณบุรี (139 คน)	มหาสารคาม (139 คน)	สระแก้ว (139 คน)	ราชบุรี (139 คน)	ตรัง (139 คน)
เล็ก	ลำพูน (139 คน)	สิงห์บุรี (139 คน)	อำนาจเจริญ (139 คน)	ตราด (139 คน)	เพชรบุรี (139 คน)	สตูล (139 คน)
กรุงเทพมหานคร (139 คน)						

3.2 ขอบเขตการดำเนินงานและวิธีการศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องต่อ ศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 เช่น หลักเกณฑ์ วิธีการ และสถิติคำร้องตาม มาตรา 213 และศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของต่างประเทศจำนวน 3 ประเทศ ได้แก่

- 1. ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (ตาม TOR)
- 2. ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี (ตาม TOR)
- 3. ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก (เหตุผลในการศึกษาการร้องทุกข์ทาง

รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก เพราะศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กเป็นศาล ในรูปแบบพิเศษ ทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ถูกรัฐธรรมนูญ ได้รับรองไว้โดยเฉพาะ และมีหน้าที่ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ยังมี รูปแบบ วิธีการขั้นตอนในการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญที่น่าสนใจ ตลอดจนมีแนวปฏิบัติ ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ได้ศึกษาถึงเหตุและผลของคำวินิจฉัย)

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงาน

3.3.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 เช่น หลักเกณฑ์ วิธีการ และสถิติคำร้องตามมาตรา 213 ของประเทศไทย และศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของต่างประเทศจำนวน 3 ประเทศ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก

3.3.2 ศึกษาบริบทของความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังตามแนวคิด ทฤษฎีทางด้านสังคมศาสตร์มาผนวกกับประเด็นการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 เพื่อออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการดังนี้

3.3.2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี สังเคราะห์ประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับบริบททางด้านสังคมศาสตร์ในประเด็นด้านความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวัง ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยรัฐธรรมนูญ ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานของอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน บริบทขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ และระบบและกลไกในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

3.3.2.2 สร้างแบบสอบถาม โดยประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความรู้ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ส่วนที่ 3 ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ส่วนที่ 4 ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
มาตรา 213

ส่วนที่ 5 ความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
มาตรา 213

3.3.2.3 การตรวจสอบเครื่องมือเชิงปริมาณ ทำโดย

1) การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) โดยการ
พิจารณาค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อปรับปรุงการใช้ภาษาให้ถูกต้องและ
สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณาใช้ข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า
0.50 ขึ้นไป

2) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ทำการตรวจสอบ
โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach α -Coefficients)

3) การตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ด้วยวิธีสหสัมพันธ์
รายข้อกับคะแนนรวมที่ปรับแก้แล้ว (Corrected item-total correlation: CITC)
โดยพิจารณาใช้ข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกมากกว่า 0.20 ขึ้นไป

3.3.2.4 เกณฑ์ในการแปลผลจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) แบบสอบถามด้านความรู้ ใช้เกณฑ์ ดังนี้

มีความรู้	1
ไม่มีความรู้	0

2) แบบสอบถามด้านความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวัง
เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีตัวเลือก 4 ระดับ โดยกำหนด
เกณฑ์ในการพิจารณาดังต่อไปนี้

4	มากที่สุด
3	มาก
2	น้อย
1	น้อยที่สุด

ส่วนเครื่องมือเชิงคุณภาพทำการตรวจสอบคุณภาพโดยการพิจารณาประเด็น และข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ครอบคลุมกับประเด็นที่ศึกษา เมื่อทำการตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือแล้วผู้วิจัยจึงทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เพื่อสร้างเป็นแบบ สัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ต่อไป

3.3.2.5 การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ทำการตรวจสอบ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach α -Coefficients) ผลการวิเคราะห์พบว่า

(1) ระดับค่าความยากของการรับรู้ในส่วนประเด็นความรู้ถึง สิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มีค่าอยู่ระหว่าง 0.35-0.86 โดยแต่ละข้อมีค่าระดับความยากต่อการรับรู้ของประชาชน ดังนี้

ตารางที่ 3.4 ผลการวิเคราะห์ระดับความยากรายข้อของความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ประเด็นคำถาม	ระดับความยาก	ความหมาย
1. ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ เช่น การนับถือศาสนา เสรีในการแสดงความคิดเห็น การเสนอข้อวิจารณ์ของสื่อมวลชน เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการชุมนุม เป็นต้น	0.51	ยากปานกลาง
2. เมื่อไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ไม่สามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบ อันเกิดจากการกระทำ การละเว้น การกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ	0.35	ยาก
3. ไม่ได้รับสิทธิในบริการสาธารณสุข เช่น มีสิทธิในการได้รับบริการ ได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	0.57	ยากปานกลาง

ประเด็นคำถาม	ระดับความยาก	ความหมาย
4. ไม่ได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจะได้รับโทษทางอาญา ต่อเมื่อโทษนั้นๆ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น	0.46	ยากปานกลาง
5. ท่านทราบหรือไม่ว่า รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้		
5.1 หน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณะสมบัติของแผ่นดินรวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หน้าที่เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร เป็นต้น	0.86	ง่ายมาก
5.2 หน้าที่ร่วมมือสนับสนุน การอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม หน้าที่ที่จะไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ เป็นต้น	0.84	ง่ายมาก
6. ท่านทราบหรือไม่ว่า รัฐต้องมีหน้าที่ต่าง ๆ ถ้ารัฐไม่ดำเนินการตามหน้าที่ของรัฐ ท่านสามารถฟ้องร้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยการฟ้องร้องนั้นจะต้องดำเนินการผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน เช่น		
6.1 ให้บริการการศึกษาขั้นต่ำโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้บริการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพทั่วถึง เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสาธารณะ เป็นต้น	0.71	ง่าย
6.2 จัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคด้านต่าง ๆ รักษาวินัยทางการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและเอกชน เป็นต้น	0.59	ยากปานกลาง

3.3.3 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเภทดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะทำการวิเคราะห์ ดังนี้

1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ สถิติค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

2) สถิติที่ใช้ในอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ANOVA การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะทำการวิเคราะห์ ดังนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ การนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์ จัดระบบข้อมูลและสังเคราะห์เพื่อการนำเสนอในรูปแบบการบรรยาย มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การวิเคราะห์ด้วย SWOT Analysis เป็นต้น

2) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลเชิงรูปธรรมและเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่ค้นพบ โดยรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมหรือจัดกระทำบางอย่างเพื่อพิสูจน์สมมติฐานแล้วมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกัน

3) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกและจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูล (Typology and Taxonomy) คือ เป็นการนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ ออกให้เป็นระบบ

4) นำข้อมูลที่ได้จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) จากตัวแทนผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 เช่น เจ้าหน้าที่ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระหรือมูลนิธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มายื่นหรือประสงค์จะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ประชาชนผู้ที่ยื่นหรือประสงค์จะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 213 และผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อร่วมกันวิพากษ์หาแนวและข้อเสนอแนะเชิงหลักการ

3.3.4 จัดทำร่างรายงานผลการศึกษาเพื่อใช้ในการจัดประชุมหรือสัมมนา เพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการศึกษา โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น สาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง ภาคประชาชนเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่อผลการวิจัย

3.3.5 จัดประชุมหรือสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการศึกษา โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น สาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง ภาคประชาชนเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่อผลการวิจัย

3.3.6 นำร่างรายงานและผลที่ได้จากข้อ 3.3.5 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบต่อร่างรายงานการศึกษาที่ผ่านการประชุมหรือสัมมนาตามข้อ 3.4.5 แล้ว เพื่อเสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในการประกอบการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงร่างรายงานการศึกษา ก่อนเสนอให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาตรวจ

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 คณะผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

กลุ่มผู้รู้ถึงสิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมายขั้นต่ำ 2,641 คน คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มจากจังหวัดละ 139 คน เป็น 145 คน เพื่อเป็นการป้องกันการข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในแต่ละจังหวัดอยู่ที่ 139 ถึง 145 คน รวมทั้งหมดเท่ากับ 2,675 คน คิดเป็นร้อยละ 101.29 ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

โดยมีรายละเอียดผลการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามภูมิภาคและจังหวัด

ภูมิภาคและจังหวัด	จำนวน (n=2,675)	ร้อยละ
ภาคเหนือ	424	15.85
1) เชียงใหม่	141	5.27
2) ลำปาง	141	5.27
3) ลำพูน	142	5.31
ภาคกลาง	424	15.85
1) นครสวรรค์	141	5.27
2) สุพรรณบุรี	142	5.31
3) สิงห์บุรี	141	5.27
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	420	15.70
1) สกลนคร	140	5.23
2) มหาสารคาม	140	5.23
3) อำนาจเจริญ	140	5.23
ภาคตะวันออก	422	15.78
1) ชลบุรี	141	5.27
2) สระแก้ว	141	5.27
3) ตราด	140	5.23
ภาคตะวันตก	421	15.74
1) กาญจนบุรี	140	5.23
2) ราชบุรี	141	5.27
3) เพชรบุรี	140	5.23
ภาคใต้	425	15.89
1) สุราษฎร์ธานี	145	5.42
2) ตรัง	140	5.23
3) สตูล	140	5.23
กรุงเทพมหานคร	139	5.20

จากตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการกระจายไปในจังหวัดที่เป็นเป้าหมายจำนวนจังหวัดละ 145 ตัวอย่าง จากจำนวนขั้นต่ำที่ควรเก็บได้ 139 ตัวอย่าง จากทั้ง 19 จังหวัด ซึ่งพบว่า ทุกจังหวัดที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับกลับมาสมบูรณ์เพียงพอที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูลได้ในแต่ละจังหวัดอยู่ที่ 139-145 ตัวอย่าง โดยสุราษฎร์ธานีได้รับกลับคืนมาสูงสุดที่ 145 ตัวอย่าง ส่วนกรุงเทพมหานครได้รับกลับคืนมาน้อยที่สุดเท่ากับ 139 ตัวอย่าง

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะ	จำนวน (n=2,675)	ร้อยละ
เพศ		
1) หญิง	1,427	53.35
2) ชาย	1,248	46.65
อายุ		
1) ต่ำกว่า – 25 ปี	511	19.10
2) 26 ปี – 35 ปี	611	22.84
3) 36 ปี – 45 ปี	651	24.34
4) 46 ปี – 55 ปี	512	19.14
5) มากกว่า 56 ปีขึ้นไป	380	14.21
6) ไม่ระบุ	10	0.37
ระดับการศึกษา		
1) ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น	472	17.64
2) มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. / ปวส.	860	32.15
3) อนุปริญญา	195	7.29
4) ปริญญาตรี	906	33.87
5) ปริญญาโท	212	7.93
6) ปริญญาเอก	20	0.75
7) ไม่ระบุ	10	0.37

ลักษณะ	จำนวน (n=2,675)	ร้อยละ
อาชีพ		
1) นักเรียน / นักศึกษา	402	15.03
2) แม่บ้าน	261	9.76
3) เกษตรกร	340	12.71
4) รับจ้างทั่วไป	387	14.47
5) ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	418	15.63
6) พนักงานบริษัทเอกชน	385	14.39
7) พนักงานในหน่วยงานรัฐ	309	11.55
8) อื่น ๆ	168	6.28
9) ไม่ระบุ	5	0.19
รายได้ต่อเดือน		
1) ยังไม่มีรายได้	461	17.23
2) ต่ำกว่า 10,000 บาท	764	28.56
3) 10,001 บาท – 25,000 บาท	941	35.18
4) 25,001 บาท – 40,000 บาท	377	14.09
5) 40,001 บาท – 50,000 บาท	71	2.65
6) สูงกว่า 50,001 บาท ขึ้นไป	58	2.17
7) ไม่ระบุ	3	0.11
พื้นที่อยู่อาศัย		
1) เขตเมือง	1,358	50.76
2) นอกเขตเมือง	1,304	48.75
3) ไม่ระบุ	13	0.49

จากตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.35 อายุส่วนมากอยู่ในช่วง 36 ปี – 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.34 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 26 ปี – 35 ปี และ 46 ปี – 55 ปี ตามลำดับ ด้านระดับการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีและมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 33.87 และ 32.15 ตามลำดับ

ด้านอาชีพนั้นเนื่องจากคณะผู้วิจัยมีเจตนาในการกระจายในทุกอาชีพให้มีส่วนใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ 10-15 ทั้งนี้จากการสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากประกอบอาชีพข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 15.63 รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียน / นักศึกษา กลุ่มอาชีพรับจ้างทั่วไป และกลุ่มอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 15.03, 14.47 และ 14.39 ตามลำดับ และส่วนมากมีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001 บาท – 25,000 บาท และต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.18 และ 28.56 ตามลำดับ และประการสุดท้ายคือกลุ่มตัวอย่างที่คณะผู้วิจัยศึกษาส่วนมากอยู่อาศัยในพื้นที่เขตเมืองและนอกเขตเมืองในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 50.76 และ 48.75 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบว่า “รู้” เกี่ยวกับความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตามรายข้อ

ประเด็นความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	จำนวนผู้ตอบถูก (n=2,675))	ร้อยละของผู้ตอบถูก
1. ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ เช่น การนับถือศาสนา เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการชุมนุม เป็นต้น	1,539	57.53
2. เมื่อไม่ได้รับข้อมูล ข่าวสารสาธารณะ ไม่สามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบ อันเกิดจากการกระทำการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ	1,250	46.73
3. ไม่ได้รับสิทธิในบริการสาธารณสุข เช่น มีสิทธิในการได้รับบริการ ได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	1,547	57.83

ประเด็นความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	จำนวนผู้ตอบถูก (n=2,675))	ร้อยละของ ผู้ตอบถูก
4. ไม่ได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจะได้รับโทษทางอาญา ต่อเมื่อโทษนั้น ๆ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น	1,321	49.38
5. ท่านทราบหรือไม่ว่า รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทย มีหน้าที่ดังต่อไปนี้		
5.1 หน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณะสมบัติ ของแผ่นดินรวมทั้งให้ความร่วมมือใน การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หน้าที่ เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของ บุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่ เสียภาษีอากร เป็นต้น	1,686	63.03
5.2 หน้าที่ร่วมมือสนับสนุน การอนุรักษ์และ คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดก ทางวัฒนธรรม หน้าที่ที่จะไม่ร่วมมือหรือ สนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุก รูปแบบ เป็นต้น	1,532	57.27
6. ท่านทราบหรือไม่ว่า รัฐต้องมีหน้าที่ต่าง ๆ ถ้ารัฐ ไม่ดำเนินการตามหน้าที่ของรัฐ ท่านสามารถ ฟ้องร้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยการฟ้องร้องนั้น จะต้องดำเนินการผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน เช่น		
6.1 ให้บริการการศึกษาขั้นต่ำโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้บริการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพทั่วถึง เปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะ เป็นต้น	1,603	59.93
6.2 จัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคด้านต่าง ๆ รักษา วินัยทางการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพในการ ป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ ทั้งในภาครัฐและเอกชน เป็นต้น	1,377	51.48

จากตารางที่ 4.3 แสดงการ “รู้” เกี่ยวกับความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งมีลักษณะเป็น วิธีการรายงานด้วยตัวผู้ให้ข้อมูลเอง (Self-report method) พบว่าจากข้อคำถาม 8 ข้อ ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าตนเองรู้มากกว่า ร้อยละ 50 ถึง 6 ข้อ โดยมีข้อที่ประชาชนรู้มากที่สุดคือประเด็นที่ 5.1 ท่านทราบหรือไม่ว่า รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณะสมบัติของแผ่นดินรวมทั้งให้ความร่วมมือ ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย หน้าที่เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร เป็นต้น จำนวน 1,686 คน คิดเป็นร้อยละ 63.03 ด้านหน้าที่ของรัฐประเด็นที่ 6.1 รัฐมีหน้าที่ให้บริการการศึกษา ขั้นต่ำโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้บริการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพทั่วถึง เปิดเผย ข้อมูลข่าวสารสาธารณะ เป็นต้น จำนวน 1,603 คน คิดเป็นร้อยละ 59.93

ในขณะที่มี 2 ข้อที่ประชาชนคิดว่าตนเองรู้น้อยกว่าร้อยละ 50 คือ ประเด็นที่ 2 เรื่องที่ว่าเมื่อไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ไม่สามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบ อันเกิดจากการกระทำ การละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของ หน่วยงานของรัฐ และประเด็นที่ 4 ที่ว่าไม่ได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจะได้รับโทษทางอาญา ต่อเมื่อโทษนั้น ๆ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 46.73 และ 49.38 ตามลำดับ ในด้านหน้าที่ของรัฐประเด็นที่ 6.2 รัฐจัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคด้านต่าง ๆ รักษาวินัยทางการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ ในการป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและเอกชน เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 51.48 เท่านั้น

ตารางที่ 4.4 ระดับคะแนน จำนวน และร้อยละของผู้ตอบว่า “รู้” เกี่ยวกับความรู้ถึง สิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ระดับคะแนนที่ตอบว่า “รู้” เกี่ยวกับความรู้ถึง สิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (คะแนนเต็ม = 8)	จำนวนผู้ตอบ (n=2,675))	ร้อยละของผู้ตอบถูก
1) ผู้ตอบว่าไม่รู้ทั้งหมด (0 คะแนน)	451	16.86
2) ผู้ตอบว่ารู้ 1 ข้อ (1 คะแนน)	93	3.48
3) ผู้ตอบว่ารู้ 2 ข้อ (2 คะแนน)	209	7.81
4) ผู้ตอบว่ารู้ 3 ข้อ (3 คะแนน)	235	8.79
5) ผู้ตอบว่ารู้ 4 ข้อ (4 คะแนน)	284	10.62
6) ผู้ตอบว่ารู้ 5 ข้อ (5 คะแนน)	295	11.03
7) ผู้ตอบว่ารู้ 6 ข้อ (6 คะแนน)	263	9.83
8) ผู้ตอบว่ารู้ 7 ข้อ (7 คะแนน)	209	7.81
9) ผู้ตอบว่ารู้ 8 ข้อ (8 คะแนน)	611	22.84
10) ผู้ตอบไม่ครบจำนวนข้อ	25	0.93

จากตารางที่ 4.4 แสดงระดับคะแนน จำนวน และร้อยละของผู้ตอบว่า “รู้” เกี่ยวกับความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่า “รู้” ทั้ง 8 ข้อ มี 611 คน คิดเป็นร้อยละ 22.84 รองลงมาคือ กลุ่มที่ตอบว่าไม่รู้ทั้งหมด และรู้ 5 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 16.86 และ 11.03 ตามลำดับ

จากตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 213) พบว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.04 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าความเข้าใจการออกกฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพเกินกว่าเหตุ หรือขัดต่อหลักนิติธรรม หรือกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.14 รองลงมาคือ ความเข้าใจว่าบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน และความเข้าใจการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของ พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.09 และ 2.08 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	($\bar{X}$)	SD
ด้านผู้ยื่นคำร้อง		
1. ท่านเห็นว่าหากมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จะทำให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น	2.61	0.91
2. ท่านเห็นว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดโดยตรงสามารถเป็นผู้ยื่นคำร้องได้	2.64	0.93
3. ท่านเห็นว่าผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดโดยตรงสามารถเป็นผู้ยื่นคำร้องได้	2.39	0.90
4. คำร้องต้องระบุการกระทำที่อ้างว่าเป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของตนเองโดยตรงให้ชัดเจนว่าเป็นการกระทำใดและละเมิดต่อสิทธิหรือเสรีภาพของตนอย่างไร	2.51	0.89
ภาพรวมด้านผู้ยื่นคำร้อง	2.54	0.81

ทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	($\bar{X}$)	SD
ด้านผู้รับคำร้อง		
1. ท่านเห็นว่าบุคคลที่ถูกละเมิดจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเท่านั้น	2.20	0.86
2. ให้มีหน่วยงานอื่นๆ รับคำร้องเพื่อเข้าสู่กระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากการยื่นต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน	2.42	0.91
3. ให้มีการจัดหาบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มาให้ความแนะนำในการเขียนคำร้องแก่ผู้มายื่นคำร้องที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของศาลรัฐธรรมนูญ	2.48	0.95
ภาพรวมด้านผู้รับคำร้อง	2.37	0.80
ด้านกระบวนการยื่นคำร้อง		
1. ท่านเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องที่ยื่นโดยผู้ตรวจการแผ่นดินที่ชัดเจน	2.47	0.94
2. ท่านเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดรูปแบบการร้องทุกต่อศาลรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน	2.50	0.95
3. ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ (60 วัน) หรือเลยกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้อง (90 วัน) ให้เพิ่มการคุ้มครองชั่วคราวในช่วงระยะเวลาการร้องทุกข์	2.41	0.94
4. ในกรณีที่มีการบังคับใช้กฎหมาย หรือการตรากฎหมายที่ละเมิดต่อสิทธิ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบหลังจากที่ใช้กฎหมายไปแล้วนั้น สามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ภายใน 1 ปี	2.40	0.94
ภาพรวมด้านกระบวนการยื่นคำร้อง	2.44	0.88

จากตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามรายด้านในการพิจารณา โดยพบว่าด้านผู้ยื่นคำร้อง กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในด้านบวกมากที่สุดคือ ในประเด็นผู้ที่ยื่นคำร้องโดยตรงได้ดีที่สุดคือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิโดยตรง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.93 รองลงมาหากมีการเปิดโอกาสให้ประชาชน

ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจะทำให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 2.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.91

ด้านกระบวนการยื่นคำร้อง กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติทางบวกมากที่สุดคือ ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดรูปแบบการร้องทุกต่อศาลรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 2.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.95 รองลงมาเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้น หากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องที่ยื่นโดยผู้ตรวจการแผ่นดินที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 2.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.94

ด้านผู้รับคำร้อง กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติทางบวกมากที่สุดคือ ประเด็นกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าหากมีการจัดทบทวนหรือเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำในการเขียนคำร้องแก่ผู้มายื่นคำร้องที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของศาลรัฐธรรมนูญ มีค่าเฉลี่ย 2.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.95 รองลงมาจัดให้มีหน่วยงานอื่น ๆ รับคำร้องเพื่อเข้าสู่กระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากการยื่นต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน มีค่าเฉลี่ย 2.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.91

ตารางที่ 4.7 จำนวน ร้อยละ และลำดับของความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	จำนวน (n=2,675)	ร้อยละ	ลำดับที่
การเข้าถึง			
1) คาดหวังว่าจะได้รับความรู้ความเข้าใจในสิทธิของตนเองต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	634	23.70	2
2) คาดหวังว่าจะได้รับการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	372	13.91	5

ความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	จำนวน (n=2,675)	ร้อยละ	ลำดับที่
การเข้าถึง (ต่อ)			
3) คาดหวังว่าจะมีช่องทางในการยื่นคำร้องที่สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ	889	33.23	1
4) คาดหวังว่าจะได้รับการดูแล เอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง	588	21.98	3
5) คาดหวังว่าจะมีช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น ในการยื่นคำร้องต่อศาล	407	15.21	4
กระบวนการขั้นตอนการยื่นคำร้องและการพิจารณาคดีของศาล			
1) คาดหวังว่าขั้นตอน กระบวนการดำเนินงาน มีความชัดเจน	1,011	37.79	1
2) คาดหวังว่าการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนจะมี การกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน	579	21.64	2
3) คาดหวังว่าจะสามารถติดตามหรือได้รับการแจ้ง ความคืบหน้าการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	472	17.64	3
4) คาดหวังว่าพยานหลักฐานที่ประกอบคำร้องที่ท่าน ได้เสนอในคำร้องดังกล่าวจะได้รับการพิจารณา อย่างครบถ้วน	400	14.95	5
5) คาดหวังว่ากระบวนการในการดำเนินการจะไม่นาน จนเกินไป	461	17.23	4
ผลของคดี			
1) คาดหวังว่าคำวินิจฉัยเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย	721	26.95	1
2) คาดหวังว่าผลของการพิจารณาคดีจะไม่ถูกแทรกแซง จากฝ่ายการเมืองหรือหน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	685	25.61	2
3) คาดหวังว่าผลของคำวินิจฉัยจะไม่โน้มเอียงไปตาม กระแสสังคม	493	18.43	4

ความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	จำนวน (n=2,675)	ร้อยละ	ลำดับที่
ผลของคดี (ต่อ)			
4) คาดหวังว่าเมื่อศาลมีคำตัดสินเป็นที่สุดแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเคารพและปฏิบัติตาม คำวินิจฉัยของศาลอย่างเคร่งครัด	676	25.27	3
5) คาดหวังว่าหากมีพยานหลักฐานใหม่ที่มีผลต่อ การแพ้นะคดีจะอุทธรณ์คำพิพากษาใหม่ได้	329	12.30	5

จากตารางที่ 4.7 จำนวน ร้อยละ และลำดับของความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามมิติที่คาดหวัง โดยแยกเป็นด้านการเข้าถึงพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังว่าจะมีช่องทางในการยื่นคำร้องที่สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 33.23 รองลงมาคือ คาดหวังว่าจะได้รับความรู้ความเข้าใจในสิทธิของตนเองต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคาดหวังว่าจะได้รับการดูแล เอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 23.70 และ 21.98 ตามลำดับ ด้านกระบวนการขั้นตอนการยื่นคำร้องและการพิจารณาคดีของศาลพบว่า กลุ่มตัวอย่างคาดหวังว่าขั้นตอน กระบวนการดำเนินงาน มีความชัดเจนสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 37.79 รองลงมาคือ คาดหวังว่าการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนจะมีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน และคาดหวังว่าจะสามารถติดตามหรือได้รับการแจ้งความคืบหน้าการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 21.64 และ 17.64 ตามลำดับ ประการสุดท้าย ด้านผลของคดี พบว่ากลุ่มตัวอย่างคาดหวังว่าคำวินิจฉัยเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย สูงสุดคิดเป็นร้อยละ 26.95 รองลงมาคือ คาดหวังว่าผลของการพิจารณาคดีจะไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองหรือหน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และคาดหวังว่าเมื่อศาลมีคำตัดสินเป็นที่สุดแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเคารพและปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลอย่างเคร่งครัด คิดเป็นร้อยละ 25.61 และ 25.27 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ตารางที่ 4.8 ความแปรปรวนของความรู้ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตามกลุ่มอายุ

ความแปรปรวนรายด้าน	ความแตกต่าง	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. ความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560	ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	651.03	4	162.76	20.51	0.00**
	ความแตกต่างภายในกลุ่ม	20914.54	2635	7.94		
	ภาพรวม	21565.56	2639			
2. ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (มาตรา 213)	ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	26.28	4	6.57	16.88	0.00**
	ความแตกต่างภายในกลุ่ม	1033.35	2654	0.39		
	ภาพรวม	1059.63	2658			
	ความแตกต่างภายในกลุ่ม	1085.06	2659	0.41		
	ภาพรวม	1114.53	2663			

** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.8 แสดงความแปรปรวนของความรู้ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตามกลุ่มอายุ ด้วยการวิเคราะห์ F-test พบว่า กลุ่มอายุที่แตกต่างกัน จะทำให้ความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (มาตรา 213) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4.9 ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มอายุ

ความแปรปรวน รายด้าน	ความแตกต่าง	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. ด้านผู้ยื่นคำร้อง	ความแตกต่าง ระหว่างกลุ่ม	21.89	4	5.47	8.49	0.00**
	ความแตกต่าง ภายในกลุ่ม	1710.75	2653	0.64		
	ภาพรวม	1732.63	2657			
2. ด้านผู้รับคำร้อง	ความแตกต่าง ระหว่างกลุ่ม	25.32	4	6.33	9.97	0.00**
	ความแตกต่าง ภายในกลุ่ม	1685.72	2655	0.63		
	ภาพรวม	1711.04	2659			
3. ด้านกระบวนการยื่น คำร้อง	ความแตกต่าง ระหว่างกลุ่ม	44.33	4	11.08	14.74	0.00**
	ความแตกต่าง ภายในกลุ่ม	1997.09	2656	0.75		
	ภาพรวม	2041.43	2660			

** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.9 แสดงทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มอายุ ด้วยการวิเคราะห์ F-test พบว่า กลุ่มอายุที่แตกต่างกันจะทำให้ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ทั้งทางด้านผู้ยื่นคำร้อง และด้านผู้รับคำร้อง รวมทั้งด้านกระบวนการยื่นคำร้องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4.10 ความแปรปรวนของความรู้ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนก
ตามกลุ่มระดับการศึกษา

ความแปรปรวน รายด้าน	ความแตกต่าง	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. ความรู้ถึงสิทธิ และเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560	ความแตกต่าง ระหว่างกลุ่ม	4810.85	5	962.17	151.52	0.00**
	ความแตกต่าง ภายในกลุ่ม	16738.79	2636	6.35		
	ภาพรวม	21549.64	2641			
2. ความเข้าใจต่อ การยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (มาตรา 213)	ความแตกต่าง ระหว่างกลุ่ม	105.83	5	21.17	58.81	0.00**
	ความแตกต่าง ภายในกลุ่ม	955.21	2654	0.36		
	ภาพรวม	1061.04	2659			
	ความแตกต่าง ภายในกลุ่ม	1013.53	2658	0.38		
	ภาพรวม	1111.39	2663			

** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.10 แสดงความแปรปรวนของความรู้ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์ F-test พบว่ากลุ่มระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจะทำให้ความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (มาตรา 213) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4.11 ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มระดับการศึกษา

ความแปรปรวนรายด้าน	ความแตกต่าง	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. ด้านผู้ยื่นคำร้อง	ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	117.97	5	23.59	38.89	0.00**
	ความแตกต่างภายในกลุ่ม	1608.97	2652	0.61		
	ภาพรวม	1726.93	2657			
2. ด้านผู้รับคำร้อง	ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	90.17	5	18.03	29.57	0.00**
	ความแตกต่างภายในกลุ่ม	1618.79	2654	0.61		
	ภาพรวม	1708.96	2659			
3. ด้านกระบวนการยื่นคำร้อง	ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	134.46	5	26.89	37.47	0.00**
	ความแตกต่างภายในกลุ่ม	1905.64	2655	0.72		
	ภาพรวม	2040.10	2660			

** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.11 แสดงทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มระดับการศึกษา ด้วยการใช้วิเคราะห์ F-test พบว่ากลุ่มระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจะทำให้ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ทั้งทางด้านผู้ยื่นคำร้อง และด้านผู้รับคำร้อง รวมทั้งด้านกระบวนการยื่นคำร้องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4.12 ความแปรปรวนของความรู้ ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตาม
กลุ่มอาชีพ

ความแปรปรวน รายด้าน	ความแตกต่าง	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. ความรู้ถึงสิทธิ และเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560	ความแตกต่าง ระหว่างกลุ่ม	3321.35	7	474.48	68.56	0.00**
	ความแตกต่าง ภายในกลุ่ม	18250.52	2637	6.92		
	ภาพรวม	21571.87	2644			
2. ความเข้าใจต่อ การยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (มาตรา 213)	ความแตกต่าง ระหว่างกลุ่ม	80.58	7	11.51	31.23	0.00**
	ความแตกต่าง ภายในกลุ่ม	979.05	2656	0.37		
	ภาพรวม	1059.62	2663			
	ความแตกต่าง ภายในกลุ่ม	1038.12	2661	0.39		
	ภาพรวม	1115.70	2668			

** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.12 แสดงความแปรปรวนของความรู้ ความเข้าใจ ต่อการยื่น
คำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
จำแนกตามกลุ่มอาชีพ ด้วยการวิเคราะห์ F-test พบว่ากลุ่มอาชีพที่แตกต่างกันจะทำให้
ความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. 2560 และความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (มาตรา 213)) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4.13 ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มอาชีพ

ความแปรปรวนรายด้าน	ความแตกต่าง	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. ด้านผู้ยื่นคำร้อง	ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	70.36	7	10.05	16.04	0.00**
	ความแตกต่างภายในกลุ่ม	1663.54	2655	0.63		
	ภาพรวม	1733.90	2662			
2. ด้านผู้รับคำร้อง	ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	60.69	7	8.67	13.92	0.00**
	ความแตกต่างภายในกลุ่ม	1654.71	2657	0.62		
	ภาพรวม	1715.41	2664			
3. ด้านกระบวนการยื่นคำร้อง	ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	65.36	7	9.34	12.53	0.00**
	ความแตกต่างภายในกลุ่ม	1981.29	2658	0.75		
	ภาพรวม	2046.65	2665			

** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.13 แสดงทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มอาชีพ ด้วยการวิเคราะห์ F-test พบว่ากลุ่มอาชีพที่แตกต่างกันจะทำให้ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ทั้งทางด้านผู้ยื่นคำร้อง และด้านผู้รับคำร้อง รวมทั้งด้านกระบวนการยื่นคำร้องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรู้ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตามกลุ่มพื้นที่อยู่อาศัย

ประเด็นพิจารณา	เขตเมือง		เขตนอกเมือง		t	df	Sig.
	($\bar{X}$)	SD	($\bar{X}$)	SD			
1. ความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560	4.81	2.72	4.07	2.94	6.69	2593.57	0.00**
2. ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (มาตรา 213)	2.12	0.62	1.95	0.63	6.87	2648.00	0.00**

** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรู้ความเข้าใจ ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จำแนกตามกลุ่มพื้นที่อยู่อาศัย ด้วยการวิเคราะห์ t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันจะทำให้ความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ / หน้าที่ของคนไทย / หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (มาตรา 213) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มพื้นที่อยู่อาศัย

ประเด็นพิจารณา	เขตเมือง		เขตนอกเมือง		t	df	Sig.
	($\bar{X}$)	SD	($\bar{X}$)	SD			
1. ด้านผู้ยื่นคำร้อง	2.63	0.78	2.44	0.82	5.85	2622.16	0.00**
2. ด้านผู้รับคำร้อง	2.43	0.78	2.30	0.82	4.18	2625.66	0.00**
3. ด้านกระบวนการยื่นคำร้อง	2.50	0.85	2.38	0.90	3.67	2625.56	0.00**

** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.15 แสดงทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามกลุ่มพื้นที่อยู่อาศัย ด้วยการวิเคราะห์ t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีกลุ่มพื้นที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันจะทำให้ทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ทั้งทางด้านผู้ยื่นคำร้องและด้านผู้รับคำร้อง รวมทั้งด้านกระบวนการยื่นคำร้องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

4.2.1 กลุ่มผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 มีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้นำฐานข้อมูลคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมาสังเคราะห์ พบว่า จากการจัดเก็บโดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สถิติคดีที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จัดเก็บข้อมูลตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 ถึง ธันวาคม 2564 มีจำนวนคดีของผู้ที่เข้ามายื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ทั้งสิ้น 286 คดี คณะผู้วิจัยได้ทำการจำแนกการจัดเก็บข้อมูล ตามระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ซึ่งแสดงในตามตารางที่ 3.3 ในบทที่ 3 ได้ข้อมูลผู้ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำนวน 36 คดี โดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ / องค์กรอิสระ / องค์กรไม่แสวงหากำไร

กลุ่มที่ 2 ภาคเอกชน

กลุ่มที่ 3 บุคคล / คณะบุคคล

คณะผู้วิจัยได้ทำการสรุปข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการวิจัยที่ตรงกับวัตถุประสงค์การศึกษา คือ เพื่อได้ข้อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อมูลดังประเด็นต่อไปนี้

4.2.1.1 มาตรการทางกฎหมายที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ คัมครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่รัฐธรรมนูญไม่ได้ให้สิทธิบุคคลหรือประชาชนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง ต้องดำเนินการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อขอให้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งบทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินนี้เริ่มต้นตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 198 ที่ให้อำนาจผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ กรณีเห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังคงให้อำนาจผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยเพิ่มช่องทางการยื่นคำร้องเป็น 2 ช่องทาง ช่องทางแรกตามมาตรา 231 (1) ในการพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วย

รัฐธรรมนูญ และช่องทางที่สองตามมาตรา 213 กรณีบุคคลถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ เป็นต้น

สำหรับการศึกษาวิจัยในเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติและความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213” ผู้วิจัยขอกล่าวถึงเฉพาะในส่วนของการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ดังนี้

ในส่วนของมาตรการทางกฎหมายหรือหลักเกณฑ์และขั้นตอนของการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 มีที่มาของหลักการป้องกันโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญนี้เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 212 ซึ่งวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า

(1) ต้องเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ อันเนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

(2) บุคคลนั้นต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(3) ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีอื่นได้แล้ว

จากเหตุผล 3 ประการดังกล่าวข้างต้น จึงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติในการป้องกันโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวจำกัดประเด็นของการยื่นคำร้องไว้ว่าจะต้องเป็นกรณีที่ยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่เท่านั้น จึงไม่ถือว่าเป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตราที่ยอมรับกันในระดับสากล สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ได้บัญญัติให้บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งวิธีและขั้นตอนทางกฎหมายได้มีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 บัญญัติให้บุคคลที่จะได้ใช้สิทธิดังกล่าวจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินก่อน ทั้งนี้ผู้ตรวจการแผ่นดินจะพิจารณาเพื่อยื่นคำร้อง

ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 กำหนดไว้ ดังนี้

(1) ผู้ร้องเรียนจะต้องเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรง และได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ อันเนื่องมาจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้น

(2) วัตถุประสงค์แห่งการพิจารณาต้องเป็น “การกระทำ” ของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ บุคคลย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีได้ โดยจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่อยู่หรือควรรู้ถึงการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพดังกล่าว เว้นแต่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ก็ให้ยื่นคำร้องได้ตราบที่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้น ยังคงมีอยู่ และให้ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณายื่นคำร้องต่อศาลพร้อมด้วยความเห็นภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องจากผู้ร้อง โดยให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้องทราบภายในสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้อง หรือไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้ถูกละเมิดมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลได้

(3) สิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ อาจเป็นสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้งตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 ถึง มาตรา 49

(4) การกระทำละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ต้องมิใช่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใด ตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

(5) ผู้ร้องเรียนจะต้องยื่นคำร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่อยู่หรือควรรู้ถึงการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว เว้นแต่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ก็ให้ยื่นคำร้องเรียนได้ตราบที่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้น ยังคงมีอยู่

(6) เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้รับคำร้องเรียนดังกล่าวแล้ว ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณายื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญพร้อมด้วยความเห็นภายใน 60 วัน

นับแต่วันที่ได้รับคำร้องเรียนจากผู้ร้องเรียน และแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้องเรียนทราบ ภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว

(7) เมื่อได้แจ้งความเห็นของผู้ตรวจการแผ่นดินว่าไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือเมื่อพ้นกำหนดเวลา 60 วัน แล้วผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งความเห็นจากผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือวันที่พ้นกำหนดเวลา 60 วันดังกล่าว

(1) กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ / องค์กรอิสระ / องค์กรไม่แสวงหากำไร

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 (ภาครัฐ / องค์กรอิสระ / องค์กรไม่แสวงหากำไร) พบว่า ในด้านความรู้ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ในภาพรวมผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 จะมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น เป็นหน่วยงานที่รับเรื่องราวร้องเรียน เป็นหน่วยงานที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชน เป็นหน่วยงานมีคอยสนับสนุนให้ความช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เป็นต้น ทั้งนี้ในส่วนของมาตรการทางกฎหมายที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ได้ให้ข้อเสนอแนะดังประเด็นต่อไปนี้

(1.1) กรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เกินกำหนดเวลา 60 วัน เนื่องจากผู้ตรวจการแผ่นดินเรียกเอกสารจากผู้ถูกร้องและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ผู้ถูกร้องและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเอกสารต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเมื่อพ้นระยะเวลา 60 วัน จึงเสนอให้มีการพิจารณาเป็นรายกรณี เพื่อขยายระยะเวลาในการยื่นคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

(2) กลุ่มที่ 2 ภาคเอกชน

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 (ภาคเอกชน) พบว่า ในด้านความรู้ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ในภาพรวมผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 จะมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ที่มาใช้สิทธิยื่นคำร้องมากกว่าเป็นผู้ถูกร้อง ในส่วนของมาตรการทางกฎหมายที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ได้ให้ข้อเสนอแนะดังประเด็นต่อไปนี้

(2.1) มาตรการทางกฎหมายที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 นั้นเป็นการเขียนถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือชุมชน ดังนั้นในการยื่นคำร้องของภาคเอกชนจึงเป็นการยื่นคำร้องที่ได้รับผลกระทบจากการทำของหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐในฐานะที่เป็นเจ้าของกิจการ หรือผู้ประกอบการ ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล จึงขอเสนอให้จัดตั้งหน่วยงานที่กฎหมายรับรองตั้งขึ้นมาเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ ให้คำแนะนำในการยื่นคำร้องเรียน สื่อสารด้านข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และรวดเร็ว

(3) กลุ่มที่ 3 บุคคล / คณะบุคคล

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ (บุคคล / คณะบุคคล) พบว่า ในด้านความรู้ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ในภาพรวมผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 จะมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ที่มาใช้สิทธิยื่นคำร้อง ในส่วนของมาตรการทางกฎหมายที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ได้ให้ข้อเสนอแนะดังประเด็นต่อไปนี้

(3.1) ควรปรับแก้บทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเหลือประชาชนในการยื่นฟ้อง ไม่จำเป็นต้องไปทำหน้าที่วินิจฉัยจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้ง่ายขึ้น

4.2.1.2 มาตรการทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

(1) กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ / องค์กรอิสระ / องค์กรไม่แสวงหากำไร

(1.1) ในกรณีการยื่นคำร้องให้เป็นไปตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 “วัตถุประสงค์แห่งการพิจารณาต้องเป็น “การกระทำ” ของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ โดยคำร้องเรียนจะต้องระบุการกระทำและลักษณะของการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพให้ชัดเจน” ควรจัดให้มีหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำการเขียนรายงานประกอบสำนวน เนื่องจากเนื้อความจะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ต้องมีการอ้างอิงถึงมาตราประกอบรัฐธรรมนูญจะทำให้ผู้ที่มาร้องเรียนสามารถแสดงออกถึงบริบทความต้องการที่แท้จริงได้อย่างถูกต้อง และเป็นการไม่เสียเวลาหากเรื่องที่เข้ามาร้องเรียนถูกตีตกไปเพราะการสื่อสารเป็นเหตุ

(2) กลุ่มที่ 2 ภาคเอกชน

(2.1) เร่งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหรือบุคคลรู้จักบทบาทหน้าที่ การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนบทบาทในการอำนวยความสะดวกธรรมดาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

(2.2) เพิ่มช่องทางการรับเรื่องราวร้องเรียนนอกเหนือจากการร้องเรียนผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน

(2.3) ปรับระบบการรับเรื่องร้องเรียนของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์เต็มระบบ

(2.4) พัฒนาระบบงานเพื่อลดขั้นตอนและระยะเวลาในการรับเรื่องร้องทุกข์ การวินิจฉัย และการแจ้งผลคำวินิจฉัย

(3) กลุ่มที่ 3 บุคคล / คณะบุคคล

(3.1) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควรจัดให้มีส่วนงานที่มาช่วยเหลือให้ความรู้หรือให้คำแนะนำแก่ผู้ที่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญในการเตรียมเอกสารประกอบคำร้อง การเขียนบรรยายความประกอบคำร้อง การอ้างอิงถึงบทบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญในมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องร้องเรียน เป็นต้น

(3.2) การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ควรมีการให้ความรู้อย่างทั่วถึง เช่น การให้ความรู้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา

(3.3) เร่งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหรือบุคคลรู้จักบทบาทหน้าที่ การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนของบทบาทในการอำนวยความยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

(3.4) เพิ่มช่องทางการรับเรื่องราวร้องเรียนนอกเหนือจากการร้องเรียนผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน

(3.5) ปรับระบบการรับเรื่องร้องเรียนของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์เต็มระบบ

(3.6) สร้างภาพลักษณ์ขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นที่ยอมรับ เชื่อมั่นต่อประชาชนในการเป็นองค์กรตุลาการที่มีอำนาจวินิจฉัยได้อย่างเที่ยงธรรม

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย ความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิด และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 คณะผู้วิจัยขอเสนอบทสรุป และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 บทสรุป

5.1.1 บทสรุปจากการวิจัยเชิงปริมาณ

5.1.1.1 ด้านความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย
หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

พบว่า ประชาชนทั่วไปมีความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีข้อที่ประชาชนรู้มากที่สุด คือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย หน้าที่เคารพ และไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร

ในขณะที่ประชาชนมีความรู้ในประเด็นนี้อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ เมื่อไม่ได้รับข้อมูล ข่าวสารสาธารณะ ไม่สามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบอันเกิดจากการกระทำ การละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ และไม่ได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจะได้รับโทษทางอาญา ต่อเมื่อโทษนั้น ๆ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น

ตารางที่ 5.1 สรุปผลความรู้ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

สรุปผลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	ร้อยละ ของผู้ที่ตอบถูก
1. ถูกละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ เช่น การนับถือศาสนา เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการชุมนุม เป็นต้น	57.53
2. เมื่อไม่ได้รับข้อมูล ข่าวสารสาธารณะ ไม่สามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิด อันเกิดจากการกระทำ การละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ	46.73
3. ไม่ได้รับสิทธิในบริการสาธารณสุข เช่น มีสิทธิในการได้รับบริการ ได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	57.83
4. ไม่ได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจะได้รับโทษทางอาญาต่อเมื่อโทษนั้น ๆ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น	49.38
5. รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติและสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย หน้าที่เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร เป็นต้น	63.03
6. รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ร่วมมือสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม หน้าที่ที่จะไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ เป็นต้น	57.27
7. รัฐต้องมีหน้าที่ต่าง ๆ ถ้ารัฐไม่ดำเนินการตามหน้าที่ของรัฐ ท่านสามารถฟ้องร้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยการฟ้องร้องนั้นจะต้องดำเนินการผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน เช่น ให้บริการการศึกษาขั้นต้นโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้บริการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพทั่วถึง เปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะ เป็นต้น	59.93

สรุปผลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	ร้อยละ ของผู้ที่ตอบถูก
8. รัฐต้องมีหน้าที่ต่าง ๆ ถ้ารัฐไม่ดำเนินการตามหน้าที่ของรัฐ ท่านสามารถ ฟ้องร้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยการฟ้องร้องนั้นจะต้องดำเนินการผ่าน ผู้ตรวจการแผ่นดิน เช่น จัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการคุ้มครอง และ พิทักษ์สิทธิผู้บริโภคด้านต่าง ๆ รักษาวินัยทางการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด มีมาตรการ และกลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกัน และขจัดการทุจริต และประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและเอกชน เป็นต้น	51.48

5.1.1.2 ด้านความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

พบว่า ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและ
เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 213) พบว่าในภาพรวมประชาชนมีความเข้าใจ
ในระดับน้อย เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับความเข้าใจจากมีความ
เข้าใจน้อยไปจนถึงน้อยที่สุด ได้ดังนี้

(1) ความเข้าใจการออกกฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ
เกินกว่าเหตุ หรือขัดต่อหลักนิติธรรม หรือกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

(2) ความเข้าใจว่าบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ได้รับ
ความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ผ่าน
ผู้ตรวจการแผ่นดิน

(3) ความเข้าใจการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
กรณีที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข
ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ 5.2 สรุปผลความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

สรุปผลความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (มาตรา 213)	ลำดับที่เข้าใจจาก น้อยไปถึ้นน้อยที่สุด
1. การออกกฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพเกินกว่าเหตุ หรือขัดต่อ หลักนิติธรรม หรือกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการกระทำ ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ	1
2. บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน	2
3. การใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่ถูกละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพที่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของ พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ	3
4. การใช้อำนาจรัฐที่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับความ คุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนั้น ต้องเป็นการกระทำที่ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ	3
5. การใช้สิทธิยื่นคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับ ความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนั้น ต้องเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจรัฐ ไม่ใช่การกระทำของ รัฐบาล	4
6. ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนั้น ต้องยื่นคำร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน ภายใน 90 วันนับแต่วันที่ รู้ถึงการละเมิด	5
7. เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินรับคำร้องเรียนแล้ว ต้องพิจารณา และยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน 60 วันนับแต่วันที่รับคำร้องเรียน	6
8. ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่รับ ยุติเรื่อง ไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน 60 วัน ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ภายใน 90 วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากผู้ตรวจการแผ่นดิน	6

5.1.1.3 ด้านทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

พบว่า ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จัดอันดับโดยเลือกจากทัศนคติต่อประเด็นต่าง ๆ มากที่สุด ได้ดังนี้

(1) ด้านผู้ยื่นคำร้อง กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในด้านบวกมากที่สุด คือ ผู้ที่ยื่นคำร้องโดยตรงได้ดีที่สุดคือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิ รองลงมาหากมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจะทำให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น

(2) ด้านกระบวนการยื่นคำร้อง กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติทางบวกมากที่สุดคือ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดรูปแบบการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน รองลงมาเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องที่ยื่นโดยผู้ตรวจการแผ่นดินที่ชัดเจน

(3) ด้านผู้รับคำร้อง กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติทางบวกมากที่สุดคือ หากมีการจัดหาบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำในการยื่นคำร้อง แก่ผู้มายื่นคำร้องที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของศาลรัฐธรรมนูญ รองลงมาจัดให้มีหน่วยงานอื่น ๆ รับคำร้องเพื่อเข้าสู่กระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากการยื่นต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน

ตารางที่ 5.3 สรุปผลทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

สรุปผลทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	ลำดับที่
1. ด้านผู้ยื่นคำร้อง ท่านเห็นว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดโดยตรงสามารถเป็นผู้ยื่นคำร้องได้	1
2. ด้านกระบวนการยื่นคำร้อง ท่านเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้น หากมีการกำหนดรูปแบบ การร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน	2
3. ด้านผู้รับคำร้อง ให้มีการจัดหาบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำในการเขียนคำร้องแก่ ผู้มายื่นคำร้องที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของศาลรัฐธรรมนูญ	3

5.1.1.4 ด้านความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

พบว่า ลำดับของความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตาม
มิติที่คาดหวังในด้านต่าง ๆ สามารถสรุปลำดับความคาดหวังของประชาชนได้ ดังนี้

(1) ด้านการเข้าถึง จัดลำดับความคาดหวัง 3 ลำดับแรกได้ คือ

1) คาดหวังว่าจะมีช่องทางในการยื่นคำร้องที่สะดวก
รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ

2) คาดหวังว่าจะได้รับความรู้ความเข้าใจในสิทธิของ
ตนเองต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) คาดหวังว่าจะได้รับการดูแล เอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่
ที่เกี่ยวข้อง

(2) ด้านกระบวนการขั้นตอนการยื่นคำร้อง และการพิจารณาคดีของศาล จัดลำดับความคาดหวัง 3 ลำดับแรกได้ คือ

1) คาดหวังว่าขั้นตอน กระบวนการดำเนินงาน มีความชัดเจน

2) คาดหวังว่าการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนจะมีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน

3) คาดหวังว่าจะสามารถติดตามหรือได้รับการแจ้งความคืบหน้าการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(3) ด้านผลของคดี จัดลำดับความคาดหวัง 3 ลำดับแรกได้ คือ

1) คาดหวังว่าคำวินิจฉัยเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย

2) คาดหวังว่าผลของการพิจารณาคดีจะไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง หรือหน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3) คาดหวังว่าเมื่อศาลมีคำตัดสินเป็นที่สุดแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเคารพ และปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลอย่างเคร่งครัด

ตารางที่ 5.4 สรุปความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

สรุปความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213	ลำดับที่
ด้านการเข้าถึง	
1. คาดหวังว่าจะมีช่องทางในการยื่นคำร้องที่สะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ	1
2. คาดหวังว่าจะได้รับความรู้ความเข้าใจในสิทธิของตนเองต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	2
3. คาดหวังว่าจะได้รับการดูแล เอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง	3
4. คาดหวังว่าจะมีช่องทางที่หลากหลายมากขึ้นในการยื่นคำร้องต่อศาล	4
5. คาดหวังว่าจะได้รับการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	5

สรุปความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213		ลำดับที่
ด้านกระบวนการขั้นตอนการยื่นคำร้องและการพิจารณาคดีของศาล		
1. คาดหวังว่าขั้นตอน กระบวนการดำเนินงาน มีความชัดเจน		1
2. คาดหวังว่าการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนจะมีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน		2
3. คาดหวังว่าจะสามารถติดตามหรือได้รับการแจ้งความคืบหน้าการดำเนินงาน ในแต่ละขั้นตอนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		3
4. คาดหวังว่ากระบวนการในการดำเนินการจะไม่ยาวนานเกินไป		4
5. คาดหวังว่าพยานหลักฐานที่ประกอบคำร้องที่ท่านได้เสนอในคำร้องดังกล่าว จะได้รับการพิจารณาอย่างครบถ้วน		5
ด้านผลของคดี		
1. คาดหวังว่าคำวินิจฉัยเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย		1
2. คาดหวังว่าผลของการพิจารณาคดีจะไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองหรือ หน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย		2
3. คาดหวังว่าเมื่อศาลมีคำตัดสินเป็นที่สุดแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเคารพและ ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลอย่างเคร่งครัด		3
4. คาดหวังว่าผลของคำวินิจฉัยจะไม่โน้มเอียงไปตามกระแสสังคม		4
5. คาดหวังว่าหากมีพยานหลักฐานใหม่ที่มีผลต่อการแพ้ชนะคดีจะอุทธรณ์ คำพิพากษาใหม่ได้		5

5.1.2 บทสรุปจากวิจัยเชิงคุณภาพ

5.1.2.1 แนวคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญกรณีการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 (ข้อมูล วันที่ 13 กันยายน 2565)

จากการจัดทำแนวคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญกรณีของการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ปรับปรุงครั้งที่ 67 เผยแพร่เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2565 ซึ่งในขณะนั้นศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 90 คำวินิจฉัย และมีคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 363 คำสั่ง ทั้งนี้ เป็นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 4 คำวินิจฉัย ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 4/2563 คำวินิจฉัยที่ 7/2563 คำวินิจฉัยที่ 5/2563 และคำวินิจฉัยที่ 7/2565 และคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 323 คำสั่ง

ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 4 คำวินิจฉัย ได้แก่

1) คำวินิจฉัยที่ 4/2563 เรื่อง (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ซึ่งนับเป็นคดีแรกที่ออกมาเป็นคำวินิจฉัย อีกทั้งได้วินิจฉัยว่า “ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 28 แต่ไม่ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 โดยกำหนดค่าบังคับให้คำวินิจฉัยของศาลในส่วนที่ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้มีผลเมื่อพ้นสามร้อยหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย ส่วนประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 305 ไม่ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 มาตรา 28 และมาตรา 77 และสมควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเรื่องการทำแท้ง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน”

2) คำวินิจฉัยที่ 7/2563 เรื่อง ... (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ทั้งนี้ได้วินิจฉัยว่า “การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักรจะกระทำมิได้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคหนึ่ง”

3) คำวินิจฉัยที่ 5/2564 เรื่องผู้ตรวจการแผ่นดิน (ผู้ร้อง) โดยการร้องของกระทรวงคมนาคมและการรถไฟแห่งประเทศไทย ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ทั้งนี้ ได้วินิจฉัยว่า “มติที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ครั้งที่ 18/2545 วันพุธที่ 27 พฤศจิกายน 2545 เรื่องปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาการฟ้องคดีปกครอง เป็นการออกระเบียบตามพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 44 แต่ไม่ได้ดำเนินการตามมาตรา 5 และมาตรา 6 วรรคหนึ่ง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง และมาตรา 197 วรรคสี่”

4) คำวินิจฉัยที่ 7/2564 เรื่องผู้ตรวจการแผ่นดิน (ผู้ร้อง) โดยการร้องเรียนของ ... ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ทั้งนี้ ได้วินิจฉัยว่า “มติของคณะกรรมการสรรหากรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ตัดสินให้ผู้ร้องเรียนทั้งสองในการเข้ารับการสรรหาเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เนื่องจากเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 10 (18) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 และจึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยคำขอเกี่ยวกับการเพิกถอนมติดังกล่าว และการคืนสิทธิแก่ผู้ร้องเรียนทั้งสองแต่อย่างใด”

ต่อมา (ข้อมูลถึงวันที่ 13 กันยายน 2565) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเพิ่มเติม 5 คำวินิจฉัย (โดยมีกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212 ทั้ง 5 คำวินิจฉัย) และคำสั่งเพิ่มเติมอีกจำนวน 15 คำสั่ง (โดยมีกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 14 คำสั่ง และคำสั่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 54 ซึ่งโดยปกติในคดีนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถเป็นผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 82 วรรคสี่ ได้อยู่แล้ว จำนวน 1 คำสั่ง)

ดังนั้น ในปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำวินิจฉัย จำนวน 95 คำวินิจฉัย และเป็นคำสั่ง จำนวน 378 คำสั่ง ทั้งนี้ เป็นกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 จำนวน 4 คำวินิจฉัย และจำนวน 337 คำสั่ง (ดังนั้น จึงเป็นการมีคำวินิจฉัยในคดีประเภทอื่น ๆ จำนวน 91 คำวินิจฉัย และคำสั่งอื่น ๆ อีก 41 คำสั่ง)

ทั้งนี้จากสถิติคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2565 ข้อมูล ณ วันที่ 13 กันยายน 2565 สามารถสรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

(1) ผู้ร้องไม่ยื่นคำร้องภายในระยะเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 หรือมาตรา 48 กำหนดไว้ ได้แก่

(1.1) ระยะเวลาที่ผู้ถูกละเมิดยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินภายใน 90 วัน นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพดังกล่าว เว้นแต่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ก็ให้ยื่นคำร้องได้ทราบถึงการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ตามมาตรา 46 วรรคหนึ่ง มีจำนวน 2 คำสั่ง

(1.2) ระยะเวลาที่ผู้ถูกละเมิดมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญภายใน 90 วัน ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ดำเนินการภายในกำหนดเวลา (ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่รับคำร้องจากผู้ร้อง โดยผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ได้แจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้องทราบภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว) มีจำนวน 1 คำวินิจฉัย 24 คำสั่ง

ปัจจุบันพบว่า มีแนวคำสั่งที่วินิจฉัยประเด็นที่ผู้ถูกละเมิดมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลภายใน 90 วัน อย่างชัดเจน มีจำนวน 9 คำสั่ง และมีกรณีที่ผู้ร้องเคยได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินและได้แจ้งความเห็นให้ผู้ร้องทราบแล้ว มีจำนวน 171 คำสั่ง

(2) ผู้ร้องไม่ได้มีการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินช่วยกลั่นกรองเรื่องเสียก่อน หรือผู้ร้องได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามกรณีอื่น ๆ อันมิได้เป็นการยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 หรือมาตรา 48 มีจำนวน 37 คำสั่ง ได้แก่

(2.1) ผู้ร้องไม่ได้มีการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินช่วยกลั่นกรองเรื่องเสียก่อน มีจำนวน 36 คำสั่ง

(2.2) ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามกรณีอื่น ๆ อันมิได้เป็นการยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 หรือมาตรา 48 มีจำนวน 8 คำสั่ง

(2.3) ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 231 (1) มิใช่การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 มีจำนวน 5 คำสั่ง

(3) กรณีไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 วรรคสาม หรือมาตรา 48 วรรคสี่ ประกอบมาตรา 46 วรรคสาม มีจำนวน 20 คำสั่ง

(4) ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอธิปไตย (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47) ดังนั้นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของเอกชนด้วยกัน จึงต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 ซึ่งมาตรา 46 วรรคสาม บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาเช่นเดียวกัน มีจำนวน 8 คำสั่ง

(5) เหตุกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายมิให้ฟ้อง (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (1) ถึง (6)) ได้แก่

(5.1) การกระทำของรัฐบาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (1) มีจำนวน 1 คำสั่ง

(5.2) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (2) มีจำนวน 175 คำสั่ง

(5.3) กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมีได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (3) มีจำนวน 11 คำสั่ง

(5.4) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (4) มีจำนวน 90 กรณี

(5.5) การกระทำของคณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหารตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 192 ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (5) ปัจจุบันยังไม่มี

(5.6) การกระทำเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (6) ปัจจุบันยังไม่มี

(6) เหตุอื่น ๆ ได้แก่

(6.1) วินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงตามคำร้องเป็นกรณีซึ่งเกิดขึ้นและเป็นกรณีที่ยุติไปแล้วก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ใช้บังคับ ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 7 คำสั่ง

(6.2) ไม่อาจนำหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการ ในการพิจารณา รับคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 212 มาใช้พิจารณา รับคำร้อง มีจำนวน 1 คำสั่ง

(6.3) วัตถุแห่งคดีสิ้นสุดสภาพไปแล้ว มีจำนวน 3 คำสั่ง

(6.4) การขออุทธรณ์คำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีปรากฏว่ามีเรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งมาแล้ว มีจำนวน 3 เรื่อง

(6.5) คำร้องที่มีรายการไม่ครบถ้วน ไม่ชัดเจน และไม่อาจเข้าใจได้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 42 มีจำนวน 2 เรื่อง

(7) การกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 4 คำวินิจฉัย และ 8 คำสั่ง

5.1.2.2 ผลการสังเคราะห์การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญในต่างประเทศ และประเทศไทย

การศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ จำนวน 3 ประเทศ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี และศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก โดยศึกษาเปรียบเทียบกับศาลรัฐธรรมนูญไทย ดังประเด็นต่อไปนี้

(1) ความเป็นมา

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเกิดจากกฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz-GG) หรือรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีใต้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ค.ศ. 1987 เป็นฉบับปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่พิทักษ์ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และศาลรัฐธรรมนูญเช็กตั้งขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อปี ค.ศ. 1993 ภายหลังแยกตัวออกจากสาธารณรัฐเช็กโกสโลวาเกีย

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เกิดขึ้นจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้สร้างความรับรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในหลักการ และเหตุผลของบทบัญญัติต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงร่างรัฐธรรมนูญและความหมายโดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสาระัตถะของร่างรัฐธรรมนูญด้วยการเสนอแนะข้อควรแก้ไขเพิ่มเติม โดยที่ได้ประกาศใช้เป็นฉบับที่ 20 ลงวันที่ 6 เมษายน 2560

(2) องค์ประกอบของศาล

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวนทั้งสิ้น 16 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 องค์คณะแต่ละองค์คณะประกอบด้วย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 8 คน มาจากการคัดเลือกของสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธรัฐ (Bundestag) และสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธรัฐ (Bundesrat)

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีใต้ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 9 คน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี ด้วยความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติจากบุคคลผู้ได้รับการเสนอชื่อจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวน 3 คน ประธานาธิบดี จำนวน 3 คน และประธานศาลฎีกาจำนวน 3 คน

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 นาย (Chairperson) และรองประธานศาลรัฐธรรมนูญ 2 นาย (Vice Chairperson) ที่ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบของวุฒิสภาเช่นเดียวกันกับการแต่งตั้งบุคคลเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 12 นาย

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแบ่งเป็น 4 คณะ (Panel) ประกอบด้วยประธานองค์คณะ 1 นาย และตุลาการอื่นอีก 2 นาย

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทยประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 8 คน โดยพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา

(3) เขตอำนาจของศาล

- ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีขอบเขต

ดังประเด็นต่อไปนี้

บุคคล

1. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของ
2. การวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับพรรคการเมือง
3. การวินิจฉัยตรวจสอบการเลือกตั้ง
4. การวินิจฉัยการฟ้องประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์
5. การวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของ

องค์กรตามรัฐธรรมนูญ

6. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการควบคุมความชอบด้วย

กฎหมายแบบนามธรรม

7. การวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่

ระหว่างมลรัฐและสหพันธรัฐ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการปฏิบัติการตามกฎหมาย

8. การวินิจฉัยข้อพิพาทตามกฎหมายมหาชนอื่น ๆ

ระหว่างสหพันธรัฐกับมลรัฐ หรือระหว่างมลรัฐด้วยกันเท่าที่ศาลอื่น ๆ ไม่ได้กำหนดขอบเขตอำนาจศาลในเรื่องนั้น

9. การวินิจฉัยการร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญของประชาชน

10. การวินิจฉัยคดีฟ้องผู้พิพากษาของสหพันธรัฐหรือ

ของมลรัฐ

11. การวินิจฉัยข้อพิพาทตามรัฐธรรมนูญของมลรัฐ

ในกรณีที่กฎหมายของมลรัฐได้กำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐ

12. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับ

รัฐธรรมนูญแบบรูปธรรม

13. การวินิจฉัยตรวจสอบกฎเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศว่าเป็นกฎหมายภายในหรือไม่

14. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการควบคุมเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการตีความรัฐธรรมนูญ

15. การวินิจฉัยว่ากฎหมายที่ใช้บังคับก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังมีผลใช้บังคับต่อไปหรือไม่

16. อำนาจหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสหพันธรัฐ

- ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี มีขอบเขตดังประเด็นต่อไปนี้

1. การวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายตามคำร้องขอของศาลอื่น

2. การวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการถอดถอนออกจากตำแหน่ง (Impeachment)

3. การวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง

4. การวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กร

5. การวินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaints)

- ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก มีขอบเขตดังประเด็นต่อไปนี้

1. การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย (Abstract Constitutional Review)

2. การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ (อาจเป็นรูปคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของศาล) ว่ากระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองหรือไม่ (Concrete Constitutional Review)

3. การตรวจสอบเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ การตรวจสอบการรับรองผลการเลือกตั้ง การขาดคุณสมบัติดำรงตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภา หรือสภาผู้แทนราษฎร การไต่สวนประธานาธิบดีว่ากระทำความผิดต่อรัฐธรรมนูญ

(Constitutional Charge) การทบทวนคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง หรือกิจกรรมอื่นใดทางการเมือง ข้อโต้แย้งระหว่างองค์กรของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- ศาลรัฐธรรมนูญไทย มีขอบเขตดังประเด็นต่อไปนี้

1. การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย และกฎหมาย

2. การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ

3. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

4. การพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ระบอบการปกครอง และความมั่นคงแห่งรัฐ

5. การพิจารณาวินิจฉัยหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่

6. การพิจารณาวินิจฉัยคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

7. การพิจารณาวินิจฉัยกรณีอื่นที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

(4) การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้อำนาจแก่บุคคลทุกคนสามารถยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ หากถูกระทบสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Right) ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในหมวด 1 กฎหมายพื้นฐานมาตรา 1 ถึงมาตรา 19 ประกอบด้วยเรื่องของ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน เสรีภาพส่วนบุคคล ความเสมอภาค เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการสมรส สิทธิในทางครอบครัว สิทธิเด็ก เป็นต้น รวมถึงสิทธิที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 20 (4) มาตรา 33 มาตรา 38 มาตรา 101 มาตรา 103 และมาตรา 114

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีปรากฏตามรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 (1) ในกรณีที่บุคคลอ้างว่าสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของตนเองถูกล่วงละเมิดโดยการใช้อำนาจ หรือไม่ใช้อำนาจของรัฐบาล อาจยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ หรือที่เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธิ” การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธินั้นมีเงื่อนไขในการรับคำร้องไว้พิจารณา 2 ประการ

ประการแรก ศาลจะรับคำร้องทุกข้อไว้ได้ต่อเมื่อผู้ร้องไม่มีหนทางอื่นตามกฎหมายที่จะเยียวยาสิทธิของตนได้อีกแล้ว เงื่อนไขนี้เป็นไปตามหลักการเป็นช่องทางเสริม (Principle of Subsidiarity) ประการที่สอง การร้องทุกข์เพื่อให้วินิจฉัยคำพิพากษาของศาลจะกระทำมิได้ และมาตรา 68 (2) กรณีที่บุคคลที่ยื่นคำร้องต่อศาลทั่วไปเพื่อขอให้ศาลทั่วไปนั้น ส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย แต่ศาลทั่วไปนั้นยกคำร้องบุคคลดังกล่าว อาจยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง รูปแบบที่สองนี้เรียกว่า “การร้องทุกข์ เพื่อวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” ซึ่งเป็นรูปแบบที่แตกต่างไปจากระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในประเทศอื่น ๆ ในช่วงเวลานั้นที่แม้ว่าจะใช้ชื่อว่า การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ แต่เนื้อหาโดยสภาพคือการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กดำเนินการโดยผู้แทนองค์กรของเขตปกครองตนเองระดับเมืองและระดับภาค (Self-Governing Region) ต่อการกระทำละเมิดอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Unlawful Encroachment) ของรัฐ

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทยได้จำแนกออกเป็น 3 ประเด็น คือ

1. วัตถุประสงค์ หมายถึง สิ่งที่บุคคลสามารถยื่นคำร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้นั้น รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 213 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้คือ “การกระทำ” ซึ่งย่อมมีความหมายกว้างครอบคลุมการกระทำของรัฐทั้งหลาย ทั้งการกระทำทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร ทางตุลาการ หรือการกระทำที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น ๆ

2. เหตุแห่งการฟ้องคดี ผู้ร้องต้องกล่าวอ้างว่ามี การกระทำ ที่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของตนโดยตรง คือ เป็นเป้าหมายของมาตรการ หรือการกระทำของรัฐที่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องจะต้องมีความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการกระทำนั้น

3. เงื่อนไขในการฟ้องคดี การดำเนินการก่อนฟ้องคดี ก่อนการฟ้องคดีผู้ร้องจะต้องดำเนินการเพื่อเยียวยาสิทธิของตนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ผู้จะใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จำต้องดำเนินการเยียวยาสิทธิและเสรีภาพของตนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน และการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน พระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีบทบาทในการกลั่นกรองคำร้องของบุคคลก่อนคำร้องนั้นจะมาถึงศาลรัฐธรรมนูญ

(5) รูปแบบและเนื้อหาในการยื่นคำร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมระบุเหตุผลของการถูกละเมิดสิทธิโดยการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐให้ชัดเจนเพียงพอที่ศาลจะเข้าใจถึงเหตุแห่งคำร้องประกอบความประสงค์ของผู้ร้องทุกข์ และพยานหลักฐานที่จำเป็นต้องแนบไปพร้อมกับคำร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐเกาหลีไม่ได้ระบุรูปแบบไว้แน่ชัดแต่ให้สิทธิว่าบุคคลทุกคนสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณาการละเมิดสิทธิพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญบัญญัติโดยการกระทำ หรือดเว้นการกระทำของอำนาจรัฐได้ ยกเว้นเป็นคำพิพากษาของศาลปกติ (Ordinary Court) แต่ทั้งนี้ต้องดำเนินการทางกฎหมายด้วยวิธีการอื่นจนหมดทางเยียวยาแล้ว

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กระบุว่าจะเป็นการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญผ่านอีเมล ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องโทรสารหรือด้วยตนเอง ณ ที่ทำการของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ทั้งนี้ในกรณีที่เป็นการยื่นโดยช่องทางอื่นนอกจากจะมายื่นด้วยตนเองต้องนำส่งต้นฉบับภายใน 3 วันและศาลไม่รับคำร้องทุกข์ด้วยวาจา ทั้งนี้คำร้องต้องเป็นกรณีขอให้ยกเลิก หรือแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คำร้องต้องแสดงโดยชัดแจ้งซึ่งตัวบุคคล ผู้ยื่นคำร้องเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่จะโต้แย้ง พร้อมทั้งลงชื่อ และวันที่ที่จะร้องทุกข์ให้ชัดแจ้ง โดยคำร้องทุกข์จะต้องประกอบไปด้วยสาระสำคัญ คือ การบรรยายข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุแห่งการชี้ขาด และแสดงซึ่งพยานหลักฐานที่ผู้ร้องทุกข์ต้องการนำเสนอเพื่อให้ศาลได้ทราบถึงจุดประสงค์หรือเป้าหมายของการร้องทุกข์ รวมถึงการระบุสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ผู้ร้องทุกข์ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญคุ้มครอง

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทยระบุให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 และคำร้องต้องทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพ มีรายการครบถ้วนตามแบบที่กำหนดในข้อกำหนดของศาล

(6) ระยะเวลา

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีระบุว่าถ้าเป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถูกละเมิดโดยคำพิพากษาของศาล หรือ การกระทำทางปกครองต้องดำเนินการภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ได้รับทราบ คำพิพากษาหรือถูกกระทำ ในกรณีที่ผู้ร้องทุกข์ไม่สามารถยื่นคำร้องได้ทันกำหนดเวลา อันเนื่องมาจากความผิดพลาดของตนเอง ผู้ร้องทุกข์จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาต ที่จะขอพิจารณาคำร้องใหม่โดยจะต้องยื่นคำร้องภายใน 2 สัปดาห์ นับแต่วันที่ เกิดเหตุอันจำเป็นนั้น และต้องมีเหตุผลที่ชัดเจนหากเป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นการโต้แย้งบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ ต้องดำเนินการภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีในการยื่นคำร้องทุกข์ ทางรัฐธรรมนูญมาตรา 68 (1) ของพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญต้องยื่นคำร้อง ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ทราบเหตุในการยื่นคำร้องแต่ไม่เกิน 1 ปีนับแต่วันละเมิด ทั้งนี้คำร้องที่ได้รับดำเนินการเยียวยาด้วยวิธีการอื่นทางกฎหมายหมดสิ้นแล้ว ต้องยื่น คำร้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบผลของการเยียวยานั้น ส่วนคำร้องทุกข์ทาง รัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (2) พระราชบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญต้องยื่นคำร้อง ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กระบุว่าผู้ร้องทุกข์ต้อง ดำเนินการยื่นคำร้องภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบผลของคำพิพากษา ที่ถึงที่สุดแล้วกระทบถึงสิทธิของตนเอง หากเป็นกรณีการละเมิด หรือการแทรกแซง โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทบสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้อย่างซ้ำที่สุด ไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่มีการละเมิด

ในส่วนของศาลรัฐธรรมนูญไทย การยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อกลั่นกรองก่อนเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยนั้น ตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 และมาตรา 48 จะพิจารณาจากความดำรงคงอยู่ของการกระทำละเมิดสิทธิและเสรีภาพเป็นสำคัญ เช่น หากการละเมิดได้ผ่านพ้นไปแล้วต้องยื่นคำร้องภายใน 90 วันนับแต่วันที่รู้ หรือควรรู้ถึงการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ

(7) ต้องดำเนินการทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีระบุไว้ว่า การจะนำคำร้องเข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นได้ดำเนินการด้วยวิธีการอื่นทางกฎหมายจนหมดแล้วตามมาตรา 90 (2) ของรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ คือ ได้มีการฟ้องคดีต่อศาลปกครองจนถึงที่สุด

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเกาหลีสืบว่าเป็นคำร้องที่ยังไม่ได้ดำเนินการเยียวยาทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว คำร้องเป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลปกติ คำร้องได้ยื่นมาเกินระยะเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 69 คำร้องที่ยื่นมาโดยไม่มีที่ปรึกษา หรือคำสั่งศาลแต่งตั้งที่ปรึกษาตามมาตรา 25 คำร้องที่ไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ และไม่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในมาตรา 87 วรรคหนึ่ง (d) ว่าจะต้องเป็นกรณีการร้องทุกข์เพื่อเป็นการโต้แย้งคำพิพากษา การล่วงละเมิด มาตรการ หรือการแทรกแซงขององค์กรของรัฐ อันมีลักษณะเป็นการขัดหรือแย้งต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญ และกฎบัตรรัฐธรรมนูญได้รับรองไว้

ส่วนของรัฐธรรมนูญไทยระบุไว้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาล พ.ศ. 2561 ได้ระบุไว้ว่า ในมาตรา 47 ข้อ (4) ว่าการใช้สิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 46 ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ อันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ และต้องไม่เป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษา หรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว

(8) ผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีสามารถยื่นด้วยตนเอง หรือมีการมอบอำนาจให้ผู้อื่นเป็นผู้กระทำการแทนโดยอาจเป็นทนายความซึ่งได้รับอนุญาตจากศาลเยอรมนี หรือผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยเยอรมนี หรืออาจเป็นบุคคลอื่นที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์อนุญาตให้เป็นผู้ช่วยเหลือในบางคดีโดยการมอบอำนาจ

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีเป็นไปตามผู้ฟ้องคดี ตามมาตรา 68 (1) ในกรณีที่บุคคลที่อ้างว่าสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของตนเองถูกล่วงละเมิด โดยการใช้อำนาจ หรือไม่ใช้อำนาจของรัฐบาล อาจยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ หรือที่เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธิ” การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธินั้นมีเงื่อนไขในการรับคำร้องไว้พิจารณา 2 ประการ ประการแรก ศาลจะรับคำร้องทุกข์ไว้ได้ต่อเมื่อผู้ร้องไม่มีหนทางอื่นตามกฎหมายที่จะเยียวยาสิทธิของตนได้อีกแล้ว เงื่อนไขนี้เป็นไปตามหลักการเป็นช่องทางเสริม (Principle of Subsidiarity) ประการที่สองการร้องทุกข์เพื่อให้วินิจฉัยคำพิพากษาของศาลจะกระทำมิได้ และมาตรา 68 (2) กรณีที่บุคคลที่ยื่นคำร้องต่อศาลทั่วไปเพื่อขอให้ศาลทั่วไปนั้นส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายแต่ศาลทั่วไปนั้นยกคำร้องบุคคลดังกล่าว อาจยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง รูปแบบที่สองนี้เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” ซึ่งเป็นรูปแบบที่แตกต่างไปจากระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ในประเทศอื่น ๆ ในช่วงเวลานั้นที่แม้ว่าจะใช้ชื่อว่าการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ แต่เนื้อหาโดยสภาพคือการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กระบุไว้ว่าเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลเป็นผู้มีอำนาจในการร้องทุกข์ แต่ทั้งนี้มาตรา 36 (1) ผู้ร้องทุกข์ไม่อาจเขียนคำร้องได้ด้วยตนเองแต่จะต้องมีการตั้งตัวแทนซึ่งเป็นทนายเป็นผู้ดำเนินการแทนมาตรา 34 (1) และต้องมอบอำนาจให้ดำเนินการโดยชัดแจ้งว่าจะสามารถดำเนินการอย่างไรได้บ้างในศาลรัฐธรรมนูญโดยศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจในการแต่งตั้งทนายความให้

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทยระบุไว้ว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต้องเป็น “บุคคล” ผู้ถูกละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยตรง และได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะได้รับความเดือดร้อน หรือเสียหายโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากการกระทำนั้นไม่ใช่บุคคลทุกคนที่เห็นการกระทำที่มีปัญหาละเมิดสิทธิและเสรีภาพจะสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

(9) ขั้นตอนในการรับคำร้องและถอนคำร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นไปตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Geschaeftsordnung des Bundesverfassungsgerichts: GOBVerG) คำร้องทุกข้อจะถูกพิจารณาเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่ทะเบียนศาลว่า คำร้องทุกข้อที่เสนอมายังศาลนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐและเป็นคำร้องที่เข้าเงื่อนไขที่ศาลจะรับไว้พิจารณาได้หรือไม่ ในกรณีที่ปรากฏว่าคำร้องทุกข้อดังกล่าวเป็นคำร้องทุกข้อที่เห็นประจักษ์ชัดว่าไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ (offensichtlich unzulässig) หรือปราศจากเหตุผลอย่างชัดเจน (offensichtlich unbegründet) หรือเป็นกรณีที่กล่าวอ้างความรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติได้อย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่จะแจ้งไปยังผู้ร้องทุกข้อว่าคำร้องดังกล่าวไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ และบันทึกคำร้องทุกข้อนั้นไว้ในทะเบียนกลาง (the General Register) หากคำร้องใดเข้าหลักเกณฑ์เงื่อนไขที่ศาลจะรับพิจารณาไว้ได้ เจ้าหน้าที่ทะเบียนกลางจะบันทึกคำร้องทุกข้อไว้ในทะเบียนกลาง แล้วส่งคำร้องไปยังส่วนทะเบียนกระบวนการพิจารณา (The Register of Proceedings) เพื่อส่งคำร้องทุกข้อนั้นไปให้ตุลาการผู้รับผิดชอบเพื่อให้ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนเสนอความเห็นว่าจะรับคำร้องทุกข้อทางรัฐธรรมนูญดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่ ต่อมาคำร้องทุกข้อทางรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะถูกรับไว้พิจารณา หากปรากฏว่าคำร้องทุกข้อนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานที่มีความสำคัญในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือได้มีการชี้ให้เห็นว่าจะต้องมีการบังคับ เพื่อให้เป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และปัญหานั้นเป็นปัญหาที่ยังไม่เคยมีการวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐเกาหลีระบุไว้ว่าคำร้องทุกข้อทางรัฐธรรมนูญต้องบรรยายรายละเอียดให้ชัดเจน ทั้งชื่อผู้ร้องและผู้ที่เป็นที่ปรึกษาสิทธิที่ถูกละเมิด โดยกฎหมายอื่นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำ หรือองค์วนการกระทำโดยอำนาจรัฐพร้อมเหตุผลประกอบคำร้อง หรือเนื้อหาที่จำเป็นอื่น ๆ และจะต้องแนบเอกสารเกี่ยวกับการแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคำสั่งศาลที่แต่งตั้งที่ปรึกษา โดยในการแต่งตั้งที่ปรึกษานั้น หากผู้ร้องทุกข้อไม่มีทุนทรัพย์ในการแต่งตั้งทนายความเป็นที่ปรึกษา อาจร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อดำเนินการแต่งตั้งที่ปรึกษาให้ ในกรณีดังกล่าวระยะเวลาในการยื่นคำร้องตามมาตรา 69

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กเปิดช่องทางให้ผู้ร้องทุกข์สามารถดำเนินการยื่นคำร้องได้หลายช่องทาง เช่น อาจเป็นการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญผ่านอีเมล (Email) ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronically) เครื่องโทรสาร (Telefax) หรือด้วยตนเอง ณ ที่ทำการของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ทั้งนี้ในกรณีที่เป็นการยื่นโดยช่องทางอื่นนอกจากมายื่นด้วยตนเอง ต้องนำส่งต้นฉบับเอกสารภายใน 3 วัน และศาลไม่รับคำร้องทุกข์ด้วยวาจา

ในส่วนของศาลรัฐธรรมนูญไทยปรากฏในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติไว้ในส่วนที่ 2 เรื่องการยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยว่า ผู้ที่จะขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามมาตรา 7 จะต้องเป็นบุคคล คณะบุคคล หรือองค์กรตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่น การขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามมาตรา 7 ให้กระทำการเป็นคำร้องตามแบบที่กำหนดในข้อกำหนดของศาล โดยการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมีอยู่ด้วยกัน 3 วิธี ได้แก่ การเดินทางไปยื่นคำร้องด้วยตนเอง การส่งคำร้องทางไปรษณีย์ และการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์

การยื่นคำร้องต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามรูปแบบและภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดด้วย ศาลรัฐธรรมนูญจึงจะรับคำร้องไว้พิจารณาได้ โดยกรณีที่เป็นการยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือมอบฉันทะให้บุคคลอื่นยื่นแทนไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าส่งทางไปรษณีย์กฎหมายให้ถือ “วันที่ไปรษณีย์ลงทะเบียณรับ” เป็นวันที่ยื่นคำร้องต่อศาล ส่วนการส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ให้ถือว่า “วันที่ข้อมูลเข้าสู่ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์” เป็นวันที่ยื่นคำร้อง แต่ถ้าส่งข้อมูลเข้าสู่ระบบนอกเวลาทำการ (08.30-16.30 น.) กฎหมายให้ถือว่ายื่นต่อศาลในวันทำการถัดไป

(10) การพิจารณาคดี

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (Gesetz ueber das Bundesver-fassungsgericht – BVerfGG) กระบวนพิจารณาหลัก โดยเริ่มจากศาลรัฐธรรมนูญจะส่งคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของผู้ยื่นคำร้องทุกข์ไปยังผู้ที่มีส่วนร่วมในคดี ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีแห่งสหพันธ์ใช้ระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีมักให้

ผู้ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ในการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนได้ดำเนินการตามขั้นตอนในทางกฎหมายทุกประการจนหมดสิ้นหนทางแล้ว โดยผู้ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญจะต้องจัดให้ทนายความ หรือผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยเยอรมนีที่ได้รับอนุญาตจากศาลเยอรมนี เป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตน โดยจะต้องมีหนังสือแต่งตั้งตัวแทนแนบมาด้วย สำหรับการรับฟังพยานนั้นสามารถเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญในแต่ละประเภทคดีทั้งในระดับสหพันธ์ และระดับรัฐ ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ มาเป็นพยานได้อีกด้วย

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ การพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาเต็มองค์คณะ (Full Bench) อันประกอบไปด้วยตุลาการทุกคน 9 คน แต่องค์ประชุมในการพิจารณาคดี แต่ละครั้งจะต้องมีตุลาการเข้าร่วมอย่างน้อย 7 คน

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กะบุให้ศาลรัฐธรรมนูญทำคำวินิจฉัยโดยองค์คณะ (Panels) หรือโดยที่ประชุมใหญ่ (Plenum) ที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด และจะมีมติวินิจฉัยคดีทางใดต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 10 นาย และมีเสียงข้างมากของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาประชุมเห็นชอบด้วย

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทยให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

(11) การคุ้มครองชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดี

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีระบุตามมาตรา 32 ของรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองชั่วคราวไว้โดยคู่ความสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดีได้

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีระบุตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้ได้กำหนดบทบัญญัติ ในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราว (Provisional Remedies) ไว้แต่จำกัดเฉพาะในคดียุบพรรคการเมือง และคดีการวินิจฉัยความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐเท่านั้น สำหรับในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่าศาลจะออกคำสั่งให้คุ้มครองชั่วคราวโดยพิจารณา ดังนี้

1. คำร้องทุกชิ้นนั้นจะต้องเป็นคำร้องทุกข์ที่มีมูล กล่าวคือ ไม่ใช่คำร้องทุกข์ที่ปราศจากฐานทางกฎหมายอย่างเพียงพอ และชัดเจน
 2. การรักษาสภาพการณ์ของการใช้ หรือไม่ใช้อำนาจอธิปไตยเป็นวัตถุแห่งการฟ้องคดีนั้นอาจส่งผลทำให้เกิดความเสียหายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้
 3. มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะระงับผลการใช้หรือไม่ใช้อำนาจอธิปไตยนั้น
 4. พิจารณาว่าการให้ความคุ้มครองชั่วคราวทำให้ได้ประโยชน์มากกว่าการแก้ไขเยียวยาในภายหลัง กล่าวคือ ผลประโยชน์ที่ได้จากการให้มีมาตรการคุ้มครองชั่วคราวแต่ไม่ให้การแก้ไขเยียวยาในภายหลังต้องมากกว่า ต้นทุนที่เกิดจากการปฏิเสธที่จะคุ้มครองชั่วคราวแต่ให้การแก้ไขเยียวยาในภายหลัง ซึ่งหากพิจารณาครบทุกประการแล้ว ศาลก็จะมีคำสั่งให้คุ้มครองชั่วคราวได้
- ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กนั้นไม่ได้มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับประเด็นนี้

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทยกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการกำหนดมาตรการ หรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย โดยมีคำสั่งไปยังหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตาม ทั้งนี้เงื่อนไขในการพิจารณากำหนดมาตรการชั่วคราว ผู้ร้องหรือคู่กรณีจะต้องยื่นคำร้องต่อศาล โดยต้องปรากฏว่ามีความจำเป็นเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นอย่างร้ายแรง และยากแก่การแก้ไขเยียวยาในภายหลัง หรือเพื่อป้องกันความรุนแรงอันใกล้จะถึง ซึ่งศาลต้องพิจารณาว่าคำร้องดังกล่าวมีน้ำหนักเพียงพอหรือไม่ ที่จะกำหนดมาตรการ หรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย ซึ่งระยะเวลาของมาตรการ หรือวิธีการชั่วคราว ถูกกำหนดให้มีผลบังคับไม่เกิน 60 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง

(12) ผลของคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาล

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีผลนับแต่วันที่กฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับแต่ไม่มีผลกระทบต่อคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้ว

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีตามมาตรา 68 (1) และ (2) คำวินิจฉัยมีผลผูกพันศาล หน่วยงานอื่นของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีตามมาตรา 68 (1) คำวินิจฉัยจะระบุสิทธิขึ้นพื้นฐานที่ถูกละเมิดจากการกระทำหรือไม่กระทำของอำนาจรัฐ ซึ่งในกรณีศาลอาจเพิกถอนการใช้อำนาจของการกระทำ

ของอำนาจรัฐที่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน หรือยืนยันว่าการกระทำ หรือการไม่กระทำ ขัดต่อรัฐธรรมนูญกรณีเหล่านี้ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการใหม่ให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย หากเป็นกรณีกฎหมาย ศาลอาจวินิจฉัยให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก กฎหมายว่าด้วย ศาลรัฐธรรมนูญมาตรา 58 ได้กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลบังคับ ตั้งต่อไปนี้ เมื่อมีการตีพิมพ์ลงใน The Collection of Laws หรือมีผลบังคับนับแต่ วันที่ระบุไว้ในคำวินิจฉัย หรือมีผลบังคับนับแต่วันที่มีการอ่านคำวินิจฉัยหรือเมื่อมี การส่งคำวินิจฉัยให้กับคู่ความ โดยเฉพาะกรณีการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญและภายใต้ บังคับมาตรา 89 (2) คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กรและประชาชน และยังถือว่าเป็นที่มาของกฎหมายที่เป็นธรรมเนียมให้ต้องยึดถือปฏิบัติ

ในส่วนศาลรัฐธรรมนูญไทย คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ถือเสียงข้างมาก คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ

(13) การบังคับตามคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาล

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นไปตามมาตรา 35 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่จะกำหนดค่าบังคับในคำพิพากษา หรือคำสั่งชี้ขาดคดี ว่าจะให้ใครเป็นผู้บังคับการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี อีกทั้ง ยังสามารถกำหนดวิธีในการบังคับตามคำวินิจฉัยได้อีกด้วย ซึ่งศาลสามารถกำหนด ค่าบังคับได้เองโดยที่ไม่ต้องมีผู้ร้องขอ

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีเป็นไปตามมาตรา 68 (1) และ (2) มาตรา 68 (1) เป็นการร้องทุกข์ว่าการใช้อำนาจหรือการงดเว้นการใช้ อำนาจรัฐล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน ในคำวินิจฉัยยืนตามคำร้องทุกข์นั้นจะต้อง ระบุสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกล่วงละเมิด และการใช้อำนาจรัฐหรือไม่ใช้อำนาจรัฐที่เป็นเหตุ ให้ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น ในกรณีที่มีการล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น เกิดจากการใช้อำนาจรัฐ ศาลอาจประกาศ “เพิกถอน” (Revoke) การใช้อำนาจ ที่ล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ส่วนในกรณีที่การล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานนั้นเกิดจาก การไม่ใช้อำนาจรัฐ ศาลอาจประกาศ “ยืนยัน” (Confirm) ว่าการไม่ใช้อำนาจรัฐนั้น

ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้ถูกร้องมีหน้าที่จะต้องกระทำการตามเนื้อหาในคำวินิจฉัยของศาล ในกรณีที่ศาลเห็นว่าการใช้อำนาจรัฐ หรือไม่ใช้อำนาจรัฐเป็นผลมาจากกฎหมาย หรือบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ศาลอาจประกาศในคำวินิจฉัยว่ากฎหมายหรือบทบัญญัตินั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญด้วยก็ได้ มาตรา 68 (2) เป็นการร้องขอให้ศาลตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลปกติจะใช้บังคับแก่คดี ซึ่งในคำวินิจฉัยจะวินิจฉัยได้เพียงว่ากฎหมายหรือบทบัญญัติของกฎหมายนั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเท่านั้น จะวินิจฉัยเรื่องอื่นด้วยไม่ได้ เว้นแต่ถ้าบทบัญญัติบางบทในกฎหมายนั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญส่งผลทำให้กฎหมายทั้งฉบับไม่สามารถใช้บังคับ เพราะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญอาจวินิจฉัยให้กฎหมายทั้งฉบับนั้นใช้บังคับไม่ได้ก็ได้ โดยคำวินิจฉัยนี้จะมีผลผูกพันศาลทั่วไป องค์การของรัฐ และรัฐบาลท้องถิ่น กฎหมายที่ถูกวินิจฉัยว่าขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญจะสิ้นสภาพบังคับในวันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย เว้นแต่เป็นกฎหมายหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางอาญาจะมีผลบังคับย้อนหลัง เว้นแต่กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยกฎหมาย หรือบทบัญญัติกฎหมายเดียวกันว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยที่ให้กฎหมายนี้ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญจะมีผลในวันถัดจากวันที่ศาลเคยมีคำวินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หากว่าคดีที่เกี่ยวข้องกับการร้องทุกข์นี้ได้ถูกศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว คู่ความอาจร้องให้มีการพิจารณาคดีใหม่ในส่วนที่มีการปรับใช้กฎหมาย หรือบทบัญญัติที่ถูกวินิจฉัยว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้ แม้ว่าคดีของตนจะไม่เกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเลยก็ตาม

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กกำหนดให้คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อประกาศโดยชอบแล้ว มีผลบังคับได้และผูกพันเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคล

ศาลรัฐธรรมนูญไทยระบุว่า คำวินิจฉัยของศาลให้มีผลในวันอ่าน และหากมีความจำเป็นจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจกำหนดคำบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลไว้ในคำวินิจฉัยนั้น โดยศาลอาจกำหนดให้มีผลไปในอนาคตขณะใดขณะหนึ่ง หลังวันอ่านคำวินิจฉัย หรืออาจกำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการในการบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด

5.1.2.2 สรุปผลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่ยื่นหรือเคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ / องค์กรอิสระ / องค์กรไม่แสวงหากำไร

(1) ด้านมาตรการทางกฎหมาย

1) ความมีมาตรการทางกฎหมายที่รองรับเรื่องสิทธิและเสรีภาพนั้นจะต้องครอบคลุมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

2) กรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเกินกำหนดเวลา 60 วัน เนื่องจากผู้ตรวจการแผ่นดินเรียกเอกสารจากผู้ถูกร้องและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ผู้ถูกร้องและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเอกสารต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเมื่อพ้นระยะเวลา 60 วัน จึงเสนอให้มีการพิจารณาเป็นรายกรณีเพื่อขยายระยะเวลาในการยื่นคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

3) กรณีผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาแล้วเห็นว่าหน่วยงานของรัฐได้ปฏิบัติตามหน้าที่แล้ว ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งให้บุคคลหรือชุมชนทราบ แต่หากผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าหน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วน ก็ให้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีทราบ ในขั้นตอนนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดช่วงระยะเวลาที่ชัดเจนในขั้นตอนการดำเนินงานจึงเสนอให้มีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน และในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าหน่วยงานของรัฐได้ปฏิบัติตามหน้าที่แล้ว หากบุคคลหรือชุมชนไม่เห็นด้วยให้มีสิทธิเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรีหรือมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ เหมือนเช่นมาตรา 213

(2) ด้านมาตรการทางการบริหาร

1) ในกรณีการยื่นคำร้องให้เป็นไปตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 “วัตถุประสงค์ของการพิจารณาต้องเป็น “การกระทำ” ของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ โดยคำร้องเรียนจะต้องระบุการกระทำและลักษณะของการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพให้ชัดเจน” ควรจัดให้มีหน่วยงานหรือ

เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำการเขียนรายงานประกอบสำนวน เนื่องจากเนื้อความจะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ต้องมีการอ้างอิงถึงมาตราประกอบรัฐธรรมนูญ จะทำให้ผู้ที่มาร้องเรียนสามารถแสดงออกถึงบริบทความต้องการที่แท้จริงได้อย่างถูกต้อง และเป็นการไม่เสียเวลาหากเรื่องที่เข้ามาร้องเรียนถูกต้องไปเพราะการสื่อสารเป็นเหตุ

2) กรณีบุคคลถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ควรพัฒนามาตรการโดยให้มีมาตรการตรวจสอบว่าได้มีการยื่นคำร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินในช่องทางมาตรา 51 ไม่ใช่ช่องทางอื่น ก่อนมายื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อไม่ให้มีการข้ามช่องทางกัน

3) กรณีที่ประชาชน หรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ ควรกำหนดระยะเวลาการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดินและคณะรัฐมนตรีที่ชัดเจน

กลุ่มที่ 2 ภาคเอกชน

(1) ด้านมาตรการทางกฎหมาย

1) มาตรการทางกฎหมายที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 นั้น เป็นการเขียนถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือชุมชน ดังนั้นในการยื่นคำร้องของภาคเอกชนจึงเป็นการยื่นคำร้องที่ได้รับผลกระทบจากการทำของหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ ในฐานะที่เป็นเจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการ ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล จึงขอเสนอให้จัดตั้งหน่วยงานที่กฎหมายรับรองตั้งขึ้นมาเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ ให้คำแนะนำในการยื่นคำร้องเรียน สื่อสารด้านข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และรวดเร็ว

(2) ด้านมาตรการทางการบริหาร

1) เร่งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหรือบุคคลรู้จักบทบาทหน้าที่ การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนของบริษัทในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

2) เพิ่มช่องทางการรับเรื่องราวร้องเรียนนอกเหนือจากการร้องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน

3) ปรับระบบการรับเรื่องร้องเรียนของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์เต็มระบบ

4) พัฒนาระบบงานเพื่อลดขั้นตอน และระยะเวลาในการรับเรื่องร้องทุกข์ การวินิจฉัย และการแจ้งผลคำวินิจฉัย

กลุ่มที่ 3 บุคคล / คณะบุคคล

(1) ด้านมาตรการทางกฎหมาย

1) ควรปรับแก้บทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเหลือประชาชนในการยื่นฟ้อง ไม่จำเป็นต้องไปทำหน้าที่วินิจฉัยจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้ง่ายขึ้น

(2) ด้านมาตรการทางการบริหาร

1) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควรจัดให้มีส่วนงานที่มาช่วยเหลือให้ความรู้หรือให้คำแนะนำแก่ผู้ที่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญในการเตรียมเอกสารประกอบคำร้อง การเขียนบรรยายความประกอบคำร้อง การอ้างอิงถึงบทบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญในมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องร้องเรียน เป็นต้น

2) การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ควรมีการให้ความรู้อย่างทั่วถึง เช่น การให้ความรู้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา

3) เร่งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหรือบุคคลรู้จักบทบาทหน้าที่ การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนของบทบาทในการอำนวยความสะดวกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

4) เพิ่มช่องทางการรับเรื่องราວร้องเรียนนอกเหนือจากการร้องเรียนผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน

5) ปรับระบบการรับเรื่องร้องเรียนของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์เต็มระบบ

6) สร้างภาพลักษณ์ขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญให้เป็น
ที่เชื่อถือ เชื่อมั่นต่อประชาชนในการเป็นองค์กรตุลาการที่มีอำนาจวินิจฉัยได้อย่าง
เที่ยงธรรม

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การพัฒนาระบบการการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่าง
มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่มุ่งขยายสิทธิขั้นพื้นฐานของ
ประชาชนให้ได้รับการคุ้มครองจากศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงสอดคล้องกับความคาดหวัง
ของประชาชนที่ต้องการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความ
คาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปสู่การพัฒนา
กระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 เพื่อให้สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ
และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้วิจัยขอเสนอแนวทาง
การพัฒนาดังประเด็นต่อไปนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางกฎหมายที่สามารถนำมาพัฒนา
กระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ
และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

(1) ควรจัดตั้งหน่วยงานที่กฎหมายรับรองตั้งขึ้นมาเพื่อรับเรื่องราว
ร้องทุกข์ ให้คำแนะนำในการยื่นคำร้องเรียน สื่อสารด้านข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
เพิ่มมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นธรรม
และรวดเร็ว อาทิ หน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (Special Delivery Unit : SDU) ที่มี
บริบทการทำงานที่แตกต่างจากรูปแบบราชการแบบเดิม มีการให้บริการแบบกึ่งเอกชน
และเป็นหน่วยงานที่มีความคล่องตัว ยืดหยุ่นสูง ทั้งนี้หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นควรเป็น
หน่วยบริการประชาชน ซึ่งไม่มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบกลไก หลักเกณฑ์
ในการยื่นคำร้อง การพิจารณาคดีของศาล หน่วยงานดังกล่าวสามารถจัดตั้งได้โดย

กระทรวงยุติธรรม สามารถเป็นหน่วยงานกลางในประสานงานร่วมกับสถาบันการศึกษา เพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ การสื่อสารข้อกฎหมาย และการอำนวยความสะดวก ในระดับชาติสามารถทำได้แบบองค์รวมตามหลักนิติธรรมนิติรัฐระดับประเทศ อาทิ ผ่านหน่วยงานในระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด เช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัด เป็นต้น

(2) ปรับแก้บทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรให้คำปรึกษา เพื่อช่วยเหลือประชาชนในการยื่นฟ้อง เช่น เป็นหน่วยงานที่รับเรื่องราวร้องเรียน เป็นหน่วยงานที่ให้คำแนะนำในการยื่นหรือตรวจสอบคำร้องว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นหน่วยงานที่เป็นองค์กรกลางในการร่วมเผยแพร่ ให้ความรู้กับประชาชน โดยที่ไม่จำเป็นต้องไปทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดว่าเรื่องที่ประชาชน มายื่นคำร้องนั้นควรจะเสนอให้ได้รับการพิจารณาต่อไปหรือไม่ จะเป็นการคุ้มครองสิทธิ ของประชาชนได้ง่ายขึ้น

5.2.2 ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนา กระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

(1) เร่งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหรือบุคคลรู้จัก บทบาทหน้าที่ การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนของบทบาทในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย จากผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 213) อยู่ในระดับน้อยไปจนถึงน้อยที่สุด ได้แก่ การออกกฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ เกินกว่าเหตุ หรือขัดต่อหลักนิติธรรม หรือกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ผ่าน ผู้ตรวจการแผ่นดิน และการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่ถูกละเมิด สิทธิหรือเสรีภาพที่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(2) การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ควรมีการให้ความรู้อย่างทั่วถึง เช่น การให้ความรู้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับความรู้สิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบว่า ประชาชนทั่วไปมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้เพียงในระดับปานกลางถึงค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับเมื่อไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ไม่สามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐ ให้รับผิดชอบที่เกิดจากการกระทำ การละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ และไม่ได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจะได้รับโทษทางอาญา ต่อเมื่อโทษนั้น ๆ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น มีเพียงประเด็นเดียวที่ประชาชนมีความรู้ในระดับปานกลาง คือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณะสมบัติของแผ่นดินรวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หน้าที่เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร

(3) จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากสถิติการคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2565 ข้อมูล ณ วันที่ 13 กันยายน 2565 และผลที่ได้จากแนวคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ กรณีของการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 พบว่าคำวินิจฉัยขอศาลรัฐธรรมนูญมีเพียงจำนวน 4 คำวินิจฉัย ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 4/2563 คำวินิจฉัยที่ 7/2563 คำวินิจฉัยที่ 5/2564 และคำวินิจฉัยที่ 7/2564 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้จำหน่ายคดี ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 51 จำนวน 6 เรื่อง โดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ (1) กรณีที่ผู้ร้องขอถอดคำร้อง และศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาสั่งจำหน่ายคดีมีจำนวน 3 คำร้อง และ (2) กรณีที่ไม่มีเหตุผลที่จะต้องวินิจฉัยคดีนั้น และศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาสั่งจำหน่ายคดี มีจำนวน 3 คำร้อง ดังนั้น คงเหลือคำสั่งที่วินิจฉัยว่า “ไม่รับคำร้อง” ไว้พิจารณาวินิจฉัย จำนวน 317 คดี ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า นอกจากความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการยื่นคำร้อง

ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่มีอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ก็อยู่ในระดับเช่นเดียวกัน (จากค่าส่งที่วินิจฉัยว่า “ไม่รับคำร้อง” ไว้พิจารณาวินิจฉัยจำนวน 317 คดี) จึงควรจัดให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ให้เป็นที่รู้จักของประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อกระบวนการยุติธรรมเพิ่มมากขึ้นไปพร้อมกันด้วย

(4) สร้างภาพลักษณ์ขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นที่เชื่อถือ เชื่อมั่นต่อประชาชนในการเป็นองค์กรตุลาการที่มีอำนาจวินิจฉัยได้อย่างเที่ยงธรรม ซึ่งตรงกับผลการวิจัยที่พบว่า ประชาชนทั่วไปมีความคาดหวังว่า คำวินิจฉัยเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย ผลของการพิจารณาคดีจะไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองหรือหน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเมื่อศาลมีคำตัดสินเป็นที่สุดแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเคารพและปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลอย่างเคร่งครัด เป็นต้น ทั้งนี้การสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรให้เป็นที่เชื่อถือสามารถดำเนินการได้โดยการเร่งพัฒนาและสร้างสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับข่าวสารในสถานการณ์ปัจจุบันทุกรูปแบบ ซึ่งประเด็นของการสร้างความรู้ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของวรรณา ตีระสังขะ และคณะ จากคณะรัฐศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้ทำการศึกษา เรื่องการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญที่พบข้อสังเกตเกี่ยวกับประเด็นการให้ความรู้เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่ภาพลักษณ์ขององค์กรว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีผลติดตามมากที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบอาชีพอิสระและกลุ่มนักเรียนนักศึกษา สื่อวิทยุ กลุ่มเป้าหมายที่ติดตามและใช้รับฟังข้อมูลข่าวสารมากที่สุดเป็นกลุ่มผู้ที่รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ สื่อกิจกรรม เช่น การเยี่ยมเยียน นิทรรศการ สัมมนา เป็นสื่อที่ผู้ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ติดตามและใช้สื่อชนิดนี้มากที่สุด รองมาคือ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา และสื่อสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต ผู้ที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการติดตามข้อมูลข่าวสารมากที่สุด คือ กลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระ ว่างาน รวมถึงกลุ่มนักเรียนนักศึกษา รองมาคือ กลุ่มผู้ที่รับราชการรัฐวิสาหกิจ

เอกสารอ้างอิง

หนังสือภาษาไทย

- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2558). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (2562). *ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบ รายนามตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จิตตานุกูลชัย. (2556). *กระบวนการทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐสมัยใหม่ของโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ต่อพงศ์ กิตติยานพงศ์. (2561). *ทฤษฎีสิทธิขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : โครงการตำรา และเอกสาร ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิสดารก์ เวชยานนท์. (2543). *การประเมินบุคคล*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). *หลักการพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญ*. พิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- _____. (2560). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2554). *กฎหมายมหาชนเล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะ ของกฎหมายมหาชนในยุคต่าง ๆ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- _____. (2558). *คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2551). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงษ์ธวัช บัญพิทักษ์. (2560). *สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักกฎหมายสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561
ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์. (2530). พฤติกรรมองค์การและการบริหาร. กรุงเทพฯ :

โอเดียนสโตร์

เพชรณพัฒน์ ศรีวุทธิยประภา. (2560). หลักกฎหมายสนธิสัญญาตามอนุสัญญาเวียนนา
ว่าด้วย กฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์เดือนตุลา.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2550). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ.
กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เพรส จำกัด

_____. (2563). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ พิมพ์ครั้งที่ 3 แอคทีฟ พรินท์ จำกัด.
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2552). รวมบทสรุปผู้บริหารการร่างรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร.

_____. (2562). ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายงานมาตราของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2546). วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของ
ศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วิโรจน์ สารัตนะ. (2551). แนวคิด ทฤษฎีและประเด็น เพื่อการบริหารทางการศึกษา.
กรุงเทพฯ ห้างจำกัดทิพย์วิสุทธ์.

_____. (2551). การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิดและกรณีศึกษา.
(พิมพ์ครั้งที่). กรุงเทพฯ: บริษัทอักษราพิพัฒน์.

อุดม รัฐอมฤต และคณะ. (2549). สภาพบังคับของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ.
กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และดัชนีพนธ์

ชิษณุกร พรภาณุวิษณุ. (2540). ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อบทบาทการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษา
จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. (สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล

- นนทวัฒน์ บรมานันท์. (2548). รายงานการวิจัยเรื่อง การให้สิทธิประชาชนฟ้อง ศาลรัฐธรรมนูญ กรณีละเมิดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. เสนอต่อสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- _____. (2548). รายงานการวิจัยเรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. เสนอต่อ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- นวลจันทร์ เพิ่มพูนรัตนกุล. (2540). ความคาดหวังของผู้เรียนต่อโครงการยกระดับ ความรู้พื้นฐานสำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2551). รายงานการวิจัยเรื่อง การใช้สิทธิทางศาลของบุคคล ซึ่งถูกละเมิด สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 28 ในกรณีที่ศาล มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว. เสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- มนัสพงศ์ พัฒนวิบูลย์. (2553). ศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสารและทัศนคติของประชาชน เกี่ยวกับภาพลักษณ์ในการให้บริการของธนาคารสินเอเซีย จำกัด (มหาชน). บัณฑิตวิทยาลัย สาขานิติศาสตร์ธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พงษ์พิลัย วรรณราช. (2551). หลักเกณฑ์การแต่งตั้งและการควบคุมการขัดกัน ระหว่างผลประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการรัฐวิสาหกิจที่เป็น บริษัทจำกัดซึ่งประกอบกิจการโทรคมนาคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ
- สรารุณ ชลออยู่. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล (Individual Study) เรื่องประชาธิปไตย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง อำนาจของ ศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 213 และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 โดย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.

- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2551). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับหรือการกระทำของบุคคล ตามรัฐธรรมนูญซึ่งเสนอโดยศาลหรือผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา. เสนอต่อ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สาธิต สือประเสริฐสุข. (2544). ความคาดหวังของบุคลากรสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จังหวัดราชบุรีที่มีต่อหน่วยงานใหม่. ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สิริวรรณค์ อัสวกุล. (2528). ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานที่กำหนดของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยา) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณภา ติระสังขะ. (2559). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2545). รายงานผลการวิจัยเรื่อง วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษากรณี ของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. เสนอต่อสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- _____. (2550). รายงานการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยและผลผูกพันของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ศึกษากรณีศาลสูงของสหรัฐอเมริกาและศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน. เสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- _____. (2553). รายงานวิจัย เรื่อง การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมาย เยอรมัน : วิเคราะห์เปรียบเทียบการฟ้องคดีโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในระบบกฎหมายไทย. เสนอต่อคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- _____. (2555). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทและอำนาจหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภาในการรักษาวินัยพรรคการเมืองและการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนปวงชน. สำนักงานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.

- อมร วาณิชวิวัฒน์ และคณะ. (2551). *คดีปกครองที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรี*. งานศึกษาวิจัยสนับสนุนทุนโดย สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลด).
- อุดม รัฐอมฤต และคณะ. (2550). *รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพบังคับของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ*. เสนอสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: บริษัท พี. เพลส จำกัด.

บทความวิชาการ

- ธีระพร อูรรณโณ. (2528). การวัดทัศนคติ: ปัญหาในการใช้เพื่อทำนายพฤติกรรม. *วารสารเศรษฐศาสตร์*, 14(4), 162 – 163.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. *ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญกับศาลรัฐธรรมนูญ*. 90 ปีธรรมศาสตร์อาจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์.
- วศรinya สี่มา. (2561). อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ออกอากาศ กันยายน 2560 : รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภาและสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุภัทร แสงประดับ. (2562). ศาลสาระ: การใช้สิทธิในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaint) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213. จดหมายข่าวสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ภาษาอังกฤษ

- András Jakab, Arthur Dyevre and Giulio Itzcovich Editors. (2017). *Comparative Constitutional Reasoning*. England: Cambridge University Press.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood-Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

- Clare Ovey and Robin C. A. White. (2002). *European Convention on Human Rights*. Oxford University Press.
- Champoux, J. (2011). *Organizational behavior: Integrating individuals, groups, and organizations*. 4th ed., New York.
- Colm O' Cinneide. (2012). *Human Rights and the UK Constitution*. London: British Academy.
- Constitutional Court of Korea, History, from <http://english.ccourt.go.kr/cckhome/eng/introduction/history/historyOfConsAdju.do> (accessed June 22, 2018). และ the Constitutional Court of Korea. Thirty years of the Constitutional Court of Korea, (Seoul: The Constitutional Court, 2018), 63-89
- Department for Constitutional Affairs. (2006). Justice, Rights and Democracy. (3rd Edition). *A Guide to the Human Rights Act 1998*.
- Dong-Heub Lee. (2015). *Introduction to the Constitutional Court of Korea and Its Role in Control of Government Power*. in Constitutional Justice of the Republic of Korea: reaching out to the world [segyelo naaganeun hangug-ui heonbeobjaepan] Vol. 2, Bagyeongsa: Seoul, 1-2.
- Doerr, Die Verfassungsbeschwerde in der Prozesspraxis, Köln: Dr. Otto Schmidt, 2. Auf. 1997.
- Hüseyin EKİNCİ and Musa SAĞLAM. (2015). *Individual Application to the Turkish Constitutional Court*. Translated by Deniz BIYIKLI. Ankara: Kalkan Printing House.
- Finn. (1962). *Expectation and Educational Environment*. Journal of teacher Education. 42(3) : 390.
- Getzels, J.W. and et al. (1964). *Educational Administration as a Social Process*. New York : Harper and Row.
- Gordon Willar Allport. (1937). *Personality: A psychological interpretation*. New York: Henry Holt.

- Karen Reid. (2004). *A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights*. 2nd ed., London: Sweet & Maxwell.
- Kim Jongcheol. (2012). *Constitutional Law. Korea Legislation Research Institution. Introduction to Korean Law*. Berlin-Heidelberg: Springer.
- Lee Jinsung, (2016). *Constitutional Complaint System, the Korea Experience and Comparative Studies, Global Constitutionalism and Multi-Layered Protection of Human Rights, SNU Asia-Pacific Law Institute Editor*. Seoul: Constitutional Court of Korea.
- Liberty Protecting Civil Liberties Promoting Human Rights, *A Parliamentarian's Guide to the Human Rights Act*. London: The National Council for Civil Liberties, 2010.
- Lorenz Blume and Stefan Voigt. (2007). *The Economic Effect of Human Rights. In Design of Constitutions*, edited by Stefan Voigt, 181-210. United State: Edward Elgar Publishing Limited.
- Medécigo, Alfredo Narváez. *Rule of Law and Fundamental Rights*. Switzerland: Springer, 2016.
- Michael Supperstone, James Goudie and Paul Walker. (2005). *Judicial Review*. England: LexisNexis Butterworths.
- Philip Leach. (2017). *Taking a Case to the European Court of Human Rights*. 4th ed., Oxford University Press.
- Reeder, William w. (1971). *Partial Theory from the 25 Years Research Program on Oirective Factor is Belives and Social Action*. New York : Minigraph.
- Richard Albert, David Landau and other. (2016). *Global Review of Constitutional Law*. I-CONNECT-Clough Center.
- Tom Ginsburg. (2003). *Rule by Law or Rule of Law? The Constitutional Court of Korea*. Judicial Review in New Democracies: Constitutional Courts in Asian Cases, (U.K.: Cambridge University Press.

สื่อออนไลน์

ความคาดหวังของวุฒ สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2564 https://web.archive.org/web/20101025133032/http://arrod.co.uk/archive/concept_vroom.php

คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2565 สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2565 https://www.constitutionalcourt.or.th/th/occ_web/more_news.php?cid=35

คู่มือการยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือทางไปรษณีย์ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คู่มือหลักสิทธิมนุษยชนสากลในกระบวนการยุติธรรมที่พนักงานสอบสวนควรรู้. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.chonburi.police.go.th>.

พงษ์ธวัฒน์ บุญพิทักษ์. สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.parliament.go.th>.

วรเจตน์ ภาคิรัตน์. (2553). การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายเยอรมัน: วิเคราะห์เปรียบเทียบการฟ้องคดีโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทย., วารสารนิติศาสตร์ 36, ฉ.3 (กันยายน 2553) : 473.

สถาบันพระปกเกล้า. (2562). ประชาธิปไตยไทยในทศวรรษ 21 : ทางตัน ทางออก และแนวทางแก้ไข โดย ลิขิต ธีรเวคิน. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.kpi.ac.th>.

สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. หลักการสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิพลเมือง. สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.wikipedia.org>.

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.oic.go.th>.

สถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2564 จาก <http://kpi.ac.th/knowledge/research/data/353?page=6>, น.10.

สถาบันพระปกเกล้า. (2562). รายงานการประเมินผลการดำเนินงานความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย พ.ศ. 2562. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน จาก <http://kpi.ac.th/knowledge/research/data/935?page=3>, น. 46.

สถิติคดีที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จัดเก็บข้อมูลตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 ถึง ธันวาคม 2564 ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). หน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ. บทความ สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.occ_th.constitutionalcourt.or.th

อภิวัฒน์ สุดสาวนิตกร. หลักความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.senate.go.th>.

อธิพร สิทธิธีรรัตน์. (2558). ปัญหากฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในบริบทอิเล็กทรอนิกส์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.ethesisarchive.library.tu.ac.th>.

Amnesty in Thailand. (2020). ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.amnesty.or.th>.

ภาสพงษ์ เรณูมาศ (2555). การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของสหพันธ์รัฐเยอรมันนี้ สาธารณรัฐเช็ก สาธารณรัฐโปแลนด์ สาธารณรัฐเกาหลีและสาธารณรัฐโครเอเชีย. วารสารรัฐธรรมนูญ ปีที่ 14 เล่มที่ 40 เดือนมกราคม-เมษายน พ.ศ. 2555 ที่มา <https://www.thaipost.net/main/detail/45982> เข้าถึงเมื่อ 20 กันยายน 2565

Kyu Ho Youm, Inho Lee and Ahran Park (2009). Access to Government Information in South Korea: The Rise of Transparency as an Open Society Principle. Retrieved from https://www.swlaw.edu/sites/default/files/2018-04/JIMEL_V7%2C_N2__Access_to_Government_Information_in_South_Korea_The_Rise_of_Transparency_as_an_Open_Society_Principle.pdf

Tsuyoshi Hatajiri . (2012). The Normative Power of Constitutional Law and the Federal Constitutional Court. The Japan News (Chuo Online). Available from : <http://www.yomiuri.co.jp/adv/chuo/dy/opinion/20131028.html> [26 August, 2016]

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำอธิบายหลักเกณฑ์การออกแบบสอบถามส่วนของประชาชนทั่วไป

คำอธิบายหลักเกณฑ์การออกแบบสอบถามส่วนของประชาชนทั่วไป

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ได้ดำเนินการออกแบบตามข้อกำหนดการวิจัย (TOR) ให้ครอบคลุมตัวแปร เช่น เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และพื้นที่อยู่อาศัย

ส่วนที่ 2 ความรู้ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ได้ดำเนินการออกแบบจากการให้คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยว่า หมายถึง ความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 อันนำไปสู่กระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ซึ่งประกอบไปด้วยหมวดด้านสิทธิ ด้านเสรีภาพ ด้านสิทธิของบุคคลและชุมชน และด้านเสรีภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

ส่วนที่ 3 ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ได้ดำเนินการออกแบบจากคู่มือการยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือไปรษณีย์ : ศาลรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ 4 ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ได้ดำเนินการออกแบบจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 โดยจำแนกผู้ที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ทศนคติในด้านผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ทศนคติในด้านผู้รับคำร้อง และในด้านกระบวนการการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยใช้ฐานคิดจากแบบวัดทัศนคติทางด้านสังคมศาสตร์เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปได้ร่วมแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นที่มี

ต่อการยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ส่วนที่ 5 ความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ได้ดำเนินการออกแบบจากฐานคิดจากแบบวัดทัศนคติทางด้านสังคมศาสตร์
เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปได้ประเมินระดับความคาดหวังต่อ
การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
มาตรา 213 ซึ่งอ้างอิงการสร้างข้อคำถามจากผลที่ได้จากงานวิจัยเรื่อง “อำนาจของ
ศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561”

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม การศึกษาวิจัยความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวัง
ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

(สำหรับประชาชนทั่วไป)

สำหรับประชาชนทั่วไป

แบบสอบถาม

การศึกษาวិจัยความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้อง
ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

☐ 1. หญิง

☐ 2. ชาย

2. อายุ

☐ 1. ต่ำกว่า 25 ปี

☐ 2. 26 ปี – 35 ปี

☐ 3. 36 ปี – 45 ปี

☐ 4. 46 ปี – 55 ปี

☐ 5. มากกว่า 56 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐ 1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น

☐ 2. มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. / ปวส.

☐ 3. อนุปริญญา

☐ 4. ปริญญาตรี

☐ 5. ปริญญาโท

☐ 6. ปริญญาเอก

4. อาชีพ

☐ 1. นักเรียน / นักศึกษา

☐ 2. แม่บ้าน

☐ 3. เกษตรกร

☐ 4. รับจ้างทั่วไป

☐ 5. ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ

☐ 6. พนักงานบริษัทเอกชน

☐ 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

5. รายได้ต่อเดือน

☐ 1. ต่ำกว่า 10,000 บาท

☐ 2. 10,001 บาท – 25,000 บาท

☐ 3. 25,001 บาท – 40,000 บาท

☐ 4. 40,001 บาท – 50,000 บาท

☐ 5. สูงกว่า 50,001 บาท ขึ้นไป

6. พื้นที่อยู่อาศัย

☐ 1. เขตเมือง

☐ 2. เขตนอกเมือง

ส่วนที่ 2 ความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 หมวด 3

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย	รู้	ไม่รู้
ท่านทราบหรือไม่ว่าสิทธิหรือเสรีภาพดังต่อไปนี้เมื่อท่านถูกละเมิดสามารถฟ้องร้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญได้		
ด้านสิทธิ		
1. สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เช่น การจับกุม คุมขัง โดยไม่มีหมายจับ / การค้นตัวต้องมีเหตุจำเป็นจึงจะค้นตัวได้ / การลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะทำได้		
2. สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจำรับโทษทางอาญาต่อเมื่อมีบัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น		
3. สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว เช่น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล / การนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์		
4. สิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอด เช่น การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะต้องเป็นไปด้วยเหตุอันควรและชอบด้วยกฎหมาย และต้องได้รับการชดเชยที่เป็นธรรม		
5. สิทธิในการได้รับการสาธารณสุข เช่น มีสิทธิในการได้รับการได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย		
6. สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของผู้เป็นมารดา บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้		
ด้านเสรีภาพ		
1. การนับถือศาสนา		
2. บุคคลมีเสรีภาพในเคหสถาน เช่น การเข้าค้นเคหสถานจะกระทำได้อต่อเมื่อมีหมายของศาล		
3. การแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น และเสรีภาพในทางวิชาการ		
4. การติดต่อสื่อสาร เช่น บุคคลมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ		

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย	รู้	ไม่รู้
ด้านเสรีภาพ (ต่อ)		
5. การเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่		
6. การประกอบอาชีพ		
7. การรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น		
8. การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ		
9. การจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
ด้านสิทธิของบุคคลและชุมชน		
1. สิทธิเกี่ยวกับการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ เช่น ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะ / เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐ / ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ		
2. สิทธิเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ ความเป็นอยู่ของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการของชุมชน		
ด้านเสรีภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน		
1. บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ		
2. การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ จะกระทำไม่ได้		
3. เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย		

ส่วนที่ 3 ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213	ระดับความเข้าใจ			
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	มาก (3)	มากที่สุด (4)
1. การยื่นคำร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้น บุคคลดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรงและได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้นั้นเนื่องมาจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้น				
2. คำร้องต้องระบุการกระทำที่อ้างว่าเป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของตนเองโดยตรงให้ชัดเจนว่าเป็นการกระทำใดและละเมิดต่อสิทธิหรือเสรีภาพของตนอย่างไร				
3. บุคคลดังกล่าวจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน				
4. ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณายื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญพร้อมด้วยความเห็นภายใน 60 วัน นับแต่วันที่รับคำร้องจากผู้ร้อง และแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้องทราบภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว				
5. กรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้อง (ยุติเรื่อง) หรือไม่ยื่นคำร้องภายใน 60 วัน นับแต่วันที่รับคำร้องจากผู้ร้อง ผู้ถูกละเมิดสิทธิมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้				

ส่วนที่ 4 ทศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ทศนคติต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 213	ระดับทศนคติ			
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	มาก (3)	มากที่สุด (4)
ด้านผู้ยื่นคำร้อง				
1. ท่านเห็นว่าหากมีการเปิดโอกาสให้ประชาชน ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จะทำให้ ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มากขึ้น				
2. ท่านเห็นว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิด โดยตรงสามารถเป็นผู้ยื่นคำร้องได้				
3. ท่านเห็นว่าผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบจากการ ละเมิดโดยตรงสามารถเป็นผู้ยื่นคำร้องได้				
4. คำร้องต้องระบุการกระทำที่อ้างว่าเป็นการ ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของตนเองโดยตรง ให้ชัดเจนว่าเป็นการกระทำใดและละเมิดต่อ สิทธิหรือเสรีภาพของตนอย่างไร				
ด้านผู้รับคำร้อง				
1. ท่านเห็นว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องยื่นคำร้อง ต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเท่านั้น				
2. ให้มีหน่วยงานอื่น ๆ รับคำร้องเพื่อเข้าสู่ กระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากการยื่นต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน				
3. ให้มีการจัดหาบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มาให้ คำแนะนำในการเขียนคำร้องแก่ผู้มา ยื่นคำร้องที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของ ศาลรัฐธรรมนูญ				

ทัศนคติต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 213	ระดับทัศนคติ			
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	มาก (3)	มากที่สุด (4)
ด้านกระบวนการยื่นคำร้อง				
1. ท่านเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องที่ยื่นโดยผู้ตรวจการแผ่นดินที่ชัดเจน				
2. ท่านเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดรูปแบบการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน				
3. ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ (60 วัน) หรือเลยกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้อง (90วัน) ให้เพิ่มการคุ้มครองชั่วคราวในช่วงระยะเวลาการร้องทุกข์				
4. ในกรณีที่มีการบังคับใช้กฎหมาย หรือการตรากฎหมายที่ละเมิดต่อสิทธิ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบหลังจากที่ใช้กฎหมายไปแล้วนั้นสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ภายใน 1 ปี				

ส่วนที่ 5 ความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ความคาดหวังต่อการยื่นคำร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213	ระดับความคาดหวัง			
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	มาก (3)	มากที่สุด (4)
1. ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ในการการสร้างความรู้ความเข้าใจในสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ				
2. ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ในการการสร้างความรู้ความเข้าใจและการประชาสัมพันธ์ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ				
4. ท่านคาดหวังในการแจ้งสิทธิของผู้ร้องเท่าที่มีตามกฎหมายกำหนด				
5. ท่านคาดหวังในการติดตามความก้าวหน้าของคดีระหว่างกระบวนการพิจารณา				
6. ท่านคาดหวังให้มีการสร้างมาตรฐานการพิจารณาคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดิน				

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์ การศึกษาวิจัยความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และความคาดหวัง
ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

สำหรับตัวแทนองค์กรอิสระหรือมูลนิธิต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

แบบสัมภาษณ์

การศึกษาวิจัยความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิด และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้อง
ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ประเด็นที่ 1

ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ของผู้ที่ยื่นหรือ เคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

[illegible]

ประเด็นที่ 3 ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ผู้ที่รู้ถึงสิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ	
ความรู้	ทศนคติ
ความเข้าใจ	ความคาดหวัง

ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ผู้ที่ต้องการใช้สิทธิ
ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

[illegible][illegible]

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550
(อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์) เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ

แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

โทรศัพท์ : 0-2141-7777 โทรสาร : 0 2143 9522

www.constitutionalcourt.or.th

